

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Theophili Raynavdi, Ex Soc. Iesv. Erotemata De
Malis Ac Bonis Libris, Deque Ivsta Avt Inivsta, eorumdem
confixione**

Raynaud, Théophile

Lvgdvni, 1653

Partitio I. De obiecto, seu de libris configendis quadruplici Serie
comprehensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11141

PROLVSI VNCVLA

A D

EROTEMATA,

De iusta & iniusta confixione librorum.

RGVMENTVM propè quotidianum, hætenus tamen ferè intactum, à paucis certè discussum, versaturus, in hoc opere; acturus, inquam, de iusta librorum confixione, eum mihi ordinem ineundum video, quem Aristoteles optimus scribendi Magister in facultatum ac potentiarum tractatione seruandum indicit, vt scilicet initium ab obiecto ducatur, inde ad actum, denique ad facultatem ipsam fiat progressio. Quia igitur potentia, & facultas libros configendi exequenda est, meritò hunc ipsum ordinem inibo. Déque obiecto primùm, id est, de libris configendis; tum de eorum confixione, & eius exequendæ debita ratione, ac modo; tandem de potestate ipsa configendi disseram, quærens cuiusmodi sit, & penes quos sita legitime, à quibus verò iniuriâ arrogetur, & quanta cum noxa præposterè eam exerant, qui potiuntur, multòque magis, qui eum sibi non suppetentem honorem assumunt. Hæc est huius opellæ ratio ordinis, atque breuiculus, nec in rem ipsam festinatò subeunti longiores præludiorum ambages, vel necessariæ sunt, vel opportunæ.

PARTITIO I.

De obiecto, seu de libris configendis.

ERIVS quàm in speciali spectemus, an hi, vel illi libri sint confixione digni, dicendum est generatim, an aliqui libri digni sint confixione.

A

nam

nam non defuerunt qui hoc in dubium reuocarent, imò negarent. Quare esto

EROTEMA I.

Aliquæ libri configendi.

HAud dubiè libri quidam sunt configendi, quippè mali atque damnosi, quod enim in veteri est adagio, optimorum deterrimam esse vitiationem, in libris videtur testatissimum.

Utilitates à libris bonis.

3. Nihil sanè vtilius librorum scriptione. Gilbertus id egregiè tradit *serm. 47. in Cant.* verbis illis. [Bonum est si dicantur verba; sed nihilominus bonum est si scribantur verba; volat enim irreuocabile verbum, nisi scripto mandetur. Scriptura verbum, & stabile facit, & visibile: mandatum paginae reposcetur cum voles. Bonus depositarius est liber, integrè quod acceperit resignans, cum voles fumes, ubi voles leges, quandiu voles moraberis. Scriptura memoriae reparatrix est. Tutò verbi medicamenta illac condis; seruantur enim illæsa.

Egregiè quoque de fructu libri boni, Petrus Venerabilis, Gilbertum ad scribendum adhortans, [Seratur (inquit) in chartula verbi Dei seminarium, quod maturatis segetibus, hoc est, libris perfectis, multiplicatis frugibus, esurientes lectores repleat, & sic panis cœlestis lethalem animæ famem depellat: sic planè, sic verbi diuini poteris fieri taciturnus prædicator, & lingua silente in multorum populorum auribus, manus tua clamoris vocibus personabit. Clausus tenebris è spelæo tuo, & in codicibus tuis, terras, ac maria peragrabis; in publicis Ecclesiæ conuentibus lectoris ore verbum Dei de sublimi loco speculator inelamabis: in remotis Claustrorum, & domorum angulis, illud idem seruis Dei silentibus insufurrabis. Professio te Eremitam, deuotio faciet Euangelistam, vt quod per te ipsum non potueris, tuis laboribus promerearis. Animet te ad hoc agendum non paruum laboris præmium, quod pro omnibus consequeris, quibus hoc laudabili studio subuenire potueris. Nam quotquot tuorum voluminum lectio ne superbiam prostrauerint, luxuriam subegerint, auaritiam contempserint, iram domuerint, à quibuslibet malis vel caruerint, vel pœnituerint, vt manipuli sudoribus tuis collecti, æternarum frugum tuarum horrea cumulabunt, & dum cum vita hominis opera eius finiri soleant, & cum deficiente deficere, tu nec mortuus morieris, nec à vita deficiens à bono opere cessabis, quando operibus tuis ad vitam mortuos reuocabis: tantòque tempore etiam post mortem tuam, apud Deum extendetur lucrum operum tuorum, quanto, (vt ita dicam,) durare potuerit vita librorum tuorum.]

4. Non præteribo S. Maximum, qui in præfatione ad *Mystagog. Ecclesiast.* sic

fic differit de scriptorum bono. [Vehementer vrgens à me postulasti, vt eorum tibi narrationem scriptis mandarem, vt qui statueres scripturam esse obliuionis medicamentum, & auxilium memoriæ, quæ, (vt dicebas,) habet naturaliter tempus, quod omnia domat, & rerum, quæ in ea repositæ sunt, pulchrarum, & honestarum typos, & figuras, per obliuionem potest insensibiliter auferre, & penitus delere; & ideo renouante ratione omnino indiget, qua dicendi facultas perpetuò vgens, impartibilem, & minimè minuendam memoriã, suã possit naturæ conseruare. Quantò autem sit sapientius hoc agere, vt quæ audita sint, ita permaneant, vt eripi non possint, quàm solummodò audire nemo omnino nescit, qui dicendi præstantiæ vllam, vel paruam curam gesserit, & non ab omni, cum ratione & eloquentia necessitudine, sit planè alienus.] Nihil viro gloriæ cupido accidere posse commodius, quàm si egregij alicuius scriptoris gratiam promereatur, affirmat, & subiectis plerisque exemplis confirmat Sarisber. 8. *Polycrat. cap. 14.* Videndus præterea de scriptoris vtilitate idem Sarisber. in *prologon lib. 1. Polycratici, initio*; vbi inter alia ait, Imperatorem ab asino paulo post non discrepaturum, nisi quatenus eius memoria vltèrius scriptorum beneficio prorogabitur. Denique optimè in hanc rem differit Lucas de Penna *ad rubricam Cod. de nauicular.* Nec malè Iosephus Castalio *cap. 48. var. lect.* Et idèò libros dici *monumenta*, quia posteritati exarantur, notat Politian. in *præfat. Miscellan.* Est igitur librorum conscriptio vtilissima, quandoquidem per librum Eremita fit Euangelista, & homo post mortem quoque superstes est, & homines ad sanctitatem cohortatur, eruditque ad bonum, & famam perpetuat cum probati auctoris, tum eorum, quorum nomina scriptio inferuntur.

Damna à libris malis.

At nihil vicissim deterius, inutilius, damnosius, scriptioe mala, & libro malo, eo quippè virus non modò præsens & raptim transiens, sed durabile, & in innumeros eadem semper præsentissima nocendi facultate grassari aptum, continetur. Habent hîc locum rationes, quibus Gregorius Neocæsar. in Origenis laudatione, ex ipsius Origenis doctrina, confirmat, libros Atheorum esse deuitandos. [Ne scilicet, (inquit,) vnaquæpiam horum, illorúmve, sententia audita, & in pretio habita, quamuis vera non sit, tanquam vera sola esset, si semel in animum nostrum irrepserit, decipiat, sibi que nos vendicans sic afficiat, vt nec ab ea discedere, nec illam quasi lanam colore quopiam infectam eluere possimus. Vehemens enim, & volubilis quædam res est hominum oratio, varia sophismatibus atque fallaciis, vt cum aures subierit, menti citò quæ velit ingerat, atque insculpat, & quos semel occuparit, his vt ipsam pro vera colant, omninò persuadeat. Itaque hæret intus, quamuis falsa fallaxque sit, & instar præstigiatoris alicuius regnum obtinet, ipsius quem deceperit, defensa protectaque præsidio. Prona rursus ad orationis fraudem recipiendam, præceptisque ad assensum humana mens, & prompta, priusquam diiudicet, omnesque in partes exploret, vel propter hebetudinem imbecillitatè que suam, vel ab orationis

ipſius ſubtilitatem, ad exactum examen deficiens; temerè ſeiſam falſis plerumque rationibus atque ſententiis dedere, quæ & errent ipſa, & in errorem quos inuaſerint, impellant. Neque hoc tantum, ſed ſi corrigere ipſam alia quæpiam oratio velit, haud eam iam admittat, neque aliud ſibi perſuaderi ſinat, opinione hac obſeſſam tenente, & Tyranni implacabilis inſtar, in ea dominante.]

Iuſtum eſſe, tales libros proſcribere, ex dictis eruitur.

6. Quòd ſi tanta eſt libri mali virulentia, non congruum modò, ſed & neceſſarium eſt, eos, quibus ius ſit, ſtatuerè de illo eliminando. Sanè ſi prauum collocutorem, qui perpauca vna opera poteſt inſicere, deuitandum ſtudioſè eſſe in conſeſſo eſt, quia corrumpunt bonos mores colloquia mala; quanto certius eſt, deuitandum eſſe autorem mali operis, qui ſimul infinitos poteſt corrumpere? Aiebat de S. Fulgentio autor vitæ, eius quondam diſcipulus, *in prologo*: [Quasi ipſe loquitur, cum liber eius nomine tituſatus, legitur.] Alia addo *in Mor. d. 4. n. 216*. E contratio ergo cum legitur malus liber, perinde ſit, ac ſi aures præberentur collocutori malo, quem omnes eſſe deuitandum fatentur. hoc argumentum fortiùs infrà premam, tractans de vitandis hæreticorum libris. Ibidem quoque, & paſſim in ſequentibus, præxim ſapientum omnium exhibebo, non Chriſtianorum modò, ſed etiam profanorum, vnde liquebit, ſententiam omnium proborum, ac prudentum, conſpirare in aliquorum librorum conſixionem: quod argumento ſufficienti eſſe debet, vt iure configi intelligantur. Quod enim communiter ſapientibus videtur, non poteſt niſi à ſtulto abiici, vt Caſſianus rectè ſtatuit *lib. 1. de Incarn. cap. 6*. attigitque etiam Tertull. *lib. de præſcript. ſap. 28*.

7. Quam ergo dixerimus fuiſſe Iosephi Scaligeri frontem, cuius illa eſt aduerſus aliquorum librorum conſixionem putentiſſima cacochymia; *expurgatorios Indices habere, Marranorum eſt*. Proh ſupercilium, imò infruntam audaciam! Igitur Marrani, Pontifices omnes, ac Præſules, qui Chriſtianam Eccleſiam ſeculis ſexcentis ſupra mille rexerunt, ſapientiſſimè ac feliciffimè, & expurgatorios Indices, quibus libri noxi, ex parte, vel in ſolidum, prout libri malignitas ferebat, abolerentur, ſuo tempore exhibuerunt. Ludo operam, qui homini Calvinianam ganeam ruſtanti, proferam Pontifices, ac Præſules, quos omnes hæretico ſpiritu deſpuit. Urgendus potiùs fuerat tot Imperatorum, ac Regum, (hoc quidem cenſore,) Marraniſmus. Nam à ſummis Principibus conſixos libros pleroſque, & expurgatos ea ratione prouincias quibus præerant, monſtrabo in ſequentibus. Agnoſce ergo lector, Canis Scaligeri nepotem. Principem hunc gentis ſuæ iactat non rarò iſte de ſcalarum, (an Gemoniarum,) ſublimitate, deiectus ad imum gradum, qualis eſt Leydenſis Magiſtelli. Sed principatum quidem, quiſquis tandem fuerit, quòd ſcalis de Philonis ſententiâ ſit non abſimilis, ad ſuos non tranſmiſit Canis, abactus à fortioribus. Caninum ſanguinem, & animum, ac genium omnes allatrantem, mordentem, concerpentem, nulli cuiuſcumque ordinis, & gradus parcentem, in hoc eius nepote recognoſcimus.

Penicillâ

Periculi fossarij, maledicentissimæ petulantia repenti, benè memores Theodori Bibliandri aquæ sextarij, grunnitus contra librorum quorumcumque confixionem, atque aded contra Indices expurgatorios, referam infra ex eius præfatione Apologetica pro Alcorano, qui vnus operæ illius scopus, eam cum autore, manifestè reuincit sceleris.

In Catholica Ecclesia, (cuius vsibus aduersari, insolentissimæ insania damnat S. Augustinus,) Indicem amplum expurgatorium primus, (quod sciam,) confecit in Romana Synodo Gelasius. Exinde ad annum vsque 1548. alius generalis Index non prodiit. Annis verò consequentibus confecti sunt complures, vnus anno 1552. alter plenior anno 1554. rursusque alter anno 1559. Postea etiam Pius IV. ex monito Tridentinæ Synodi, alium confecit librorum expurgatorium catalogum, cui plenè perficiendo, & omnibus numeris absoluendo, Gregorius XIII. & Sixtus V. nauarunt operam: iis tamen duntaxat in Indicem relatis libris, qui apertè hæretici essent, aut blasphemæ, vel schismatis, ac scandalorum ingeneratiui, aut obscœnitate infames. Admouisse Indici extremam manum visus est Clemens VIII. quo Pontifice dilatatæ admodum sunt Indicis simbriæ; tameris arctè, & angustè id tunc factum videri debeat, præ posterioribus temporibus.

8.

EROTEMA II.

Qui libri, (generatim loquendo,) improbandi?

Non est standum hac in parte, sensui cuiuscumque; à nonnullis enim, multi libri optimi, retulerunt suffixionem, iuxta illud Claudiani ad Alexium, vsurpatum ab Ennodio *lib. 2. epist. 6.*

9.

*Ipsè parens vatum, princeps Heliconis Homerus,
Iudicis excepit tela seuera nota.*

Nec Latinæ Poëseos princeps Maro, in opere ad miraculum exculta, euasit nigros calculos malè feriatorum, vt est apud Persium *satyr. 1.* verbis illis,

*Arma virum; nonne hoc spumosum, & cortice pingui,
Vt ramale vetus uegrandi subere coctum?*

Eadem nota iniusta Lucano atque Papinio; quem tamen Sidonius post carmen 22. scriptorem vocat *præiudicatissimum*, & à dotibus optimi autoris celebrant ipsius *centur. 1. epist. 13.* & in Poëtica Iulius Scaliger *lib. 6. cap. item 6.* Quid in oratione soluta Tullius, nitentis eloquij idea, nonne distortis quibusdam æui suis ingeniis, (referente Fabio *lib. 12. institut. cap. 10.*) audiuit, scriptor *tumidus, & Asiaticus, ac redundans & exultans, ac penè viro mollior?* En quæ de scriptis probatissimis sint imperitorum pessimè consentium iudicia. Attendendum igitur est, non quid hic, aut ille pronuntiet; sed quid ipsa natura rei ferat. Vt plurimum non alios libros, quàm malos, esse improbandos, & configendos, videtur extra controuersiam. Aio, *vt plurimum,* quia recenti experimento deprehensum est, aliquos libros nullo modo

6 *Qui libri improbandi, generatim.*

malos, vifos esse idoneam confixionis materiam: sed hoc & rarum, & recens est, vt *infra* patebit. Vt plurimum autem libri, qui confixione digni sunt vifis, libri sunt mali.

Qui hoc loco dicantur libri mali?

10. *Mali libri nomine, non intelligitur quilibet liber, boni libri nomine indignus, siue malus absolutè, vt cum Metaphysicis loquat: sed intelligitur liber respectiuè malus, hoc est, damnosus atque nociuus. Nam, vt disserit Sarisber. lib.7. Polycratici c.10. etiam libri in se mali, aliquid boni continent, & legi cum fructu possunt. Sanè si omnes libros in se malos, hoc est, absolutè & in se non bonos, eliminatos quis velit, maximam omnino librorum partem cadere oporteat. Quotus enim est, in tanta librorum, non dico multitudine, sed propè infinitate, quantam prurigo innumerorum scripturientium fundit in dies, qui absolutè *boni libri* nomine venire debeat? Neque hæc noua querela est. Scriptitari passim libros à doctis, & indoctis, querebatur æuo suo Flaccus, multos indicans fundi à multis malos libros. Caditque etiam, ea, vt cum Tertulliano dicam, *imbonitas*, in plerosque libros, qui calculo suffragatorum non idoneorum, boni interdum adiunt.*

Corrupta circa librorum bonitatem iudicia.

11. Nonnullis videntur *libri boni*, qui teruntur plurimorum manibus: qua rubrica diriguntur Bibliopola, qui librorum venditione quæstum captant; sed est rubrica sanè fallax. Quod enim rectè statuebat Ioannes XXII. (referente Nauclero *generat. 45.*) [Nihil est à veritate alienius, multitudinis, siue vulgi sententia, quia quicquid laudat, vituperio dignum est; quicquid cogitat, vanum; quicquid loquitur, falsum; quicquid improbat, bonum; quicquid extollit, infame.] Hæc vniuersè de multitudinis sensu prolata, valent nominatim in hoc negotio, verè enim dixit Gerfo *lib. de laude scriptorum, consideratione 10.* [Pluries emuntur, & studiosius teruntur mali libri, quàm boni.] Nimirum, vt ait Terentianus,

Pro captu lectoris, habent sua fata libelli.

At lectorum plerique, potius apti sunt ad librum nullius momenti, quàm ad librum exquisitè bonum peruolurandum. Indignabatur primà in Ruffinum Apologià S. Hieronymus, esse qui de libri bonitate, ex lectorum numero pronunciarent, cum tam multi in libris nihili euoluendis reuoluendisque, iuges sint. [Vulgi, (inquit,) lectione contenti, Doctorum aures despiciunt, & contemnunt illud elogium quo procax imperitia denotatur:

— *Non tu in triniis indocte solebas*

Siridenti miserum stipulà disperdere carmen?

Quasi non cirratorum turba, Milesorum in scholis figmenta decantet, & testamentum suis, Bessorum cachinno membra concutiat, atque inter scurrarum epulas, nugæ istiusmodi frequententur. Quotidie in plateis, fictus hariolus, stultorum nares verberat, & obtorto scorpione dentes mordentium quatit:

quaritur: & miramur, si imperitorum libri lectorem inueniant?] Quem hinc vocat *obortum scorpionem*, *Epist.* 16. vocat *obortum fustem*. Et idem iterat *lib. 2. in Ionin.* ferè in fine, vt propterea suspicari quis possit, in primo loco, pro *scorpionem*, legendum *Scipionem*. *Virgam lauream* interpretatur Casaubonus ad *Theophrasti characteres*, cap. de *superstitione*. Videndus ad eam epistolam 16. Marianus Victorius. Sensus ergo Hieronymi est, miramur libros ineptissimos inuenire lectores, cum quotidie circulatores nugiuendi, tam confertum auditorium nanciscantur? Idem egregie *epistola quadam ad Eustochium*: [Nullus imperitus scriptor est, qui lectorem non inueniat similem sui; multoque pars maior est, Milesias fabellas reuoluentium, quam Platonis libros. In altero enim ludus & oblectatio est, in altero difficultas & sudor mixtus labori. Denique, Timæum de mundi harmonia, astrorumque cursu, & numeris disputantem, ipse qui interpretatus est Tullius, se non intelligere confitetur. Testamentum autem Grunnij Corocottæ Porcelli, decantant in scholis, puerorum agmina cachinnantium. Igitur & noster Luscius Lauinius fruatur testibus, imò fautoribus suis, vincatque multitudine, quia forsitan vincit ingenio: mihi sufficit paucorum testimonium. Peruersa igitur amussis est ad libri bonitatem dignoscendam, vulgi confertim legentis iudicium. An non enim argumentum pessimi, turba?

Alij de libri bonitate ex tituli splendore pronunciant. At quàm multi imponunt ea ratione lectoribus, appingentes magnificos titulos, quibus fucum faciant simplicibus? Plinius huiusmodi inanitatem refellit in præfatione ad historiam, *sub finem*. [Inscriptionis (inquit) apud Græcos mira felicitas, *ἀνεύρον* inscripsere, quod volebant intelligi fauum: alij *κέρως ἀμαλθείας*, vt vel lactis gallinaci sperare possis in volumine haustum. Iam *Μύσα, πικρὰ καὶ ἐχέει δὶον, λευκὴν πικρὰ δὶον*; inscriptiones, propter quas vadimonium deferri possit. At cum intraueris, *Dij, Deæque*, quàm nihil in medio inuenies!] Ex variis antiquis, multa paucis circa titulorum, siue inscriptionum libris præfixarum varietatem, congeffit Iulius Scaliger *lib. 3. Poëtices c. 126*. Gellius quoque, (non enim aspernabor Grammatici suffragium, quem D. Augustinus *liberaliter eruditissimum* nominat, hoc rectorium insipientiæ effusè derisit *lib. 20. c. 21*. collectis multo pluribus inscriptionum, (vt vocat,) festiuitatibus. Libros mendaciis factos, nomen ac titulum splendidum veridicorum præferentes, recensui initio operis de æquiocatione.

Sed neque, (quod multos facere videmus,) de libri bonitate, ex librorum ab Autore conscriptorum multitudine, est statuendum. Egregie S. Basilii *epist. 74*. agens de Apollinare, [Facilitati, (inquit,) scribendi, qua per occasionem ad quosuis irrepit, coniunctam habens sufficientem linguæ facultatem, orbem libris suis repleuit, contempto Ecclesiaste, qui cauendum esse dicit, ne multi fiant libri. In multitudine autem certum est, quòd multa delinquantur. Nam quomodo potest in multiloquio vitari peccatum?] Eundem Apollinarem, Naz. quoque sugillat *orat. 52*. quòd numerosam ingenij fœturam iactaret. Origenem eadem ex causa carpit Theophilus *Alex. epist. 2. Pasch. & Epiphan. her. 64. n. 5*.

Concluditur,

Concluditur, libros malos hîc non dici, qui non sunt absolutè, & in se boni; sed tantùm malos respectiuè.

13. Plerique igitur libri, ex iis, qui aliquo ex prædictis modis boni habentur, mali sunt in se, & absolutè. Nec idcirco tamen Libitinæ illicè sunt addicendi, cùm tales interdum sint, quibus aliquid insit boni. Imò nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesse possit, censuit Plinius, referente Plinio iuniore *lib.3. epist.5.* præiuerátque Varro *lib.6. de ling. Lat.* cuius illa sunt scitè æquè ac verè dicta. [In bona segete neque nullum est spicum nequam, neque in mala non aliquod bonum.] Possis de magna librorum parte verè statuere quod de carminibus suis Martialis *lib.6.*

*Sunt bona, sunt quedam mediocria, sunt mala plura,
Quæ legis hîc: aliter non fit, Auite, liber.*

Et *lib.7. epigr.65.*

*Triginta tanto mala sunt epigrammata libro:
Si totidem bona sunt, Lause, liber bonus est.*

Esse porrò eam librorum tenuium iuxtà, ac eximiorum varietatem in Dei Ecclesia opportunam, tanquam diuersæ, & inæqualis supellectilis multiplici-
tatem, ad instruendam, & exornandam magnam domum, scitè dixit Prudentius in præfatione *Enchiridij*, uersibus illis:

*Multa diuitis domo
Sita est per omnes angulos supellex:
Fulget aureus scyphus,
Nec are desit expolita peluis:
Est & olla fœtilis,
Grauisque, & ampla argentea est paropsis:
Sunt eburna quæpiam.
Nonnulla quercu sunt cauata, & ulmo,
Omne vas fit uile,
Quod est ad usum congruens herilem,
Instruunt enim domum.*

Cùm igitur libros malos configendos decerno, non id statuo de libris quibusuis in se, siue absolutè malis, qui scilicet non sint exquisitè conscripti; sed de libris, qui aliis nocumentum inferre malignitate sua possunt; ideòque sint respectiuè mali. Possimus autem variè coniungendo & absolutam, & respectiuam malitiam librorum, quadruplicem eorum seriem digerere; sunt enim libri quidam mali, & nociui: sunt alij mali, & non nociui: sunt tertid quidam non mali, sed nociui: sunt denique alij utriusque malitiæ expertes; sed quia ita fert eorum fatum, confixioni spatentes. Agendum de omnibus sigillatim.

Series I. Libri mali, & nociui.

Hac prima serie comprehendam in primis libros illos, qui fidei puritatem commaculant, ut libros hæreticorum, & Atheorum: deinde eos, qui ad nefarium cum Satana commercium inuadunt, ut Magicos, hisque continentes, diuinarios, quos vno nomine S. Lucas *Actorum* 19. *curiosos* vocauit; præterea eos, qui depretiare res sacras ob admisiones friuolas possunt, quales multi Apocryphi, scæterentes fabulamentis, quibus æstimatio veris sacris narrationibus decedit; in quem ferè finem ab hæreticis non pauca sacra historia, conficta, aut admisso fursure vitioso, adulterata nequiter sunt. Addendi denique prædictis libri obsceni, & famosi, vel aculeati, aut saliti supra iusti ac recti mensuram.

14.

EROTEMA III.

An libri Hæreticorum configendi?

Esse configendos hæreticorum libros, negant omnes hæretici, ac nominatim Oecolampadius, in quem agit Vellofillus *in aduertentiis ad tomum 6. Hieronymi*, *quest. 9.*

Libri Hæreticorum, citra dubium dammandi.

Quicquid verò hæretici pro se, & libris suis solliciti contendunt, nulla planè est, aut esse potest dubitatio, quin hæreticorum libri sint suffixione dignissimi. Si enim viuus sermo hæretici, eiusque alloquium deuitandum est Christiano, (serpit enim ut cancer sermo hæretici, autore Apostolo;) & idcirco allocutiones hæreticorum seuerè damnant Patres, ut Cyprianus *epist. 55. ad finem, & epist. 40. n. 16.* ac S. Leo *serm. 18. de pass.* quanto magis scriptio, quæ non volat, & momento dilabitur ut verbum ore prolatum, sed perstat veluti perennis quidam fons virulentia transmittendæ in infinitos simul mortales, ad quos viuæ oratio nunquam pertigisset? Quòd si hæreticus iam concesserit in Orcum, nec alloqui ultra superstites queat; libris tamen potest etiam iam in Tartaro sepultus, disseminare virus suum: qui proinde multo magis auersandi sunt, quàm ipsius hæretici cadauer. Nam in libro siltitur anima ipsa, & malignitas hæretici. Pulchrè sanè Themistius *orat. 13.* [Animam ego sapientis hominis, illius sapientiam esse arbitror, ac mentem atque sermonem: sepulchra verò eiusmodi animarum, libros ac scripta, in quibus tanquam in monumentis, recondita eorum reliquæ seruantur.]

15.

Hoc in rem præsentem elegantissimè dixit S. Cyrillus *lib. 14. de ador.* tractans quod *Leuit. 11.* habetur, de munditia animalis fissam habentis ungulam pedis, ac ruminantis. Econtra enim, ut addit, [Immundus ex lege est, qui altero caret. Quod verò ab his abscedere oporteat, nullaque ratione eorum participes cerni, declarauit, dicens: *De carnibus non comedetis, & morticina ipsorum non attingetis.* Neque enim cum viuentibus, (inquit,) versabimini. Et si quis fortè

B

huius-

huiusmodi moriatur, propriam mentem puram conseruabit, ne tantillum quidem ea quæ ab ipsis facta sint, attingentes; scripta nimirum & impurorum commentationes; sunt enim hæc, hominis vitæ, reliquiæ. Quod stulti hæretici facere consueuerunt; errarunt enim proculdubio ij, qui ignorantia, qua laborabant, authores ipsi exciterunt, ac veluti reliquias quasdam suæ ipsorum impietatis, discipulorum suorum animis impresserunt. Hi verò ac quidem libenter admodum accedunt, menteque excipiunt, atque ineludibilem in se inquisitionem admittunt; quippè qui cadauerosas quodammodò carnes contrectarint, quæ extremo fœtore, immunditiæque sunt refertæ.]

16.

Non alio ergo loco habendus est hæretici demortui liber, quàm conditorium animæ, & malignitatis, quæ hæreticum præstitit auerfatione, & abominatione dignissimum. Neque enim in hæretico, persona, vel aliud quippiam, horrore esse debet, præter virus doctrinæ, quæ in libro propinatur, & nequitiam ex libri doctrina inhalatam. Non exanime corpus tantum, sed viuum ipsum Doctorem in eius libris superesse, ait Philotheus Constantinop. *orat. de Triade Theologorum, ferè in fine.* Imaginem auctorum in libris agnoscit S. Chrysostomus verbis illis, quæ Gregorius Neocæsariensis Iconomachorum causam agens, adduxit, in VII. Synodo *actione 6.* vocans libros *imagines scriptorū.* [Nos (inquit) per scripta, Sanctorum fruimur præsentia, non sanè corporum ipsorum, sed animarum imagines habentes: nam quæ ab ipsis dicta sunt, animarum illorum imagines sunt.] Optimè ait, imaginem non quidem corporis, sed animæ Sancti, esse librum ab eo editum. Quis autem Catholicus velit imaginem hæretici habere, nisi quo loco imagines primariorum hæreticorum locauit Theodosius, hoc est, in latrinis? Idque signatum à Beza videtur quoad Caluinum; nam eius imaginem, vt cacaturientis, exhibuit: quod notauit Genebrardus in *Chronico.*

Alio schemate fugiendam hæreticorum librorum lectionem, & impendens ab eis exitium, expressit Clemens Alex. *lib. 5. Strom.* verbis illis. [Sed nec omnibus, qui impudenter, & temerè dicunt, & scribunt, oportet aures præbere, nam calices quoque, qui à multis sumuntur per aures, hoc est, anfas, aures quidem amittunt: præterea autem etiam ipsi excidentes confringuntur. Eodem modo ij quoque, qui multis nugis, fidei castam incestarint auditionem, ad veritatem iam tandem obsurdæscunt, & inutiles fiunt, & in terram decidunt. Non ergo temerè pueris præcipimus, auribus eos apprehendentes, vt osculentur eos, qui ad ipsos attinent. (latè de eo osculandi more Lilius Gyraldus *dialogismo 8. osculum sic infixum vocans Florentinum.* Latè item de eo more, Gul. Canterus *lib. nouar. lect. cap. 25.*) hoc vtique tacitè significantes, ingenerari per auditum, sensum dilectionis. Deus autem est dilectio, qui cognosci potest ab iis, qui diligunt: sicut Deus est fidelis, qui fidelibus traditur per disciplinam: & oportet, nos ei effici coniuinctos, ac familiares per diuinam lectionem, vt simile sibi contemplemur, purè, & citra fraudem verbum audientes veritatis, instar puerorum, qui nobis obediunt.]

Principum decreta in libros Hæreticorum.

17.

Hoc spectarunt omnibus planè sæculis Christianis, Ecclesiasticæ leges, & Christianorum

Christianorum quoque Principum rescripta, quibus seuerè interdictum legimus, librorum hæreticorum lectione. Constantini Magni in hanc rem lex, aduersus veteres hæreticos, & eorum libros, memoratur ab Eusebio *lib. 3. de vita Constantini cap. 64.* & causas aperuerat *cap. 63.* verbis illis ad impietatis Magistros, & consecratos impiorum librorum autores, [Cognoscite quibus mendaciis, vestra doctrinæ inanitas implicata teneatur; quatenus pestiferis quibusdam venenis, vestra vsque eò inficiatur disciplina, vt per eam integri, ac valentes, ad morbum, viui autem ad sempiternum interitum abstrahantur. O veritatis inimici, hostes vitæ, interneccionis consiliarij, & autores: omnia apud vos veritati contraria, turpibus consentientia, maleficiis, ineptiis, & commentitiis fabulis exultantia. Quibus certè mendacia struitis, premitis infontes, fidelibus lucem denegatis. Nam falsa visione, & specie pietatis, semper delinquentes, omnia contagione vestra contaminatis; conscientias integras & labe vacuas, lethalibus plagis vulneratis, ipsum diem, (penè dixerim,) hominum oculis adimitis. At quid attinet singula persequi, cum de vestris flagitiis sicut eorum natura postulat, dicere, temporis angustia non sinant? Nam scelera vestra adeò grandia, adeò immensa sunt, adeò etiam turpia & omni crudelitate redundantia, vt dies integer ad ea explicanda non sufficeret. Imò verò ab huiusmodi rebus aures abducere, oculosque auertere conuenit, ne singulorum explanatione, syncera & incorrupta fidei nostræ professio, commaculetur.]

Eiusdem Imperatoris edictum in hanc rem sanè luculentum extat apud Socratem *lib. 1. cap. 6.* In eo Imperator, *gregis nostri*, (vt Theodoretus scitè dixit,) *Zorobabel*, eandem Arrio, quam Porphyrio, ignominia notam iniustam vult; vt quemadmodum capitalis ille Christianæ religionis hostis, conscriptos in eam suos nefarios libros igni adiudicatos viderat; sic Arrii libri impietate nihilo minores, eadem sorte essent, & nullum eiusdem monumentum relinqueretur ad posteritatem. Quòd si quis librum ab Arrio compositum occultasse deprehensus esset, nec illum statim in medium productum iniecisset in flammam, eum mox vt esset comprehensus, capite mulctandum edixit Imperator piissimus.

Memorant edictum illud, & ad Nestorij, ac Nestorianorum libros extendunt, Theodosius, & Valentinianus AA. *l. damnato, C. de hæretic.* & plenius *tomo 5. Concilij Ephesini c. 13. & 14. & c. 19. ac 20.* Laudat verò illud Theodosij, ac Valentiniani in Nestorianos edictum, Pelagius Pontifex *epist. ad Episcopos Istriae.* Nec zelo minore Valentinianus, & Marcianus *l. quicumque, C. eodem, & l. quoniam, de Episc. & Cleric.* aduersus Eutylianorum, & Apollinaristarum libros, & sacrilega, (vt vocant,) scriptorum monumenta armati sunt; ea enim quisquis haberet, aut seruaret, perpetua deportatione damnarunt, ipsos verò libros ignibus tradi, & flammis obliterari peruersitatem, sanxerunt. Quam etiam pœnæ iustissimam seueritatem, in rescripto ad Palladium Præfectum prætorio, ad eos porrigi voluerunt, qui docendi studio, vel discendi, nefaria illa scripta legenda cuiquam tradidissent; idque ratum præterea habuerunt in epistola ad Constantinopolitanos ciues, de Synodi Chalcedonenfis firmitate tenenda, iuramento in Constantini Magni edictum digito. Meminitque etiam eiusdem edicti Iustinianus, ea lege, qua Anthimi hæretici in V. Synodo *actione 1.* damnati, & Seueri secundum nomen suum *Acephali*, impios libros ignibus addicit, pœna

18.

truncationis manuum, imò & capitis, (ait Nicephorus *lib. 17. c. 9.*) iis intentata, qui tale quicquam scripissent, exscripissentve. Extat Nouella 42. De vetitis Manichæorum, & Montanistarum libris sub pœna capitis, meminitque Petrus Siculus *in historia de Manichæis*, laudans eam ob causam Christianos Imperatores. Et similia de Manichæorum libris, habet Cedrenus *in compendio hist.* ac *in Panoplia* Euthymius.

Caroli Magni edictum aduersus libros hæreticos, habetur *lib. 1. Capitul. c. 78.* Plurima talia edicta congeffit Photius *in Nomocanone tit. 12. cap. 3.* Mandato Tiberij Imperatoris librum Eutychie Constantinoiitani hæreseos materialis conuicti, crematum esse, scribit S. Gregorius XIV. *mor. c. 32.* vt proinde immeritò Eustathius Presbyter *in actis S. Eutychie* eum purgans, criminatores notet calumniæ. Quod ipsemet S. Eutychie retractans errorem, falsitatis arguit. Item Constantinus Monomachus, iussit coram se ignibus tradi librum Nicetæ Peëtorati, Monachi, quem Humbertus Cardinalis Syluæ candidæ, & Petrus Amalphitanus Archiepiscopus, Legati Romani, hæresibus factum demonstrarant. Edicto Recaredi Regis ex Ariano Catholici, libris omnibus hæreticorum subiectum ignem, autor est Aymoinus *lib. 3. de rebus Francor. c. 77.* & Autor Appendicis ad historiam Francorum Gregorij Turonensis *num. 8.* Edictum Caroli V. Imperatoris, de libris hæreticorum igne cremandis, habetur apud Cochlæum *lib. de actis Lutheri, anno 1540.* sic igitur se gesserunt contra libros hæreticorum Principes seculares.

Autoritas sacra, contra libros Hæreticorum.

19. Vt minùs mirum sit, Ecclesiæ Præfules, & sacra Concilia, quorum sunt hæ partes primæ in librorum hæreticorum delerionem omnimodam, tanto studio incubuisse, ab omni æuo Christiano. Nam Concilium Nicænum I. Arii *Thaliam*, opus non modò hæreticum, sed etiam planè spurcum, & dignum serofæ illius factum, vt Sozomenus *lib. 1. cap. 20.* & Niceph. *lib. 8. cap. 18.* autores sunt, abditum voluit. S. Alexander Episcopus Alexandrinus, sub finem illius insignis epistolæ aduersus Arrium, quam exhibet Theodoretus *lib. 1. histor. cap. 4.* omnia Arii, & Achillæ ac complicum scripta proscribi vult, eo quòd veritatem loqui nolint: omnia autem non secus, ac præstigiatores ementiantur. Eodem æuo Pachomius, ex sensu tunc Sanctorum, & totius Ecclesiæ, quanto odio auerfaretur libros hæreticorum, discimus ex ipsius Pachomij vita *cap. 27.* vbi specialiter traditur, virum sanctum, Origenis, quem hæreticum habebat, execratum esse volumina, & vniuersos Fratres sollicitiùs admonuisse, vt non solùm ipsi Origenis libros refugerent, sed ne legentibus quidem aures præberent: præibatque ipse exemplo. Aliquando enim volumen Origenis cum reperisset, aquis illud confestim merfit, & aliis Monachis vt idem præstarent, autor fuit, vt *ibidem c. 45.* proditnr: additnrque *cap. 53.* morientem quoque id infixisse. Quòd autem Origenis volumen merferit potius, quàm combusserit, causa refertur, quòd nomini *Dei* scripto in eodem volumine, parcirum voluerit. Sed an non immerfitio, æquè perditura erat *Dei* nomen?

20. Posterioribus seculis, idem studium sacrorum excubitorum est proditum. Vix Sedem Constantinopolitam tenuit S. Chrylostomus, cum omni ope annifus est, &

& suffragante Theodosio Imperatore perfecit, vt pulsus ex urbibus Montanistis, & Eunomianis, eorum codices comburerentur. Chrysostomo enim auctori, & incensori, debetur lex Theodosij aduersus hæreticos illos, & eorum scripta, quæ est 34. in Codice Theodos. tit. de hæret. Nec ita multo post, Ephesina Synodus, Nestorij libros curauit vbique flammis addici, per Theodosium Imperatorem, datis ad eum synodicis literis, quæ *tomo 1. Concilij Ephesini cap. 22.* & apud S. Cyrillum leguntur: caroque sterisse pio Monacho, quod librum Nestorij cum alio volumine, (vt fit,) compactum, aliquandiu apud se nescius habuisset, ex diuino viso prodit Ioannes Moschus *cap. 46. Limonarij.*

Manichæorum reliquiis, lupis planè sub ouina pelle Romæ deprehensis, infremuit in eos, (vt cum Photio dicam,) voce robusta Leo: quod eius sermo 4. de collectis, & sermo 5. de ieiunio decimi mensis, & sermo 4. de Epiph. quartus item de Quadrag. & 7. de Natali Dom. abundè produnt. Præter cætera verò pastoralis sollicitudinis argumenta, codices eorum omnes, à S. Leone incensos, Prosper in Chronico ad annum 446. tradit, magnas codicum illorum moles interceptas referens. Gelasium Papam, summo studio annisum, vt lilio librorum hæreticorum Ecclesiam purgaret, non modò decretum eius in Concilio Romano, quod est à Gratiano exscriptum, C. Sancta Romana, abundè prodit, sed etiam quod concrematos ab eo ante S. Mariæ ædem libros Manichæorum, scribit Anastasius: id quod æquè à Symmacho Papa ad Constantinianæ Basilicæ valuas præstitum, refert liber de Romanis Pontificibus. Et cum denuò stirps infauista sub Hormisda Pontifice pullularet, succisam ab eo Apostolica animaduersione, crematis præter cætera codicibus, scribit Anastasius.

In V. Synodo, immediatè ante canonem 1. ita sancitur aduersus hæreticorum libros. [In memoria tenentes promissiones de Sancta Ecclesia factas, & qui dixit, quod porta Inferni non praualebunt aduersus eam, id est, hæreticorum mortiferæ linguæ; recordantes autem, & quæ per Oseam de ea prophetata sunt, in quibus dicit, & sponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum; hæreticorum quidem effrænatas linguas, & eorum impiissima conscripta, & eisdem ipsos hæreticos, qui vsque ad mortem in sua impietate permanserunt, patri mendacij Diabolo connumerantes, illis dicemus: Ecce vos omnes ignem accendistis, & conualescere facitis flammam ignis, ambulabitis in lumine ignis vestri, & per flammam quam accendistis.]

Testatur insuper Anastasius in Adriano II. & præfat. ad VIII. Synodum, librum aëtorum Photij aduersus Nicolaum Papam, ipsiusmet Photij fœtum, per Legatos S. Ignatij Patriarchæ, & Basilij Macedonis, pedibus conculcatum, & gladio perfossum, móxque decreto Synodi Romanæ, cui Adrianus præerat, apud S. Petrum, repetito in Photium autorem anathemate, fuisse combustum; cælo ipso suffragante: nam superueniens subitò pluuiæ eluuius, non modò ignem non restinxit, sed etiam incendit vehementiùs, piceo fœtore ex incendio fœtentrissimi voluminis, vbertimè inhalato. Iussu porrò eiusdem Pontificis cautum esse, vt eodem modo, quo Romæ, flammæ impiis Photij scriptis iniectæ, Constantinopoli, descriptoris nequitia pœnas sumerent, ibidem proditur: & ita factum esse, liquet ex VIII. Synodo, *actio. 8.*

vbi in epistola ad Basilium Augustum, Adrianus ita vult [omnia exemplaria cremari igne, contemplantibus cunctis, vt ne vnus quidem apex, aut iota, inde superfit.] Berengarius item in Concilio Romano, iussus est à Nicolao I I. coram 113. Episcopis ignem ipsemet succendere, & in eum conicere librum hæreticum, vt scribit Lantfrancus initio confutationis Berengarij. Liber ille hæreticus, quem Berengarius hæreseos suæ fontem habuerat, & quem ideirco adactus est ipsemet in ignem conicere, erat liber Ioannis Scoti, vt est in fragmento historiae Aquitanicæ. Quem dicam Ioannem Scotum, cumque fuisse à Dunſio diuersum, frustra moneor admonere, cum sit euidentissimum.

22. Postulatis quoque Concilij Remensis annuens Innoc. I I. *epist.* 16. apud Abelardum, libros errorum Petri Abelardi, & Arnaldi de Brixia, incendio damnauit: idque de Abelardo Gaufridus Clareuallensis 1. libro eorum, quos de S. Bernardi vita scripsit *cap.* 5. disertè prodit, & iam antè factum Sueſſione à Legato Romanæ Ecclesiæ, testatur S. Bernardus *epist.* 193. quæ est ad Iuonem Cardinalem, & *epist.* 191. quæ est ad Innocentium I I. nomine Concilij Remensis; vbi liber Abelardi *de Trinitate*, igne examinatus dicitur, quia inuenta est in eo iniquitas, queriturque *ibidem* S. Bernardus, surrexisse à mortuis librum illum, & cum eo multorum hæreses, quæ dormierant, surrexisse & paruuisse multis. Libros Davidis de Dinanto tanquam hæresibus scatentes, damnatos esse atque exustos, & quoddam eius erroribus occasionem præbuisse viderentur libri Aristotelis de naturali Philosophia, seu Metaphysica, recens allati Constantinopoli, eisdem quoque in Concilio Prouinciali Parisiis celebrato sub anathemate veritos & igni addictos esse, ex Rigordo, & aliis scribit Henricus Spondanus *in supplemento historico, anno 1204. num.* 18. In Concilio Romano interdictum esse lectione librorum Wicleffi, refertur, & firmatur in Concilio Constantiensi *sess.* 8. Concilium Later. sub Leone X. *sess.* 10. Libros hæreticos proſcripsit. Adrianus V I. datis ad Bambergenses literis, grauissimè dehortatus est à lectione librorum Lutheri. Et suffragatum Deum insigni miraculo sub illud tempus, immissa valida febre homini ea lectione distento, à qua febre non prius liberatus est, quam librum flammis dederet, scribit Rescius *lib.* 5. *vita Card. Hofij cap.* 5. Tandem Tridentina Synodus quorumcumque hæreticorum libros, tanquam malæ messis certam sementem, exterminauit: & hanc esse vestem leprosi, quæ *Leuitici* 13. iussa est comburi, scitè prosequitur Rupertus *lib.* 2. *in Leuit.* c. 23.

Priuatorum item fidelium iustus ardor in Hæreticorum libros.

23. Non igitur ratione duntaxat fortissima, quam initio dedimus, sed etiam praxi perpetua Christianitatis, vtròque, (vt ita dicam,) brachio, & Ecclesiastico, & laico armatæ in libros hæreticorum, perspicuum est, eam pestem esse quam diligentissimè auersandam, meritòque libros huiusmodi ab iis, quorum interest, suffigi atque proſcribi, ipsi fideles, vel silentibus Principum, ac Ecclesiæ legibus, vtrò hæc nequitia instrumenta addicere ignibus sunt soliti. Exempla sunt vulgatissima; vnum sanè luculentum, nec aded antiquæ memoriæ,

motiæ, quod Annibal Codretus ad Iacobum Laynium Soc. Iesu Præpositum Generalem Tridenti in OEcumenica Synodo agentem perscripsit. ex Sacchini historia nostra ad annum 1562. quo id contigit, annotabo. Isidoro, vulgò *Iffoire*, vrbe Atuerniæ, spelæo hæreleos per annos complures, tandem ab exercitu Catholico in deditioem accepta, Edmondus Augerius Christianus Orator non ex genere citharædorum, sed potens ac Apostolicus, eò aduocatus est, tantòque motu animòrum rem Christianam curauit, vt intra tempus perbreue, ad mille quingentos in Ecclesiæ caulas renocarit. Orationem verò 40. horarum cum instituisset, eaque conclusa augustissimum Christi corpus per urbem circumferretur, qui libros habebant hæreticos, gratam fragrantiam in platea excitauerunt, iis libris, quæ Christi corpus transibat, igni datis, incenso acceptissimo. Hi ignes, si crebri, & luculenti excitarentur, non dubium quin purgando Christiano cælo, & peste animorum, quæ librorum maximè virulentia grassatur, festinatò auertenda, magnum compendium fieret, & impietatis diffusio facile præcluderetur; fatendum enim est, nullo magis instrumento impietatem foueri, & promoueri, quàm librorum.

Quamquam Nazianzenus *orat. 2. de pace num. 31.* vt ibi notauit Billius, scripra hæreticorum, quia nihil boni inde paritur, contulit ouis subuentaneis, sic de eis scribens. [Lepidos, & elegantes vestros fœtus, imò abortus, cognoscemus, cum ruptis, aut dura, & solida disputatione confractis, aspidum ouis vana ea, & subuentanea esse, apertè demonstrauerimus, abditumque in ipsis pietatis basiliscum in medium protulerimus. Basiliscum quidem illum, cæterum mortuum, & imperfectum, ac motu carentem, ipsisque partus doloribus immortuum, ac priusquam gignatur, extinctum. Libet enim verbis vestris uti, vt nonnihil gratiæ apud vos ineam ob conceptionem, non minùs detestabilem, quàm ob abortum miserabilem.]

Vtinam tamen scripta talia conferri possent cum ouis subuentaneis quoad impietatem, ita vt non posset inde sobolescere impietas: quod experimento assiduo, nimium quantum, deprehendimus fieri. Meritò igitur libri huiusmodi perduntur, & addicuntur ignibus.

*Quæ subducendis exitio Hæreticorum libris, commodare
visa, disiecta.*

Duo in contrarium opponi possunt. Vnum ex decreto Zachariæ Papæ, ventantis quod Synodus Romana iusserat, cremari libros Adalberti, insani hæretici. Alterum quòd in libris hæreticorum multa sint bona, & vtilia. Sed neutra oppositio est idonea: nam Zacharias Papa in ea epistola quæ habetur 138. inter epistolas S. Bonifacij, & in Concilio Romano quod in causa Adalberti Galli, & Clementis Scoti habuit, prolata quidem Adalberti scripta, subici ignibus noluit; quod faciendum censuerant Patres; verum ea in re non consuluit incolumitati librorum hæreticorum: sed ad perpetuam, (vt ait,) confusionem illius Adalberti, & eius sectatorum, voluit exemplar vnum eorum seruari in scriniis Romanæ Ecclesiæ. Quòd enim libri illi facti essent impietatibus crassissimis, & apertissimis, quarum defloratio habetur in eo Concilio: Adalbertus autem à plerisque haberetur vt sanctus; interfuit Ecclesiæ,

eius

24.

25.

eius libros non prorsus petri, ut si quando res ferret, ex operibus probaretur impietas auctoris.

26. Nec item refert, quod ad subducendos huiusmodi libros exitio, obtendisse suo tempore nonnullos, testatur Thomas Waldensis in doctrinis præmissis ad doctrinale fidei antiquæ, *doctr. 6.* eisdemque postea ab aliis, in Belgio, & Lutetia, vel imprudenter, vel dolose iactatum, scribit Alphonsus de Castro *lib. 2. de instâ hæretic. punit. c. 16.* nimirum multa bona reperiri in hæreticorum libris, ac proinde damnandos non esse, sed iis, quæ inibi mala sunt, improbatis, quæ pura, & bona sunt, (iuxta Apostoli monitum,) tenenda esse. Hoc, inquam, non refert; nihil enim hæreticis familiarius est, quam bona quædam permiscere pessimis, ut eisdem illâ quorundam bonorum pellectus incautus lector, voret hamum perfidiæ in exitium suum, & certam ruinam. Ignes suppositi cineri doloso, sunt periculosiores: quod de his libris, & inserto impietatibus bono quoque, videtur verissimum. Quare idem de libris hæreticorum, & stillis aliquibus boni mellis, multæ amaritudini peruersorum dogmatum infossis, statuere merito liceat, quod de propinantibus venenum in aureo calice, labris eius melle perlitis. Egregiè id tradit S. Leo *epist. ad Turibium c. 15.* de libris Priscillianistarum agens.

Puleherrimè item Beda suorum in Cantica commentariorum principio, cum monuisset Iuliani Celanensis, Pelagianorum disertissimi, lucubrationes in Cantica, magnam Lectoris attentionem deposcere, ut bonum carpens, à spinis caueret, subiicit, prudentius quoque facturum, si prorsus abtineat plena periculi lectione: ne dum boni quippiam captat, unâ præsentissimum virus hauriat, & pereat. Quod aptat illud Maronis,

Qui legitis flores, & humi nascentia fraga;

Frigidus, (ô pueri fugite hinc,) latet anguis in herba.

27. Ego eodem iure, huc aptarim illud Origenis *lib. 1. in Iobum.* [Diabolus adversum nos, mille modis, ac multipliciter dimicat, congregatur, & tentat, insidiatur. Seducit, atque subvertit per multitudinem hæresum, per innumeros errores, per abundantes seductores, per pseudochristos, ac pseudodoctores, quibus hic mundus repletus est, quos nequissimus seminavit, quos atrocissimus ille produxit, quos malignissimus fecit, florem, & fructum in infidelitate, atque errore afferre cœgit, quibus hic, (ut diximus,) mundus repletus est; qui venerunt & veniunt in verbo Domini, in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, nomen Christianorum habentes, atque speciem pietatis, & erroribus ac impietatibus atque seductionibus, referti sunt. Isti sunt veræ ianæ mortis, & viæ inferni. Isti sunt qui à veritate plurimos prævaricantur, & à fide innumeros aberrare faciunt. Isti sunt ministri maligni Diaboli, atque nuncij veritate carentes. Isti sunt cæci, duces cæcorum. Isti sunt nubes sine aqua, nebula à tempestate fugata, quibus caligo, vel nebula interiorum tenebrarum dignè servatur, atque custoditur. Istos ergo fugiamus, ô viri; istos late deitemus, ô amici; istos odio habeamus, & infidelitatem, atque errorem qui in eis est, velut flammam ignis declinemus; pro eo ne cum illis flammæ inextinguibili in die furoris atque revelationis iusti iudicij Dei, mancipemur.] Itaque quantumvis pia, & pura, ac nitentia esse videantur, quæ leguntur in hæreticorum libris, admista

lofio

lollio impiæ doctrinæ, meritò habentur suspecta, & ab iis, qui sibi bene consultum volunt, refugiuntur, tanquam contaminata per eam admisionem.

Nihil verò esse in libris hæreticorum, siue loquentiam, siue materias consideres, quod in Catholicorum libris aliorumve qui sine periculo legi queant, non habeatur, colligitur ex S. Irenæo *lib. 3. cap. 4.* & latè confirmatur ab Alphonso de Castro *lib. illo 2. cap. 16.* Et vt aliquid ignorandum esset absque huiusmodi libris, præstaret, (quod D. Augustinus *serm. 31. de verb. Apost.* dixit de hæresibus,) illud ignorare, quòd sit ista ignorantia turior. Cauendi ergo hi libri ne exitium legenti aduoceetur, iuxta Clementem Alexandrinum *5. Stromatum, cap. 1.* Neque tamen inficior, quin personis à pericia & pietate bene constitutis, quia periculum nocuementi inferendi abest, & ad Ecclesiæ rationem necessaria est eorum opera, fas sit ab iis, quorum interest, exorare facultatem libros illos legendi; id enim infra monstrandum est. Et has esse falsas reliquias, quas residui diuinæ gentis possident, scitè profequitur Rupertus *lib. 2. in Sophon.*

Tantum de hoc hæreseon plantario iusta censura eradicando, non enim aliunde magis gliscant hæreses, quàm interuentu librorum. Pleniùs in hanc rem disputant, quos consulere per orium licebit, Alphonfus de Castro *de iusta hæretic. punit. lib. 2. cap. 15. & 16.* Conradus Brunus *lib. 6. de hæretic. cap. 6. & 7.* Bellarm. *lib. de laicis cap. 20.* Ricciullus *lib. 5. de iure person. extra Eccles. cap. 21.* Gabriel Putherbæus *de tollendis malis libris, lib. 3.* Baptista Cardona *lib. de expungendis hæreticorum autorum nominibus.* Quæ enim ibi habet quoad libros arguenti non reprobi, multo magis valent quoad hæreticorum libros, hæreticos abolendos. Iacobi Gretheri opus *de iure prohibendi libros hæreticos*, serò admodum ac post ista pridem cõscripta venit in manus meas supplementum bipartitum eiusdem operis, quòd inter varia theologica opuscula, postea edidit, legi iam olim. In Epimetro ad illud opus de malis libris, per octo prima capita, fusè demonstrat, quantum semper fuerit hæreticorum antiquorum, ac recentiorum studium, vt libri Catholicorum, qui ipsis habentur hæretici, exterminentur. Itaque ex ore suo iudicantur.

28.

EROTEMA IV.

Athei, & nullius religionis libri, num improbandi?

Hæreticis adiungo Atheo, quòd è duplici Atheorum genere, quos Philotheus Constantinop. *orat. de vrbis SS. Patris*, recenset, teriores sint hæretici, etiamsi ordine temporis posteriores, vt idem obseruat: præterquam quòd sedimentum hæreseos, est Atheismus, vt dixit Clemens Alexandrinus. Itaque rectè subiungitur hæresi.

19.

G

Libri

Libros ergo Atheorum configendos esse, extra controuersiam est, si sermo sit de iis Atheorum libris, quibus existentia Numinis expressè, & directè impetitur. Quin potius, vt Theodoretus *initio sermonum de prouid.* egregiè disputat, par esset, omnes planè mortales, imò & omnes res creatas armari in ultionem tantæ atrocitatis, & Deo pro innumeris nominibus, quibus illi omnes obstringuntur, stipendiarium hoc obsequium pendere. S. Gregor. Thaum. *in Origenis laudatione*, omnium ab eo, præterquam huiusmodi librorum lectionem probatam, ait, verbis illis: [Philosophari nos ita iubebat, vt omnia quotquot extant, veterum tum Philosophorum, tum Poëtarum scripta colligentes, nihil omninò reiceremus, nihilque repudiaremus, (necdum vim habere iudicandi poteramus,) præter ea quæ Atheorum essent, qui à communi hominum sensu discedentes, Deum, aut prouidentiam esse negant; hæc enim ne digna quidem esse, quæ legantur, ne qua fortè re inquinaretur nobis, animus, qui quum pietatem colere debeat, sermones audiat diuino cultui repugnantes. Neque enim ij, qui templa adeunt, religiosum putant, quidquam omnino profanum contrectare. Horum itaque libros, iis qui pietatem profiteantur, nullo in numero esse debere.]

30. Cadit planè in hos libros, quod sigillatim de libris Theodori Mopsuesteni, blasphemiarum, & Atheismorum plenis dixit V. Synodus *collatione 8.* [Cum in medium prolatae sunt blasphemiae codicibus insertae, mirati sumus Dei in his potentiam, quòd non diuino igni statim incensa est lingua, & mens quæ hæc eructauit: & nunquam concessissemus procedere lectorem prædictarum blasphemiarum, pro sola memoria illarum, indignationem Dei timentes: (vt pote vnaquaque blasphemia, magnitudine impietatis antecedentem superante, & mentem auditoris funditus permouente;) nisi eos, qui talibus blasphemiiis gloriuntur, videremus indigere confusione, per manifestationem earum eis inferenda: vt nos omnes zelo blasphemiarum contra eum expositarum incensi, & in medio lectionis, & post ipsam, inclamationes, & anathematismos contra Theodorum vt viuentem, & præsentem faceremus: Propitius sis Domine, dicentes; nec Dæmones ausi sunt talia contra te loqui. O intolerabilem linguam illam! ô prauitatem! ô altram illam manum, quam extendit contra Creatorem suum! Scripturas scire miser ille pollicitus, non meminit Osee Prophetæ, dicentis: *Va illis, quoniam exilierunt à me: famosi facti sunt, qui impij fuerunt in me, iniqua locuti sunt aduersum me, & aduersum me exogitantes, locuti sunt pessima. Ideo cadent in framea, propter improbitatem lingua sua. Hic contemptus eorum in sinu eorum, quia transierunt testamentum meum, & aduersus legem meam impiè egerunt.* Istis Theodorus Impius meritò subiicitur.]

Studia Ethnicorum, contra huiusmodi libros.

31. Præiuerant Christianis, in librorum Atheismo sordentium proscriptione, Ethnici. Protagorum namque Abderitem, quòd in dubium reuocasset, esse tunc aliqua diuinitas, seque professus esset dubium ea in re; Athenienses è suis
libris

libris expulerunt, & libros eius quibus hæc continebantur, in concione exusserunt, vt autor est Lactantius *lib. de ira Dei, cap. 9.* Quod autem apud Minutium *n. 9.* habetur derisisse Athenienses eius scripta, mendosum videtur, & pro deriserint, legendum *deusserint.* Sicut mendosè apud Ioannem Sarisberiensem *lib. 5. Polycrat. cap. 4.* loco *Protagora*, legitur *Pythagoras*, cum hæc narratio refertur. Libros Tullij *de natura Deorum*, quod multitudine Numinum abroganda, Atheismum inducere censerentur, à nonnullis quidem ob verborum luculentiam retentos; à plerisque tamen prorsus repudiatos, & dignos visos, qui publico edicto abolerentur, testatur in hunc modum Arnobius *lib. 3. n. 5.* [Sed quid aucupia verborum, splendorémque sermonis peti ad hoc dicam, cum esse non paucos sciam, qui auersentur, & fugiant libros de hoc eius; nec in aurem velint admittere lectionem opinionum suarum præsumpta vincentem: cumque alios audiam musitare indignanter, & dicere, oportere statui per Senatum, vt aboleantur, ne vetustatis opprimatur auctoritas.]

Hi, (vt subdit Arnobius,) tamen [intercipere scripta, & publicatam submergere lectionem,] rebantur iustissimum, quippè pertinens ad defensionem diuinitatis. SC. aduersus libros atheos, & improbatæ religionis, recitat Linius *dec. 3. lib. 5.* qua eadem ex causa, Senatus cremandos edixit libros quosdam à traiciente aratrum ad Numæ sepulchrum, re-
 pertos; qui si vulgati fuissent, receptam religionem, ac cultum Numinum violaturi visi sunt. Rem ex Varrone refert Lactantius *lib. 1. instit. c. 22.* & S. August. *7. Ciuit. c. 34. & 35.* Testatur item Iustinus in *Apolog. ad Anton.* decretam apud Ethnicos fuisse mortem, contra eos, qui Hystaspis, & Sibyllæ, & Prophetarum libros legerent, quòd inde euerti ritus patrios & induci Atheismum criminarentur. Alexander Vates, apud Lucianum in *Pseudomante*, librum Epicuri tanquam Atheismi fermentum, medio in foro combussit lignis ficulneis, & cineres abiecit in mare. Edicto publico antiquos eam ob causam libros Epicuri addixisse flammis, testatur Cleomedes *lib. 2. Cyclicorum theorematum.* Exterminari libros Poëtarum, de Deo indigna scribentium, mandat Plato *lib. 2. de Republ.* quòd scilicet hæc sit ad Atheismum lata, & expeditissima via.

Leges sanè quascumque Ethnicorum Principum, quibus Christianorum libris, vastitas sæpè est indicta, spectasse ad hanc librorum Atheorum confixionem, ob inducendi per eos Atheismi metum, est extra dubium. Nihil enim apud priscos Christianæ rei propugnatores, Iustinum, Athenagoram, Arnobium, Lactantium, aliòsque frequentius, quàm *Christianos Atheos, Christianam religionem Atheismum*, audire. Ac proinde libri Christianorum, in quos plurima sunt lata Ethnicorum Principum edicta, nominatim verò Diocletiani, vt autor est Eusebius *8. hist. cap. 3.* eo nomine ad incendium tanto ardore vestigabantur ab Ethnicis, quòd Atheismum tradere insimularentur. In quam rem multa dabit Balduinus *ad lib. 1. Optati, pag. mihi 83.* Verius ea criminatio Manichæos appetiisset, quorum item codicibus Diocletianus ignes subiici mandauit, dato ea de re ad Iulianum Africæ Proconsulem rescripto, quod extat in collatione Mosaicarum, & Romanarum legum, antiqui scriptoris à Pithæo refossi *titulo 15.* Grassatum tamen æquè esse, idcirco incendium Dio-
 cletiani

cletiani iussu in libros Christianos, &que Catholicos, tanquam Atheismo re- fertos; & qui Christiani sacros libros ad incendium tradiderunt, dictos *Traditores*, magnaque illa infamia flagrasse, quæ Cæciliano falsè impacta, schif- maris Donatistarum fecit initium, fusè referunt Optatus, & D. Augustinus agentes contra Donatistas. Et planè arbitror, de hoc per Diocletianum exci- tato librorum sacrorum incendio, egisse Arnobium, cum dixit ad calcem quarti libri, questus de Ethnicis Atheismum in libris Christianis peruersè damnantibus, quo scatebant vniuersi Ethnicorum libri. [Quòd si haberet vos aliqua vestris pro religionibus indignatio, has potius litteras, hos exurere debuistis olim libros, istos demoliri, dissoluere theatra hæc potius, in quibus infamiae Numinum, propudiosis quotidie publicantur in fabulis. Nam nostra quidem scripta, cur ignibus meruerint dari? Cur immaniter conuenticula dirui?]

Ipsi priuati Ethnici, quanto ardore corripentur, ad cladem librorum qui- bus Christianus propugnaretur, vel polytheismus impugnaretur, (quippè quos Atheismi patrocinium continere interpretabantur,) intelligitur ex La- ctantio, in ipso fronte *libri quinti instituit*. [Non est, (inquit,) apud me dubium, Constantine Imperator Maxime, quin hoc opus nostrum, quo sin- gularis ille rerum conditor, & huius immensi Rector asseritur, si quis attigerit ex istis ineptè religiosus, vt sunt nimia superstitione impatientes, insectetur etiam maledictis, & vix lecto fortasse principio, affligat, proiciat, execretur, seque inexpiabili scelere contaminari, atque adstringi putet, si hæc aut legat patienter, aut audiat.]

Alij Athei, non nisi claucularij, triplici ordine digesti.

34. Hæc de illorum quos dixi formalium Atheorum libris, rata sunt, & extra- dubium. Sunt tamen alij quidam Athei, de quorum libris non vnâ sedet om- nibus sententia; pauci enim sunt qui frontem ita perfricauerint, vt Deum esse aperte diffiteantur. Imò ij ipsi, qui nullum esse Numen, impia apud semet- ipsos mentis agitatione persuasi sunt, omni ope annuntur, vt propudiosum sensum occultant, siue malignitate nefarij dogmatis latebras amant, siue metu suppliciorum legibus constitutorum, aut subiti imperus, multitudinis; quæ tanta blasphemiae atrocitati, non expectata legum seueritate, lapidationem, aut lacerationem rependeret. Itaque Lucilium Vaninium, (qui Atheismum postea Tolosa viuicomburio non expiauit, sed resoluit in cineres,) vidimus ipsi, priusquam detegeretur, altum corde scelus prementem, & libros in spe- ciem non malos edentem, quibus tamen iaciebantur Atheismi semina quæ- dam, eruptura in tempore. Qui autem clam profiteantur Atheismum, repe- riuntur non raro. Pomponium Latum, Domitium Calderinum, Angelum Politianum, eam vixisse vitam, quæ homines mente planè corruptos saperet, & Atheismi suspicionem non leuem infingeret, ego non desinio qui nobis de aliena conscientia ferre iudicium. Ita tamen legere est apud Vinem *lib. 2. de verit. fidei cap. 7.* & apud Puterbæum *lib. 1. de tollendis malis libris, pag. 81.* Omitto quòd nominatim Domitium illum, Politianus *miscellaneorum cap. 9.* exhibet Parthis, & Cresensibus mendaciorum, dum famam captat, aut tueri satagit. Sed est

est de eodem hoc Epigramma, quod magis ad rem nostram facit, ab eodem Politiano conscriptum.

Audit Marsilius Missam, missam facis illam,

Tu Domiti: magis est religiosus vrer?

Quis dubites? Tanto es tu religiosior illo,

Quanto audire minus est bona, quam facere.

Subolet hic versus & Domitij, & Politiani, Domitium quoad Sacri neglectum Marsilio præferentis, clancularium Atheismum. Quàm multos huiusmodi clancularios Atheos, nuperi Euangelici intulerint orbi, legere licet apud Lindanum in *Dubitatio, dial. 2. cap. 9.* & ita disertè testantur & queruntur arietes pufilli gregis, vt Hedio *epistola ad Melanthonem*, & Petrus Viretus *lib. 2. de ministr. verbi.*

In hoc ordine hominum, quos Atheos clancularios dicere possumus, ij primò sunt censendi, quibus religio ludus est, & sine rubore, sine scrupulo conscientiæ, facetos agunt, vel potius scarras in rebus quoque sanctissimis: ita vt quamuis apertè religionem, aut cultum Numinis non proscindant, tamen scommatibus, ac iocis ita depretient, vt nullo apud se loco esse, satis prodant. At Numen cuius cultus nihili fiat, apertè exploditur, habeturque pro inani numine. Nam vero Numini, quòdque secundùm hominis æstimationem tale sit, cultum, & religiosum obsequium nemo negarit.

35.

Secundò in eundem ordinem referendi sunt, qui tametsi de Deo sileant, quædam tamen dogmata conuellunt, sine quibus constare non potest dignitas, & maiestas Numinis, vt prouidentia diuinæ, iudicij extremi, immortalitatis animorum, æternæ vitæ, ve mortis assertio; qui enim Deum improvidum statuit, Deum negat, quia vel amore operum suorum, vel potestate illis prospiciendi, vel cognitione indigentia eorum, priuare Deum censendus est, ei curam adimens rerum, quas condidisse fatetur: aut eas certè non ab illo, sed ab alio quopiam editas, vel ex seipsis sine causa vllius beneficio enatas, arbitretur necesse est, quorum vnumquodque, compendiarium est ad Atheismum via. Qui autem iudicium extremum, vel animarum nostrarum perennitatem, vel vitæ alterius statum non agnoscit, is prouidentiam apertè euertit. Nam cum in hac vita, boni ferè luctentur cum incommodis, si alius nullus superest status, in quo ad veritatem expendantur vnus cuiusque merita, & tribuatur cuiilibet, quod iustum est; Deum improvidum agnoscere, atque aded reuolui in Atheismum, necesse erit.

34

Tertiò aggregandi eidem ordini sunt, qui religiosum cultum eatenus probandum ac retinendum censent, quatenus ad continendos populos in civili disciplina, & obedientia politica, potest conducere; cæteroqui eum neque eurant, neque probant: vnde prout firmandi, vel amplificandi principatus opportunitas tulerit, retineri, vel abiici religionem edicunt, vtentes ea tanquam persona super scenam. Et eiusmodi esse qui *Politici* vocantur, notauit Vasques *1. p. disp. 20.* ex Lindano, & aliis. Suis eos coloribus expressit Lensæus, ea de politicis lucubratiuncula, quæ exstat ad calcem operis de Christiana libertate. Peripatericos in hanc hominum colluuiem conicit Origenes *lib. 7. contra Celsum*, aiens illos ad oculum, & gratiam hominum, religionis

36.

gioni s externam formam probasse. An verè, excutio lib. 4. de virtut.
n. 296.

*Libri eorum proscribendi; ac primùm impiè facetorum, ut
Rabelesij, atque Erasmi.*

37. Horum omnium libri dignissimi sunt, in quos vigor censura exeratur: hancque ob causam, Platonis libri, quibus Socrates Numinum irrisor plerumque inducitur, notati olim sunt. Eodémque nomine, Socratem nomenclatura *Attici scurra* donat, & mordet Minutius n.72. In Gallia, ex quo prodiit, pessimè apud omnes bonos semper audiuit Franciscus Rabelesius, scriptor, vel Caluini iudicio, (vt est apud Fabricium in *Apolog. contra Bezam*, intexta Balduini apologiis, pag.40.) planè Atheus: cui mysteria quæque augustissima, iocorum argumentum fuerunt, vt etiam mox animam efflaturus, de Sacramento Vnctionis extremæ, quod, vt consuetudini seruiret, exceperat, ea iocans, & cachinnans effatiuerit, quæ absque lachrymis referre, pollutio fuerit. Vixerat aliquando inter FF. Minores, sed ad primum buccinæ Lutheranæ clangorem, apostatauit, verus Lucianus. Redolent autoris genium facetè Atheum, scripta eius omnia, quibus plerique dum iocos captant, & remittere ingenium quærunt, Atheismi virus sensim combibunt, & res sacras nauci habere, ac sacra quæque iocos ducere, condocerunt.

38. Locum sibi suum, in hac classe scurrarum, de sapientissimorum hominum sententia, vendicat Desiderius Erasmus. Nam quamuis aliis præterea, nec tenuibus maculis sordent eius pleraque scripta, tamen eo nominatim ex capite reprehensioni proborum patuit, quod de rebus sanctissimis, tam iocularia, & ridicula chartis commisit, vt alter *Lucianus* audiret, mysteriis Christianæ fidei, & dogmatibus Christianis impia dicacitate & facetiis, eodem planè modo ac more exagitationis, quo Lucianus Deos suos derisit: de quo idcirco Eunapius in proœmio operis de vita Sophistarum & Philosophorum, illud breuiter, ac verè dixit: [Lucianus Samosatensis, homo ad concitandum risum factus.] Quamquam Lucianus eatenus laudari poterit, quod specie dicacitatis, & urbanitatis, polytheismum acriter insectatus est, vt propterea Platonici eum valdè commendarent: soli autem Poëtæ, tanquam Deorum suorum obscenissimorum exagitatores proscinderent, referente Isidoro Pelusiota lib. 4. epist. 55. At Erasmus, circa ipsa Sancta egit morionem. Grauius, & meritò, quoad Erasmus, de hoc exoptulauit Albertus Pius, & in Antapologia pro Pio, Genesius Sepulveda, retundens diligenter, quæ Erasmus in Moria, (cuius plusquam viginti millia voluminum cusa, ipsemet Erasmus gloriatur in Apologia ad Iacobum Stunicam;) itemque in libris colloquiorum, impiis illis iocis scatentium, ad suam qualemcumque purgationem protulerat.

Exoptulat quoque Petrus Canisius lib. 5. de *Deipara*, cap. 10. Erasmus dum in rebus sacris Momum agit, magnam simul fenestram Luthero, & aliis erroribus aperuisse, ad religionem vniuersam innouandam, eòsque tumultus concitandos, quibus Christiana religio miserè conscissa est; non enim aliud ferè
Lutherus

Lutherus habuit, cuius exemplo ad audendum moueretur, quàm Erasmi licentiam ioculari; nisi quòd Erasmus, callidè duntaxat, non apertè, & ita vt iocos potiùs captare videretur, rem Christianam appetiuit; Lutherus, (vt erat proiectissimæ audaciæ,) abiecta persona, qua Erasmus nequitiam tegebat, manifestè ac palàm grassatus est. Itaque quod Kilianum Leib, Priorem Rudorfsensem, dicere faceret solitum scribit Conradus Brunus *lib. 1. de heret. cap. 10. Vbi Erasmus innuit, Lutherus irruit.* Alij, *Erasmum dubitare, Lutherum affirmare.* Nonnulli *fouisse Erasmus oua, Lutherum exclusisse,* dixerunt. Denique alij alludentes ad antiquum dictum, de Platonis, & Philonis similitudine sensuum, & eloquij, quæ parœmiæ locum fecit, *aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat,* vt Hieronymus ac Suidas in *Philone* memorant, & Photius *cod. 105. aut Erasmus Lutherizare, aut Lutherum Erasmitizare,* iactauerunt. Plagulas impiorum Erasmi iocorum, quas Sepulveda, & Canisius locis allegatis proferunt, dum lego, obstupesco profectò, & attonitus hæreo, non tam ob scurrilitatem blasphemiam, quàm ob celebritatem nominis, Batauico huic scurræ à plerisque pro viribus conciliatam; quem maiorem futurum fuisse, si minor esse voluisset, rectè statuit Iulius Scaliger, approbante Alano Copo *dialogo 3. cap. 17.* vbi ex Martino Cromero *lib. 3. colloq. de relig. prurigo nouandi in Erasmo, & singularitatum in doctrina capratio; fastidium verò receptorum sententiarum,* vnde illi non vna labes, nominatim refertur.

Quæ ad immanes huiusce muris atpiones, & fidei, & SS. Patrum, spectant, non suscepi hîc demonstranda: legatur quoad Erasmi ferè exploratum Arianismum, Bellarminus in *prefatione ad libros de Christo*, Posselinus *lib. de Atheismis hereticorum, ac lib. de prouocatione nouorum Arrianorum ad Erasmus*, Valentia *lib. 1. de Trinit. cap. 9.* qui apertum quoque Erasmi Macedonianismum contra Spiritum sanctum, refert *ibidem cap. 24.* De Dei immensitate dubitauit, indeque eum commendat Vorstius, vt refero in *Natur. Theol. dist. 7. n. 76.* Erubescere vel inuitus cogatur, qui legerit, quàm spurcè, & irreuerenter de Christi conceptu locutus sit Erasmus, castigatus eam ob rem à Canisio *lib. 3. Mariæ lib. cap. ult.* Luctum de Christi morte, Christianæ Ecclesiæ solemnem in Parasceue, vocauit Erasmus *Luctum Adonidis,* referente Catharino in *cap. 3. Genes. pag. 286.* Circa sacras reliquias fœdè aberrauit, vt videre est apud Alanum Copum *Dialogo 3. cap. 17.* Erga B. Virginem, quàm propudiosus fuerit Erasmus, monstrat Ferreolus Locrius *lib. 1. Mariæ August. cap. 4.* Canonismum Sanctorum vellicauit, & qui Pontifici Summo potestatem canonizandi abrogare visus est, eam ipse sibi arrogauit, Reuchlino ob linguarum peritiam Sanctis adscripto. Sanctæ verò Catharinæ Senensis canonizationem, gratiæ vrbs & Ordinis datam, ausus est effutire, vt memorat Henricus Vicus in *opere de Communione Sanctorum.* Circa imagines, quàm se verum Iconoclastam exhibuerit, videndus Catharinus *lib. 2. de certa SS. gloria, §. de adoratione ad imagines, à pag. 60. & Molanus lib. 2. de imag. c. 54. & 55.* Sacramentate de peccatis iudicium, derisit Erasmus, & Theologos ei, (vt dixit,) humano inuento nomen *Sacramenti* tribuentes, exhibilauit, referente Alberto Pighio *lib. 2. Hierarch. Eccles. c. 8.* Libros sacros truncauit, vel totos præcidit, vt videre est apud Michaelera Medinam *lib. 6. paran. passim.* Allegationes veteris Testam-

39-

menti,

menti, quibus nouum scæter, falsas, non semel & à vero adhorrentes dixit, quod latè redarguit Hieron. à Ruæ q. 4. *positina*. Eius spurciloquia circa propensionem naturalem ad contagium, refert & latè reicit Michael Medina *lib. 4. de sacrar. hom. contin. controuers. 1. cap. 2.* Abstinenciam à certis cibis lege Ecclesiastica indictam, improbauit, vt ex variis eius locis eruit Castro *verb. cibus*. De cæteris eius circa fidem, vel Sacra lapsibus, consulendi Posseuinus *in apparatu sacro, verb. Desiderius Erasmus*, Natalis Beda, & Richardus Cenomanus, iustis in Erasmus opusculis, Marianus Victorius *in scholiis ad Hieronymum* passim, Alphonfus de Castro *lib. 3. de iusta heret. punit. cap. 8.* Hieronymus Torrensis *in preludiis ad confess. Augustinianam*, Iacobus Billius *lib. 1. obseru. sacrarum, cap. 9.* & alij quos in Erasmus insurrexisse, notat Franciscus Floridus Sabinus *lib. 3. lect. subs. cap. 4.*

40. Illud sanè, ad stuporem hominis quoad Patrum scripta perspicendum, satis superque esse potest, quòd homilia in 2. *ad Corinth.* quibus vix aliquid Chrysostomo dignius habemus, ei abiudicat. Item quòd in quadam ad *Cuthbertum Tenstallum* epistola, & in præfatione præfixa libro S. Basilij de Spiritu sancto, Latine per ipsum Erasmus facta, præfidenter iactat tributum Chrysostomo commentarium in Acta, vsque aded non esse Chrysostomi, vt meliora se, etiam ebrium, scribere potuisse confirmet. Hunc esse stuporem pecuinum, eruditus quilibet cum perlecto eo commentario statuer, tum etiam audito sensu grauissimorum è Græcis scriptoribus, quibus non obesoires quàm Erasmo, in his diiudicandis nares fuerunt. S. Damascenum dico, qui 3. *de fide, cap. 15.* agnoscit opus illud homiliarum in Acta, esse Chrysostomi, & citat ex eo aliqua, quæ habentur *hom. 2.* Item Oecumenius *in catena*, agnoscit opus illud Chrysostomi esse, & passim ex illo libat aliqua, tanquam ex Chrysostomi fœtu genuino, qualem esse eum agnoscit Cassiod. *lib. diu. lect. cap. 9.* testatus, de facta eius operis versione, ab ipsius Cassiodori amicis, vtique urgente ipsomet Cassiodoro; nec loquitur de eo, nisi tanquam de Chrysostomi germano opere. Quid quòd in *Synodo Trullana, cap. 16.* verbatim nomine Chrysostomi, plagulæ quædam ex eo commentario allegantur? Non dissimili sagacitate, & malè odora vi Batauis hic arrosor librorum S. Basilij, librum de Spiritu sancto, notum statuit, quem Theodoretus *dial. 1.* Anastasius *q. 84. in Script.* Photius *in Nomoc. lib. 1. cap. 3.* Euthymius *in Panoplia*, Niceph. *lib. 12. cap. 20.* Balsamon *in Nomocan. Photij*, imò Concilium Nicænum II. *act. 4.* agnoscunt tanquam Basilij. Sic impegit hic *Censor cæli, & terra*, vt eum vocat Catharinus *clauæ prima Script. errore 10.*

41. Sed de his, (vt dixi,) nunc non ago; in inficetas Erasmi scriptionum facetias intentus, ad quas illud Hieronymi reponere liceat, *epist. 19.* [Mel in Dei sacrificiis non offertur; nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, (vt ita dicam,) piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quòd in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis B. Petri festiuus est solito condiendus, ita tamen, vt Scripturarum cardinem iocularis sermo non fugiat, nec à præscripto palæstræ nostræ, longius euagemur.] Similia de illo melle à sacris remoto, alij adducti in Ape Gall. Non est probandus, vt sapienter admonet Saluianus *lib. 6. de prouid. qui*
rifum,

rifum, atque latitiam, scelus facit, & gaudium simplex, infructuosum ducit, cum liceat ridere, quamlibet immensuratum, quamlibet iugiter, dummodo innocenter. Itaque quod Tullius in Antonium intorsit, [Ita eras Lupercus, vt te esse consulem meminisse deberes,] ad Erasmus facile aptatur, dicendo: Ita faciem agere poteris, vt te esse Christianum, meminisse deberes. Eius certè sales, & iocos, fuisse primam radicem cladis fidei Catholicæ in Anglia, scribit Edmundus Campianus *initio libelli de diuortio Henrici VIII.* qui ad calcem historiæ Harppfeldij habetur. Zuinglius *in articuli vicesimi explanatione*, disertè prodit, se Erasmi iocis contra Sanctorum Inuocationem, ad eam abrogandam adductum esse; neque ab ea persuasionem dimoueri potuisse, aliis eiusdem Erasmi scriptionibus in Sanctorum quorundam exornationem.

Verùm ab adulterina, imò sacrilega plantatione, spurioque vitulamine, ab apostata Religiosi Ordinis, vix expectari aliud potuit. Erasmus enim si iocari de ioculari homine, in scelere licet, non fuisse filium Regis, licet is, qui eum genuit, fuerit coronatus, vt de alio quodam dixit Petrus Blef. *epist. 21.* fuisse, inquam, Erasmus patre Gondani in Barauia oppidi propè Roterodamum, Parocho genitum, ex famula, catalogus Illustrium Germaniæ scriptorum prodit, addens, famulam prægnantem, quo crimen lateret, ablegatam ab incesto Parocho fuisse in vicinam ciuitatem Roterodamum, eamque ibi anno 1469. enixam esse Erasmus: qui cum adoleuisset, institutum Canoniorum Regularium Ordinis D. Augustini, in Monasterio *Stein* propè Gondam, diu professus, & nouennio post Sacris initiatus, pertæsus monasticen, epicœnæ, & ferè nullius fidei paradigma, multis erronibus factus est: & quanto plures edidit libros, tanto densiores cumulauit errores, maior futurus, si minor esse voluisset. Iudicium est Scaligeri *in calce Poëtices.* Quamquam Basilius Poncius *lib. 7. de matr. cap. 1. num. 6.* tanti esse apud plerosque Erasmus his verbis exoptulat. [Pudet me, dum Catholicos ita Erasmi amore affectos video; nos enim illius argutas ineptias admirantes, reddidimus illustrem, dignum qui lateret, & Cimmericis obliuionis tenebris cum omni sua prole sepeliretur.] Nec mitius de Erasmo pronunciatum à Iacobo Stunica, eo libro cui titulum fecit, *Erasmi Roterodami blasphemie, & impietates.* Videndus qui varias eius impietates, & aduersus eum iudicia sapientum, addensat Gaspar Chicocius *lib. 1. alloquiorum cap. 19. & 20.*

*Proscribendi item libri Atheorum clanculariorum secundi
Ordinis; cuiusmodi plerisque visus
Pomponatius*

42.
Spectare ad classem secundam nonnullis sunt visi, Pomponatius atque Cardanus, iis scriptis, quibus animæ immortalitatem sustulerunt. Quamquam prior non absolutè ac simpliciter, mortalem animam censuisse videtur, sed duntaxat si ratio nuda consuleretur, vt liquet ex opere Contareni Cardinalis, *de immortalitate*, conscripto aduersus Pomponatium, ipsius quondam Contareni in Philosophicis Magistrum. Nec aliud censuerim voluisse illos eiusdem æui Philosophastros, damnatos à Lateranensi Concilio sub Leone X. & alios

D longè

longè antè à Stephano Parisiensi Episcopo, anno 1277. vel potiùs 1217. in rescripto quod extat *tomo 5. Bibl. Margarini pag. 1319.* æquè damnatos, quòd assererent, animam rationalem, secundùm fidem esse immortalem; at secundùm Philosophiam, esse mortalem. Næ, hi non Philosophi, sed vt alia occasione dixit Valdensis, *friuophili* habendi fuissent, si animam simul mortalem ex Philosophia, & immortalem ex fide, pronunciaissent. Quomodo enim esse, & non esse, de eodem subiecto affirmari possit, absolute, & simpliciter, etiam si penes diuersa capita? Animam ergo absolute videntur agnouisse immortalem, quòd ita apertè fecerant fidei scita; quamuis nisi de animæ rationalis perpetuatione fide doceremur, solaque naturali ratione consulta, negaturi fuissent immortalitatem.

43. Quod tamen, ingeniis effrænis, ea negatio immortalitatis animæ, spectatis naturalibus principiis, aditus esse videatur ad negandam funditus immortalitatem, iure libri eo doctrinæ reprobæ fermento vitiat, suffixione digni sunt habiti: ipseque Pomponatius, mutata mente, opus suum de eo argumento improbasse dicitur, variantibus sententiis, an id amicorum precibus dederit, an famæ suæ ac nomini cauerit, an ex animo audierit Ecclesiam, & palinodiam cecinerit, vt conscientiæ faceret satis. Venetos illud opus addixisse ignibus, nec de immortalitate, sed de mortalitate animæ fuisse inscribendum, tradit Syluester *lib. 5. de Strigimago cap. 5.* exostulans quòd à se approbatum eum librum dixisset Pomponatius, quod negat se vnquam cogitasse. Idem Pomponatius, iudice Mirandulano *lib. 6. euerf. singul. certam.* in opere de incantationibus, nec Philosophum se bonum, nec Christianum bonum exhibuit, cum effectus omnes mirificos, cælorum influxionibus adscribat, aded vt velit, & religiones, & leges, earumque latores, ab iis dependere. Quare opus illud in Tridentino indice proscriptum est, & dilatam tandiù fuisse proscriptionem, miratur Delrio 1. *Mag. cap. 3. ante q. 1.* In opere de fato, idem Pomponatius multus est in euertenda cooperatione Dei nobiscum, qui est exploratus error, quæ omnia suspicionem illam aliquorum, de Pomponatij clanculario Atheismo, vtcunque confirmant.

Itémque Cardanus.

44. De Cardano alia est ratio, si verum est quod nonnulli referunt: inter quos Martinus Delrio 2. *Mag. q. 26. lib. 2.* nempe apertè eum & absque ambagibus, mortalitatem animæ scripto ea de re libro affirmasse, nec palinodiam cecinisse vnquam; tamen de premedo metu infamiæ, vel etiam suppliciorum, nigro illo opere, sollicitus fuerit. Non audeo prorsus fidem adhibere his de Cardano fortassè rumoribus, fortassè confictis fabulis; præsertim cum extet eius liber de animarum immortalitate, cuius Lugduni à Sebastiano Gryphio anno 1545. quo immortalitatem propugnat. Asseruat eum in sua selecta Bibliotheca D. Philippus Laigneau. Quanquam cum eo ipso opere *cap. 13. pag. 280.* apertè prodat, fato se ac monitis prohiberi, reliqua dicere quæ de anima sentiret; suspicio est, hunc Polypum ad eam scriptionem metu infamiæ adactum, verè anteriùs tale quid scripsisse contra animæ immortalitatem, quale nonnulli referunt; idque doctrinæ venci-

num eius in pectore , etiam post editum eum quem retuli librum , deli-
tuiffe.

In reliquis verò eiusdem Cardani scriptionibus ferè omnibus , magna om-
nino apparet doctrinæ fermentatio , perspersis identidem , quâ Atheïsmis , quâ
exploratis hæresibus , quâ magicæ impietatis propudiis. Nam *lib. de supple-
mento Almanachi cap. 22.* statuit legem Iudaicam à Saturno esse ; Christianam , à
Ioue , & Mercurio ; Mahumetanam à sole , & Marte ex æquo dominantibus ,
quorum alter iustitiam , alter sauitiam infundat , Idololatriam à Luna , &
Marte. Idem in opere *de Genituris , in octava* , ait Christianam legem foueri
ab igneo trigono , Mahumetanam ab aqueo. Et genitura vndecima , Lutheri
sectam ait inualuisse , propter spicam Virginis , quam quia Martem admixturam
habet , & caudam , infinita capita reddere asserit. Vin supernaturalem , siue
gratiam gratis datam Gallix Regibus , ad curandum strumarum morbum ,
Cardanus *lib. contradictionum medicarum* , ad vsu longum aromatum retulit ;
ridendus potiùs , an desendus , ambigit Brodæus *lib. 8. miscellaneor.* (posthu-
mo ,) *cap. 10.* Esse enim citra omne dubium , gratiam gratis datam , apertissi-
mè euincit Andr. Laurentius *lib. 1. de strumis*. Sed deteriora sunt , quæ de Chri-
sto ipso vomuit Cardanus ; Christum enim ipsum fato subiecit , & quòd tali
astrorum positura editus esset , oportuisse eum in cruce mori , non erubuit
scribere , verecundante , quantum arbitror , charta , & ipso atramento , (vt
de Iuliano S. Augustinus quæsiuit ,) in minium verso , ad tantam impietatis
atrocitatem , à S. Augustino tanto antè confossam *tractat. 104. in Ioan.* ad illud ,
Pater , venit hora. Mundum æternum esse , impiè affirmavit , ex maris falso
supposita æternitate , argumentatus. Hominem primò è putri genitum , sicut
mures , aut ranas , effutiuit. Energumenos ab atra bile cieri , non ab nidu-
lante in eis spiritu agitari , commentus est. In opere *de subtil. lib. de Dæmonibus* ,
ea de domestica Magia , & patris sui pædros , scriptis prodidit , quæ suspicio-
nem de eius furua magia valdè infigunt. In summa , tam multis , tam tetris
horrendisque propositionibus , omnes ferè libros suos incestauit Cardanus , vt
suffixioni meritissimò patere possit , tanquam homo nullius religionis ac fidei ,
& inter clancularios Atheos secundi ordinis in quo versamur , æuo suo facilè
princeps.

*De Machiauello , & aliis tertij ordinis clanculariis Atheis ,
omni iure eliminandis consensio
vniuersalis.*

Tertiæ classis ductor , omnium consensu est Machiauellus , *libris discursuum* ,
de Principe , vsque eo tetris , ac proiectæ in religionem , & sancta omnia
audaciæ , vt ipsi quoque Sectarij in eum calamos strinxerint , & omni studio
libros eius exterminandos esse , sint professi. Hoc item alij benè multi , & for-
tissimè , & diligentissimè monstrarunt , ac præter cæteros , Thomas Bosius variis
in Machiauellum lucubrationibus , de vera fortitudine , de imperiorum de-
pendentia à veris virtutibus , & aliis nonnullis. Item Molanus *lib. 1. de fide hæ-
reticis seruanda. cap. 3.* Catharinus *opusc. de elimin. libris noxiis* , Petrus Ribade-
neira *in opere de Principe* , Thomas Firehebertius *lib. de infelicitate Principis*

Machiauelliani, Hieronymus Oforius in *Regis institut. & de Christian. nobilit.* lib. 3. Posseuinus lib. 16. *Biblioth. cap. 5.* Menoch. in *Hierop.* Sepulveda in *opere de militari discipl.* Adamus Gontzen in *Polit.* passim, Petrus Gregor. lib. 13. de *Republ. cap. 12. à num. 21.* & vir doctissimus, nec mihi absque candoris & virtutum doctrinaque elogio nominandus, Henricus Wangnerech lib. 2. & 3. *vindictiarum politicarum contra Scioppium.* Docet Machiauellus illis libris, satis esse, pietatem, religionem, humilitatem, simulatione præferre; quò flauerint venti, eò obuertendam esse nauem, cum necessitas tulerit, intrepidè peccandum esse; Principes probare debere falsa miracula in populo, ad populum, quo res feret, excitandum. Et in eundem finem reuelationes falsas tanquam à Deo derivatas, confingendas esse, & spargendas in vulgus: fato agi, & regi omnia, belli iustitiam, in ea quam sibi quisque statuit necessitate consistere; Principi ut omnem spem pacis præcidat, violandos esse insignibus iniuriis aduersarios; speciosum prætextum iis quos Princeps punire velit, esse obtendendum; factiones esse alendas inter subditos; prauis moribus implendam esse ciuitatem, aut prouinciam quam sine bello ulcisci velit; datæ fidei habendam esse rationem, quamdiu commodum est; humanam animam, eadem cum anima bruti mortalitate cadere, & perire censebat. Idque non occultè mussabat, sed spargebat in vulgus, ut Catharinus supra notat: rectè addens has esse Diaboli fistulas, per quas loquitur, & improvidos plerosque dementat. At exitus impiissimi nebulonis metuendus est eius æmulatoribus; nam blasphemans euomuit reprobum spiritum. Sunt eiusdem genij, quotquot omnem religionem, habent veluti indifferentem.

Claudo eo Nazianzeni initio, quo Iambicum secundum orditur,

*Pereant profani, qui Deum summum negant;
Tantàmque mundi, (verba quàm nulla explicent),
Concinnitatem, cuiuspiam causæ dare,
Quæ cuncta faciat, seruet & cuncta, abnuunt.*

Nec ipsi tantùm iustum Dei iudicium sint experti, sed eadem sorte sint eorum codices: hoc est, pereant ipsi quoque, ita ut nihil tam exitialis, tam detestandæ doctrinæ, vspiam sit reliquum.

EROTEMA V.

Magiçine libri configendi.

47. **M**agiæ, (atque adeò etiam magicorum librorum,) Apuleius in *Apolo-*gia, ut Magiæ sibi impactam dicam amoliretur, duplicem proponit notionem. Vnam, qua *Magus* idem apud Persas sonat, quod Latine *Sacerdos*; ita ut aliud non sit Magum esse, quàm ritè nosse, scire, atque callere leges cæremoniarum, fas sacrorum, ius religionum. Sic enim Platonem notat idem Apuleius, magiam interpretatum *ἱερῶν διακονία*, cum commemorat quibusnam disciplinis puerum regium adolescentem Persæ imbuerent. In quam rem fusè ex variis antiquis Briffonius lib. 2. de *regno Persarum*, exponens Magorum munia. Hanc ergo Magiam, piam, & diuini-

niscientem,

niscientem, iam inde à Zoroastre & Oromazo autoribus suis, nobilem cœli-
rum antistitam, ait Apuleius, artem esse Diis immortalibus acceptam, colendi
eos ac venerandi pergnaram. Atque ita libros huiusmodi magicos, non dam-
nandos, sed peruolutandos censet. Alteram *Magi* notionem profert, qua
more vulgari, eum propriè Magum existimant, qui communione loquendi
cum Diis immortalibus, ad omnia quæ velit, incredibili quadam vi cantam-
inum polleat: additque, ferè communi quodam errore imperitorum, Phi-
losophis obiectari, vt qui prouidentiam mundi curiosius vestigant, & impen-
sùs Deos celebrant, eos verò vulgò *Magos* nominent; quasi facere etiam
sciunt, quæ sciunt fieri, vt olim fuere Epimenides, & Orpheus, & Pythago-
ras, & Ostanes. Huius itaque Magiæ libros, æquè ac magiam ipsam, non
nisi communi errore imperitorum, vocari in inuidiam, ac damnari, arbitratur
Apuleius.

Explosa Magiæ distinctio, Apuleiana.

Verùm omnis hæc eius distinctio, vana & auersanda est. Vt enim contra
eum dixit S. Augustinus 8. *Ciuit. cap. 19.* [Cur tam grauiter ista plectuntur
seueritate legum, si opera sunt Numinum colendorum?] Agit de artibus
magicis, atque operibus, eo sensu vsurpatis, quem Apuleius approbavit
tanquam genuinum. Itaque exploso infamis Magi, de Magia librisque ma-
gicis iudicio, (nam & ei Magiam carò vanisse, nec per eam ab humili sorte
exemptum esse, tradit *epist. 5.* S. Augustinus,) solidiora proferamus. Aliter
ergo de Magia, & libris magicis distinguendum est. Aliqui enim spectant ad
Magiam naturalem, aliqui ad panurgicam, quæ est distinctio Magiæ, in qua
aperienda multus est Calasiris *lib. 6. histor. Ethiop. Heliodori,* & Ioan. Picus *initio*
Apologia.

48.

Libri de Magia naturali, haud improbandi.

Priores, si non prætergrediantur fines suos, non est quòd configan-
tur: sunt enim rerum naturalium vires permultæ, vulgò abditæ, quas
viri istiusmodi rerum studiosi, longa cura scrutati, vsuue edocti, char-
tis committunt citra periculum vllum, imò cum fructu non modico, &
cum laude. Et ita rectè statuit Victoria *relett. de Magia num. 7. & 8.* Me-
dina *2. paran. cap. 7.* Perer. *lib. de Magia, cap. 3.* Franciscus Picus *7. de*
prænot. cap. 7. Sixtus Senensis *lib. 2. Bibl. v. Curiosarum artium libri.* Pineda
lib. 3. de Salom. cap. 23. Et præiucrant antiqui, hanc Magiam agnoscentes
vitiij expertem, imò laudantes. Multos adducit Langius *lib. 1. epist. medic.*
in 72. & lib. 2. epist. 46. [Veram quidem illam Magiam, (inquit Philo *lib.*
de special. leg.) hoc est, perspicuam scientiam, per quam naturæ opera
cernuntur clariùs, vt honestam experendamque, non plebeij solùm se-
ctantur, sed etiam Reges Regum maximi, præsertim Persici, tam curiosi
harum artium, vt regnare non liceat, nisi cum Magis versato familia-
riter.]

49.

50. Hac arte vsum Apollonium Tyaneum, scribunt nonnulli, vt Euseb. 4. *prepar. cap. 1.* & Medina 2. *paren. cap. 7.* Quanquam, si nullam præterea aliam Magiam in Apollonio agnoscunt, hallucinantur apertissimè. Et doleo, planè ita de Apollonio visum Iustino, aut, (quisquis est alius,) autori *qq. ad Orthod. in 24.* mera enim naturali Magia vsum Apollonium prodit. Sed quæ de Apollonio dicuntur apud Eusebium in opere contra Hieroclem, præsertim in confutatione *lib. 7.* & apud Lactantium in eiusdem Hieroclis castigatione, quam suppresso Hieroclis nomine instituit *lib. 5. cap. 3.* Apollonium panurgum, & infamis Magiæ scientem, planè euincunt. Idem pronunciandum censeo de aliis plerisque antiquis, quos hac vna Magia clariuissè, nonnulli censent apud Medinam 2. *paren. cap. 7.* cuiusmodi referunt fuisse Tespionem apud Gymnosophistas, Hiarcham apud Brachmanas, Buddam apud Babylonios, Abbarim apud Hyperboreos, Zoroastrem apud Persas, Zamolxidem apud Thracas, quibus benè multos ex sua mente addit idem Medina. Ego, (vt dixi,) idem de his quoque pronuncio; nec dubito quin si vera sunt, quæ de eis sunt prodita, inter panurgos, & damnatæ Magiæ professores sint recensendi, cum referantur de eis pleraque planè superantia omnem naturalium causarum ad idonea passiuæ applicatarum efficacitatem, qua vniuersa legitima, & merè naturalis magia continetur.

De naturali ergo Magia sincera, & impermixta, nemo litem cuiquam mouerit, & conscriptos de ea libros, nemo iure suspectos habeat, aut configat. Nihil tamen procliuus, quàm vt specioso naturalis Magiæ nomine, obtegantur quæ spectant ad Panurgicam, quo nomine Baptista à Porta Magiam, ob abditum plerisque locis fermentum non bonum, cauendam esse, obseruauit Delrio *lib. 1. Magicor. cap. 3.* de aliis plerisque lubricis eiusdem argumenti operibus pronuncians; & idem facit Franciscus Picus *lib. 7. de prauotione cap. 2.*

Qui de Magia panurgica, detestandi.

51. Magici verò libri panurgici, (qui scilicet doctrinam continent patrandi mirabilia & insolita, interuentu pacti taciti, vel expliciti cum Dæmone initi,) pabulum flammæ esse debent, siue ad Theurgiam, siue ad Goëciam pertineant, iuxta diuisionem à D. Augustino traditam 10. *Ciuit. cap. 9.* & denique ex quocumque genere sint doctrinarum illarum, quæ pertinent [ad consultationes, & pacta quædam significationum, cum Dæmonibus placita atque fœderata.] Verba sunt eiusdem S. August. *lib. 2. de doctr. Christian. cap. 20. & ibidem cap. 23.*

Quod de abolendis his libris diximus, cautum est iure perantiquo. Nam inter ipsos Ethnicos cautum fuit, ne libri istius fursuris, ad hæredes transmitterentur, vel retinerentur; sed ignibus traderentur. l. *cetera. ff. familie herciscunde.* Datum sæpe Magistratibus negotium apud Romanos, vt huiusmodi libros conquirerent, eosque cremarent; qui autem illos apud se haberent, plecterentur, legimus apud Liuium *lib. 29.* & sæpè alibi, vt videas, rectè dixisse S. Augustinum *lib. 1. de consensu Euang. cap. 9.* scripta magica, [non solum disciplinam Christianam, sed ipsam terrenæ Reipublicæ administrationem, iure

condem

condemuare.] Eodem modo contra magicam doctrinam ab Origene, (cuius verba refert,) approbatam, insurgit ex legalibus seculi scitis, Theoph. Alexand. lib. 2. Pasch. mox referendus. Nimirum, tametsi penes Christianos duntaxat, liquidè perspecta est Magiæ virulentia, atque malignitas, ideoque disciplina Christiana eam seuerissimè proscripserit; tamen filij quoque huius seculi, quorum non profus obturatus est oculus, ab ea abhorruerunt. Iudicium est Terrulliani lib. de anima, cap. 57. his verbis expressum. [Quid ergo dicemus Magiam, quam omnes penè fallaciam; sed ratio fallaciæ solos non fugit Christianos, qui spiritalia nequitiae, non quidem sociâ conscientiam, sed inimicâ scientiam nouimus, nec imitativa operatione, sed expugnatoria dominatione tractamus, multiformem hanc lucem mentis humanæ, totius erroris artificem, salutis pariter animæque vastatricem.] Verbum ab Ethnicis quoque comprobatum, de his libris magicis Poëtæ Phocylidis est, Μαγικῶν βιβλίων ἀπιχέει, *Abstine à Magicis libris.*

Inter Christianos, ab initio nascentis Ecclesiæ seruatum scimus, vt libri magici ignibus adiudicarentur. Hac enim spectat quod habet S. Lucas Actor. 19. post narratam plurimorum conuersionem ad prædicationem S. Pauli. *Multi credentium ueniebant, consistentes, & annunciantes actus suos: multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus; & computatis pretiis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta milium. Ita fortiter crescebat uerbum Dei, & confirmabatur.* Tanquam perspicuum veræ conuersionis signum profertur, quod libros curiosarum artium incendissent, qui illis fuerant addicti. *Curiosas* porro artes, non alias ibi accipiunt S. Chrysostomus, ac Beda, & passim alij, quàm Magias panurgicas. Vocem Græcam περιεργία, quam Lucas adhibuit, sonare curiositatem in magica studia impensam, Henricus Stephanus lib. 2. schediasm. cap. 28. demonstrat ex Herodiano, & Platone. Et eodem modo Latinam *curiosi* vocem, vsurpassè Flaccum, ostendit. Itaque haud dubiè libri *curiosi*, de quibus Lucas agebat, Magiæ præfertim erant. Hermogenem Magum iussam esse à S. Iacobo libros magicos in mare abiicere, scribit Abdias in Iacobo. De S. Cypriano antea Mago, postea verò deprehensis irritis magicis præstigiis in S. Iustinam Christianam, & ipso Christiano, ac Dæmonum, & superstitionis Ethnicæ eiuratore, ita scribit Nazian. orat. 18. [Mutationis perspicuum argumentum edit, magicos enim libros publicè proponit, deque prauis thesauri imbecillitate triumphum agit: amentiam prædicat, ingentem ex illis flammam excitat, & diuturnam imposturam quæ ne vni quidem carnis flammæ opem affetre potuerat, igne absumit.] Eadem ex Eudociæ Reginæ opere metrico de laudibus S. Cypriani, exhibet Photius cod. 184. Parisiis suo tempore, librum magicum aureis mille aestimatum, (fortè quod eo pretio uenisset, aut uenire posset,) ignibus datum publicè fuisse, scribit Gerso lib. de laude scriptor. consider. 10. Similiter ignibus tradidit magicum librum S. Antoninus Florentinorum Archiepiscopus, vt in eius vita prodidit Vincentius Meinardus, narrans quo incommodo filij cuiusdam Petri tonsoris exagitarentur, quandiu improuidus Pater, librum illum apud se habuit, ac lectitauit.

Liquet impiam hanc peritiā per se sordere, eiusque proinde libros, flammis subiectis meritò exterminari, vt taceam ex alio quoque capite, iure cremandos

52.

53.

mandos esse, nempe quod magicis hisce libris hæreses ferè contineantur. Nihil enim familiarius est Mago, & hæretico, vt probat Stapletonius *orat. 1. Academica, tota, & Alphonfus de Castro lib. 1. de iusta hæreticor. punit. cap. 14.* Idem dixerat iam olim Tertull. *lib. de præscript. cap. 43.* verbis illis. [Notata sunt commercia hæreticorum cum Magis compluribus.] Pulcherrimè idem tradidit Theoph. Alex. *epist. 2. Pasch.* hinc præter cætera, Magiæ probra demonstrans,

Iuuat egregia Magiæ impugnatione à Theophilo adhibita, hunc locum de libris eius doctrinam continentibus, meritò perdendis, obsignare. Sic igitur habet, [Confundatur Origenes inter cætera flagitiorum genera quæ confingit, magicis quoque artibus patrocinium tribuens, qui in tractatibus suis, his locutus est verbis: *Ars magica non mihi videtur alicuius rei subsistentis vocabulum; sed etsi sit, non est operis mali, nec quòd haberi possit contemptui.* Hæc dicens, vtrique fautorem se esse demonstrat Elimæ Magi, qui Apostolis repugnauit, & Iamnæ atque Mambrae, qui Moyfi magicis artibus restiterunt. Sed nullas Origenis patrocinium habebit vires; quia Christus Magorum præstigias suo deleuit aduentu. Respondeat nouæ impietatis assertor, immò apertè audiat, si non est malum ars magica, non erit malum, & idololatria, quæ artis magicæ viribus nititur. Quod si malum est idololatria, malum erit & ars magica, ex qua subsistit idololatria. Cùm autem idololatria, Christi maiestate deleta sit, indicat & parentem suam artem magicam, secum pariter dissolutam, Propheta super hoc liquidò proclamante: *Sto nunc incantationibus tuis, & multis veneficiis tuis, quæ didicisti ab adolescentia tua, si potuerint prodesse tibi.* Cùm igitur hæc Prophetarum scripta testentur, & nullus vnquam ausus sit memoriæ prode, Magorum artes inter optima quæque numerandas; leges quoque publicæ, Magos, & maleficos puniant, scire non possum, qua ratione impulsus Origenes, qui Christianum se iactat, Sedechiæ pseudoprophetae æmulator existens, cornua sibi ferrea fecerit, quibus contra dogmata veritatis, armatus incedat; nec sapiat quicquam de cœlesti Hierusalem, neque imitetur Moysem, & Danielelem, Petrumque, & alios Sanctos, qui contra Magos, & incantatores quasi in acie stantes, infesso certamine dimicarunt.] Sic ille aduersus Origenem, tanquam Magorum patronum: cuius tamen laculenta aduersus Magos, & acceptam ab eis notitiam, disputatio, legi apud eum potest *homil. 16. in Numer.*

EROTEMA VI.

*Libri Astrologici, fatariorum, onirocritici, chiro-
mantic, & quomodolibet diuinatorij, an
damnandi?*

54. **C**omes Magiæ est Astrologia, vt Nazianzenus affirmat *orat. 3.* describens Iuliani Apostatae studia Asiatica, post Gallum fratrem à Constantio Cæsarem renunciatum. Imò per Astrologiam facilè proludi Atheismo, æquè
ac

ac ei proludit Magia, legere licet apud Franciscum Picum *lib. 3. de Prenotione cap. 7.* Itaque cum de libris magicis sit dictum, pergo ad Astrologos, qui vel ex eo numero sunt, quorum doctrina libertatem humanam, astrorum, aut fatorum in astris expressorum efficacitate, deuincit, spoliaturque flexibilitate in alterutram partem; vel certe ex eorum sunt numero, à quibus prædictiones per alia describuntur. Vtrique sunt confixione dignissimi.

Libri Astrologorum fatariorum, dammandi.

Nam qui à fato cœlesti, libertatis cladem, vel impeditionem inuehant, fœda hæresi lordent, & immani confusione, quantum in autoribus est, vniuersum genus nostrum pessundant. Imò verò si Isidorum Pelusiotam audimus *lib. 3. epist. 191.* atheismum apertè inducunt; sic enim de iis scribit: [Qui res omnes permiscet, ac leguminum, (vt dici solet,) mixturam faciunt, sanæ mentis mihi minimè videntur. Nam si Deus est, fatum non est: si autem fatum, non dicam, quod cum eo pugnat; vertatur enim in eorum capita, qui vt hoc dicatur, procurant; hæc blasphemia.] Abrumpit prudentissima apostrophi orationem, qua vsam aliquando scripturam ipsam, notavi *in tractat. de Iuda cap. 8. num. 11.* vt cum *Psal. 54.* describitur ingratiſſimus Iudæ in Christum animus, dicitur, de hoste quidem aliud fore dicendum: at de homine vnanimi, & duce, & noto; ibique abrumptur Oratio. Idem hîc fecit Isidorus, cum Dei negatio esset inferenda, cohorruit scilicet ad Atheismi nomen, eoque calamum, & chartam polluere, ausus non est.

Autores horum librorum, à Valentiniano Augusto *appendice 8. ad Codicem Theodos.* puto dici *in astra peccantes*, quos negat debere exsolui in Paschate, quamuis demptis perpauca aliis criminolissimis, ceteros *in ea communi omnium celebritate*, (sic enim *Pascha* vocat,) velit absolui. Plurima in huiusmodi auctores, & libros, iustissimamque eorum suffixionem, peti possunt ex Eusebio *lib. 6. de prepar.* quo Ethnicos quoque, aduersus istiusmodi Scriptorum genus, strenuè annisos prodit. Inter Christianos idem ab omni æuo seruatum est. Mathematicum ex hoc ordine, describit his verbis S. Augustinus *in calce Psal. 61.* [Seductus ab inimico cum esset fidelis, diu Mathematicus fuit, seductus seducens, deceptus decipiens, illexit, sefellit, multa mendacia locutus est contra Deum, qui dedit hominibus potestatem faciendi quod bonum est, & non faciendi quod malum. Ille dicebat, quia adulterium non faciebat voluntas propria, sed Venus: & homicidium non faciebat voluntas propria, sed Maris, & iustum non faciebat Deus, sed Iupiter, & alia multa sacrilega non parua.] Et inferiùs post descriptam seriam eius conuersionem, & prolatum exemplum ex *cap. 19. Actorum*, quo librorum incensio per eos, qui nefarias artes abiecerant, memoratur; subdit D. Augustinus. [Perierat ergo iste. Nunc quæsitus, inuentus, adductus est; portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem missis, ipse in

E refrigerium

refrigerium transeat.] Meritò comburendos publicè & in Episcopi præsentia, libros impios attulit hic Mathematicus. Nam ita discretè sub ea tempora edixerunt Honorius, ac Theodosius Imperatores *l. Mathematicos. C. de Episcop. audient.*

Alij Astrologorum libri diuinatorij, quatenus ferendi.

56. Qui verò libri Astrologici, illæsa licet libertate, prænunciationes aliquas futurarum rerum describunt, exterminandi sunt, si se moueas quæ ad rem rusticam, vel nauticam, vel medicam pertinent. Quoad has namque materias, locus est non quidem scientiæ certæ, sed coniectationi aliquali, ob imperfectam vim cœlestis influxus multipliciter impedibilem: hoc ergo do lubens, tamen nullo modo ad rem medicam conducere posse Astrologicas prænotiones latissimè versat Thomas Erastus toto *lib. 1. & 2. epistolar.* De aliis materiis præter tres antedictas, rusticam scilicet, nauticam, & medicam, quippiam prænuntiare ex astris velle, fatuum est, nec vno peccato sordet, vt latè profequitur Picus toto *lib. 5. de prænotione*, post Patrum *lib. 12. in Astrologos*, & Delrio *4. Mag. cap. 3. quest. 1.* Atque ad eò libri de eo argumento, ignibus sunt tradendi, tam qui natiuitates, (vt vocant,) quàm qui alias qualis iudiciariæ huius Astrologiæ propagines complectuntur; vt egregiè profequitur Orig. *sub finem homiliæ tertiæ in Ieremiam.* Horum autores, [nimis errare, & vendere imperitis hominibus miserabilem seruitutem,] dixit S. Augustinus *2. doct. Christ. cap. 21.* Mox etiam Astrologicam doctrinam vocat, [magnum errorem, magnamque dementiam.] Et mox *cap. 24.* [quæ omnia plena sunt pestiferæ curiositatis, cruciantis sollicitudinis, mortiferæ seruitutis.] Nimirum, quia hæc est idololatriæ portio, vt habet etiam Hesychius *lib. 5. in Leuit. pag. 350.* Quanto studio in libros diuinatorios exterminandos incubuerit Valens, docet Ammianus *lib. 28.* indéque multis Philosophis & nominatim Maximo illatam necem, testatur. Libros Sibyllinos, quòd diuinationibus scaterent, cremavit Stilico, in quem propterea Rutilius *lib. 2. Itiner. con-* citatur, quia

*— aeterni fatalia pignora regni,
Et plenas voluit præcipitare colus.*

Non tamen ita aboleuit Stilico Sibyllinos libros, quin similibus librorum super fuerit deinceps vsus. Scribit enim Luitprandus Ticinensis, in sua ad Nicephorum Constantinopolitanum Imperatorem legatione, Græcos & Saracenos, huiusmodi libris vsos, quos *Danielis visiones* vocabant. Ipse autem Luitprandus vocat *Sibyllinos*, vtique à similitudine. Signabatur autem in illis visionibus, series temporum, & euentus maioris momenti.

37. Apud aliquos tamen Ethnicorum, vsus erat librorum, in quibus etiam minutalia negotiorum notabantur; ita vt nihil propè aggredi auderent, quin priùs consulissent huiusmodi codices, circa euentum rei susceptæ. eiusmodi est quod Iuuenalis sic sugillat *satyr. 6.*

*Illius occursum etiam vitare memento,
In cuius manibus, seu pingua succina, tritæ*

Gernia

*Cernis Ephemeridas : quæ nullum consulit , & iam
 Consulitur : quæ castra viro patriamque petente
 Non ibit pariter , numeris reuocata Trasilli.
 Ad primum lapidem vectari cùm placet , hora
 Sumitur ex libro. Si prurit frictus ocelli
 Angulus , inspecta genesi collyria poscit.
 Agra licet iaceat , capiendo nulla videtur
 Aptior hora cibo , nisi quam dederit Petosiris.*

An ad hunc locum respexit Ammianus lib. 28. cùm Romanorum corruptissimos mores describens , ait præter cætera. [Nec in publico prodeunt , nec prandent , nec lauari arbitrantur se cautiùs posse , antequam Ephemeride scrupulosè sciscitata didicerint , vbi sit , v. g. signum Mercurij , vel quotam Cancri syderis partem polum discurrens obrineat Luna.] Nimirum ex regulis Astrologicis quid tali syderum positu suscipiendum , dimittendùmve esset , statuendum putabant. Cautum verò id maximè , diebus qui *Ægyptiaci* dicebantur , erantque illis nefasti , ita vt nulla opera per illos dies inchoare absque infortunio se posse censerent. A quorum dierum exacta , ac supra ipsorum *Ægyptiorum* diligentiam scrupulosa obseruatione , Proclum laudat in eius vita Marinus num. 21. & meminit eius fatuitatis S. Augustinus in cap. 4. ad Galat. circa illud , *Dies obseruatis , & menses , & annos , & tempora* ; vbi præter cætera ait. [Vulgatissimus est error Gentilium , vt vel in agendis rebus , vel in expectandis euentibus vitæ , ac negotiorum suorum , ab Astrologis , & Chaldæis notatos dies , & menses , & annos , & tempora obseruent.] Subdit verò S. Augustinus , cùm Apostolus huiusmodi obseruationem dierum grauitè eo loco notauerit , mirum planè esse , quomodo [plena sunt conuenticula nostra hominibus , qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoetur , aut ædificiorum , aut huiusmodi quorumlibet operum , diebus , quos *Ægyptiacos* vocant , sæpè etiam nos monere non dubitant.] Hos mox addit , ex Ephemeridibus vitam naufragam gubernare , nec paucos ex numero fidelium eiusmodi fuisse , sed innumerabiles , qui cum magna confidentia in faciem ipsimet Antistiti dicerent , *Die post Kalendas non proficiscor*. Verè vanitas vanitatum , & insaniæ falsæ. Non nisi duos fuisse quolibet mense dies *Ægyptiacos* , scribit Lilius Gyraldus lib. de annis , mensibus , atque diebus , quinam illi dies essent complexus breui carmine , quod apud eum dimitto legendum.

In libros de vanitate genethliaca.

Hæc generatim de iusta librorum diuinatiorum confixione. Sigillatim autem , quæ spectant ad vanitatem Genethliacorum , diligenter planè prosequitur antiquus autor commentarij adscripti Origeni in Iobum ad cap. 38. ex Perionij interpretatione , & S. Ambrosius 4. *Hexaem cap. item 4.* Ex recentioribus Castro lib. 1. de vatic. cap. 10. Ioannes Picus in opere contra Astrologos , Franciscus eius nepos in opere de Prænatione , & Alexander de Angelis , agens contra Astrologos. Pulsus secundò ex Ecclesia Aquilam , hac de causa , scribit S. Epiph. lib. de ponder. & mensuris. Existimo ad hanc genethliacam vanitatem

E 2

pertinuiffe,

58.

pertinuisse, *Catacrianos* illos libros, quos ab Adriano conscriptos, autor est Spartianus. Quod enim Lilius Gyraldus *dialogo 3. historiae Poet. καὶ Ἀδριανῶς*, (quod videlicet ipse de se Adriano æquè, ac Antoninus Græcè scripserit,) denominatos putat libros illos, & oblatione aliqua, vel vitiatione vocabuli, *catacrianos* dictos, mera diuinatio est. Nec magis placet, quod Hermolaus Barbarus, eodem Gyraldo referente, legit *Catachlyanos*, id est, *caliginosissimos*, ab ἀχλή, vel ἀχλὺς, quod *caliginem* sonat. Inutiliter enim eandem vocem bis iterasset Spartianus, cùm de Adriano dixit, [Catacrianos libros obscurissimos, Antimachum imitando scripsit.] Alcinius ex eodem Gyraldo, condemnatorios libros interpretatur, à verbo κατακρίνω. Scaliger verò ex Casaubono ad historiam Augustam, interpretatur *Catachrianos*, quasi ἑστὸν καὶ ἕκταν λεγομένων. Casaubonus legit *Catacaymos*, quod in eis incendium aliquod describeretur. Ianus Parrhasius κατ' Ἀκκίανον, quasi *contra Accianum*, (prout libri quidam nominant non Tatianum,) Adriani tutorem, scripti essent. Quæ omnia meræ diuinationes sunt, nullo subnixæ, fundamento. Verisimilius itaque Heribertus Rosveidus *tabula 7. pro Baronio*, quòd qui sub Ariete nascuntur, ab Astrologis dicantur κριανὶ, *catacrianos* existimat dictos, libros, qui de genituris natorum sub Ariete differerent. Cuiusmodi fuit Antinous Adriani delicia, vt ex nummo Antinoi genesium exhibente, pròditum est.

59.

Nec mirum videri potest, Adrianum hominem Ethnicum, omnium, (vt Tertullianus ait *cap. 5. Apolog.*) curiositatum exploratorem, & nominatim Astrologiæ peritum, & per eam diuinandi studiosum, quod testatur in Ælio Vero Spartianus, de vanissima illa geniturarum prænotione librum scripserit; cùm superiore seculo non defuerit Episcopus, qui librum de eadem vulgarit. An vt mentionem S. Anastasio impingeret, qui *lib. 1. in Hexaem, ferè initio*, Mathematicam coniecturalem, hanc inquam, vanam, & alogorum stultilogiam, (liceat S. Bernardi verbum vsurpare,) exitialem luem nominat, à qua liberauerit Ecclesiam, verum quod in terris versatum est Verbum?

Origenes *hom. 12. in Num.* hunc præter ceteros ait, esse agrum, & vineam Seon Regis iniquorum, id est, Satanæ, quem fideles non subeunt. Sic enim scribit *sub finem homilie.* [Nos sumus qui transire volumus per hunc mundum, vt peruenire possimus ad Terram sanctam, quæ repromissa est Sanctis, & mittimus verbis pacificis ad Seon, promittentes nos non habituros in terra eius, nec moraturos cum eo; sed transituros tantummodò, & incessuros via regali, nec declinaturos vsque, neque in agrum, neque in vineam; sed nec de lacu eius aquam bibituros. Videamus ergo quando nos ista promissimus, quando hæc verba Diabolo denunciauimus. Recordetur vnusquisque fidelium, cùm primùm venit ad aquas Baptismi; cùm signacula fidei prima suscepit, & ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tunc vsus sit verbis, & quid denunciauerit Diabolo; non se vsurum pompis eius, neque operibus eius, neque vllis omninò seruitiis eius, ac voluptatibus pariturum. Et hoc est quod his legis sermonibus adumbratur, quia non declinet Israël, neque in agrum eius, neque in vineam eius, sed neque aquam de lacu eius se esse potaturum. Non enim vltra disciplinæ diabolicæ, non Astrologice, non Magicæ, non vllius omninò doctrinæ, quæ contra Dei pietatem aliquid doceat, poculum sumet fidelis; habet enim suos fontes, & bibit de fontibus Israël, bibit

da

de fontibus Saluatoris ; non bibit aquam de lacu Seon, nec relinquet fontem aquæ viuæ, congregat sibi lacus confractos.

Tertullianus falsa hæc, (vt verbo Sidonij vtar *lib. 7. epist. 11.*) ideòque fallentia, profectos, atque aded etiam libros de huiusmodi rebus conscriptos, eliminat prorsus à Christiana Ecclesia, sic scribens *lib. de idololatria cap. 9.* [Cùm magla punitur, cuius est species Astrologia, vtiq; & species in genere damnatur. Post Euangelium nusquam inuenies aut Sophistas, aut Chaldæos, aut incantatores, aut coniectores, aut Magos, nisi planè punitos. Vbi literator, vbi conquisitor huius æui ? Nonne infatuauit Deus sapientiam huius sæculi ? Nihil scis Mathematicæ, si nesciebas te futurum Christianum : si sciebas, hoc quoque scire debueras, nihil tibi futurum cum ista professione : ipsa te de periculo suo instrueret, quæ aliorum climacterica præcauit. Non est tibi pars, neque fors in ista ratione. Non potest regna cælorum sperare, cuius digitus, aut radius abutitur cælo.]

Gentiles quoque, libros huiusmodi censuerunt abolendos. Nam hi sunt ex parte libri illi improbatæ lectionis, quos Vlpianus l. *ad Labeonem. ff. de iniuriis*, commemorat ; quosque Liuius, de Bachanalibus loquens, narrat ex SC. conquisitos, vt ignibus traderentur. Sed & Augustum, supra duomillia librorum fatidicorum, (ex hoc genere maximè,) Græcè & Latinè conscripta, ignibus commisisse, scribit Suetonius *cap. 31.* & Dio Cassius *lib. 54.*

Libri Onirocritici repellendi.

Alij diuinarij libri, sunt Onirocritici, & Chiromantici. Onirocriticos ex antiquis habemus, Artemidorum, Achmetem, Astrampsychem. In Synesium quoque hac ex causa multis agit Franciscus Picus *lib. 6. de prænotatio. cap. 8.* & æquè agere poterat in Synesiani illius libelli, vasto satis commentario in eum edito, explanatorem Nicephorum. Alios in eodem argumento versatos, adducit Tertullianus *lib. de anima cap. 46.* Breuiter autem statuendum est cum Serario ad *cap. 11. Esther quæst. 5.* & Sanche multos adducente *2. in Decal. cap. 38. num. 49.* libros omnes Onirocriticos, si supra meram coniectationem eorum, quæ ad temperiem pertinent, porrigantur, vanos & abolendos esse. Nam ex somniis aliquam coniecturam duci posse de humore prædominante, ratum est apud Physicos, & Medicos ; benèque à Pineda exponitur *lib. 3. de Salom. cap. 18. num. 4.* Itaque hoc sobriè vestigare, & scriptis consignare, vitio vacat. At qui ex somniis naturalibus, futura contingentia prædicere audent, vel occulta rimari, planè delirant, nec absque graui offensa Numinis. Sunt quidem somnia nonnulla diuina, quorum non est vana fides ; & de huiusmodi somniorum genere, censo fuisse illud fratris suo oblatum, cuius occasione breuiter, sed perpulchrè de non contemnendis vsquequaque somniis, disserit Petrus Cluniac. *lib. 6. epist. 14.* Eodem pertinent, quæ diffusius, & acuratè sunt scripta à variis, nominatimque à Pererio *lib. 1. in Daniel. & lib. 2. de Magia c. 3. q. 6.* & à Fernãdio *preludio 7. ad visiones*, Castro variis locis operis *de vaticinio*, necnon à Loyerio *lib. 4. de spectus c. 22. & 26.* Alia verò

E. 3.

somnia.

60.

61.

somnia quæ naturalia sunt, nihil extra ea quæ diximus, & eo modo quo diximus, possunt portendere. Itaque audiendum est diuinum Oraculum, per Siracidem *cap. 34. Nisi ab Altissimo fuerit missa visitatio, ne des in somniis cor tuum.* Ac proinde etiam libros de somniis, dimitte somniatoribus, de quorum nugis multa Bulengerius toto *lib. 5. de diuinat.* Aliqualem tamen vsum horum librorum nugiendorum, aperit eruditissimus Pineda *lib. 3. de Salom. cap. 18. num. 4. & 5. furta quædam eorundem Scriptorum è sacris literis detortis, proferens num. 6.*

Necnon Chiromantici.

62. Non dissimile iudicium ferendum est de libris chiromanticis, vt plenè prosequitur Picus Nepos *lib. 6. de prænotione cap. 1.* Nam diuinationo quam tradunt, præterquam ad aliquam temperamenti, & illud consequentium, notitiam, est omninò vana, & damnata. Itaque tamen hoc genus coniectationis cum Pythagoras in probandis discipulorum ingeniis adhibuit, teste Iamblico in eius vita *cap. 17.* tum Indi sapientes in vxoribus ducendis ex Nicostrato apud Stobæum *serm. 189.* Tamen ferè inane est, & libri quoque, in quibus ea mensura transcenditur, damnandi sunt. *Veteres libros per corporum signa, pendentes interna,* vocat Ammianus *lib. 15.* Zopyri, Loxi, Polæmonis, de huiusmodi nugis scriptiones, memorat Origenes *lib. 1. contra Celsam,* quarum aliquæ etiam num extant. Non est porò verum, vanitatem illam vanissimam, qua coluuiæ hominum latè descripta, & exagitata à Crespetio *lib. de odio Satanae, discurs. 12.* & à Delrio *4. Mag. cap. 3. quest. 5.* necnon à Tarquinio Gallucio *ad lib. 1. Ethic. Arist. cap. 1. quest. 7.* (Italis *Agyptios,* Gallis *Bohemos,* se mentiuntur,) ex vola manus, & eius lineis prænunciat actus liberos euenturos, approbari à Iobo verbis illis *cap. 37. qui in manu omnium signat, & vt norint omnes opera sua.* Non enim id ad lineas manuum pertinet, sed ad notitiam imbecillitatis nostræ; quam inde capimus, quod toties à Deo vetemur agere per aëris vicissitudines, quod alioqui operarentur manus nostræ.

Et quomodolibet aliter Diuinatorij.

63. Quanquam sunt innumerae aliæ diuinationum species, quas fusissimè recensent Franciscus Picus in opere *de prænotione,* Bulengerius in opere *de diuinat.* & Petrus Ancoranus *tract. eiusdem argumenti;* ac proinde de illis quoque possunt conscribi libri improbandæ lectionis; tamen quòd infrequentius occurrant libri de illis aliis diuinationibus conscripti, fastidio ad eos sigillatim excurrere, contentus vniuersè pronuntiare, si præter propositos, aliqui præterea sint alij diuinatorij libri, ex quacumque dæmoniaca doctrina, omnes abolendos esse, iuxta illud rectissimè dictum ab Origene *homil. 16. in Num.* [Hæc omnia, id est, siue auguratio, siue extispicium, siue quælibet immolatio, siue etiam sortitio, aut quicumque motus auium, vel pecudum, & inspectio quæcumque fibrarum, vt aliquid de futuris videantur ostendere, in operatione Dæmonum fieri non dubito, dirigentium, vel auium, vel pecudum,

dum, vel fibrarum motus, aut sortium, secundum ea signa, quæ docuerunt iidem Dæmones obseruari ab iis, quibus artis huius scientiam tradiderunt: à quibus omnibus, is qui homo Dei est, & in portione Dei numeratur, penitus esse debet alienus, nec in iis aliquid habere commune; quæ occultè machinis Dæmones operantur, ne fortè rursus per hæc Dæmonibus societur, atque eorum spiritu, & virtute repleatur, & ad idolorum cultum denuò reparatur; hæc enim omnia religio nostra diuina, & cælestis abiurat.] Et inferiùs adducta ventriloquæ de Paulo testificatione *Actor. 16.* [Si Paulus testimonium sibi eum dare non patitur, sed dolet super hoc; quanto magis dolere debemus, si quando decipi videmus animas ab iis qui velut diuino alicui spiritui pythonis, aut ventriloquo, aut diuino, aut auguri, vel aliis, quibuslibet huiusmodi Dæmonibus credunt? Propter hoc ergo, *non erit, (inquit,) auguratio in Iacob, neque diuinationis in Israël.* Sed quid iis additur? *In tempore, (inquit,) dicetur Iacob, & Israël, quod perficiet Deus.* Quid est *in tempore dicetur?* Cùm oportet, & cùm expedit, hoc est, *in tempore.* Si ergo expedit prænoscere nos futura, dicentur à Deo per Prophetam Dei, per Spiritum sanctum. Si verò non dicuntur, neque denunciantur, scito quia non nobis expedit ventura prænoscere. Quòd si idcirco non dicuntur nobis, quia nobis ea scire non expedit, qui diuersis artibus, & Dæmonum inuocationibus gestiunt futura prænoscere, nihil aliud faciunt, nisi quòd cupiunt ea discere, quæ sibi scire non expedit.] Tandem *hom. 5. in Iosue, ad finem.* [Est & illud opprobrium Ægypti, quod si neglexeris, etiam post Iordanis transitum, & post Baptismi secundam circumcisionem vetustæ consuetudinis inuisione suggeritur; obseruare auguria, requirere stellarum cursus, & euentus ex iis futurorum rimari, seruare somnia, cæterisque huiusmodi superstitionibus implicari. Idololatriæ namque mater est Ægyptus, ex qua certum huiusmodi opprobria pullulate, quæ si transito iam Iordane susceperis, & iis te rursus laqueis illigaueris, tecum sine dubio opprobria Ægypti trahis. Sed si quando te talis curiositas interpellat, & de corde tuo huiusmodi hostis erumpit, dic ei; quia Iesum ducem sequor, in cuius potestate sunt, quæ futura sunt. Quid mihi scire, quæ futura sunt? Quæcumque ille vult, hæc futura sunt. Ided ergo vt in nobis verè secunda circumcisio compleatur, per quam vetera Ægypti opprobria deponamus, ab his omnibus segregati prorsus esse debemus.]

EROTEMA VII.

Num obscæni libri eliminandi?

Omninò & configendi, & exterminandi sunt obscæni libri; hoc ipsi Gentiles, hoc Christiani iam olim edixerunt: tamen repullulat semper hæc pestis, & nullum est sæculum, imò vix annus, quo noua censuræ materia ab ingeniis impuris, sicutore Satana, non subministratur. Dixi de iustissima horum librorum suffixione, sat multa *lib. 6. de virtut. num. 159. & num. 202.* quia tamen ferax est huiusmodi sentinarum regio, in qua hæc chartis committo, vt
iugi

64.

iugi à multis annis experimento deprehendo, & exoptulat Coluenerius a d
lib. 2. Camipratani cap. 49. contestans non minùs ab his libris, quàm ab hære-
 ticiis imminere damnum, non erit inutile, hùc quoque de hoc argumento pau-
 ca attexere ad ibi dicta, & ad alia, quæ habent Mantuanus in opere metrico
 aduersùs scriptores impudicos, & Cardanus *lib. 4. de sapientia*, addicens hos
 libros flammis, ac Catharinus *opusc. in malos libros*, necnon Laurentius
 Gambarà *lib. in obscænos Poëtas*, cui Antonij Possenini lucubratió est supposita.
 Nolo dimissim Georgium Fabricium, tamen Lutheranium, qui grauitèr disse-
 rit de his libris exterminandis in *præfat. ad suam Poëtarum Christianorum col-
 lectiõnem.*

*Platonis, & aliorum Ethnicorum concitatio in obscænos
 libros.*

65. Illudque in primis statuendum, ex grauißima Platonis disputatione *lib. 10.
 de Repub.* (qua qui poëticas fœtus possint in benè constituta Republica admitti,
 qui excludi omninò debeant, latè expendit,) eam poëticam scriptionem, (&
 idem est de quacumque alia,) è *Repub.* excludi debere, quæ incendendis cu-
 piditatibus venereis sit accommodata, eo quòd si Musæ voluptuosæ admittan-
 tur in Rempublicam, regnatura sit in ciuitate voluptas, lege, & eo quod ad
 communem vtilitatem optimum præstantissimùmque semper iudicatum est,
 (ratione nimirum,) penitus exturbatis.] Et paulo antè, [Poësis hæc in no-
 bis illa nutrit, (*ea nimirum irrigando*),] quæ summa ariditate potiùs erant ex-
 tenuanda, & efficiendo, vt illa in nobis imperent, quæ parere potiùs debue-
 rant, vt meliores, & feliciores ex deterioribus, & infeliciores euaderemus.]
 Nimirum quicquid Lipsius *epistola ad Pithæum*, de suo inter hæc legenda rigo-
 re, non frigore, scribat; liber obscænus eas cogitationes legentis animo infigit,
 quæ turpium motuum sint seminarium, vnde cum homo plus iusto ex naturæ
 deprauatione ferueat, & pronus sit ad malam, igni oleum addit, qui lectiõne
 impuri scriptoris, suggerit libidini fomentum, & appetitum rebellantem efferat
 magis ac magis.

66. Aliis præter Platonem Ethnicis, librorum obscænitatis exola fuit. Aristoteli
7. polit. cap. vlt. in hos libros concitatur. Et in *Poëtica cap. 1.* Hermogene-
 nem, & Nicocharem, ob libros obscænos sugillat. Lacedæmonios impuris
 libris interdixisse, scribit Valerius *lib. 6. cap. 3.* Idem interdictum inter Cha-
 rondæ leges habetur apud Diodorum *lib. 12.* Extat etiam lex Persarum de ea-
 dem re, apud Herodotum *lib. 1.* Quid Romani? Patet ex Ouidij damnatione.
 Nam tamen reuera pœnas dedit infamationis Principis; tamen prætenta est
 scriptionis impuritas, vt ipse de se Naso faretur, qui *lib. 2. de remed.* inuitus elo-
 quitur, cauendum esse ab huiusmodi lectiõne. Eius esse *Priapeia* perperam Vir-
 gilio Parthenio inscripta, confirmat Politianus *lib. miscellan. cap. 59.* ductus
 Senecæ autoritate, qui vnum eius operis versiculum allegauit Nasonis nomine.
 Quanquam Floridus Sabinus *lib. 1. subsec. c. 6.* spurcum illud poëma contendit,
 varios habere autores. Cum enim pro æui illius corruptela, omnes ferè Poëta
 aliquid turpi illi numini inscriberent, inde extitit ea carminum farrago, non
 à solo Ouidio, qui tamen si vel ex parte tam lutulenti carminis fuit autor, iure
 damnatus

damnatus est. Martialis octauum librum ad Cæsarem transmissurus, exemplo Nasonis didicit, puras chartas eò esse inferendas, vt ipsemet illius libri initio testatur. Sensum Iuliani Apostatae de impurorum librorum lectione, petere licet ex prolixo fragmento primo nuper edito, vbi tametsi Sacerdotem informat; tamen ratio interdicti horum librorum, est vniuersalis: verat enim sacerdoti Ethnico libros amatorios, quia [nescio quo pacto hominum ex libro afficiuntur animi, ac paulatim cupiditates incitantur, ex quibus demum flamma ingens accenditur, cui quidem longè antè obuiam est eundum.] Surrena Dux Parthorum, inuento inter Crassi abs se cæsi, spolia obscæno opere Milesiæ Aristidis, omni infami nota atque opprobrio illum resperfit, eam q̄b causam.

Christianorum in obscænos libros seueritas.

Quòd si Ethnici spurcos huiusmodi libros tanto studio sunt auersati, mirum videri non poterit, Christianos Doctores in hanc animorum pestem, perpetuò egisse fortissimè. Appendo aliquos.

67.

S. Athanasius sæpe exprobrat Arrianis, impurissimam impurissimi Arrij scripționem, cui titulum fecerat, *Tbalia*. Is liber, cuiusmodi fuerit, & quis *Sotades*, quem eo opere Arrius expressit, infra attingam.

S. Basilus Orat. de libris Gentilium. [Vt à Poëtarum, (inquit,) disciplinis, quòd varij sint in dicendo, incipiam, non omnibus quæ dicunt mentem adhibendam, sed eis tantum quæ bonorum hominum, facta dictaue nobis enarrauerunt; illaque imitari, & omnibus modis similes eis esse conari censeo. Quando verò ad infames & nefarios homines veniant, hæc omninò vitare, his aures obstruere, non minùs quàm Vlysses ad cantus Syrenarum fecisse, dicunt, oportebit. Nam prauis assuescere sermonibus, via quædam est ad rem ipsam. Idèd omni custodia animi cauendum est, ne per sermonis voluptatem deliniti, prauum aliquid simul assumamus; veluti qui venena cum melle concinnant, atque occultant. Non itaque Poëtas laudamus contumeliosos, non cauillantes, aut scommata iactantes, non amantes, vel ebrios, non qui in cibis, & mensurarum lautitiis, seu cantibus obscænis felicitatem ponunt.]

S. Hieronymus *epist.* 14. has esse ait siliquas porcorum, queis filius prodigus ventrem non satiavit, sed inferfit. Et *epist.* 127. *mansione* 13. hæc esse ait, sepulchra concupiscentiæ, ad quæ post virulentias Ægyptiorum, Domini igne torquemur, & efficimur sepulchra dealbata, foris speciosa, & intus plena omni spurcitiâ.

68.

S. Augustinus 1. *Confess. cap.* 16. hoc esse ait *flumen Tartareum*, & verbis vno se dignis, contra hanc turpitudinem, tonat.

S. Paulinus, qua solet pietate & florulentia, in rem præsentem differens *epist.* 38. hæc esse ait Sirenum carmina, audientibus exitialia. [Perniciosam, (inquit,) istam inanium dulcedinem literarum, quasi illos patriæ oblitteratores, de baccarum suauitate Lotophagos, vt sirenarum carmina, blandimentorum nocentium cantus euita.] Et mox. [Nam & voluptatum pestifera dulcedo, patriæ nobis obliuionem facit, cum homini Deum, qui est patriæ omnium communis, oblitterat; & illecebræ cupiditatum, illam sirenarum fabu-

F

lam

lam veritate cladis imitantur. Nam quòd illæ Sirenæ fuisse finguntur, id verè sunt illecebræ cupiditatum, & blandimenta vitiorum; habent enim in specie lenocinium, in gustu venenum; quorum vsus in crimine, pretium in morte numerantur. Has oportet vltra Vlyssis astutiam cauti, non auribus tantum, sed & oculis obseratis, & animo quasi nauigio præteruolante fugiamus, ne sollicitati delectatione lethifera, in criminum saxa rapiamur, & scopulo mortis affixi, naufragium salutis obeamus.]

69.

Isidorus Pelus. *epist. ad Thalelaeum Monachum.* [Ipsam quoque sceditatis, & obscenitatis lectionem fuge: (nam ea miram ad aperienda vulnera iam cicatrice obducta vim habet;) ne alioqui vehementiore cum impetu spiritus improbus reuertatur, ac deteriorem & perniciosiorem tibi priore ignorantia eladem inferat.]

S. Cyrillus *lib. 3. de adorat. in fine*, has statuit esse pennas vpupæ, luto semper ac sordibus pastæ; & quæ infelicitas maneat Christianum, lutosus hisce studiis intentum, sic aperit tractans visionem amphoræ, idest, iniquitatis, quam mulieres duæ vpuparum specie pennatæ, affectabantur. [Nonnulli non crediderunt Evangelio Christi, neque hanc ex peccato redemptionem amplectentes, eodem onere premuntur, suis ipsorum id cervicibus accersentes ob mentis infirmitatem, ac mollitiem, animæque effœmationem. Hi omni spiritu malo circumferuntur, & in quoduis immunditiæ genus vehementissimè propulsi, omne suum studium ad malum conferunt. Studij verò itius, atque diligentia signum est, ala, quam etiam vpupæ esse aiunt. Vpupa verò genus est avis, quæ semper cœnosissimis, fœtidissimisque locis aduolitat, & ex cœno, atque immunditiâ sibi victum parat. Quotquot itaque omne suum studium adhibent ad immunditiem, hi meritò alas vpupæ habere dicuntur. Muliebri etiam specie atque effœminati sunt. Denique eandem cum regnante in ipsis peccato, formam præ se ferunt. Quemadmodum enim vniformes Christo facti sunt per sanctificationem, qui sub ipso, & cum ipso sunt: eadem planè ratione, iniquitatis formam ac speciem referunt, qui hanc respuerunt. Deferunt autem mensuram in Babylonem, atque illic domum quærunt, quod quidem, (vt arbitror,) figuratè significatur, quòd qui ea, quæ Christi sunt, amplecti noluerit, & peccati obstructionem amârit, ad solam immunditiem studia sua omnia conferens, eiicietur quidem è sancta Hierusalem, hoc est, primogenitorum sancta Matre, pulchrâque illa cœlesti ciuitate; & tantum pro grauissimo pressus peccati pondere, cum Babyloniis habitabit, hoc est, portionem ac sortem habebit eam impiis idololâtris; nihil enim ab idololâtris differunt, qui redemptionem per Christum impiè reiecerunt.]

S. Isidorus *lib. 3. de summo bono, cap. 13.* studiosam lectionem impurorum librorum, æquat cum immolatione facta Dæmonibus, quòd inde anima exciteatur ad incentiua libidinum, & Satanæ hostia cadat.

Rupertus, exponens plagas diuinitus illatas Ægyptiis, *ad Exodi cap. 8.* imitatus Origenem *ibi homil. 4.* & August. *ser. 87. de tempor. carmina obscæna Poëtarum*, ait esse *ranas Ægyptias*; indeque omne virus nequitia exortam quæritur. Et alibi, hanc vnâ esse ait de tribus ranis egressis ex ore bestia *Apoc. 16.* Nimirum spurci Poëtæ, dulcibus mendaciis, vt Minutius iam olim post Senecam *lib. de vita beata cap. 26.* expositulauit, effecerunt vt peccandi frantum, nempe:

verecundia,

verecundia, pessum iret, & homo brutesceret. In summa omnes Christiani DD. hanc esse animorum pestem certissimam, semper sunt contestati, & annuit inter sectarios, à Nua *dissert.* 6.

Damna à lectione obscenorum.

Ratio quasi à priori, cur horum librorum lectio omni iure vetetur, superius iacta est ex Platone, duciturque ex naturæ corruptæ inflammatione acriore per istiusmodi ignitabulum, quo fornax Babylonica, cuius nostrum conferta succenditur, in exitium non scriptoris modò, qui librum composuit, sed & lectoris, qui iisdem impuris ignibus corripitur, per hoc quasi colloquium mutum cum scriptore: ut propterea creditus Prosper *lib. 3. de vita contempl. cap. 6.* agens de concupiscentiis turpibus, & earum concitatione ex colloquiis, quorum parem esse vult, ac lectionis rationem dicat: [Hæc & his similia colloquentes, suggerunt concupiscentiæ suæ materiam. Hæc tamen idè concupiscunt, quia aut loquuntur libenter, aut audiunt: qui nisi concupiscentiæ morbo corrupti essent, numquam vel loquerentur talia, vel audirent, quia non eos ista corrumpunt, sed corruptos ostendunt. Ac ne me ista veraciter arguentem, quisquam iudicet arguendum, nouerit propter hoc fortè ab antiquis fuisse decretum, ne qui adolescentium, legerent Geneleos librum, & partem pariter Ezechielis Prophetæ, vel Canticum Canticorum, & cætera talia, in quibus generationes, & actus, & nomina quarundam scripta sunt mulierum;] & mox. [Sed nè fortè hæc spiritualia secundùm carnem adhuc carnales acciperent, nec virtutes cogitarent, quas mulieres illæ significant, sed ipsas cogitando carnaliter deperirent, consulto, Iuniores legere sunt illa prohibiti, quæ sicut spiritualiter accepta viuificant, ita carnaliter intelligentibus, ipsa carnalis intelligentia occasiones carnalis concupiscentiæ subministrat. Eorum quisque nomina frequenter habet in ore, quorum desideria vulnerato gestat in corde; aut turpitudinem quam exercere verecundatur in factò, tenet in animo, reus non humano iudicio, sed diuino.]

Quod ait ad cauendam incensionem camini nobis interni, vetitum esse Hebræis iunioribus legere quædam capita Ezechielis, & Canticum Canticorum, & librum Geneleos; notatum quoque est à S. Hieronymo *in proæmio ad suos in Ezechielem commentarios, & epistola ad Paulinum de libris sacris*; quibus locis negat, eum qui annos triginta non impleisset, libros illos legere permissum. Sicque intelligendum est, quod Nazienz. *in Apologetico* ait, post 25. annum, concessam in virtutis præmium, iis qui benè se gessissent, eam lectionem. Atqui, ut benè argumentatur Petrus Hoëdus *lib. 1. Anteroticorum cap. 65.* si verabantur olim in populo carneo, ad certam vsque ætatem, sacri quidam libri, idonei commouere improuidos, quanto iustius est, *spurcos libros*, qui eidem impuro igni naphtham, & fomitem omnis generis subministrant, velle ab omni ætate eliminatos? Hinc verò efficitur, autorem spurci libri non modò grauissimè sibi nocere cum scribit, sed aliis quoque nocere pergere, etiam cum quiescit; imò cum iam illum pœnitet conscripti libri: vulgatur enim nihilominus, & teritur omnium manibus liber, etiam eorum, quos autor nunquam viderit, aut audiuerit. Quin etiam post auctoris mortem, & vi-

70.

71.

ram sanctè licèt conclusam, prorogatur damnum, pergitque homo fortè iam sanctus & cœlo illatus, esse organum Satanæ, & fieri animabus in ruinam.

72.

Itaque Petrus Blesensis *tract. de confessione Sacram. sub medium*, intrepidè Magistrum impunitatis ex hoc nominatum, hïc æquè valido capite, vrget, quòd aliis non viuis modò, sed etiam post mortem, sit nociturus. [Tu, (inquit,) qui pro tuo proprio, & speciali peccato, tam grauià passurus es, quàm grauiora pro multorum peccatis expectas, quorum innocentiam argumentosa libidinis astutia subuertisti. Aliqui eorum fortè iam decesserunt, & in inferno positi sunt, vbi mors depascit eos; vbi in fornace gehennalis incendij sulphurea, infelices, more feruentium & liquefcentium metallorum igne inextinguibili cruciantur. Tu verò totius flamma concupiscentiæ carnalis ebulliens, contemnis terribilia Dei iudicia; nec tormenta illorum, nec imminentem tibi diem tuæ damnationis attendis.] Et mox. [Ad cumulum tuæ perditionis accedit, quòd cum factus sis Princeps Sodomorum, & Gommorrhæ, immunditiæ tuæ discipuli post te sedebunt in cathedra postilentia, serpè que pestis cancerosa in multos, & veniet super te sanguis omnis eorum, quos corrupisti sanguine, opere, vel exemplo. Sanè ideo irremissibilis fuit culpa Diaboli, & inuenta est iniquitas eius ad odium, quia in malitia, quam nullo suggerente commisit, fuit subuersio & ruina multorum. Quis æstimare sufficit, quam execrabilis, & damnabilis sit apud Deum & homines Herodiana crudelitas, quæ pueros occidit; atque malitia Pharaonis, qui submersit paruulos Hebræorum? Et illi quidem, non animarum, sed corporum homicidæ fuerunt. Quanto igitur detestabilis est, eorum non dicam homicidium, sed parricidium, qui tot innocentium animas occiderunt? Proculdubio, quanto est excellentior anima, corpore, tanto infeliciores sunt Pharaone, hi proditores, & damnabiliores Herode. Puras quòd dissimulando transeat, & non requirat Deus de manu tua, quod in concupiscentiis, & immunditiis tuis nobilissima eius periit creatura?] Accommodentur ista ad ruinam aliorum per lectionem libri, siue superstitie, siue demortuo autore: quandoquidem, (vt dicebam,) autor etiam si defunctus, adhuc aliis nocet per opus suum.

*Quatenus spurci scriptoris defuncti, cruciatus crescans,
cum damno superstitibus irrogato.*

73.

Infert potrò inde Geriso *tract. contra Romanium à Rosa*, impurum scriptorem, si damnetur, nouis subinde cruciatuum accessionibus in Tartato cumulari, vel si in Purgatorio detineatur, protrahi diutius eius supplicium ob noua damna exorientia lectoribus. Videtur idipsum ante Gersonem dixisse S. Basilius *lib. de vera virginis*, tractans quæ sint apud Apostolum peccata præcedentia, & subsequenta iudicium, in secunda explicatione, quam his verbis concipit. [Sicut Sanctum atque admirabilem Paulum, dum adhuc esset in corpore, alia quidem præcesserunt opera: cum plurimi ex his, qui propter doctrinam, & conuersationem eius perfecti euasere, in æternam illam vitam præcedentes, sudorum præmia, quos pro illis pertulit, apud iustum iudicem Deum illi parauerunt; alia verò solum carnis vinculis, & iam cum Christo regnantem,

vsque

vsque ad hanc diem consequuntur, eorum scilicet, qui per eum in sacris Epistoliarum eius monitis, se ad virtutem exercentes, laudes semper, ac præmia præclaro illi duci, & præceptori optimo, hinc transmittunt: sic econtra, alia quidem præcedunt peccata eorum, qui pessimis sermonibus, & operibus læsi atque impediti à virtutis tramite, in infernum præcessere, supplicia suæ damnationis autoribus illic paraturi; alia verò etiam sequuntur, eorum scilicet, qui post ipsorum mortem, per summam nequitiam, & exempla pessima, quæ mundo reliquere, dum ea imitari pergunt, maximè læduntur: nam sicut hodie quoque, Beatus David ad veram religionem, & ad Dei cultum, providentiæque agnitionem mundo perutilis est, & qui propter illum in religione proficiant, hinc iam ex rectè factis suis consequentes ei transmittunt laudum voces: ita & Marcion, & reliqui hæreticorum dogmatum duces, quia per eam peruersitatem doctrinæ, quam mundo inuexere, maximè nocent; cuncti qui salutis suæ damna per eos in hac vita perceperunt, autores perditionis suæ, & si dudum vitâ functos, atrocioribus illic suppliciis tradunt. Si enim qui scandalizauerit vnum ex pusillis huiusmodi, morte dignus iudicatur; profectò qui tam multos per vitam reprobam, quot perniciosorum operum mundo exempla reliquerit, aut in animarum perniciem falsa dogmata ingesserit, scandalizat; post mortem quoque, omnium qui sua causa pereunt, dignissimè ac iustissimè mortis reus habebitur; per singulos eorum, qui sui causa hinc seu vulnerantur, seu moriuntur, autore etiam vulnera mortemque suscipiente. Porro si iuxta hunc sensum, alij præcedunt actus, alijque subsequuntur; & sicut qui ex nequitia sequuntur, maiori supplicio huiusce perditionis autorem per singulos eorum qui perniciose vel doctrina, vel vita pereunt, tradunt; qui verò à virtute subsequuntur, maioribus, & dignioribus præmiis per singulos eorum, qui inde salutis emolumenta quæsierunt, & à sceleribus conuersi sunt, huiusmodi magistrum donant: & virgo igitur habet in alterutram virtutis, vitiarumque partem, actus quosdam, partim præcedentes, partim subsequentes.]

En clarè expressam à S. Basilio, Gersonis sententiam propositam, quæ est etiam Gabrielis lect. 56. in Canonem, litera X. & Ioannis Nider lib. 2. de reform. cap. 16. Fauet Epiphanius sic ad Hieronymum scribens, de malis scriptoribus. [Non contenti perditione sua, volunt plures mortis habere participes; quasi multitudo peccantium, scelus minuat, & non numerositate lignorum, maior gehennæ flamma succrescat.]

Est tamen ea sententia accipienda cum grano salis. Certum quippe est, nequaquam inferri damnatis noua damna stabilia, eb. continuatam, vel etiam crescentem, ab eorum ad inferos detrusione, damnositatem libri impuri, aliterve noxij: sed quicquid ex autorum illorum operibus, nequitia illitum est ipsis autoribus, castigatur repensà à primo damnationis momento suppliciorum acerbitate, si sit sermo de pœna stabili, nec deinceps varianda. Certum præterea esse debet, animam non detineri diutius in Purgatorio, propter noua damna aliis aduenientia, ex iis quæ homo gessit scripsitve, dum viueret. Qua etiam ratione in Heteroclitis spiritualibus circa Purgatorium lect. 2. p. 2. ostensum est, neminem ob damnum tertij persenerans ex dilata per hæredes restitutione, diutius retineri in Purgatorio, contra Petrum Soto lect. 3. de Purgat. cui in speciem fauet narratio apud Cantipratanum lib. 2. Aprom

cap. 23. num. 27. & reuelatio apud S. Brigitam lib. 6. reuelat. cap. 85. quæ loco allegato ad legitimum sensum traximus cum Tyræo, Pelrano, Bellarmino, Suare, Valentia, Coluenerio, ibi adductis. Quamuis autem hæc ita se habent; tamen sicut in Beatis præter statam, & inuariatam gloriæ mensuram ab initio collatam, admittuntur accessiones quædam accidentariæ, certis occasionibus aduenientes Beato, & raptim dilabentes, vt intelligitur ex gaudio quod dicitur esse in cœlis, super vno peccatore pœnitentiam agente: ita facile intelligitur, damnatos vltra statam mensuram cruciatuum ab initio illatam, subinde accipere auctaria quædam cruciatuum, fluxa, & transeuntia, eo quod eorum libri, qui supersunt, pergant nocere: & v. g. aliqui subinde eorum occasione damnentur, sicutque locij auctorum prius damnatorum. Societas quippe damnatorum, acuit tormentorum acerbitatem, vt S. Chrysof. expendit in Psal. 49. ad illud, *Inuoca me in die tribulationis; & hom. 25. in ad Romanos, initio partis moralis.* Ad eum ergo accessum nouorum subinde damnatorum, occasione libri impuri; vel ad patefactionem identidem factam malorum quæ liber à damnato conscriptus mundo infert, accedit transeunter aliquid noui angoris, vltra statam, ac stabilem mensuram supplicij, repensam à damnationis initio. Et hoc sensu, dictum Gersonis de noua subinde pœna auctoris damnati, ob progressionem nocumentorum libri impuri ab eo editi, trahitur ad sensum probabilem, quem tradit Altissiod. lib. 4. cap. de suffragiis pro damnatis, ad 4. quoddam argumentum. Nec est quod vetet, proportionale quid existimare de animabus Purgatorij, quamdiu ibi hærent, ob non detersum plenè reatum peccatorum: quamuis verum sit, non detineri ibi diutiùs, ob noua mali libri nocumenta, si reatus ex auctorum culpa residuus, sit planè abrasus.

*Qui serò sapuerunt, & libros suos obscœnos perdididerunt,
& qui contra.*

75.

Hæc considerantes plerique librorum obscœnorum olim scriptores, laudabili mutatione sapientes facti, eos exterminari fategerunt. quod factum est ab Ænea Syluio, cum Pontifex Pius II. est renunciatus. Factum item à Catharino, vt ipse de se testatur, lib. de libris noxiis eliminandis, vbi profitemur, iuuenilia sua, tametsi à Bibliopolis experta, ingentis lucri spe facta, renuisse concedere. Imò maluisse flammis dedere, quàm se simul cum illis aliquando æternis ignibus tradere concremandum. Homo Dei Casar de Bus, vt est in eius actis apud Iacobum Marcell. in lib. 1. cap. 8. & apud Iacobum Buanais lib. 1. de vita eiusdem cœci oculati, cap. 6. ab incensione iuuenilium eroticarum scripturum, suam ad Deū conuersionem est auspicatus. Idem alij quidam cum laude præstiterunt. Econtrario autem, magna semper infamia flagrabit Heliodorus Episcopus, qui prælegit Episcopatu abire, quàm libros suos amatorios perdere, vt scribit Nicephorus lib. 12. cap. 34. Et fuit tamen Heliodorus in erotica illa scriptione, verecundior Achille Tatio, indice Photio cod. 94. qui cod. 87. obscœnissimum nominat opus illud Achillis, de rebus Leucippes, & Clitophontis, quod non ira pridem prodiit. Auctus tamen est Achilles Episcopatu, non suppresso eo opere, vt prodit Suidas.

Iure

Iure in huiusmodi scriptores, (præsertim ne serò quidem sapientes,) interferis illud Philonis *lib. 1. de vita Mosis, initio.* [Facultate scribendi abusi sunt, tum in oratione soluta, tum in poematibus, versi ad comædias, & fabellas Sybariticas notæ turpitudinis, obscœnitatisque: cum debuissent naturæ donis uti, ad prodendas res gestas, vitasque bonorum virorum, ut nec honesta exempla vetera, nouaque traderentur obliuioni, ac silentio, cum præluere possint posteris; nec ommissis melioribus argumentis, auditu indigna anteponderentur, prætexta probris honestatis specie.]

Nec malè etiam ferias hos scriptores, eo ipso telo, quo S. Augustinus Licentiam Poëtam licentioris & solucioris calami appetiit, *in calce epist. 40.* [Ornari abs te Diabolus quærit. Si calicem aureum inuenisses in terra, donares illum Ecclesiæ Dei. Accepisti à Deo ingenium spiritualiter aureum, & ministras inde libidinibus, & in illo Satanæ propinas teipsum?] Videndus item S. Bernardus *lib. de natura & dignitate amoris diuini, cap. 1.*

Ad excusationes in peccatis, hac in parte.

Quæ pro retinendis, ac impunè versandis obscœnis libris, interdum prolata sunt, & in dies proferuntur ab impuris hominibus, eiusmodi sunt, ut eorum vitam aperiunt, & scripta damnent, non etiam purgent: verè enim huiusmodi scripta, deprauatæ Scriptorum vitæ sunt testimonia, quicquid Martialis *lib. 1. epigr. 4.* & Poëtæ veteres multi, quos Raderus *ibi* profert, excusarint, contententes lasciuam sibi esse Musam, vitam probam, & puram. Verùm quod creditus Tullius *in responsione ad Sallustium* de verbis dixit, æquè valet circa scripta. Collegit enim Sallustium esse vitâ infamem, quod infamia loqueretur. [Neque enim, (ait ad eum,) qui ita viuit, ut tu, aliter ac tu loqui potest: neque qui tam illoto sermone utitur, vita honestior est.] Sermo simulachrum est operum, (ait apud Laërtium Solon,) & cuiusmodi sunt mores, eiusmodi est etiam oratio; & rursus qualis est oratio, tales mores, ut habet vetus adagiùm apud Aristidem *in 2. Rhetor. aduers. Plato. defens.* & quod S. Gregorius *12. mor. cap. 14.* ad illud, *Docuit iniquitas tua os tuum,* & concinnè Christianus Pædagogus *lib. 2. cap. 6.* admonet; obscœnitas vitæ, est obscœnitas verborum radix. Idipsum de spurca scribentibus dicamus, iuxta illud Martii in iuuenilibus;

Rarò moribus exprimit Catonem,

Quisquis versibus exprimit Catullum.

Scitè item Iulius Scaliger *lib. 5. epidorp. tit. Similes vita & libri;*

Audens in honestis meis fundere versus,

Musisque pudicis, maculas dare impudicas.

Lasciua quasi pagina, sit vita probata.

Impurus erit; quod habet vas, fundere suenit.

Excusationes ergo prædictæ vix aliæ sunt, quàm quæ à Gersone *contra Romanium à Rosa* Ioannis Meldunensis, referuntur propositæ ab iis, qui fœrentissimo illi ac spurcissimo libro, præsidium quærebant. Iuuentutem aliqui auctoris, & laxatum ea ratione animum excusabant. Erant qui libri eruditionem, & qui scriptionis nitorem allegarent. Nonnemo aiebat, Ioannem illum, non

in

76.

77.

in sua persona, sed in aliena dixisse, quæ improbanda in eo libro videri possent; in persona nimirum fatui amatoris, qui decenter, & congruè non poterat induci, loquens, nisi effœminatè, & minùs pudicè: quod non plus illi verrendum vitio contendebant, quàm Dauidi, quod loquentem Atheum induxerit, & Salomoni, quod in persona fatui, mortalè animã hominis, & Deum improvidum visus sit effutire. Aliqui mixturam bonorum, & malorum causabantur; itaque de Apostoli consilio, omnia quidem in eo libro legenda, sed sola bona probanda contendebant.

*Contra indulgentiam ex autorum iuventute, & captata
animorum laxatione.*

77. Verùm nulla excusationum, quas tunc obtendebant, hodièque obtendunt obscenitatis patroni, idonea est. Nam iuventus quæ primo loco proferebatur, non dat facultatem, iuueniliter, id est, impurè agendi, seque & alios ad turpitudinem, & æternum exitium petrahendi. Nemini enim dedit Deus peccandi spatium, vt est apud Sapientem. Et quo sunt iuvenes vegetioris, & inflammabilioris naturæ, eo quod in eis nondum planè restinendus sit ignis natiuus, ob quem Deus Sacramentum regenerationis nostræ, in aqua instituit, vt philosophatur Clemens Rom. eo periculosior illis est lectio, & scriptio impura. Pulcherrimè de illius ætatis flagrantia, & procliuitate ad carnis ardore, S. Hieron. *epist.* 2. S. Ambros. *lib.* 1. *de interpellatione Iob cap.* 7. S. Aug. *serm.* 246. *de temp.* Creditus Tullius in *Consolat.* Eo itaque diligentius, ac sollicitius, ab huiusmodi incentiuis scelerum abhorreere par est, qui in flagranti illa ætate plus satis se ipsis feruent. Viderint igitur qui libros impuros, iuueniles lusus interpretantur, quibus in rebus ludere audent. Et quàm indigna non Christiano tantùm, sed quocumque æquo æstimatore, sit ea excusatio, qua iuuenilis laxatio fœdissima, & cum aculeo remordentis in præsentia conscientia coniuncta, obtenditur æternorum cruciatuum immunitati, quam impurus Scriptor emeratur.

78. Similiter aliqui specie iocis mordent; in quos Seneca *lib.* 1. *epigr. veter. Poët.* Postquam enim descripsit hominis fellitos iocos, & retulit excusationem, quod iocando facta esset confixio, subdit, eam excusationem disiciens:

Bellus homo, & validè capitalia crimina ludis,

Dèque tuis manant atra venena iocis.

Sed tu pèrque iocum dicis, vinumque; quid ad rem,

Si plorem, risus si tuus ista facit?

Quare tolle iocos. Non est iocus esse malignum.

Nunquam sunt grati, qui nocuere, sales.

Addo, non minùs concinnum, tamen recentius à Christiano Poëta S. Bahusio carmen de fœdis iocis.

Nihil nisi virgineum, lector, noua Musa propinat;

Nam Cyprij lasciuia tela cæculi,

Non hïc vlla sonant, non hïc que frenat olores.

Petis oculis ludit, aut ludit iocis.

Ludimus, ingenui verum intra claustra pudoris

Excedere hæc; non ludere est, sed lædere.

Sunt

Sunt hi ioci, & illi, de quibus agebamus, illiberales & auersandi. Quasi verò alia honestissimæ à lectione relaxationes deessent, quibus iuuentus absque Numinis iniuria & nocumento, distineri cum laude possit. Probanda sanè animorum quies atque remissio ex lectione, aliquòdque laxamentum à contentione indulgendum. Hoc quis aded ferus ac forreus sit, vt non agnoscat? At captanda est remissio ab honesta lectione, vel sacri libri, vel profani, sed vitio vacantis, ac non lutulenti, cuiusmodi suppetunt innumeri, cum in alio genere, tum maximè inter historicos, sine labe, ac virtutis excidio oblectantes lectorem. Videnda castigatio hominis hæc laxamenta captantis, quam instituit Blesensis *epist.* 76. Egregiè quoque Boërius initio consolationis, ægritudinem animi, ac mœstitiā pectoris non depelli huiusmodi vel scriptione, vel lectione, his verbis tradit, inducens repulsas à Philosopho accedentes ad consolandum Musas Poëticas. [Quis has scenicas meretriculas ad hunc ægrum permisit accedere? Quæ dolores eius non modò nullis foverent remediis, verùm dulcibus insuper alerent venenis? Hæ sunt enim, quæ infructuosis affectuum spinis, vberem fructus rationis segetem necant, hominùmque mentes assuefaciunt morbo, non liberant. At si quem prophanum, vt vulgò solitum, nobis blanditiæ vestræ detraherent, minùs molestè ferendum putarem. Nihil quippè in eo nostræ operæ læderentur. Hunc verò Eleaticis, atque Academicis studiis attigistis innutritum. Sed abite potiùs Sirenes vsque in exitium dulces, meisque cum Musis curandum, sanandùmque relinquite.]

Non abludit ab hoc loco, quod Max. Tyrius *serm.* 7. de Mithæco condimentario natrat, quem Lacedæmonij finibus suis excluderunt, quòd voluptatem cibationis, quam illi à labore petitam vellent, Mithæcus à saporum adulteriis, (vt cum Tertulliano loquat,) inhonesto, vt æstimabant Lacones, principio, deriuaret. Equè, ac potiore etiam iure exclusos oporteat, qui animorum pabulum quærunt, quod eos effœminet, & cum captatæ remissionis fugitiua voluptate, amaritudinem virulentam in præcordia transmittat. Hæc planè est dulcis illa, sed mortifera delinètio sensuum, per cantum Sirenarum, quæ tandem addicit confusio. Accipe id ex S. Ambrosio *lib.* 3. *de fide cap.* 1. [Hieremias de Babylone memorauit, quòd habitabunt in ea filie Sirenum; vt ostenderet, Babylonis, hoc est, secularis confusiois illecebras, vetustæ lasciuie fabulis comparandas, quæ velut scopuloso in istius vitæ littore, dulcem resonare quandam, sed mortiferam cantilenam ad capiendos animos adolescentium viderentur. Quam sapiens, etiam ab ipso Poëta Græco inducitur, quasi quibusdam prudentiæ suæ circumdatus vinculis, præterisse.] Hoc est, mel iuxta Hesychium *in cap.* 3. *Lenitic.* cuius dulcedinem Deus auersatur, & inferri altrari suo vetat. Apes quidem Poëtæ, vt latissimè prosequitur Muretus *8. var. cap.* 1. At mel illud, mel sardoum, & venenatum, cuius dulcedo planè auersanda.

Ex his, concidit, quod aliqui circa libros Poëticos obscenos excusarunt, dicentes subiectam materiam omnino ferre admisceri aliquid impurum, alioqui fore insulsam & illepidam scriptionem; & ita fecisse omnes qui ei scriptionis generi dedere operam, cæteroqui probos. [Lasciuam verborum licentiam, (ait Martialis *in epistola prefixa Epigrammatis*,) id est, Epigramma-

tum linguam, excusarem, si meum esset exemplum. Sic scripsit Catullus, sic Marcius, sic Pædo, sic Getulicus, sic quicumque perlegitur: [Et mox,

Innocuos censura potest permittere lusus.

Lasciua est nobis pagina, vita proba est.

Nec ita multo pôst.

Lex hæc carminibus data est iocosis,

Ne possint, nisi pruriant, inuare.

Idem excusat in Apologia Apuleius, cum conscriptis obscænis carminibus argueretur. Similiter Catullus scribens ad Aureliam & Furium.

Nam castum esse decet pium Poëtam

Ipsum; versiculos nihil necesse est.

Qui tum denique habent salem ac leporem,

Si sunt molliculi & parum pudici;

Et quod pruriat, incitare possint.

Non dico pueris, sed iis pilosis

Qui duros nequeunt mouere lumbos.

Eodem tegmine suas carminis petulantias excusabat Naso 2. de Trist. dicens præter cætera.

Nec liber indicium est animi, sed honesta voluntas.

Id quod pluribus exequitur. Et addit exemplum anteriorum, refugientium inspiditatem Poëseos.

Sic sua lasciuo cantata est sæpè Catullo

Fœmina, cui falsum Lesbia nomen erat.

Nec contentus ea, multos vulganit amores,

In quibus ipse suum, fassus adulterium est.

Par fuit exigui, similisque licentia Calui:

Detexit variis qui sua facta modis.

Quid referam Ticiam, quid Memmi carmen? Apud quos

Nomen adest rebus, nominibusque pudor.

Cinna quoque his comes est, Cinnæque procacior Anser;

Et leue Cornifici, parque Catonis opus.

Et quorum libris, modò dissimulata per illos;

Nomine nunc legitur dicta Metelle tuo.

Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in undas,

Non potuit Veneris furtiva tacere sua.

Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba serui

Carmina. Quis dubitet nomina tanta sequi?

Dubitabit fanè, imò refugiet quiuis honestus & probus. Sapienter enim Valerianum monebat Eucherius in Paranesi, cum diceret. [Obscuro te, delictum alienum semper vt opprobrium respice, nunquam vt exemplum.] Opprobrium fuit tantorum, (scilicet,) nominum, quòd scriptiones suas inspidas duxerint, nisi obscænitibus pruritu cientibus respergerentur. Hoc nemo probus assumet in exemplum. Nec subiectam materiam id ferre verum est, cum abiicienda sit cœnosa quæuis materia scribendi tanquam indigna probò viro,

qui

cui magis sapiet, imò solùm sapiet, quod pudicum erit, nec illicitum ciebit prurium. Et ita statuendum esse liquet ex paulo antè disputatis. Quod autem de vita proba scribentis, licèt impudica, allegabatur, iam *suprà* euersum est.

Aduersus excusantes obscæni operis eruditionem.

Eruditio in fædo opere promercialis, (quod secundum erat impuritatæ per- fugium,) inidonea excusatio est ad illius lectionem, vel asseruationem. 82.
Quinimò indignissimum est, eruditum, velut suem, circulum aureum nari- bus præferentem, doctrinam immergere in volutabrum illud, vt optimè phi- losophatur Cassianus *coll. 14. cap. 16.* Possumusque cum eodem *ibidem*, diffiteri, aliam quàm *falsi nominis scientiam*, vt 1. *Timoth. 6.* dicitur, his immundis vasis contineri; [Nemo enim, (inquit *idem cap. 14.*) in vas fœtidum atque corrup- tum, vnguentum aliquod nobile, aut mel optimum, aut pretiosi quidquam liquoris infundit. Faciliùs enim quamuis odoratissimum myrum semel horren- dis imbuta fœtoribus testa contaminat, quàm vt aliquid ex eo suauitatis, aut gratiæ, ipsa concipiat: quia multo citiùs munda corrumpuntur, quàm corrupta mundantur.]

Sit vero aliquid eruditionis in his libris. Non deerunt puri fontes, & illimes, è quibus hauriatur latex doctrinæ absque vlla cœnositate. Et vt deessent alij, (quod nunquam dabimus,) præstaret aliquid ignorare, potiùs quàm in exitium æternum ruere. Benè, homo cæteroqui sanctitatis nequa- quam exquisitæ, Laurentius Valla, laudem idcirco à *Vine lib. 3. de tradendis disciplinis*, assecutus est, quòd in verbum quoddam obscœnum cum incidisset, cuius explicatio expectanda videretur in opere Grammatico verborum explicationi addiçto, dixerit tamen, ignorari malo, quàm me docente sciri. Nec minùs congruit, Christianum lectorem profiteri, ignorare se malle ali- qua, quàm discere. Et consonat illud Chrysostomi *hom. 5. de prouid.* [Melius est aliquid ignorare, quàm turpiter scire.] Poteritque is qui ita animo com- paratus erit, securus cum Iobo dicere, *Et si ignoravi, mecum erit ignorantia mea*, id est, interprete S. Gregorio *14. mor. cap. 14.* proderit mihi, quòd ali- qua ignoravi, aliis verò è contrario oberit, sciuisse, quæ ignorare præstitif- set. Hoc planè verissimum agnoscitur in iis, qui turpia sciunt, vel quorum cognitio nisi adiunctis fæcibus turpitudinum exquiri non potest. [Melius est aliquid nescire securè, quàm cum periculo discere,] ait Hieron. *epist. ad Eustoch. de custod. virginit.* & agit de castitatis, ac pudicitæ periculo. Con- cinit item D. Augustinus *cap. 27. Enchir.* dicens. [Sunt quædam, quæ nescire, quàm scire, sit meliùs.]

Hæc ad eos maximè pertinent, qui vltro gemmas legunt è stercore. Quan- 83.
quam in illis quoque disciplinis, ad quarum ambitum pertinet tractatio ali- quorum obscœnitati affinium, ea parcitate captatur, vel præditur eruditio, à modestis tractatoribus, vt non necessariis omnino recis, ea ipsa, quæ propo- nere necessitas adigit, veracundè, & adhibitis verborum circumlocutionibus expriment. Quamuis enim Tertullianus *lib. de anima cap. 29.* duri ingenij homo, negat pudere debere necessariæ interpretationis, & naturam venerandam esse
G 2 dicat,

dicat, non erubescendam; ideoque plerumque licentius in ea describenda feratur, quæ non nisi insinuari, vel etiam premi conuenientius fuisset, id quod ab Abulensi per simplicitatem malitiæ nesciam, variis locis præstitum, obseruare sæpè memini. Tamen, in illis quoque disciplinis, quas dixi necessariò in eas fæces stylum immergere, pudicus lector Lactantij consilium probabit, monentis *lib. de opif. Dei, cap. 13.* [vt indumento verecundiæ, quæ sunt pudenda velentur.] Scripturæ veluti verecundiam, vt cum Tertulliano loquar, *lib. de ieiunio cap. 6.* id est, in exponendis turpibus honestatem, exhibet Genebrardus in *Psal. 50. ad vers. 1.* & Pineda *cap. 31. Iobis, ad vers. 10.* Adeundus etiam Orig. *homil. 6. in Ezech.* Imò non proferri in tota Scriptura uoculam, quæ turpem quampiam, & obscænam actionem designet, asserit latè Mendoça in *cap. 1. Reg. in exposit. litera ad vers. 19. num. 6.* & linguam Hebræam idcirco dici *linguam sanctam*, quòd desint illi voces, quibus vel fæda opera, vel membra quæ pudor celare docet, denominentur, notauit Rabanus *lib. 14. etymolog.* adductus à S. Bonau. *lib. cui titulus, Principium sacra Scriptura*, ubi de munditia Scripturæ in turpibus exponendis, pluscula. Pudentiores Ethnicos, idipsum seruasse, monstraui *lib. 6. de uirg. num. 154.*

84.

Nunc illud vnum ex D. Augustino addam, 14. *Ciuit. cap. 23.* ubi cum adigeretur exponere, unde sit impotentia mentis, ac œstrum, quo agitantur qui dant liberis operam; dixissetque, in Paradiso, nisi Adami culpa beatum illum statum temerasset, nihil inhonestatis, aut inuerecundiæ in eo opere eiusque idiunctis omnibus, fuisse cernendum; exhibens planè luculentum paradigma modi quò sunt hæc argumenta tractanda, cum tractanda sunt, eoque adigit iusta necessitas, vel non dimittenda utilitas, subdit. [Quòd modò de hac re nobis uolentibus diligentius disputare, verecundia resistit, & compellit veniam honore præfato à pudicis auribus poscere, cur id fieret nulla causa esset; sed in omnia, quæ de huiusmodi membris sensum cogitantis attingerent, sine vllò timore obscœnitatis, liber sermo ferretur; nec ipsa uerba essent, quæ uocarentur *obscœna*; sed quidquid inde diceretur, tam honestum esset, quàm de aliis, cum loquimur, corporis partibus. Quisquis ad has literas impudicus accedit, culpam refugiat, non naturam: facta denotet suæ turpitudinis, non uerba nostræ necessitatis, in quibus mihi facillimè pudicus, & religiosus lector, vel auditor ignoscet, donec infidelitatem refellam, non de fide rerum inexpertarum, sed de sensu expertarum argumentantem; leget enim hoc sine offensione, qui non exhorret Apostolam horrenda scœminatum flagitia reprehendentem, quæ immutauerunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam: præcipuè, quia non damnabilem obscœnitatem nunc, sicut ille, commemoramus, atque comprehendimus, sed in explicandis quantum possumus humanæ generationis affectibus, uerba tamen, sicut ille obscœna deuitemus.]

Excursio

*Excursio opportuna in quosdam fori rabulas, operis Thomæ Sancij
de Matrimonio, allatratores?*

Volo per hanc occasionem non silere, quàm iniquè ac malignè, grauissimus scriptor, & in morali Theologia æuo suo facilè Princeps, Thomas Sanches, laceratus sit à quibusdam fori rabulis, quorum vitæ spurcitas, & fidem heteroclitam, alij iam pridem prodiderunt. Sed & hæretici, de quorum impudicitia & spurcitiis alibi plenè, nec parè Iosephus Stephanus *lib. de vnica Religione cap. 11.* & Gretserus *lib. 3. aduers. cap. 7.* magno hinc zelo concitantur, quod recens admodum petulanter fecit Ludimagister Bernensis Christophorus Luthardus, ad parallelum Caluini cum priscis hæreticis Simonianis: sputiloquia sua in Sanchem, mendaciter affingens Academiæ Parisiensi. Scripsit ergo Thomas Sanches de Sacramento Matrimonij insigne volumen, Clementi VIII. Pontifici Iurisconsultissimo, sub cuius Pontificatu est editum, summè probatum, còque exornatum elogio, quod ab oculo non liuente, & iudicio non anteoccupato, confertissima eruditio, tractandi methodus accurata, perspicuitas insignis, & planè singularis diligentia, decora denique omnia eximij scriptoris, extors'erant. Eius operis libro vno, quo de coniugali debito agitur, nonnulla proponuntur, & enodantur dubia de fœdis actibus, qualia passim apud Summistas, & alios matrimonij tractatores, leguntur impunè. Hinc molliculi quidam, Curios simulantes, & Bacchanalia viuentes, in Thomam Sanchem concitantur: fueruntque qui de illo talia chartis illinerent, quæ referre vetat pudor.

85.

Sed Sanchem, hominem sanctissimæ vitæ, & perpetuo virginitatis candore nitentem, vt graues scriptores prodiderunt, (pangunt ei luculentum elogium Ioannes Bourghesius libro cui titulus est, *Societas Iesu, Deipara Sacra cap. 20.* & Crombetius *lib. 2. de studio perfect. cap. 12.*) Sanchem, inquam, possumus isdem verbis se purgantem inducere, quibus in sua causa vsus est Petrus Blesensis *tract. de confess. Sacram. sub medium*, cum huiusmodi cloacinam aliquandiu versasset, vt eam expurgaret. [Turpe, (ait,) reputas, de tam turpi materia loqui; sed turpior est Infernus. Si fœdus est sermo, fœdius est putrescere in peccato. Num quid audebis facere, & ego illud dicere non audebo? Testis in cœlis Deus, etiam conscius in excelsis, quod zelo, & sitio salutem animæ tuæ, & tota hæc exhortatio mea procedit ex medullis animæ, & adipe charitatis.] Pro *exhortatione*, substituo *disputationem*, quæ ex eo sine edita, non potest videri probrosa autori, nisi si est Medico indecorum, vel probrosum, quod ad ægri curacionem, spurcitas fœtentissimas, & olidissima eiectiona emoueat.

*Qui Patres spurca parè, & prudenter, vt Sanches,
attigerint.*

Ratiocinatio est S. Chrysostomi *hom. 37. in 1. ad Cor. in fine*, cum spurcitiis libidinantium refellendis institisset, eosque vt reprehenderet, descripsisset. [Hæc, (inquit,) si dicta sunt apertius, quàm par sit, nemo me reprehendat; nolo enim dicendi grauitate ornare orationem, sed graues, & honestos facere auditores.

86.

G 3

Propterea

Propterea Prophetæ quoque, nulli huiusmodi verbo pariunt, volentes Iudæorum excindere libidinem, & intemperantiã: sed eos quoque tangunt apercius, quàm nos nunc, propter ea quæ diximus. Medicus enim volens excindere putredinem, non eò spectat, vt mandas conferuet manus, sed vt illum liberet à putredine: & is, qui humilem vult excelsum reddere, ipse prius fit humilis, & qui studium ponit, vt occidat insidiatorem, se quoque cum illo cruentat, & hoc eum facit clariorem.] Hæc & alia ex eodem Sancto Doctore signare in hanc rem memini in opere *de calumnia sect. 2. serie 3. cap. 10. ex homil. 5. in 1. ad Thessalon. & ex lib. 3. aduers. Vituper. vita monast.* Nec aliter alij Patres.

87. S. Epiphanius *her. 26.* Spurcitas Gnosticorum exorsus eloqui, primùm abruptit cœptum sermonem, [vt ne audeam quidem, (inquit,) totum eloqui, nisi sanè cogerer propter excellentem animi mei dolorem per ea, quæ vanè ab ipsis fiunt, stupore percussus. Ad qualem magnitudinem, ac profunditatem malorum hostis hominum Diabolus, ducit ipsi credentes, vt polluant & mentem, & cor, & manus, & ora, & corpora, & animas eorum, qui ab ipso in tanta cœcitate eruditi sunt? Timeo autem ne fortè magnum hoc venenum, totum reuelem, velut cuiusdam Basilisci serpentis faciem ad perniciem magis legentium, quàm ad correctionem: polluit enim reuera aures magnæ huius audaciæ blasphema collectio, & hæc turpitudinis coaceruatio, & enarratio, ac fraudulentæ huius turpis operationis cœnosa maleuolentia, &c. Attamen, quia neque præterire possum in totum, cogor omnino effari. Nam & S. Moses Spiritu sancto plenus scribit; *si quis viderit eadem, & non manifestauerit, maledictus fuerit talis.* Quapropter non possum magnam hanc cædem, & magnam istam lethalem operationem, silentio præterire, & non declarare: fortassis enim vbi declarauero prudentibus hunc lapsum, velut puteum interitus, timorem ac horrorem inducam, ad hoc vt non solum vitent, sed etiam lapidibus impetant obliquum illum serpentem, ac Basiliscum in profundo barathro latitantem, vt ne appropinquare quidem alicui audeat.] Et mox, enarratis ex parte Gnosticorum turpitudinibus. [Reuera, (inquit,) erubescio dicere turpia, quæ apud ipsos fiunt, iuxta Apostoli illius sancti dictum, nempe; *quæ apud ipsos fiunt, turpe est etiam dicere.* Attamen non erubescam dicere, quæ ipsi facere non erubescunt, vt omnibus modis horrorem incutiam audientibus turpia quæ ab ipsis perpetrantur facinora.] Rursus *infra.* [Et oportebat quidem hæc neque dicere, neque digna putare, quæ in literas referantur: verum sepeliri velut mortuum quendam fœtidum, & pestilentem graueolentiam exhalantem, vt ne etiam per aures læderet hominem. Et si quidem præterisset talis hæresis, & non esset ampliùs in mundo, bonum esset hanc sepelire, & neque omninò de ipsa dicere. Quandoquidem verò, & peragitur, & vos hortati estis nos, vt de omnibus dicamus, partes ipsius coactus recensui, vt veritatem non silentio præteream, sed exponam ad auertendos quidem auditores, ad confusionem verò eorum qui faciunt.] Tandem *sub finem* post longam huiusmodi obscœnitatum congeriem. [Quid verò aliud dixerim, aut quomodo excussero lutosum hunc laborem? Cum velim quidem dicere, & non velim; sed cogar, vt ne videar quid de rebus his occultare, & timeam ne horrenda ipsorum delicta reuelando, aut polluam, aut offendam, aut eos, qui voluptatibus, aut cupiditatibus ducuntur, ad curiosius de hoc inuestigandum impel-

lam.

iam, Attamen ego quidem innocens fuerim, & vniuersa S. Ecclesiæ soboles, & omnes qui hunc librum legerint, & hac subseminatione, & maligna Diaboli improbitate.] Breuius idipsum, in rebus gestis S. Gregorij Nazianzeni, dixit Gregorius Presbyter allegato Ethnico quodam, qui etiam fœda, vtiliter interdum scribi, ac legi dixit.

Retulerat coram omni plebe Christiana, Cyrillus Hierosol. *catech. 6. sub finem*, Manichæorum fœditates, longè horribiliores, quàm quales Thomas Sanches operi solis eruditus seruituro, commiserat; nec crimini sibi vertendam censuit S. Cyrillus, eam alienorum probrorum commemorationem, illa duntaxat excusatione vtens. [Annunciat hæc Ecclesiæ, & docet, attingitque sordes illas, vt tu non polluaris: dicit vulnera, vt tu non vulnereris.] Et paulo post. [Propter vestram securitatem, etiam perditionem curiosè scrutabamur; sed Dominus liberabit nos ab huiusmodi errore.]

Hincmarus Remensis, Antistes magni suo æuo nominis, *opusc. de diuortio Lotbarij, & Teberge*, coactus est stylum demittere in spurcitas longè fœtidiores, quàm vsquam apud Sanchem legantur, hæc præfatus, quæ Sanches suis allatratoribus iure possit reponere. [Nemo nos excret impudicos, de huiusmodi impudicitis, quas verecundæ aures erubescendo refugiunt, sermocinantes; quia timore Christi, quem in se locutum fuisse, veraciter dixit Paulus, inter alia de talibus disputauit. Illa quæ ex interrogatis sentire poterimus, nequaquam tacere audebimus, tenente nos eo, atque dicente, *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum veneris in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.* Nemo etiam debet exacerbari, audiens turpitudines infirmitatum, quas venenata Diabolicæ malignitatis calliditas, humanæ infligit fragilitati, sciens se secundum Apostolum, circumdatum esse infirmitate, & considerans seipsum, ne fortè & ipse tentetur. Neque debet metuerè, (Beato dicente Gregorio, *in regula pastorali*,) vt dum aliena tentamenta condescendendo cognoscit, eisdem tentationibus, etiam ipse pulsetur, quia & hæc eadem, per quam populi multitudo in lutere, iabente Domino per Moysen facta, diluitur, aqua proculdubio inquinatur. Nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam Pastori timenda sunt, quia Deo subtiliter cuncta pensante, tanto facilius à sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur. Et tanto alienarum infirmitatum impuritates, & patienter audire, & infirmis medicinali consilio, prout cuique expedire viderit, debet modis omnibus subuenire, quanto Deum, (vt ipse per Prophetam dicit,) sustinendo laborare in nostris iniquitatibus, & occulta dedecora nostra, & ipsarum etiam cogitationum immunditias conspicerè, & misericorditer portare diuina expectatione, ignorare non potest.] Ioannes Saresberiensis *epist. 291.* haud dissimiliter.

Hæc pro se Sanches, ad illos quos dixi spurcos, zelum castitatis, & sanctimonix ementientes, iure reponat. Apud prudentes autem, & conscios temperationis qua Sanches in eo argumento est vsus, purgationem nullam desiderat, præsertim si liuor oculos non fascinet. Vnius & grauissimi & doctissimi è recentioribus testimonium ex eius *disput. 43. selecta de Sacram. num. 16.* dignum videtur quòd hinc non prætereatur. [Thomæ Sancio, (inquit,) cedant omnes

88.

89.

omnes scriptores rerum moralium. Semper namque quoties huius tanti Doctoris curam in perquirendis autoribus tam Theologis, quàm Iurisperitis intueor, & rerum examinarum copiam, in admirationem raptor, & contineri non possum quin cupiam omnia ossa mea in linguas verti peritas, quibus exactè, (si possem,) laudes dignas tanto viro, manifestas vniuerso Orbi traderem. Mirabilem Deum esse in sanctis suis regius Propheta Psal. 67. est testatus. Mirabilem quoque fieri in doctis suis, nullus dubitauit. Mira ergo Dei largitas, lucem & sapientiam communicantis huic Doctori, ostenditur; modò dilectio excedens erga sacratam Societatis IESV Religionem elucet, cùm tot tantòsque filios sapientia & literis præditos, ei præstitit, & inter illos hunc Thomam Sanche gigantem exhibere fuerit dignatus. Maximè dilecta Deo Religio, intende prosperè, procede, & regna,] Audiatur blatero Sancij dehonestator, & quidem non Religiosum, vel Monachum, qui notari possit adulationis; sed secularem Theologum, eruditioni, accurationi, circumspeditioni Sancij, in versandis fœdis cæteroque materiis, testimonium perhibentem.

Quid verò per Thoma Sanche in hac parte purgando laboramus, cùm eidem criminationi, diuina Scriptura, cuiusque siue Autor Spiritus sanctus, siue Amanuenses Canonici scriptores, patere possint? Notauit hoc Radulphus Flauiacensis agens de plerisque spurciis in Leuitico expressis. [Multi, (inquit,) cùm in scripturis talia reperiunt, abominantur, auertunt auditam, & penè si auderent, legem diuinam, quod in ea talia scripta sint, reprehendere niterentur. Sed meminisse debemus, quia aliud est de vitiis cogitare, aut loqui sub ratione peccandi, aliud ea intentione discutere, vt subtiliùs agnita, faciliùs eurentur. Nobis potiùs imputari deberet, qui audire talia digni sumus, quàm legem diuinam in aliquo reprehendere præsumere.] Addit quod in hanc rem attentissimè expensum velim. [Nos temeraria præsumptione arguimus lumen, quod nos ipsos nobis ostendit; arguimus verbum Dei, quod sine suo vitio, nostra vitia reprehendit. Quid agis humana superbia? Tantæ sunt sordes tuæ: in has fæces deuoluta es; & sermo Dei qui curam tui suscepit, non aliter subuenire tibi posset, nisi in stercora tua quodammodo manus mitteret; & vt tibi sordes detrahat, (si dici fas est,) ipse contraheret. Sicut tamen radius Solis incontaminatus cloacas penetrat, sic stylus Spiritus sancti, propter suam munditiam vbique attingit, & nihil inquinatum in illum incurrit. Quòd autem sordescere visus est, tibi adscribe; tui enim causa factum est.] Hæc pro Canonico scriptore, ipsòque Spiritu sancto à Radulpho disputata, æquè pro Thoma Sanche faciunt, & pro quocunque sobrio Scriptore, quem proximi iuuandi necessitas stylum in fæces scelerum demittere adegerit, cum ea temperatione ad metrum necessitatis admensa, quæ tales limites non transgrediatur.

Hæc modestia, & parcitas, ac circumspectio scriptionis, meritò exigitur à captantibus necessariam eruditionem, siue Medicis, siue Theologis; & à prudentibus ac pudentibus Doctoribus cùm in eam necessitatem adducuntur, omni studio retinetur. Qua in parte imitantur scripturam, quæ adacta res per se turpes memorare, obducit eas nitentibus vocibus, potiùsque adhibet Antiphrases. Audi Chrylostomum hom. 4. de patientia Iob, ad illud, si non in faciem benedixerit

benedixerit tibi. [id est, (inquit,) *maledixerit* ; nam Scriptura benedictis maledicta velauit. Et quare hæc scripta sunt ? Vt tu fidelis discas, cum alieni mali turpia narraueris, eadem verborum honestate velare : neque honestis turpibus operam præbens, sed turpium locutionem fugiens. Propterea, (inquit Apostolus,) *omne verbum turpe non exeat de ore vestro.*]

Contra excusantes nitorem sermonis in libro obsceno.

Æquè reprehensionem patet obtrunculum tertium impuritatis, nempe cupiditas combibendæ elegantia. hæc quanta sit deceptio, doceo verbis S. Augustini 1. *confess. cap. 16.* [O flumen Tartareum ! iactantur in te filij hominum, cum mercedibus, vt discant, & magna res agitur, cum agitur hoc publicè in foro, in conspectu legum, super mercedem salaria decernentium, & saxa tua percussis, & sonas, dicens, hinc verba discuntur, hinc acquiritur eloquentia rebus persuadendis, sententiisque explicandis maximè necessaria ; ita verò non cognosceremus verba hæc, imbrem aureum, & gremium, & fucum ad templa cæli, & alia verba, quæ in eo loco scripta sunt, nisi Terentius induceret nequam adolescentem, proponentem sibi Iouem ad exemplum stupri, dum spectat tabulam quandam pictam in pariete, vbi inerat pictura hæc ; Iouem quo pacto Danae misisse aiunt in gremium quondam imbrem aureum, fucum factum mulieri. Et vide quemadmodum se concitat ad libidinem, quasi cælesti magisterio. At quem Deum, (inquit ?) qui templa cæli summo tonitru concutit. Ego homuncio id non facerem ? Ego verò illud sponte feci, ac libens. Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius discuntur, sed per hæc turpitudine ista confidentius perpetratur. Non accuso verba quasi vasa electa atque pretiosa, sed vinum erroris quod in eis nobis propinabatur ab ebriis Doctoribus ; & nisi biberemus, cædebamur, nec appellare ad aliquem iudicem sobrium, licebat.]

Nolo inficias ire, quod de pulchris turpiter loquentibus dixit Laërtius *lib. 6.* eos ex eburnea vagina plumbeum gladium educere, aliis quoque conuenire ; & scriptoribus præsertim, eloquentia qua pollent ; & elegantia abutentibus ad escam foedæ voluptatis. Fateor, inquam, scriptores nonnullos per insignem ingratitude in Numen, beneficiis eius splendidissimis, eloquentia, & sermonis venustate, atque concinnitate inuentorum, abuti in Dei ipsius inhonorationem ; postquam de hac indignissima per eos rei tam pretiosæ inquinacione, dici quod de Symmacho eloquentiâ ad impietatem abutente, scriptum est à Prudentio in ipsa propè meta prioris libri aduersus eum.

*O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquij, cui cedat & ipse
Tullius, has fudit diues facundia gemmas.
Os dignum aeterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare Deum, cui sordida monstra
Prætulit, & liquidam temeravit crimine vocem.
Haud aliter, quam si rastris quis tentet eburnis ;
Cænosum versare solum, limoque madentes
Excolere aureolis si fortè ligonibus vluas.*

H

Splendorem

*Splendorem dentis nitidi, scrobs inquinat atra,
Et pretiosa acies, squalenti sordet in hara.*

Hoc in plerosque obscænos scriptores æquè cadere, eorúmque pretiosam aciem squalenti in hara sordere, Catullus, Martialis, Petronius, aliique perspicuè comprobant.

91.

Sicut tamen non sapiat, qui vultus nitorem eo pharmaco aut malagmate captet, à quo vitæ impendat certum exitium; ita nemo sapiens vnquam deliget inquinari sordibus longè teterrimis, vt nescio quam venustatem nullius pretij, tanto cum damno assequatur: satiúsque fuerit, librum simpliciter ac ingenuè conscriptum, sed solidum ac pium terere, quàm impurum verbis nitentissimis splendentem. Perbellè S. Cyrillus *lib. 7. in Iulianum*. [Numquid si quis aureo cochleari helleborum infundat, & alteri non aureo, sed ex vilissima materia, apum laborem, hoc est, mel imponat, & sorbere inbeat quod placuerit, nunquid materias inspiciens, palmam dabit deterioribus; vel rectè iudicans vile nociuo præferat, etiamsi in vilissimo proponatur vasculo?] Rectè item de se Blesensis. [Secularis lex, gloriosa supellectili verborum, lepidaque orationis vrbantate lasciuens, inebriaueat mentem meam. Sed abhorret Propheta aureum calicem Babylonis, vbi designatus est lepor eloquentiæ, ædificans ad gehennam.] Ita ille *epist. 26*. Prouidendum itaque cuique, ex S. Gregorij *27. mor. cap. 1.* præclaro monito, [ne cum virtutum flore, morum vitia colligat, & in eo quod loquendi notitiam assequitur, viuendi se imperitia transfigat, &c. nedum improvidè dictorum flos legitur incautè legentis manus, morum spina laceretur.] Idem egregiè admonet S. Basil. *orat. de leg. lib. Gentil.* omnem hęc animi eustodiam deposcens.

Quin etiam ægrè adducetur pectus verè Christianum, vt nitorem, aut concinnitatem dictionis arbitretur, quæ cum tali, rei subiectæ fœditate, coniuncta est. Nam dictio nihil esse videtur, præter thecam, aut vaginam sensorum intus abditorum. Spurcitiem porrò sordium intra thecam, aut vaginam conditarum, refundi in hæc inuolucra & tegmina, nemo non videt. Hoc spectarunt, qui solæcismum in Christiano esse dixerunt, peccatum quodcumque, etiamsi nitentibus ac luculentis verbis expressum. [Apud Christianos, (ait S. Hieronymus *lib. 1. contra Heluidium*) solæcismus est magnus, turpe quid vel narrare, vel facere.] Nec dissimiliter loquitur Petrus Damiani *sermone de S. Anthimo, in fine*. Quod si, iuxta Sidonium, quidam barbarismus est mœrum, sermo iucundus, & animus afflictus, (planè accommodatè; nam iuxta Flauium Caprum, Priscum Grammaticum de Ortographia, *Barbarus* idem est quod *vitiosus*; & *barbarismus* idem quod *vitium*;) multo sine dubio incongruentior & fœdior est barbarismus, sermo iucundus ob elegantiam, aut sales, & animus eo sermone afflictus, imò confossus, imò vita gratiæ & sanctitatis priuatus. Scortum denique, nemo probus adducatur, vt amari abs se velit, tamen si mundo immundo, supra honestam matronam niteat; hoc ipsum est in libro obscæno, dictionis elegantia, quod in scorto venustas, & externus ad prolectandos improvidos apparatus.

92.

Melli venenum tegenti, eloquentiam elegantiamque sermonis fœda conuenientem, componit Lactantius *lib. 5. cap. 1.* Sed planè egregiè S. Basilus *orat. de legendis Christiano Gentilium libris*. Optimè item Orig. *homil. 2. in Ierem. exponens*

dens illud ex cap. 5. Hierom. Calix aureus Babylon; exponit eum calicem aureum, nitorem sermonis, quo obscœna & nefaria, obiecta propinantur. Sic verò scribit præter cœtera. [Nabuchodonosor volens decipere homines per calicem Babylonis dolosum, non miscuit in vase fictili, quod parabat potati; sed neque in paulo meliore, & æreo vase, vel stanneo, & quod ista præcellit, argenteo: verùm eligens vas aureum, in eo poculum temperavit, vt qui viderit decorem auri, dum radiantis metalli pulchritudine delectatur, & totus oculis hæret in specie, non consideret quid intrinsecus latitet, & accipiens calicem bibat, nesciens calicem Nabuchodonosor. Intelligens autem calicem aureum in præsentem nominatum: sed animaduertas pessimorum dogmatum verba mortifera qualem habeant compositionem, qualem decorem eloquentiæ, qualem rerum diuisionem; cognosces quomodo vnusquisque Poëtarum, qui putantur apud vos disertissimi, calicem aureum temperavit, & in calicem aureum venenum iniecerit idololatriæ, venenum turpiloquij, venenum eorum, quæ animam hominis interimunt dogmatum, venenum falsi nominis scientiæ: sed meus Iesus contrà fecit, sciens aureum calicem zabuli, & præcauens ne aliquis ad fidem suam veniens, suspicaretur etiam Christi talem esse calicem, qualem esse requirat, & per similitudinem materiæ, formidaret errorem: ideò curauit, vt haberemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Sæpè vidi aureum calicem in pulchro sermonis ornatu; & dogmatum venena considerans, deprehendi calicem Babylonis.]

Non dissimiliter S. Hieroym. in cap. 3. Iona, circa illud, *peruenit verbum ad Regem Ninive*, multa prolocutus de iis, qui inter homines habentur *Reges*, hoc est, de exultis doctrinâ viris, qui nouissimi audiunt verbum, & deposito fulgore eloquentiæ, serò se simplicitati, ac rusticitati tradunt; calicem aureum Babylonis, ex quo inebriatur omnis terra, interpretatur eloquentiam secularem, quæ ita verborum nitorem quærit, vt sordes sensuum negligat. Id quod maximè de obscœnis scriptoribus, cum nitidè & disertè scribunt, vsurpatur. Cauendum igitur est, ne ex illo aureo poculo hauciat venenum exitiale bibenti.

Non est proinde ferenda petulcitas Angeli Politiani, qui Prologum in Plauti Menæchmos, in gratiam cuiusdam Pauli Comparini conscriptum, his dehonestauit versibus, aduersus Prædicatores obstrepentes, contendens ob summum in Plauto nitorem dictionis, & elegantiam, ob quam iam olim dictum est, Latinè vellent etiam si Musæ loqui, nullis vsuras, nisi Plautinis vocibus, probandum maximè esse Plauti vsum adolescentibus; tamen & rebus, & personis spurci Comici. Sic igitur ille lib. epist. 7.

*Sed qui nos damnant, histriones sunt maximi,
Nam Curios simulant, viuunt Bacchanalia.
Hi sunt præcipuè quidam clamosi, leues;
Cucullati, lignipedes cincti fimbriis,
Superciliosum, incuruicervicum pecus.
Qui quòd ab aliis & habitu, & cultu dissentiunt,
Tristesque vultu vendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandam & tyrannidem occupant,
Pavidamque plebem territant minaciis.*

H E

Insipienter

93.

Inspicenter omninò, ac indignè Sacerdote, & Canonico; quam personam malus iste Angelus sustinebat.

24. Flagellare iuvat huius è sacro Ordine hominis, inuerecundiam, adscripto iudicio Camerarij in Præfatione Plautina. Tametsi enim à Religione Catholica extorris fuit, tamen quantoperè alienus fuerit à sensu eorum, qui illicem ad obscenas scriptiones habent elegantiam sermonis, his verbis aperuit. [Puerili ætati in primis hoc impendet periculum, morum sanctitatis, & innocentia atque pudoris. Quem si simpliciter, & quasi ex professo, lædunt poëmata, multo erit fatius, penitus illa aboleri, & ut *περίεργα βιβλία* concremari, quàm omninò inspici, nedum proponi studiis puerilibus. Atque fuerunt quædam semper, & nunc sunt talia, quæ exterminanda de scholis existimamus. Nam quod ille ait defendens lasciuiam carminum suorum,

Vita verecunda est, Musa iocosa mea.

Et alter pronunciare audeat, tum deum salem & leporem habere versus,

Si sint molliculi, & parum pudici.

Horum uterque planè desipit, neque assensionem inuenire à nobis debet. His igitur nequaquam assentimur commendatoribus obscenitatis: multo autem minùs illi scurræ, qui obscenè loquentes, ait, Romana simplicitate loquitur, & talia scripta prorsus excludemus è scholis puerilibus, & ab illis tanquam à peste bonæ mentis, abducemus oculos, aures, animos teneros. Atque si qua scripta tota sunt huiusmodi, tota exigantur, & reiiciantur: sin minùs, & in illis est alicubi aliquid quasi purulentum, & *γαστραπώδες*, illud recidatur vt reliqua, depulso veneno tursò attingi possint. Præstaret enim, vel ineruditissimum esse aliquem, quàm per eruditionem imbui spurcitiis, & impuritate; vel etiam impietate, scelere, furore.] Confer hoc iudicium hominis laici, & Lutherani, cum sensu Politiani Sacerdotis; nec dubitabis vter in tam diuerso statu, sanctius, iustius, purius pronunciauerit.

Aduersus hoc tertium impuritatis obtendiculum, multa peti possunt ex S. Isidoro *lib. 3. de summo bono cap. 13.* Ego adscripto Epicteto ex Arriani *lib. 4. cap. 11.* ab eo. [In cœno, & sordibus, pulchritudo non inest; nec in cœno se equus volutat, aut generosus canis, sed sus tantum, & putidi anseres, vermiculi item, & araneæ.]

Dissecta excusatio, quòd obscæmus scriptor loquatur in aliena persona.

95. Obtendiculum quartum impuritatis proferebatur, quòd pleraque in turpibus libris impura atque obscæna, ab autore libri dicantur, non ex persona sua, sed ex persona eorum, qui referuntur loquentes; Scorti, v. g. aut lenonis, quos cum decoro & congruè induci scæda loquentes, necesse sit, cum grauias, & castas non deceant eas personas. Hæc excusatio apud Photium *cod. 106. imbecillum patrociniū* dicitur. [Nam, vt maximè, (inquit,) in disputatione hoc pacto rectam sententiam declinare, ab eaque recedere non omninò absurdum, aut reprehensione dignum videatur; (nam ibi, pleraque ex eius qui contrà disputat, sententia, & opinione, ac quasi vi sunt,) in scripta

scripta tamen oratione, quæ legis instar omnibus in communi proponenda sit, si quis hanc, sui purgandi causa, blasphemix conscriptæ defensionem afferat, is sanè ad imbecillum confugiet patrocinium.] Sic ille, (iure an iniuria, in presentia non refert,) Theognosti libris insperforum errorum excusationem vanam, quòd ex aliena persona propositi essent, iure repellens. Theognostum quidem S. Athanasius scribens in illud Euangelij, *quicumque dixerit verbum contra filium hominis*, appellat priscum, admirandum, & perquam studiosum, vt propterea haud inanis sit suspicio, Photium in aliquem Theognosti adulteratum codicem incidisse. Quod tamen errorum eius libris insperforum, (vndecunque irreperint,) ea proferretur defensio, meritissimò improbat Photius. Reuera enim hæc ieiunissima planè excusatio est, & nullius iudicij hominem redolet. Sic enim Lucianum, & alios plerosque Atheos purgaremus, quòd horrenda, quæ in Numen euomunt, adhibita persona scurræ cuiuspiam, quem ea infamia onerant, in vulgus efferant. Nec iuxta hanc rubricam, liceret Platonis mentem è libris quos conscripsit expiscari; quod obuium semper foret, causari, non Platonis, sed personarum quas congruè decori seruiens inducit, fuisse sententiam, quæ apud Platonem legitur. Abbatem Chæremonem Cassianus *collat. 13.* multa disputantem inducit, pro errore tribuente quandoque homini suæ salutis initium. Et fuerunt qui Cassianum, ratione planè gemina ei, quam nunc agimus, excusatum ab errore vellent, quod alienam mentem expressisset. Sed explosi sunt; quia, vt probè vidit S. Prosper *initio libri contra Collator.* qui alienam mentem adedò studiosè & accuratè proposuit, [ostendit manifestè, eius se quam inducit per omnia probasse, ac suscepisse sententiam.] An verò qui infamiam alteri impingit sub alieno nomine, non est innoxius, & habebitur nitens, scelerisque purus, qui virtutem, qua nihil est speciosius, spurco opere in aliena persona contaminari? Quis item Christianum ferat, pro Turcismo libros edentem, sufficienterque se purgari consentem, si Sarraceni, vel Apellæ recutiti nomine, hæc à se prolata excuset? Iulianus Apostata, teste Nazianzeno *orat. 3.* cum adhuc ementiretur Christianum, propugnabat Ethnicismum, & impugnabat Christianismum, quasi exercitationis gratia differens, & sub aliena persona. Quis hoc non est detestatus? Homo excucullatus, (proh scelus!) hac ipsa tetra vafritie, pæderastiam scelerata scriptione, quasi ex aliena persona celebravit. Iudex qui miserum tandem à Deo in peccatis suis deprehensum capite minuit, vt eam propudiosam scriptionem percurrerem, & suæ innocentix aduersus murmurantes attestarer, adegit.

Tentasse quendam aliquando Parisiis, hac arte impugnare Christiana dogmata, & Iudaismum instaurare, scribit Gerfo *lib. contra Romanium à Rosa.* Addit autem, eum à Cancellario Parisiensis Academiæ, coram Episcopo, & frequenti cœtu, adactum esse ad palinodiam. Eo porro excusante, locutum se esse vt Iudæum; subintulit Cancellarius: *Locutus es vt Iudæus, renouabis vt Christianus.* Ridendum se propinavit in colloquio Poissiaci Theodorus Beza, referente, qui aderat, Francisco Balduino, cum pressus loco potentissimo D. Augustini, quo dixit, Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ

Catholicæ autoritas commoueret; respondit, quod ipse à Caluino, Caluinus à Musculo, qui ei pro cortyna erat, didicerat; respondit inquam, Augustinum eo loco fuisse lecutum, vt Manichæum: quam caluam facultatem cum audiret Petrus Martyr, qui Beza in eo conuentu assidebat, nasum corrugauit, vt erat emunctioris naris, tamen non melioris mentis, quam Beza. Ita refert Balduinus in responsione ad Bezam pag. 140. Præiuerat Beza, & huiusmodi Bambalionibus, Pelagius, quem S. Augustinus lib. 2. *Retractat. c. 33.* refert, aliquando hæresim suam, cum nondum adoleuisset eius malitia, subdole in scriptis suis tradidisse non ex persona sua, sed tanquam ex mente aliorum. Et S. Hieronymus *sub finem epistola ad Cresiphontem*, contra Pelagium, & Pelagianos, ait, illius sectæ magistros curasse spargi errores suos per discipulos, vt tanquam non ex magistrorum nomine, ac persona locuti viderentur, si contingeret eos conuinci. Itaque huius excusationis munimentum vndecumque rimas agit.

97. Vt verò missas faciam alias materias, in quibus aliquando attentis circumstantiis, nequitiae expressio, alienæ personæ nequam, & impiæ committi potest; (quo pacto Dauid, & Salomon, absque culpa, negationem Numinis, & immortalitatis animæ, personis Atheorum crediderunt, non absque adiunctis quæ dictorum malignitatem probo cuius abominandam proderent;) tamen in præsentis negotio, perinde planè est, siue ex aliena, siue ex tua persona, pudorem extermines. Vtroque enim modo, idem planè sequitur peruersus effectus; concitatio nimirum libidinis, & impurotorum ignium inflammatio, quæ ex tali lectione proficiscitur, quicumque tandem sint, qui loquentes referantur; quia æquè excitantur cogitationes, quibus fomes intrinsecus, luxuriæ flammam concipiat. Imò turpitudine personæ cui committuntur hæ obscœnitates, non parum promouet nequitiae negotium, augètque impudiciæ illecebram.

Contra excusationem ex admistis spurciloquio, plerisque bonis.

98. Postremum impuritatis munimentum, quo Robertus Titius *prælect. 2. in Catullum*, omnibus illius, ac similibus obscœnorum scriptorum spurciloquiis, patrocinium quæsiuit, ex eo petitur, quod pleraque bona, nec rarè etiam pia, contineantur libris obscœnis. Sed hoc dissectum est *suprà*, in simili pro libris hæreticis excusatione; & rectè in illud intorqueas, quod à S. Gregorio scriptum est *lib. 1. Moral. cap. 2.* [quia nonnulli sic bona quædam faciunt, vt tamen à quibusdam malis minimè suspendantur; benè postquam timens Deum dicitur, recedens quoque à malo perhibetur. Scriptum quippè est, *Declina à malo, & fac bonum.* Neque enim bona accepta sunt, quæ ante eius oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui in vno offenderit, multa bona perdet.* Hinc Iacobus obtestatur, dicens, *quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.* Hinc Paulus ait, *modicum fermentum totam massam corrumpit.* Valer hinc quoque illud Augustini in *Psal. 63.* ad illud, *scrutantes scrutinio.* [simulata æquitas, duplex iniquitas;] verè enim pietas & bonitas hæc, non nisi ad calicem illinendum, & simplices ludificandos, adhibetur.

Hic

Hæc verò impudorata confociatio pietatis cum impuritate, auerſanda eſt, iſdem propè vocibus, quibus Ennodius *declam.* 12. exagitauit abſurdiſſimum factum eius, qui Mineruæ virginis ſtatuam in Lupanari cum Venere collocauit. Sic enim in eum ferratæ diſtinctionis ſecures ſtringit. [Percipite, quæſo, animis, & interna æſtimatione tractate, qualis ſit, qui & virginitatis oculos, & lupanaris ſecreta violauit; & in vtroque ſacrilegus, nec flagitiâ veneratur, quibus inimicam teſtem adhibuit, & caſtitaſ proſſigat ruborem, quam indignis adſociat. Expoſtulo à te, humani generis oſtentum, qui leuitatem tuam ad Mineruæ ſimulachrum, religionis cultus adduxerit, dum integritatis hoſtem, illata de loci ſæditate monſtret iniuria, nec reuerentiam te exhibere venereæ pollutioni clamat publicata corruptio.]

Et mox. [Feciſti religione tua acerbius, quòd delinquis. Res ſummo digna piaculo, miſcere diſcordantia, & in vnum colligere, quibus niſi ſecretum præſtiteris, contumelias irrogasti. Creditis inueniri hominem de hac mundi gemina conuerſatione neutrum tenentem, & nec amicum virtutibus exiſtere, nec fidum vitiis inueniri?] Rurſus paulo pòſt: [Odi, principes viri, morum ſuorum remiſſos iudices; condemno qui per negligentiam ſerenorum actuum in dubium trahuntur. Execrabiliùs tamen deteſtor, qui in vtroque deprehenſi, nulli exhibent ſtabilem conſcientiam. Pollicentur enim pœnitentis tempore honeſtatis affectum, quos fidem videris exhibere peccatis.] Tandem inferiùs, [Vnius oblatio Numinis, alteri dabit iniuriam. Nam dum per prouidentiam tuam, ſimplex puluinar gemina ſuperorum poteſtas obtinuit, & in vna æde pudor & luxuria conuenit, neutrius deuotionem noſtram fauor aſpiciet, quos tu habitatione miſcuiſti.]

Hæc, & alia, quæ in illam infamem Mineruæ ac Veneris confociationem, toroſo, ac maſculo diſtinctionis genere fundit Ennodius; in hanc ipſam, de qua agimus, obſcœnitatem, & pietatis in eodem libro mixturam, æquè tranſferantur. Scitè Gerſo *p. 4. tract.* qui inſcribitur, *Reſponſio ad ſcripta cuiuſdam errantis de innocentia puerili*; ait, huiuſmodi ſcripti genus impuritate, & ſanctitate permiſtum, (in quod meritò conclamat,) eſſe *brodium Alemannorum.*

Non poſſumus autem hanc pietatis adumbratam coniunctionem non deteſtari, qui norimus, Magos etiam improbiſſimos, iſtiusmodi melle illinere venenata pocula; & ſcriptis, Dæmonum horrenda commercia tractantibus, ac ipſis quoque Dæmonum aduocationibus nefandiſſimis, ſacrum aliquid, & pium; ſemper ex Scriptura, aut ex Chriſtianiſ ritibus intexere: quod æquè ſeruatum ab ipſo Dæmone Chriſtum tentante, prodit S. Matthæus, & nobiſcum perpetuò ſeruare, fascinatione nugacitatis obſcurantem bona, nemo non experitur. Hac ipſa proiectiſſima atque maleficij pleniffima machinatione, M. humeres, turpiſſimis, & ſædiſſimis legibus, immiſcuit quædam laude digna, de commendatione orationis, & operum miſericordiæ, vt ſcribit Petrus Cluniac. *epiſt. contra Alcoranum.* Item ſimili malignitate Iulianus Apoſtata in fragmento longo nuper edito; inter celebrandum idololatriam, admisceſt commendationem curæ pauperum, & peregrinorum, nonnullorumque ſimilium honeſtorum operum. Hæreticos in hac bonorum cum malis intermiſtione, perpetuos eſſe, admonent grauiſſimi Patres; ſed pulchrè S. Greg. *5. mor. c. 11.* verbis.

99.

100.

verbis illis, [Habent hoc hæretici proprium, vt malis bona permisceant, quatenus facili sensui audientis illudant. Si enim semper praua dicent, citius in sua prauitate cogniti, quod vellent minimè persuaderent. Rursum, si semper recta sentirent, profectò hæretici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad vtraque deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala, vt recipiantur, abscondunt: sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi, dulcedine mellis tangit: dùmque hoc quod dulce est, primo tactu delibatur, etiam illud quod est mortiferum, indubitanter absorbetur. Itaque hæretici permiscerent recta peruersis, vt ostendendo bona, auditores ad se trahant, & exhibendo mala, latenti eos peste corrumpant:] In eandem sententiam, præclare describit idem sanctus Pontifex 7. *Moral. cap. 21.*

De Manichæis sic scribit S. August. 3. *confess. cap. 6.* [Incidi in homines superbè delirantes, & carnales nimis, & loquaces; in quorum ore laquei Diaboli, & viscum confectum commixtione syllabarum nominis tui; sed & nominis Iesu Christi, & Paracleti consolatoris Spiritus sancti. Hæc enim omnia non recedebant de ore eorum, sed sono tenuis, & strepitu linguæ: cæterum cor inane veri. Et dicebant *veritas, & veritas*, & multi eam dicebant mihi, & nusquam erat in eis, sed falsa loquebantur.]

101. Esse hunc perpetuum morem hæreticorum omnium, S. Irenæus allegato anteriore quodam Patre, scitè dixit *lib. 3. contra hæres. cap. 19.* dicens, hoc esse facti gypsum immittere, vt securius noceat. Sanè nullos esse perniciosiores, & magis extimescendos hæreticos, quàm qui ob permissionem dolosam bonorum, & consensionem in multis cum Catholicis, apparent minùs errare, docet grauius S. Ambrosius *lib. unico de fide contra Arrianos cap. 1.* Hinc liquere puto, quàm vanum, & inane sit perfugium eorum, qui libris obscænis in eolumitatem postulant, ob aliquam admixtionem bonorum. [Non aliud hoc esse quàm canticum Domini canere in terra aliena, perspicuè habetur ex iis quæ disputat S. Hilarius in *Psal. 136. ad vers. 4.* Hoc planè est, osculando ferire, amplexando occidere, vt proditoriè à Ioabo factum. Hoc planè est, venenum in melle absconditum porrigere, solemnem venenariorum more. Nam, vt benè admonuit Tertullianus *lib. de spectac. cap. 27.* agens de quorundam honestorum admixtione cum turpitudinibus theatri; [Nemo venenum temperat felle, & ellebroto; sed conditis pulmentis & benè saporatis, & plurimum dulcibus id mali iniicit. Ita & Diabolus, lethale quo conficit, rebus Dei gratissimis, & acceptissimis imbuit: omnia illic seu fortia, seu honesta, seu sonora, seu canora, seu subtilia, proinde habe, ac si stillicidia mellis de libancunculo venenato.]

102. Hoc est calcem contritam farinæ admiscere, vt edentes perdat incautos: quod nequiter factum à Græcis contra Latinos Sarracenorum impugnatores, obseruat Baron. *anno 1147. num. 3.* Quod si iuxta Ennodium *decl. 6.* [nemo cautiùs malus est, quàm qui absconditur sub appellatione pietatis; tutum est iniquitatis exercitium, quod honestatis tegitur indumento:] liquere profectò potest, quid hac aliquali admixtione bonitatis cum obscænitatibus quærat: nimirum vt nocentior sit veneni vis, à qua minùs timetur. Non potuit hac arte regi Arius. Iam olim scripserat librum Arius obscænitissimum, Sotadis imitatione, vt meminit S. Athanasius *initio orationis secunda contra Arrianos;*
quàm

quàm tamen conatus sit, illam turpitudinem interstitis sacris sententiis obre- gere, audi *ibidem paulo post* S. Athanasium. [Relictis Christi eloquiis, *σαλασιας* Arrij, hoc est, crapulas titulo nouæ sapientiæ cohonestant. Ac bono iure eum titulum vsurpant; nouam enim hæresim annunciant. Quapropter non sine admiratione est, nusquam in multis multorum operibus, & sermonibus tum in vetus, tum in nouum Testamentum conscriptis, inter titulos libro- rum, *σαλασιας*, hoc est, *crapularum*, nomen reperiri. Imò ne apud Ethnicos quidem frugi, & temperantes; sed apud istos duntaxat, qui istiusmodi res in- ter pocula ad risum captandum, per plausum, iocum, lasciuiamque decan- tant. At eximius ille Arrius, quum aut nihil sanctum, aut graue imitandum desumeret, securus negligensque istiusmodi probitatis, depeculatis aliorum hæresibus, æmulum se in ridiculis vni Soradæ præbuit. Quid enim aliud congruum illi, qui Christo Saluatori choreis suis insultare voluit, quàm vt miseris dictiunculas impietatis suæ metris dissolutioribus & elumbatioribus insonaret, vt quemadmodum sapientia loquitur, *ex eloquio verborum, cognoscitur vir*; ita quoque ex illis Soradicis numeris, animi eius effœminatio, & mentis putrilago. deprehendatur. Nam tamen subinde, serpentis more sursum, deor- sumque se voluat; non tamen effugere potuit, vt non caderet in errorem Phariseorum. Quemadmodum enim illi quum legem præuaricari vellent, legis tamen verba prætendebant; & cum eius animi essent, vt expectatum hætenus, & iam præsentem Dominum abnegarent, Deum quidem in ore habebant, ipsum tamen blasphemare deprehenderentur, quum his voci- bus utebantur, *Cur tu homo quum sis, Deum te facis? Et dicis: Ego & Pater unum sumus*. Ita quoque fucatus & Soradicus Arrius, simulat se quidem, de Deo loqui, quum interponat verba sacrarum literarum; deprehenditur tamen vndecumque Arheus, dum filium negat, & illum re- bus conditis adnumerat. Tale igitur exordium crapularum Arrij, & va- niloquentiæ, moribus numerisque effœminatum inuenias.]

Obsigno hanc perfugij impuritatis postremi dissectionem, in primis aureo Gersonis pronunciato *lib. contra Romantium*. [Doctrina mala, eo peior est, quo plus boni continet.] Deinde perillustri loco Origenis *hom. 13. in Num. ante medium*, agentis de Basan; sic enim scribit: [Basan interpretatur *turpitudinis*. Meritò ergo, nec legati mittuntur ad istam gentem, nec transitus per terram eius poscitur. Nullus enim nobis transitus debet esse, nullus accessus ad turpitudinem; sed ab initio statim expugnanda, & omnimodè cauenda est. Og autem, qui Rex dicitur esse Basan, *interclusio* interpretatur. Potest hic figuram tenere omnium carnalium, & materialium rerum, quarum amore, & desiderio detenta ani- ma, excluditur, & separatur à Deo. Aduersus Og ergo, ita præcipi- tur bellum gerendum, vt non relinquatis, (inquit,) ex eo viuentem. Nullum enim à filiis Israël oportet relinqui in regno turpitudinis, & dedecoris, viuentem. Sed & decet Ismaëliticam virtutem excidere, & re- secare turpia; & pia quæque in anima reedificare, atque honesta, & religiosa plantare. De regno Seon non est scriptum, vt nullus viuus re- linquatur, nec de regno Moab. Fortè enim ex illis opus habemus ali- quibus, & nonnullis eorum pro vitæ huius agonibus, & exercitiis indi- gemus;]

gemus ; alioquin debuissimus de hoc mundo exisse. De Basan tamen, hoc est, de turpitudine, nullo penitus indigemus ; nihil ex ea relinquamus ; excidenda omnia, cuncta subuertenda sunt opera turpitudinis. In nullo enim potest honestum esse, quod turpe est.] *Seon* exposuerat, alias disciplinas noxias, *hom.* 12.

Quæ nuper præterea, vnus, & alter sectarius pro obscænorum scriptorum indemnitate protulit, euertuntur.

104.

Nihil ergo pro retinendis obscænis scriptis prolatum est apud Gerfonem, quod sufficienter non sit euersum ; vix verò alia postea sunt prolata. Addebat quidem alia multa *cap. 2. Prolegom. in Petronium*, Theodorus de Iuges, Calvinista : sed tam frigida, tamque ieiuna, vt nihil frigidius, nihil ieiunius. Summa est : [In Petronio, & in autoribus similis farinae, nominatimque Terentio & Martiale, (ob quos ex parte truncatos, Iesuitis conuitia petulantissimè ingerit ;) in his, inquam, autoribus integris, & non truncatis, proponi speculum fœditatum nostrarum, quos refugiamus ; nec debere nobis horrore esse, spectare quod sumus. Multo peiora patrari quotidie, quàm apud hos legantur. Etiam Apostolum in fronte epistolarum, horrendas Gentilium spurcitas, chartis illiuisse. Fratres Prædicatores Concilio habito edixisse, debere Concionatores de præposteris, & infamibus naturæ ipsius per libidinem violationibus, agere ad populum ; etiamsi reperiantur in concione plerique innocentes.] Sic illè.

Verùm speculum quod sectarius lectoribus in huiusmodi libris ait proponi, simile est speculo per muliebres spurcitas fœdato, à quo cauendum, ni virus trahere per oculos velis. Quodd fœda & fœdiora perpetrentur indies, viderit ipse qui hoc opponit, si sibi conscius est. Sed qui hoc ad illecebrositatem harum scriptionum retinendam, & inescandos mortales, vt similia, vel etiam terriora patrare ament ? Apostolum summa cum detestatione obiter attingentem nefanda Gentilium opera, (quo exemplo suum de turpibus sermonem excusat *Sarisber. 3. polyerg. cap. 13.*) & Concionatores sobriè, ac prudenter, (magna enim hîc dexteritate tractatoris, & parcitate opus ;) eadem scelerum culmina, vbi feruerent, exagitantes, trahere ad patrocinium spurciloquij affectari & captati, hominis est nullo iudicio arripientis, quæcumque furor arma ministrat, tantum ne elinguis videatur.

105.

Haudquaquam verecundiùs Melchior Goldastus in *Prolegomenis ad Petronium Arbitrum cap. 2.* vt spurcissimum illum scriptorem integrum, & indemnem seruari suaderet, disputauit vniuersè pro indemnitate obscænorum librorum, quos vult quidem pueris non prælegi in scholis, ab aliis autem vult impunè tractari, & studiosè legi, dimisso timore obscænitatis qua sordent. Non esse quidem huiusmodi libros pueris prælegendos in scholis, probat Goldastus ex *D. Augustino lib. 1. confess. cap. 16.* & ex Concilio Tridentino, cuius interdictam, ait huc tantùm pertinere : confirmatque ex *Edmundo Richerio Theologo Parisiensi in obsterice animorum cap. 4. num. 4.* qui contendens, spurcos scriptores emungendos esse, non mutilandos ; mundandos,

105

non euitandos, velandos, non castrandos, emunctionem, mundationem, velationem, accipit de negato ad pueris interpretandum, usu eorum; tametsi viris salui sint ad legendum, vt, (inquit,) à Concilio Tridentino est sanctissime constitutum. Huius grauiissimi, (scilicet,) Theologi autoritate, communit, Goldastus quod assumpsit; non esse quidem libros obscœnos pueris in schola prælegendos; viris tamen eorum lectionem esse concedendam. Et obiiciens sibi contrarium sensum Theodori Bezæ *prefatione ad Homil. de Resurr. Dom.* ad Belgij Ordines, qua sugillati fuerant Scaliger & Douza, quorum iste Petronium, ille amatorios Poëtas illustrarat notis; reponit Bezæ Goldastus, non fuisse vllum inter scriptores Martiali spurciorem: quem tamen Beza *mel merum* dicere solitus esset, & perpetuò teneret manibus, ac studiosissimè exprimeret, teste Raphaële Eglino *prefat. ad selecta Catulli carmina*. Poterat præterea Bezæ propudiosas suas scriptiones inuerecundissimè euulgatas, in faciem ingerere. Cætera quæ Goldastus ad stabiliendam distinctionem illam suam adducit, illa ipsa sunt, quæ ex alio sectario iam protulimus: multo scilicet tetriora fieri, audiri que in dies, quàm sint ea, quibus obscœnorum quorumcumque scriptorum libri sordere dicuntur, ne Petronio quidem excepto, quem execrabiles Neronis tunc imperantis libidines traducemtem atque carpentem, iniuria diuexari contendit. Eademque ex causa, vel Monachis Cassianis Petronium execrantibus, denunciat Iacobus Durantius Casellius *lib. 1. variar. lect. cap. 5.* Nec dissimiliter Laurentius Ramires *ad Martialis Amphit. epigr. 25.*

Valet tamen aduersus hanc frigidissimam turpitudinis propugnationem, quod S. Ambrosius dixit contra virgines Diaboli, quæ in minuscula ætate studebant pudicitæ, saluam libertate vt essent impudicæ anus. Quis ergo non videt, illecebrositatem turpium librorum, declinandam esse viris quoque, si velint, (vt sanè velle debent,) nitentem seruare vestem animæ, & non inquinari atrectatione cœni fœdarum huiuscemodi scriptionum? Ignis Babylo-nicus non est restinctus in viris, imò in eis feruet ardētque vberius. Itaque non est conspergendus hac naphtha, & picc. Nec si Iustus Lipsius *lib. 3. epistolic. 99. epist. 2.* negat se offendi huiusmodi lectione, audiendus est. [Urbanitate, (inquit,) capior, iocis delector: cætera, nec in animo, nec in moribus meis magis labem relinquunt, quàm olim in flumine vestigium, cymba. Vt vina apposita, vinosum mouent, inuinium non mouent; sic ista animum iam ante improbum fortassè incient; casto & castigato, non adhærent. Imò adhærent; & experti, sæpè doluerunt, refricari inde iam obducta vulnera. Ac vt contingeret, frigore, & marcote naturæ, non refricari aliquando; tamen ex rei natura ita contingit: & stultus est qui periculum amat, iure in illo periturus. Scio apud Hebræos, nonnullæ lectionis illecebrosæ pueris, & adolescentibus negata, quæ viris concedebantur, post annum ætatis 25. vt ait Nazianzenus *orat. 1.* vel vt ait S. Hieronymus *prefatione in Ezech.* post annum 30. Eiusmodi erat principium Geneseos, & Canticum Canticorum. Hoc tamen nihil iuuat librorum apertè turpium, & obscœnitate manifesta infamium lectionem per viros, qui vitam Christianis dignam viuere velint.

Nolo dissimulare, mirum videri non posse, quòd hi Caluini gregales, 106.

I 2 spurcorum

spurcorum librorum patrocinium susceperint: obstricti quippè ad hoc videntur suorum Pontificum, (scilicet,) exemplo. Nam primus Geneuensis Iustri Poppa, tetri sceleris quod vel efferre labiis pollutionem inferat, compertus, dorso liliato stigmata nefandissimæ vitæ circumtulit; eius verò successor Theodorus Beza suas fandas, atque nefandas spurcitas, etiam expressis *candida* alienæ mulieris, & Audeberti Cynædi nominibus, effrontissimè illiuit chartis. Digni sanè tubicines Euangelij, quos Spiritus afflauerit, sed dæmoniacus, qui semper impurus; ille ipse, qui Arrium ad inferendam Ecclesiæ vastitatem excitauit, cum aliis impudiciæ pellaciis instructum, mulierularum præsertim impurarum sermonibus, vt S. Alexander apud Theodoretum 1. *histor. cap. 4.* admonuit: tum etiam infamis metrici operis editio, cui nomen *Thalia*, hoc est, *crapula*. Sic enim eam vocem exposuit S. Athanasius *orat. 2. contra Arrian.* & valdè detestatur Arrij nequitiam, qui eo opere exprimendum suscepisset turpissimum omnium Poëtam Sotadem, cuius opus *Cynædi* lingua Ionica exaratum, memorat Suidas; & fuisse omnis spurcitiæ camarinam, omnes æquè consentiunt. Martialem, cæteroquin impuræ scriptiois infamia flagrantem, puduit nequitie Sotadis, vt liquet ex illis ad *Classicum lib. 2.*

*Quòd nec carmine gloriòr supino;
Nec retrò lego Sotadem cynædum,
Non sum Classice, tam malus Poëta.*

En obscænissimum Sotaden; præ quo Martialis pudicus. Impuros eius sales, quibus sibi à Philadelpho Rege, diuturnum arcessiuit in carcere pædorem, memorat Plutarchus *lib. de liberis instituendis.* Et fuisse à Dæmonio infesum, scribit Suidas. Huius ergo impurissimi Poëtastræ expressionem, eo opere, quo blasphemiam suam maximè disseminauit, suscepit spurciloquus Arrius, D. Athanasio teste, cum loco annotato, tum in opere pro Dionysio Alexandrino. Nihil igitur nouum, Calvinistas, Arrio, hosti Ecclesiæ atrocissimo succenturiatos, & arietum, caprorumve gregis sui ducum, spurcissimis factis ac scriptis imbutos, obscænis scriptoribus adesse patronos.

Aprissima obscænorum librorum Bibliotheca, caminus.

107.

Quare concluditur, apodicticè omninò, ac certò, nullam esse digniorem pro huiusmodi libris bibliothecam, quàm struem lignorum, cui ignis admoueat. Hoc non modò de quotidianis huiusmodi scriptioibus verum est, sed etiam de illis antiquis, quæ in turpibus sunt frequentes. In quo ordine Catullum, Tibullum, Terentium, Propertiumque collocat Alphonsus de Castro *lib. 3. de iusta hæret. punit. cap. 9.* quos libros ex omni orbe exterminatos cupit, ita vt à nemine legi possint. Miror cur non potius Martialem, & Petronium retulerit in hanc classem; aut certè Iuuenalem, de quo ita Scaliger *lib. 3. Poët. cap. 98.* [Si quis aliena peccata infestet, ea modestia vratur, ne suum librum efficiat eo nequiores, de quo verba facit. Quid enim tritius quibusdam versibus Iuuenalis; propter quorum insolentiam, vel iusserim, vel optarim, toto opere abstinere virum bonum?

Conueniènt

Conuenientissima igitur obscœnis libris bibliotheca, caminus est, aut rogas, ut à septuagenario respiciente factum, scribit Ioannes Bonifacius lib. 1. de sapiente fructuoso, epist. 3. in fine, eum quippe dena amatoriorum suorum carminum millia, Vulcano sacrasse, autor est. Atque utinam renouarent Euangelij præcones institutum sanctum, & nunquam satis commendandum, quod se puero in patria sua seruatum à piis, & doctis Concionatoribus, restatur Catharinus opusc. de libris malis exterminandis. Strenuè illi & feruenter agebant apud populum, ut libros lasciuos, publicè in struices cogerent, quibus confectis ignem subiciebant, in holocaustum acceptabile Deo, & Angelis suauissimam incensionem. Hoc si fieret identidem, auerteretur præsentissima hæc animorum pestis, cui æquè ac ad corporum pestem amoliendam, nihil accommodatius igne luculento, quo aëri permixta virulentæ fuligines, ac venenati vapores absumantur.

108.

Sed quid in cassum vota fundimus, expetentes cremari hæc Veneris instrumenta, quibus nihil est in cimeliis impudicitia ad dementandos mortales, & in vesaniam turpis amoris abducendos accommodatius? Utinam saltem patronis, ac defensoribus destituerentur. Utinam non essent in iis, qui se Christianos dicunt, qui peccatum suum sicut Sodoma prædicarent, eisque agnitio vultus illorum responderet, cum tam detestandis, tamque abominandis scriptis, non clanculum, vel per cuniculos, sed palàm, ac apertè buccinatores, ac panegyristæ accurrunt. Vidimus sanè non semel, in quos meritissimè intorqueas ea, quibus Gerso laudato sapius libello contra Ioannis Meldanensis Romantium à Rosa, conclamat in eius patronos, qui non pauci erant, nec minuti, quamuis esset liber spurcissimus ac foetentissimus. [O Deus! ô Sancti! ô Sanctæ! ô deuota Christianæ Religionis curia! ô præsentis temporis mores! Inter Paganos, Paganus iudex & incredulus, Paganum condemnat, quia doctrinam scribit, quæ ad fatuum alliciebat amorem; & inter Christianos, & per Christianos, tale, aut peius opus sustinetur, laudatur, defenditur; reuera nequaquam satis rei huius indignitatem, & horrorem exprimere possum. Verba me deficiunt in ipsius reprobatione.]

Amadisij, libris obscœnis accensendi.

Quod verò non est præmittendum, agebat Gerso de eo genere impurorum librorum, quod plerique specie auocandi à grauioribus curis animi, innoxium ducunt, nempe de Romantio. Cuius etiam generis sunt libri illi, quos passim vocant *Amadisios*; fabulæ, inquam, impudicitatibus perspersæ, ut procliuus subeant animos. Fabulas dico; delirauit enim vnus, nescio quis, apud Canum 11. de locis, cap. 6. qui *Amadisios*, veras historias esse censuit, eo bello argumento, quòd essent libri typis editi; nihil quippè typis mandatum, inter commenta esse recensendum, rupex iste arbitrabatur. Quo stupore, veras Luciani historias, & Æsopi narrationes è commentorum serie expungeret Bambalio ille. Has ergo fabulas, quæ *Amadisiorum* titulo circumferuntur, proscribendas eodem fundamento esse,

109.

I 3

quo

quo Romantium à Rosa proscriptum voluit Gerſo; quia nimirum per ea narrationum figmenta, cum verbis, tum factis, obſcœnitas in animorum exitium infunditur, grauius tradunt Petrus à Nauarra *lib. 2. de reſtit. cap. 2. à num. 7.* & Franc. Ribera *lib. 1. de vita S. Terēſie cap. 5. ac in cap. 1. Michæa num. 60.* Quin etiam, vt ex hoſtibus quoque proficiamus veritati, differit in hanc rem ex ſectariis, copioſè, nec inefficaciter à Nua *differatione 6.* Vir doctiſſimus Ludouicus Viues *lib. 2. de corruptis diſciplinis, in ipſo fine*, ſic pronunciat de his libris, poſtquam eos dixit eſſe aperte mendaces, & meris nugis reſertos, legi tamen propter aliquod ſtyli lenocinium. [Libri ſunt ab hominibus otioſis conficti, pleni eo mendaciorum genere, quod nec ad ſciendum quicquam conferat, nec ad bene vel ſentiendum de rebus, vel viuendum; tantum ad inanem quandam & præſentem titillationem voluptatis; quos legunt tamen homines corruptis ingeniis ab otio, atque indulgentia quadam ſui, non aliter, quam delicati quidam ſtomachi, & quibus plurimum eſt indultum, ſacchareis modò & melleis quibuſdam condituris ſuſtentantur, cibum omnem ſolidum reſpuentes.] Ita de Amadiſiſ & ſimilibus libris Viues. Grauius inſuper in hæc ſcripta exandefcens *lib. 1. de Chriſt. ſœm. inſtitut.* Et conſentiunt periti, ac probi quique, vt mirum mihi proſectò viſum ſit, quod Michaël Medina *lib. 2. paræn. cap. 3.* poſt laudatam ex Quintiliano eorum ſcribendi rationem, qui figmenta admifcent narrationibus ex parte veris, ſubdat. [In eo genere etiam reponenda videntur ingentia illa, ac multa volumina, *Morgana, Melluſina, Margolana, Virginis Theodora, Tyrantis, Conamori, Triſtani, Floriſelli, Niquei, Dietheri, Lanceloti, Amadiſij*, tum Gaulenſis, tum Græci, *Eſplandiani, Regerij Græci, Ageſilai, Liſuartis*, quæ per Hiſpaniam, Galliam, Italiam, Germaniam, & Angliam, à noſtris, in iuuentutis præfertim generoſæ institutionem, ſunt edita. Quæ tamen haud magis mihi reprehendenda videntur, quam Ariſtophanis, Sophoclis, Euripidis, Ennij, Plauti, & Terentij tragœdiæ, aut comœdiæ: quas tamen dum cuiuſque ætatis affectus, dumque rerum humanarum exitus lepidè ac quaſi per luſum animis iuuentutis inſtillant, non modò non reprehenſas, ſed ſummo fauore ab omnibus Rebuspublicis, ac viris probis, & ſapientibus, ſuſceptas videmus.] Sic Medina, cui ſanè ſuffragator non accedam.

EROTEMA VIII.

Famoli libri, an feriendi.

110. **O**Mni iure, & antiquo, & nouo, & ſacro, & ciuili, decernuntur confingendi libri famoli, qui tamen verè famoli ſint. Nam ſatyræ, licet ſint *ſcripta vulnifica*, vt loquitur Rutilius *lib. 1. Itinerary*, agens de Lucilli cuiuſdam ſcriptis; quia generatim tantum feriunt vitia, non reprehenduntur, dummodò prudens ſit impetio vitij. Quin etiam, vt idem Rutilius canit, fruſtuola eſt Satyræ conſcriptio, & vulgatio. Nam

Inſtituit

*Instituit veterem censoria lima pudorem ;
Dúmque malus carpit, præcipit esse bonos.*

Quanquam vt in Iupercalium exagitatione , dixit Gelasius Papa aduersus Andromachum scribens , cauendum etiam atque etiam , ne sic confixi , iram atque animos à crimine sumant , eo impudentiores effecti , quo crimine publicato , positâque verecundia , nihil superest omnino quod pudeat.

Verè famosorum librorum confixio iustissima.

Libri ergo famosi, quos omni iure configi dico, sunt qui verè famosi sunt, & in alienam grassantur famam, perstricto singulariter aliquo, aut pluribus. III.
Malos libros antonomasticè olim dictos, notauit Sauaro ad Sidonium, *lib. I. epist. II. Elogium*, siue *textum malorum dictorum*, atque *notoriam*, vocat *lex nona de excess. & exact. in Cod. Theodos. & lex 6. ff. de custod. & exhibit. reorum*, & clarè Isidorus in *Glossis*. Configendorum huiusmodi librorum rationem optimè attigit Andronicus Imperator Palæologus *orat. aduersus infamatores historicos*, quam Nicephorus Gregoras *lib. I. histor. Rom. ferè initio*, à se auditam refert, & ad longum repræsentat. Plagulam vnâ, & alteram decerpere, quòd vix possit aliquid in rem præsentem proferri aptius, operæ pretium existimo. [Sæpè, (inquit,) mecum ipse miratus sum, qui fieret, cum plerisque mortalium quietam, & tranquillam prorsus agere vitam liceret, ac plurimos habere, quibus admirationi essent, nullos verò penitus inimicos, vt ipsi ad quosuis proscindendos propensi, linguas improbas, futes, & contumeliosas, vltro exacuerint. Idque nulla sæpè occasione data, quæ ad huiusmodi maledicentiam iure illos incenderet. Illos verò magis etiam sum miratus, qui Imperatores simul, & Patriarchas, falsis maledictis incessere, ac imprudenter proscindere audent. Sed hi me admiratione omnium maxima affecerunt, qui tam falsa maledicta sua mandare literis non dubitarunt: nam conuicia quæ lingua proferuntur, statim aura dissipat: quæ verò scribuntur, & libris imprimuntur, diutiùs, & grauiùs eos quos læsere iniuria, premunt; auctoritate à scriptura petita, & longo tempore se iactante. Ignoro autem, vtrum, nec scio qua gratia hæc facere studeant, aut cuius lucri spe in talia præcipitia incurrant: nam siue vt singularem suam improbitatem expleant, aded falsa, maledicta congerunt, malè faciunt, ac turpiter admodum, suoque, (quod aiunt,) capiti nocent. Nam improbitatis suæ monumentum produnt posteris, quòd cum benedicendo, & celebranda veritate innotescere auditoribus licuisset, plaustris conuitorum in innocentes effundendis, semetipsos traducere publicè maluerunt: haud secus, ac si is, cui liceret in terra continente, beatè securèque viuere, in Atlantici maris tempestates ac fluctus vltro se conticeret.] Et non ita multo post. [Siue igitur hac de causa ita conuittantur, & mentiuntur, multum falluntur; siue ob diurnitatem scriptorum suorum, etiam sic procul à scopo aberrant, infirmis rationum suarum iactis fundamentis; sciunt illi quidem forsitan, vulgi aures insectatione aliorum, quàm collaudatione magis delectari, ac iniurias, quàm rectè facta libentiùs legi, quamuis illas proluxa mendacia venditent; hæc verò lux veritatis antecedit: eoque sic historias suas componunt;

componunt, ut ij qui multis seculis post futuri sunt, eas longissimo tempore cum voluptate legant. Nec in hoc vel iustitiæ Præsidem animis intuentur, vel æqua, & recta iudicia bonorum virorum reuerentur. Quæ res non aded illis obest, quos vituperant, quàm ipsis obrectatoribus, quod & homines cordati malis suspicionibus aduersus illos conceptis, quæ mille probris scitent, eos inter improbos perpetuò numerabunt, & Deus iustitiæ Præsès, linguas eorum grauioribus pœnis persequetur.] Antiquum hunc fuisse historicorum multorum morbum, videre licet apud Nicolaum Loënssem *lib.1. miscell. cap.5.*

Multa in hanc rem peti possunt ex Aristide, tota oratione de non agendis comædiis; id enim sibi Comædi & Comici assumpserant, ut infamare, & dehonestare quoscumque, possent. Pulchrè è variis in hanc rem multa libauit optimus in paucis, Philologus, Matthæus Raderus *ad epistolam præfixam lib.1. epigr. Martialis.* Multa ipse quoque in hanc rem dixi *lib.3. de virtut. num.221. & 222.* Hic nonnulla addam.

*Quæ iure ciuili Ethnico, in hos libros iam olim
decreta.*

112. Illudque in primis, iure Ciuili Romano grauissimè decerni, ut libelli famosi comburantur: in autores verò, aut euulgatores, vel qui huiusmodi libellos reperiunt, nec comburunt, aut conscindunt, capitalis pœna statuitur *l. unica, C. de famosis libellis, & l. lex Cornelia, ff. de iniuriis.* Multis id illustrat atque confirmat Binsfeldius *in cap.1. de iniur. & damno dato, quest.13.* Suum in has leges commentarium, memorat sæpè Balduinus vtraque in Caluinum Apologia. Præiuerat lex 12. Tabularum in hæc verba. [Si quis carmen occentassit, acitassit, condidissit, quod alteri flagitium faxit, capital esto.] Memorat eam legem S. Augustinus *lib.2. Ciuit. cap.1.* & Arnobius *lib.4. contra gentes,* ipseque Tullius 4. *Tuscul. & Flaccus lib.2. epist.1.* cum ait:

*Quin etiam lex,
Pœnaque lata, malo, quæ nollet, carmine quemquam
Describi.*

Et *lib.2. Satyr.1.*

*Sed tamen ut monitus caueas, ne fortè negoti
Incutiat tibi quid, sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,
Iudiciūmq; esto.]*

113. Has pœnas arcuisse Nasonem à scriptione aperta contra *Ibin*, sed obscure eum impetisse, vocando *Ibin*, eruditè monstrat V. C. Dionysius Saluagnius Boëssius ad illud opus *pag.16.* Quæ porrò eæ fuerint pœnæ, famosis scriptoribus constitutæ, ambigunt aliqui. Cornutus ad Persij satyram primam, pœnam fuisse docet, capitis, aut fustuarij. Quamquam aliquando mitius actum. Ex ea lege, Fabricius Veiento, conuictus in libris quibus *codicillorum* nomen dederat, (ait Tacitus *lib.14.* multa probrosa in Patres, & Sacerdotes scripsisse, à Nerone pulsus ex Italia est, & libri exusti. Ex ea item lege C. Lutorius Priscus apud Dionem *lib.57.* quod in Drusi ægrotantis mortem, famo-
sum

sum carmen scripserat, mori iussus est, Senatus decreto. Item ex illa lege, Labienus, (quem quia passim omnes ordines hominesque laniabant, *Rabienum* dixerunt,) multatus ex Senatusconsulto est, exustione librorum, ut habet Seneca *lib. 10. controuers. in praefatione*. Nec id damnat Seneca, cum ait: [Res noua, & insueta, supplicia de studiis sumi.] Et mox: [Facem studiis subdens, & in monumenta disciplinarum animaduertens, quanta, & quam non contenta certa materia, sauitia est.] Non, inquam, haec, & alia quae in hanc rem habet ibi declamator, illam famosi libelli exustionem reprehendunt, nec eam nouam poenam spectant, qua affectum Labienum, ait Seneca: sed duntaxat eò pertinent, ut carpatur extensio curata ab inimicis Labieni, per quos effectum est, ut non famosi tantum, sed omnes planè illius libri, ignibus subiicerentur. Quam etiam sauitiam, in iis, qui Cremutij Chordi libros exusserant, ut est *in consol. ad Marciam, ferè initio*, nemo approbarit; idque est furere cum communi damno. Cæterum Labienus suam illam contumeliam ad eò non tulit, ut nec superstes esse ingenio suo voluerit, sed in monumenta se maiorum suorum inferri iusserit, atque ita includi, veritus scilicet, ne ignis qui nomini suo subiectus erat, corpori negaretur. Non finiuit tantum seipse, sed etiam sepeliuit. Hic exitus hominis famosissimi, & libellorum famosorum eius, quos eodem secum rogo ac flammis, inuoluisse alios eiusdem autoris libros, iusta ultio tulit.

Præiuerat Labieno Fabius Maximus, eodem Seneca teste *lib. 2. controu. 4*. Is ipse, quem Flaccus *lib. 1. satyr. 1. loquacem Fabium* nominauit; nam etiam loquacitate sua, de qua Tacitus *1. Annal.* exitium sibi acciuit, & Augusti obitum accelerauit. Maximus ergo primus vomicum morbum Romano foro intulit, (sic vocat maledicendi rabiem, ducta similitudine à vomica, quæ perpetua sanie fluit:) & ab ea rabie dictus est *lappa* à Seuero Cassio, ut *ibidem* addit Seneca: apud quem corruptè aliqui codices legunt, *quasi alapam*, cum sit legendum *quasi lappam*. Nomen id est, herbae dentatae, & harpacis, quæ prætereuntium vestes inuncat, & mordet, facillimè adhærescens. Propterea enim *Osee 9.* ad significandum adhærescens ei indiuisum malum, dicitur, *lappa in domibus eorum*. Maximus ergo ab hoc dentato, & inuncante affectu, dictus est *lappa*. Quo item nomine Iuuenalis *satyra 7.* Rubrenum Poëtam maledicum, (an *Rabienum?*) cui vlcus in ore putre, quod haud decet plebeia radere beta, *lappam* nominauit, cum dixit:

— *pescimus ut sit*

Non minor antiquo Rubrenus lappa cothurno.

Hi omnes ob maledicentiam, & amarulentiam qua orationes, & scriptiones suas respergebant, iure à Romanis sunt multati.

Extra Romanam quoque Rempublicam, & perpolitos omni humanitate Quiritibus, coërcere famosarum scriptionum autores, vsus perantiquus tulit. Sic non igne, sed aqua extinctus est Sorades, autore Athenæo *lib. 14. cap. 7.* conclusus plumbeo vase, & in mare demersus, eo quòd famam Ptolomæi scriptis infamantibus violasset. Decreta Atheniensium in Comicos famosos, refert Suidas *in Euthymene*. Spectatque etiam eò, quod Ouidius *in Ibin*, Anaxandridem Comicum fame interemptum docet, quod eos bonas habere

K leges,

leges, at malis vti moribus, dixisset. Meminit illius versiculi Aristoteles quoque, in Ethicis lib. 7. cap. 11.

Christiana sanctiones in easdem famosas scriptiones.

115. Ius Christianum non peperit libellis famosis, & eorum autoribus, vt videre est cap. si qui, 5. q. 1. vbi etiam cap. quidam, refertur S. Gregorij edictum ex lib. 5. epist. 30. aduersus quendam, qui libellum famosum contra Castorium Diaconum proposuerat. [Quisquis ille sit, (inquit S. Pontiffex,) qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri Iesu Christi Spiritu definimus, vt sancti eius corporis, & sanguinis participatione priuatus sit. Si verò, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam non valet, tanti mali conscius, etiam prohibitus, corpus, ac sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis ultione percussus sit, vt fallax, ac pestifer à sanctæ Ecclesiæ corpore sit diuisus. Si quis autem fortasse talis est, quem nos huius facti actorem, ac participem esse nescientes, ad eum bona optantes, epistolas transmittamus, ipsa pro eo ad omnipotentem Dominum deprecatio sit vacua.]

116. Videor item inter Christiana decreta aduersus scriptiones famosas recensere posse iussum S. Cypriani de premendis famosis scriptis, quibus mendaciter fama Cornelij Romani Pontificis lacerata erat, vt apud ipsum S. Cyprianum his verbis legimus epist. 42. [Honoris communis memores & grauitatis Sacerdotalis, ac sanctitatis respectum tenentes, ea quæ ex diuerso in librum ad nos transmissum congesta fuerant acerbationibus criminosis, respicimus; considerantes pariter, & ponderantes quod in tanto fratrum, religiosorumque conuentu confidentibus Dei Sacerdotibus, & Altari posito, nec legi debeant, nec audiri. Neque enim facile promenda sunt, & incaute, ac temere publicanda, quæ discordioso stylo scripta, audientibus scandalum moueant, & fratres longè positos, ac trans mare constitutos, incerta opinione confundant. Viderint qui vel furori suo, vel libidini seruietes, & diuinæ legis ac sanctitatis immemores, iactitare interim gestiunt, quæ probare non possunt; & cum innocentiam destruere, atque expugnare non valeant, satis habent fama mendaci & falso rumore maculas inspergere. Certè quod Præpositis & Sacerdotibus congruit, danda opera est, vt talia, cum à quibusdam scribuntur, per nos respuantur. Vbi enim erit, quod discimus, ac docemus scriptum esse: *Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur insidiosè*. Item alibi: *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua complectebatur insidias; sedens aduersus fratrem tuum detrahebas, & aduersus filium matris tue ponebas scandalum*. Item quod Apostolus dicit: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed bonus ad adificationem fidei, vt det gratiam audientibus*. Porro hæc fieri debere ostendimus, si quando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos non patimur. Et idcirco, frater charissime, cum ad me talia aduersum te, & compresbyteros tecum confidentes scripta venissent; Clero, & plebi legi præcepi, quæ religiosam simplicitatem sonabant, nec vllis maledictorum, conuictorum latratibus perstrepebant.] En quid de libellis famosis (cuiusmodi ille erat, qui à legatis partis Nouatiani Carthaginem per-

latus

1. raturus erat,) visum sit S. Cypriano statuendum, interposito præcepto interdicens talium scripturam lectione. Quod præceptum à tanto Primatè profectum, vim publici decreti aduersus famosas scripturas, scriptum eo loco est, & idcirco meritò hic recensitum. Famosas ergo scripturas Christianorum Summatum edictis proscriptas esse, ratum esto.

Quia verò hæc noxa grauior, & tetrior est, cùm libellus famosus toti alicui corpori infamiam creat, iure Alexander I V. excommunicatione perculit eos, qui statum Ordinum SS. Dominici, & Francisci appetierint, famosis scripturibus. *Statum* dicit. Non enim excommunicantur, qui personis singularibus, vni, vel pluribus, detrahunt, sed vt ea excommunicatione percellantur, necesse est, vt ipsum statum, siue institutum illorum Ordinum impetant: quod Caietanus benè notauit in summa verb. *excommunicatio cap. 81. & Nauar. ad cap. inter verba, concl. 12. n. 16.* Qui addit, ad hanc excommunicationem contrahendam non sufficere infamationem indirectam, sed exigi directam, & principaliter cadentem in ipsos Ordines, eorumque instituta. Sic quidem in personas decreuit tunc Alexander I V. in libros verò, animaduerti igne voluit. quod in opere Gulielmi de S. Amore, scriptoris nequissimi, ad praxim est reuocatum.

117.

*Gulielmi de S. Amore, damnatio iustissima, contra
nugas nuperas cuiusdam locutuleij.*

Mirum est, tanto post, hoc est, ante annos non plus decem, leguleium locutuleium, hominem in quo iudicij micam, æquè ac conscientie desideres, propudiosa declamatione, cui lux flammularum tot propè titulis, quot lineis, vel etiam apicibus debetur, patrocinijs Gulielmo de S. Amore, & eius scriptis tam solemniter damnatis, adornasse. Et consideratum tamen ab hoc fortis rabula oportuerat, eam libelli à Gulielmo editi damnationem, non modò mandato Alexandri I V. quam pro suo erga fidem Catholicam animo, parui, vel nihili penderet, confectam esse, triplici de ea re dato diplomate, anno 1233. quod extat apud Laërtium Cherubinum, inter huius Pontificis Decretales, & apud Manuelem Rodrigues in collectione Bullarum, ac etiam apud Bzouium anno 1234. num. 4. (& damnat librum illum Pontifex tanquam iniquum, scelestum, & execrabilem;) non modò, inquam, Alexandri Pontificis mandato factam esse eam damnationem, sed etiam S. Ludouici Regis autoritate, combustum esse librum illum Gulielmi, cui titulum fecerat, *Tra-ctatus breuis de periculis nouissimorum temporum.* Hoc autem initium eius erat, *Ecce videntes, clamabunt foris.* Ipsi denique Gulielmo, toto Gallie regno interdixtum esse, præter priuationem tituli Magisterij, aliasque inflictas pœnas. Huius ergo Gulielmi, (vt S. Bonau. cap. 1. *Apologia pauperum* nominauit, librum erroneum per Sedem Apostolicam reprobatum, quisquis approbat; & autorem collaudat, quod facit Aduocatus, malè ac pessimè de Rege sanctissimo meretur: tantumque ab hærede vt sanguinis ac regni, ita & nominis, optimo Rege, interdici sibi regno vniuerso, pro tanta petulantia expectare debet. Vel si manus hominum effugiat, caueat diuinam ultionem, aliquanto post Gulielmum de S. Amore, inmissam in Gyraldum de Abbatis villa,

118.

Gulielmi defensorem, impugnatum à S. Bonaventura in *Apologia pauperum*. Eum namque impij libri patronum Gyraldum, qui alio non minus famoso opere mendicantes prosciderat, diuina ira, telo subitaneæ paralytis ac lepræ percussum, inter maximas ærumnas, summamque infamiam ad infelicem obitum, (utinam non etiam ad infeliciorem exinde sedem,) deduxit. Considerata hæc oportuit, ab eo quem dixi: vt dissimulem alia, quibus delatum Gulielmo de S. Amore locum inter hæreticos à Prateolo, Castro, & aliis, notat Coluenerius *ad lib.2. Cantipr. cap.10.*

119. Quod his ipsis telis imperantur his quoque temporibus ferui Dei, & idem in eos iam olim Satanæ animus, & genius fuerit, qui nunc perseverat; eaque ex causa, his ipsis diebus, libri in Regulares à posteris prædictorum Magistrorum prodierint famosissimi, iuuat ad præsentium temporum statum in illis anterioribus recognoscendum, proferre, quæ aui illius scriptor omnia vsurpans oculis, Thomas Cantipratanus, de eius quem referebam libelli famosi vulgatione, & defensione, eiusque scribendi, & vulgandi causa, ac humana, & diuina autorum mûlta, prodidit. Narrat ille *lib.2. Apum cap.10. num.23.* à quatuor Magistris Parisiensibus, vitæ notissimæ, è quibus nominat Gulielmum prædictum & Christianum Beluacensem, ac Laurentium Anglum, (quartum ferunt Desiderium quendam Longobardam fuisse,) diram in Fratres Prædicatores, & Minores, commotam esse tempestatem, edito præter alia libro, vt vocat, nefandissimo, qui sic incipit: *Ecce videntes clamabunt foris*, titulum habentes, *De periculis nouissimorum temporum*; in quo libro spiritu nequitia & vesano præfatos Ordines elidere, & destruere nitentur. Qui liber, qualiter citatis, & vocatis ad Curiam, & præsentiam Summi Pontificis dictis Magistris, damnatus sit & combustus, non solum in ipsa Curia, sed & Parisiis, coram Vniuersitatis multitudine copiosa, scire poterit, qui collationes, & disputationes legerit, præcipuè contra Magistros quatuor in capite aduersarios; disputationes quoque Domini Hugonis Presbyteri Cardinalis, fratris Ordinis Prædicatorum, Domini Richardi, & Domini Caëtani, & aliorum Cardinalium plurimorum: necnon & allegationes venerabilis Patris, Fratris Humberti, Magistri Ordinis Prædicatorum: sed & Fratris Bonauenturæ, Generalis Ministri Ordinis Fratrum Minorum, & maxime Magistri Alberti, Fratris Ordinis Prædicatorum ad hoc specialiter à Domino Papa vocati, & aliorum Prælatorum, atque magnorum virorum disputationes prolixas, & magnas, habitas Anagninæ, coram multis, & in ipsis inuenire poterit rerum gestarum enucleatissimam veritatem. Quapropter iam dicti Magistri, Fratrum aduersarij, dignitatibus, & beneficiis omnibus sunt priuati, donec iurauerunt, mandato Domini Papæ coacti, reuocare Parisiis, & in aliis ciuitatibus, & locis, verecundæ prædicationis eorum, quidquid contra dictorum Fratrum Ordines implicite, vel explicite euomissent.]

120. Addit Cantipratanus *num.27.* veram causam, & editi famosi libri, & concitatae in Regulares procellæ. [Gratiâ Dei, vnus ex dictis quatuor Magistris, scilicet Christianus Beluacensis, infirmatus est, & amarissimo corde contritus, recognouit nihil se, & complices suos, contra dictos Ordines habuisse, nisi quoddam illis æquari scientia non valerent, & ob hoc eos, parumpenderent audiores.] Rursusque *num.31.* [Summa in supradictis Magistris, & aliis secularibus

laribus Clericis inuidiæ causa fuit, quòd Fratres, Parisiis, plures, & propè omnes litteratiore in scholis auditores habebant, & in regimine præminebant. Videbant enim scholares, quòd Magistri seculares, sicut viri diuitiarum dormierant somnum suum, ducebantque in bonis dies suos. Et cum vespere multiplicatè ferculorum obruerentur, & potuum, & postea vigilare non possent, nec studere, & per hoc nihil inuenire in manibus, quod proferrent, sequenti manè solemnem diem constituiebant Auditoribus in condensis, & sic per ineptas vacationes, quibus sua Clerici inaniter expendere se dolebant, optato priuabantur studio. Maiore enim corporis sarcina, (vt Seneca dicit,) animus eliditur, & minus agilis est. Deinde copia ciborum, subtilitas impeditur; mirum est enim aliquid fortiter dici ab homine mollitiem profello. Fratres autem Prædicatores, siue Minores, sicut viri in magna sobrietate referti, vigilare poterant, & studere, & per consequens inuenire quæ Auditoribus essent digna. Illud in summa, occasio fuit, quòd in Magistris secularibus, secundùm vulgare prouerbium, calceus pedem pressit.] Subiicit diuinitus monstratam, plerisque in Ecclesia personis notæ sanctitatis, ex huiusmodi tempestate in Regulares ab Vniuersitatibus, & secularibus Clericis excitata, perniciem animarum, & Ecclesiæ cladem. Nec tacet varia diuina supplicia iis de cælo irrogata, qui seruos Dei malè habuissent. Narratio est aded gemina iis, quæ annos iam aliquot conspicamur, vt præstet apud Cantipratensem legi, quàm hinc exscribi, ne replicando anteriora tempora, descripsisse potius nostra videamur. Nec extorta à Pontifice priuilegiorum Regularibus concessorum reuocatio, (quæ nuper quoque factione maximè istiusmodi hominum ex parte interuenit,) desiderata eo tempore est, vt *num. 21.* videre licet. Quamquam ea ipsa, Innocentio I V. qui reuocationis diploma tulerat, obmutescente, ac percussio paralyti, mox vitâ functo, Alexander I V. omnia restituit in integrum.

*An Richardi Armachani librorum famosorum, damnatio
iusta? & nuperus eius Canonismus,
cuiusmodi.*

Non est hinc silendum, de strenuo Religiosorum mendicantium infamatore ante Gulielmum de S. Amore. Is fuit Richardus Phisraph, Possuino in Apparatu dictus *Richardus Radulphus*. Ex Oxoniensi Cancellario, Armachanus apud Hybernos Antistes, quem ad hæc vsque tempora obscuri, imò sortentis nominis, homo nuper eiusdem genij ac spiritus scriptor, cælo intulit, prolato eam in rem Bonifacij I X. diplomate, è Vaticanis archiuis recens deprompto. Nec tacet miracula ab Armachano edita, præsertim in templo quod eo Hybernæ loco, in quo primùm hausit acrem, id est, *Dundalk*, eius memoriæ excitatum est, titulo *S. Richardi Dundalki*. Mihi, & diploma prædictum, & miracula, & sacra ædes in Richardi honorem, vt noua, & antehac inaudita, ita suspicionis sunt plenissima. Scriptores sanè Hyberni, solida gloriæ, gentis suæ nunquam parci, nihil tale prodant, imò omnia alia. Legatum Harpsfeldius *seculo 13.* qui Richardi initia ab ingenio præsertim ac pietate cõmendat, vnde illi promotionem in Cancellarium Erfordiensem, mox etiã

121.

K 3 in

in Archidiaconum Linsfeldensem, postremò etiam in Armachanum Antistitem obtigisse prodit, ea dignitate exornatum, in Religiosorum mendicantium immunitates grassatum esse, subiungit: nominatimque cum è Cœnobio Pontanenſi Franciscanorum Armacanæ diœcesis, pauimentum perelegans ad Episcopij sui vsum decorèmq; transtulisset, ab illius cœnobij Præfecto Auenionem citatum, ad causam coram Pontifice ibi tunc sedente dicendam, post multa palàm in concione ad suos, aduersùs mendicantes, concitatè admodum, & intemperanter profusa, ad Pontificem accessisse, eique opus quoddam obtulisse, cuius est initium, *Nolite iudicare secundum faciem*. Repressum verò potenter à Rogerio de Chonnoe Franciscanæ familiæ Theologo, causâ cecidisse, vnâque laboribus eius & scriptis in Regulares, damnationem intortam: ipsum inglorium, ac patria extortem obiisse anno 1359. triennio ab exagitatione Regularium. Cadauer autem studio Stephani Neuenſis Episcopi, in patrium solum, Dundalkum relatum, inibi iacere.

122. Non plura de Richardo, Hyberni scriptores. In iis, quæ eius ut explorata tradiderunt, neque miracula, neque apothecum, nec nisi inglorium exitum reperio. Similiter gesta Innocentij VI. nuper à sru per Bosquetum vindicata, describunt appulsum Richardi Auenionem. Et quamuis eius doctrinæ attestentur, deque eius in mendicantes, & illorum statum concitatione, pro Parochis & eorum iuribus, non pauca referant; de eius tamen sanctimonia & virtute, planè silent: imò satis insinuant, fuisse ferocis, ac turbidi ingenij hominem; eique aiunt superuenisse improuisum interitum, de quo dicti Fratres, potiùs de *gaudeamus*, quam de *requiem* cantauerunt.] Grauius est, quod Prateolus *lib. 1. Elenchi, num. 62.* cum Volaterrano, & Alphonso de Castro, *verb. sacerdotium her. 3.* latè præeunte VValdensi *lib. de sacramentalibus tit. 7.* nec obscurè suffragante Bellarmino *lib. de scriptoribus*, in obseruatione adiuncta recensionem operum eius, & fusè Arturo à Monasterio in Appendice ad Martyrologium Franciscanorum à §. 150. Armachanum annumerat hæreticis, ob impugnata pauperum Christi voluntariam mendicitatem, quam sana doctrina laudabilem profiteretur; & inuectam sacerdotalis ministerij cum Episcopali fastigio confusionem, à VVicleffo postea & Lutero approbatam, sed sub anathemate damnatam in Tridentino, & in II. Concilio Hispalensi *cap. 5.* Et huc fortassis respexerunt, Balæus, & Hospinianus, qui Armachanum coram Clemente V. & Innocentio VI. hæreticos conuictum atque damnatum, scriptis consignarunt. En quo loco omnes hi scriptores, nouum hunc cœlitem habuerunt.

Hereticorum, in quosuis Ecclesiæ Ordines, scripta famosa.

123. Quæ in Regulares famosè ac malignè sparsa famosis scriptionibus dixi, ab impijs, in vniuersos æquè Ecclesiæ Ordines spargi solita neminem latet. Prohibeor verò verecundia, refricare hoc loco spurcas & infames notas, quas, Calvinus, Beza, & horum asseclæ, per libellos famosos in sacrorum hominum dedecus vulgauerunt, imitati auum suum VVicleffum; de cuius infamibus in sacras personas scriptionibus, sic VValdensis *tom. 1. lib. 2. in præfatione.* [Quis sic draco flumina scandalorum post pennatam mulierem euomebat

bat Ecclesiam? legite Christi Sacerdotes qui mihi non creditis; vos ipsi legite in libris eius, *Antichristianos Papas, Pseudo-Cardinales, Casareos Clericos Pontifices, & Prelatos, filios Diaboli, & Diabolos incarnatos, Diabolos larvatos, Diabolos non domesticandos in filios.* Legite in libris VViclef, mendacia fratrum, & Necromantica Monachorum. Legite ibi, petuleos Clericos, & lasciuos, armigeros, luciferinas fraudes, & instinctus Diaboli, glomerationes, & fœdera, mēdas & stercorea. Breuiter nusquam legetis Gentilis, & Sarraceni, vel fabulantis Iudæi Thalmud, aut alicuius execrabilis scriptoris volumina, cum tanta nausea, horrore, vel cholera. Quæ idē quantum Christianæ benignitati repugnant, quis fidelis ignorat?] Transfusum in se Satanicum hunc VVicleffi spiritum, monstrauit non semel Lutherus, sed nominatim in opere contra *falso nominatum Ecclesiasticum Ordinem Episcoporum*, quod nihil aliud est, quàm vna continua tela è maledictis ac probris in Ordinem sacrum contexta. Cūque eam petulcitate, ac inuerecundiam famosarum in sacras personas scripionum, aliqui agrè ferrent, alio loco, libro, inquam, *contra sicarium Dresdensem*, sic excusat hanc malignitatem. [Nihil curo quod quæritur nominari in meo libro fere mera maledicta, atque Diabolos. Hæc debet esse mea gloria, meūque honor. Sic & habere volo, vt deinceps dicatur de me, quod plenus sum maledicentiæ, criminationis, & execrationis in Papistas. Volo, & de cætero, me aduersus nebulones istos exercitare execrationibus, & maledictis vsque ad sepulturam meam; nec vllum verbum bonum ampliùs ex me audient. Ego meis tonitruis, ac fulminationibus, sic eos ad sepulturam compulsabo.] Sic aduersus omnes Catholicos, sed maximè aduersus Ordinem sacrum ferebat Lutherus, forma factus tot nequitie propaginum de eius trunco exortatum, vt similiter furerent in sacram militiam.

Hoc ab initio fuisse opus Diaboli, vt seruos Dei conscientie suæ lucē clarescentes, mendacis hostium infamare satagat; S. Cypr. *epist.* 52. admonuit, & optimè Conradus Brunus *lib. 2. de heret. cap. 6.* vbi hæreticos in id sollicitissimè incumbere, vt quos maximè strenuos viderint rei catholicæ curatores, falsis criminationibus, etiam scripto commissis, inquinent, accuratè demonstrat; probè enim sunt conscij, vt ille Modius Alexandri parasitus iactabat, sanato vulnere innocentibus inflicto, saltem vibicem superesse.

Filiorum Orientis contra Israël, per famosas scriptiones commotio, indignissima.

Sed me quidem, sacrorum hominum, per impios, ac præsertim hæreticos infamatio, minus mouet. Multo terrius profectò est, quod qui professione saltem ac statu pij sunt, in alios sacros homines, præsertim alterius instituti Regulares, scriptis infamibus quandoque bacchentur: & miratus id iam olim est Origenes *homil. 8. in Iudic.* tractans quod eius libri *cap. 6.* dicitur, filios Orientis venisse cum Madian, & Amalec, ad expugnandum Israel. [Esto, (inquit Origenes,) conuenerint aduersum Israël Madianita, qui interpretantur *extra iudicium*; esto isti conuenerint aduersum Israël, qui extra iudicium Dei sunt, & qui extra legem peccauerunt, & extra legem peribunt. Esto conuenerit, & Amalech, qui & ipse interpretatur *Populus ablingens.* Esto, & hæc

ratio terrena, & ventri & gulæ dedita, impugnare venerit Israël carnalem. Quid est hoc, quod etiam filij Orientis, his admiscuntur, & cum ipsis ad impugnandum Israel venire dicuntur?]

125.

Sufficit non ita antiquum exemplum, blateronum duorum, quorum alter Cardinalis Bellarmini, alter Ioannis Nunnij Barreti, & Andreæ Ouiedi Patriarcharum Abassæ decora, infamibus scriptionibus debonestavit, vel debonestare potius frustrâ tentavit. Cardinalis Bellarmini ea fuerunt in scribendo ornamenta, vt vel hostibus, quorum malleus dici potuit, fuerint admirationi. Eruditio, rerum varietas, perspicuitas, methodus; in hoste insequendo, & ad saluberrimam deditioem adigendo constantia; omnes denique scriptoris in eo genere eximij dotes, ac prærogatiuæ, in eo eximix. Infames tamen nonnullorum Catholicorum scriptiones non euasit, vt dicam *Erotem. 9.* Ioannes Nunnus Barretus, vt sanctissimus, & Andreas Ouiedus, non tam operum supra naturam planè insignium copia, quibus *Thaumaturgus* iure audiuit, quàm longa, & acerba ærumnarum multarum perpeffione pro Christo, clarissimus; nugiendi cuiusdam infamatoris scriptis paruerunt; cui non satis visum est, fabulas de quodam Europæo Ordine apud Æthiopas, (scilicet,) numerofo venditare, nisi eodem calamo in sanctissimorum illorum Patriarcharum famam grassaretur; quod strenuè æquè, ac impudenter ab eo præstitum, monstrat Godignus *lib. 1. de rebus Abbass. cap. 15.* scilicet minùs Satanæ fieret satis, si solos fidèi hostes in Christi seruos verbo, & scripto armaret, nisi indignissima Christianæ necessitudinis violatione, domesticos fidèi concitaret ad infamia scripta vulganda, cum legentium offensione, & Ecclesiæ probro.

126.

Nec quod mel aliquod laudis intermiscetur aliquando, ac veluti respergitur, (vt à nugiendo isto factum,) minuit malitiam, & virulentiam scriptionis, vt optimè in hanc ipsam de proborum, & Religiosorum infamiatione, per eos, qui probitatis speciem præferunt, scribit Petrus Damian. *lib. 2. epist. 9.* vbi hæc præter cætera. [Obstruatur os iniqua loquentium, & iuxta Prophetam, sepiantur aures spinis à versipellium mendaciis detractorum, qui ad faciem blanda prætendunt, sed intrinsecùs virus malitiæ contegunt: velut opes ore mella ferunt, sed aculeis pungunt. Et quid mirum, si nos, qui ad terram manantem melle contendimus, apum circumuolantium stimulis laceramur? Ad quam profectò festinabat ille, qui dicebat; *circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis.* Huc accedit, quia cum ad mel terræ viuentium properare contendimus, diuini quoque verbì dulcedinem propinantes, & fauos mellis in ore portamus; scriptum est enim, *de ore prudentis procedit mel, & dilectus ad sponsam, fauus, inquit, distillans labia tua, sponsa, mel & lac sub lingua tua. Quæ rursus de sponso: guttur eius dulcedo, & totus concupiscentia.* Quid ergo mirum, si nos & ad mel properantes, & mel in ore portantes, examina apum hinc inde circumuolant, vt obtrestationum nos aculeis pungant? Hinc est, quod Israeliticus ille Populus, dum ire per desertum ad Terram repromissionis properant, priùs castrametati sunt, sicut vetus habet editio *in Vai*, deinde veniunt in *Dibongad.* *Vai* nimirum interpretatur *Chaos*: & quid per *Chaos*, nisi cor intelligitur hominum peruersorum, obscurum

obscurum scilicet, tertium atque profundum? Præuū est enim cor hominis, sicut Scriptura dicit, & inscrutabile, & quis hominum cognoscit illud? Dibongad autem significat apiarium temptationum. Post chaos itaque ad apiarium peruenitur, quia postquam est obscurum, dolosum atque profundum, more Chai caligo malitiæ, ac fraudis obtenebrat, ad hoc etiam quandoque per iniquitatis augmenta progreditur, ut proximos quosque velut apes, & præsentēs assentationis melle demulceant, & absentes obtrectationum aculeis pungant. De Vai ergo in Dibongad, de Chao venitur ad apiarium, quia de fraudulenta malitia tenebrofi cordis, prauus quisque progreditur ad infligenda spicula detractionis.]

Has de piis viris scriptiones, quo loco habere debeant maiores, possumus ex S. Cypriano discere. Is cum famosum libellum à Nouatianis schismaticis aduersus Cornelium Papam malignè emissum excepisset, premendum omnino esse scriptum illud pronunciauit *epist.* 42. locum supra dedi.

*Num taciturnitas ad famosas scriptiones approbanda,
in Religiosis præsertim.*

Ita quidem par est se gerere superiores, atque maiores, quoad scripta famosa, de sacris præsertim personis sparsa, ipsos verò malè appetitos, sunt qui existiment debere potius tantulam famæ detractionem pati, quàm contrariis scriptis, & apologiis litigare, cum pacis, ac quietis dispendio. Qui hoc sentiunt, Augustinum pro se laudare possunt, cum *serm.* 26. de verb. Apostoli, tum plenè *homil.* 10. ex 50. cuius hæc est oratio. [Prouerbiū notum est Punicum; quod quidem latinè vobis dicam, quia punicè non omnes nostis. Punicum est prouerbiū antiquum. Ut enim habeas tempus quietum, perde aliquid. Audi prouerbiū antiquum, vtile, & necessarium. Pestilentia ante ostium venit, & nummum quærit; duos illi da, & ducat se. Pestilentia est homo malus, qui te vult per calumniā expoliare: pestilentia est homo malus, calumniator, proditor. Iste talis sic est, quomodo pustula mala in corpore; sicut enim quando pustulam incurrit homo, desiderat ut citò spondylum faciat, & optat ut sine aliqua mora, pustula ipsa mala cum aliqua particula tollatur de corpore, & cum ipsa discedat, ne venenum ipsius totum corpus occupet, & animam petat. Ita etiam quando iniquus, & malus homo, qui non vult nisi litibus vacare, aliquam tibi calumniā facit, puta illum esse pustulam, & acquiesce, ut qualemcumque particulam de substantia tua perdas, ne dum te nimium litigando occupas, quietum cor habere, & Deo vacare non possis. Numquid supra dictum prouerbiū de Euangelio videtur natum? Numquid aliud dixit Dominus, quàm redimere tempus, quando ait, *Si quis vult iudicio tecum contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium?* Auocare te habet litibus à Deo tuo: non habebis quietum cor, non habebis tranquillum, euerteris cogitationibus tuis, irritaris aduersus ipsum aduersarium tuum. Ecce tempus perdidisti; quanto meliùs animum amitteres, & tempus redimeres.] Specialiter quoad Religiosos, id seruandum statuit Philippus Abbas *lib. de silentio Cleric. cap.* 54. & 55. & videtur de eis maxime accipiendus Marcus Eremita *lib. de Paradiso, sub initium*, cum contendit,

L. virum

127.

virum pium, etiã læsum, obmutescere debere, & nihil respondere, vel rescribere.

Resolutio.

128. Mihi tamen ad stuporem potius illaudatum pertinere videtur ea ad insultum per famosas scriptiones taciturnitas, quàm ad patientiam iure celebrandam, per se loquendo. Quod præsertim valere debet, quoad cœtus sacros, & religiosas familias; itẽque quoad sacras personas, etiãsi singulares; quibus omnibus fama debet esse longè pretiosissima. Et cum eam tuentur, non tam sibi peculiariter, quàm aliis prospiciunt, quibus exemplo, aut opera profunt; nec prodesse poterunt, si infamibus scriptionibus conspurcentur, & famam deterant. Itaque, existimo, huiusmodi personas non modò posse honestè, & sanctè respondere famosis libris quibus impetuntur, & hostes repellere secundum stultitiam ipsorum, quod admittit Richardus *quodlibeto* 2. art. 2. quest. 27. sed etiã, vt benè docet S. Thomas *opusc.* 19. cap. 14. § 16. & 2. 2. quest. 72. artic. 2. teneri respondere, & se indemnes prætare, quia tenentur famam suam conseruare, ne fiant inutiles iis, quibus iuuandis ex instituto addicuntur; aut ne prauis exempli suspitione, (quæ in talibus cœtibus ac personis admodum semper noxia est,) laborent apud puillos. Est quidem obligationis seruandæ famæ, varia, (vt sic dicam,) qualitas, pro personarum prædictarum varietate. Nam aliquæ ex sola charitate proximi, aliæ etiã ex iustitia ad eam famæ suæ tutelam tenentur. Tamen, generatim loquendo, sufficit dicere, iniici obligationem respondendi scriptis famosis, & repellendi calumnias. Silegium enim esset proditio quædam veritatis, vt dixit Sanctus Basilius *epistol.* 80. quæ est ad *Eustathium Medicum*. [Ego sanè, (inquit Sanctus Basilius Eustathium alloquens,) ad crebros, & inanes hostium nostrorum aduersùs nos conatus respiciens, silendum esse, & quæ inferuntur, animo quieto toleranda putauì, nec resistendum illis, qui mendacio muniti sunt; pessima scilicet armatura, quæ sæpenumero per veritatis quoque occasionem, aciem suam impellit. Tu verò rectè fecisti, iubens ne veritatem prodam, sed redarguam calumniatores: ne dum aduersùm veritatem successu potitur mendacium, quamplurimi perdantur.]

129. Hæc totidem verbis legere licet apud Nissenum, *initio libri de S. Trinitate, ad eundem Eustathium*. Eadem rursus est mens S. Basilij *epistol.* 73. *sub initium*, & Hieronymi *initio epistolæ ad Pammasium*, contra errores Ioannis Hierosolymitani, qui stultitiæ damnat taciturnitatem, in adiunctis de quibus agimus. At S. Chrysostomus *lib.* 1. *aduersùs vituper. vitæ monast.* conscriptam à se vituperatorum illorum confutationem profiteretur, tanquam debitam, non Monachis modò, sed etiã vituperatoribus, quorum id est ingens commodum, refelli, & reuinci; quod explicat simili, cuius est in his negotiis appositissimus vsus. [Infantes, (inquit,) pueri, quoties quidem sine suo periculo feriunt matres, risum illis, vel copiosissimum mouent: quantoque vehementiore cum iracundia percusserint, tanto maiore illas voluptate afficiunt, ita vt effundantur. sæpiùs, atque incur-

uentur,

uentur, & penè disrumpantur risu. Sin verò dum id iugiter infans, ac validius facit, vulneretur aliquando, siue acu circa zonam tunicæ matris affixa, siue radio maternis pectoribus appenso, ferientis manum excipiente: tunc verò omisso risu mater, maiore quàm is, qui vulneratus fuerat, atque acriore dolore constringitur: & interim quidem curat, fouet, atque alligat vulnus; exhinc verò maximis minis, ne quid iam tale agat, intercedit, ne rursus patiatur eadem. Itaque & nos idipsum fecissemus, si puerorum hanc esse iracundiam conspiceremus, aut esse hanc infantium plagam, nec summam illis perniciem inferentem. Quoniam verò post modicum, etsi ipsi modò non sentiant, (furore scilicet, atque amentia præcipientes,) ingemiscunt, flebunt, & lamentabuntur: nec eiusmodi ætæ flebunt, cuiusmodi infantes pueri, sed eum, qui in exterioribus tenebris, ignique inextinguibili agitur; paria item matribus faciamus.]

Quare dignum, & iustum, est, ut pij viri, etiam Religiosi, famosis in se conscriptis libellis, secundùm calumniatorum stultitiam respondeant, planèque insulsum peponem pro corde habuit nuperus sycophanta, qui cùm hominem ex Societate IESV, omnibus calumniis scripto commissis onerasset, ausus tamen est, obtendere silentii obligationem à S. Ignatio parente iniectam, ut habetur *lib. 4. vite, cap. 11.* vbi refertur abnuisse S. Patrem, ne Sorbonicum decretum latum contra Societatis instituta, & scripto vbique vulgatum, scriptis contrariis reselleretur. At hæc est supinitas cum malignitate certans, iis meritò ferienda probris, quibus factum Caij detestatus est Seneca *lib. 3. de ira, cap. 19.* [Nemo certè, (inquit,) inuenietur alius, qui imperauerit his, in quos animaduerti iubeat, os inserta spongiâ includi, ne vocis emittendæ haberent facultatem. Cui vnquam morituro, non est relictum, quâ gemeret? Timuit ne quàm liberio rem vocem extremus dolor mitteret, ne quid quod nollet audiret: sciebat autem innumerabilia esse, quæ obiicere illi nemo, nisi periturus auderet. Cùm spongiæ non inuenirentur, scindi vestimenta miserorum, & in os farciri pannos imperauit. Quæ ista sanctia est?] Itaque sapienter de Religioso agens Petrus Cellensis *epist. 81.* [Cùm redditur ratio facti, rei veritas non obfalcatur, neque rei culpa, si quæ est, dissimulatur. Distinguitur namque falsa excusatio, & rationabilis satisfactio. Alterum culpam cumulat; alterum quatenus culpandus, vel non culpandus sit qui arguitur, declarat. Vterque etiam peccat, & qui mentitur in sui accusatione, & qui dedignatur falsa obiecta, vera relatione diluere. Reprobæ humilitas est, plus quàm in corde tuo sentias, vanè te deiicere: detestanda præsumptio famam suam negligere, & suspicionis nauum non abolere.] Iacobus Greferus, in quem his pridem conscriptis incidi, libro cui titulus est, *Demolitio fanatici dormitorij, cap. 4.* controuersiam in qua versamur agitans, in vtramque partem, cùm monstrasset ex Nysseno *lib. 1. 4. 5. 7. contra Eunomium*, Maxentio *dialog. 1.* Gregorio Magno *lib. 8. epist. 45.* Augustino *epist. 93.* negligendas esse calumnias, nec esse ad eas respondendum: postea tamen concludit, respondendum esse, allegato Felice *epist. 3. ad Acacium*, & Basilio *serm. de odio & inuidia*, qui est 10. in Simeonis Magistri collectaneis: & huic parti est adhærendum.

130.

Taciturnitas ad famosa scripta, quando prudens & probanda.

131. Aliquando tamen per accidens, taciturnitas ad famosas scriptiones posset approbari. Sic Sanctus Ignatius, noluit decreto præproperè lato contra Sedis Apostolicæ approbationem, responderi, quòd in tam perspicuo iure, omnia mox in fumum abitura non dubitaret, sicut reuera contigit. At ex vno illo singulari facto, vniuersalem inferre conclusionem, hominis est à Dialectico ostio aberrantis. In pari tamen euentu, innoxium esto silentium. Item posset responsio sine labe prætermitti, si aduersarius exceptiones nullius momenti ingemians, ad iterationem superuacuae defensionis prolicere niteretur. Tunc enim locum habere posset hoc Diui Augustini consilium 2. *Ciuit. cap. 1.* [Quis discipuli finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respondentibus, semper existimemus? Nam qui vel non possunt intelligere, quod dicitur, vel tam duri sunt aduersitate mentis, vt etiamsi intellexerint, non obediant, respondent vt scriptum est, & loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani sunt. Quorum dicta contraria, si toties velimus refellere, quoties obnixa fronte statuerint non curare quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant, quàm sit infinitum, & ærumnosum, & infructuosum, vides. Quamobrem nec te ipsum, mi fili Marcelline, nec alios, quibus labor vester in Christi charitate vtiliter, ac liberaliter seruit, tales meorum scriptorum velim iudices, qui responsionem semper desiderent, cum his quæ leguntur audierint aliquid contradici, ne fiant similes earum muliercularum, quas commemorat Apostolus, semper discentes, & ad veritatis scientiam nunquam peruenientes.]

Hoc D. Augustini consilium exosculor in euentu, de quo ipse agit, nimirum post iam datam semel, aut iterum responsionem. Tunc enim præstat dicere cum S. Hieronymo in *Apolog. ad Dominionem.* [Possum remordere, si velim; possum genuinum dentem læsus infigere. Et nos didicimus litteras, & nos sæpè ferulæ manum subduximus. De nobis quoque dici potest, fœnum habet in cornu, longè fuge. Sed magis volumus esse discipuli eius, qui ait, *Dorsum meum posui ad flagella, & faciem meam non auerti à confusione sputorum; qui cum malediceretur, non remaledixit, & post alapas, crucem, flagella, blasphemias, nouissimè pro crucifigentibus deprecatus est, dicens: Pater ignosce, quod enim faciunt, nesciunt.* Et ego ignosco errori fratris. Intellego, quia Diaboli arte deceptus est.]

132. Sed hæc omnia sunt per accidens. Per se autem loquendo, fas est, imò necessarium, etiam Religiosis, respondere stultis secundum stultitiam suam. Abeo, spiculum ab Hispano Poëta *lib. 10. epist. 5.* famoso scriptori non apprecans, sed prænuncians.

*Quisquis stolare, purpureæ contemptor,
Quos colere debet, læsit impio versu.
Pontes per vrhis erret exul, & clinos,
Intérque rancos vltimus rogatores.
Oret caninas panis improbi buccas,
Illi December longus, & madens bruma,*

Clausisque

Claususque fornix triste frigus extendat.
 Vocet Beatos, clamitetque felices,
 Orciniana qui feruntur in sponda;
 Et cum suprema fila venerint hora,
 Diesque tardus, sentiat canum litem,
 Abigatque moto noxias aues panno,
 Nec finiantur morte, supplicis poena:
 Sed modo seueri sectus Aeci loris,
 Nunc inquieti monte Sisyphi pressus,
 Nunc inter undas garruli senis, siccus,
 Delasset omnes fabulas Poëtarum;
 Et cum fateri furia iusserit verum,
 Prodente clamet conscientia, scripsi.]

Scripseram ita ante annos minimum sex. Dümque ista sub pluteo marcant,
 incidi in scriptum elegans, eruditum, forte, Ioannis Rhò contra Constan-
 tinum Cætanum, siue verum, siue personatum. Eius scripti initio, robuste
 æquè ac concinnè euincitur, operæ pretium esse, etiam Religiosis, cum li-
 bellis famosis impetuntur, respondere stulto iuxta stultitiam suam. Illuc aman-
 do lectorem, plenioris discussionis huius puncti auidum.

 EROTEMA IX.

An libri mordaces configendi.

AD libellos famosos accedunt libri, qui licet non sint ex instituto con-
 scripti ad aliq̄ commaculandos, tamen sunt plus iusto piperati, & saliti,
 ac pro occasione genuinum licentiùs insigunt. Nec ago de libris salsa aliqua,
 & iocosa continentibus; eiusmodi enim scriptionum lepores, possunt absque
 mordacitate consistere, vt de Thomæ Mori scriptis, notauit Stapletonius in
Mori vita, cap. 2. Ago igitur de libris verè mordacibus, ac Theopompino, (vt
 Tullius in 2. ad Attic. vocauit,) scriptionis genere exaratis, hoc est, acri
 & mordaci, vt rectè Nicolaus Loënsis Tullianam illam vocem exposuit lib. 1.
Miscell. cap. 5.

1335

Iusta scriptionum mordacium confixio astruitur.

Non dubium quin hi libri sint digni, in quos exeratur confixio, si præter
 causæ, de qua agitur, exigentiam, sint aculeati, & ab iis autoribus conscripti,
 quos Ennius apud Gellium lib. 20. cap. 9. exposculabat, esse.

Hand doctis dictis certantes, sed maledictis.

Hæreticis id est perfamiliare, & tanquam eorum notam decimam, assignat
 Codex Fabrianus lib. 1. tit. de summa Trinit. & fide Cathol. §. decima nota.
 Grammaticorum item præcipuum id esse probrum, eosque hac mordendi impe-
 tigne supra omnes laborare solitos, æuo nostro testis locuples est, quem

L. 3

dixere

dixere *Bardium*, cuius, ac sociorum, diuinam Grammaticam, Ciofanius, Serarius, aliique exagitarunt. Seculo proximo, eadem scabie turpis fuit Domitius Calderinus, teste Politiano *lib. 1. miscell. cap. 9.* Item non ita multo antè Laurentius Valla, de cuius præduris in omnes censuris & elato supercilio, Magius *lib. de equuleo, cap. 2.* Iouianus Pontanus *lib. 1. de sermone, cap. de contentiosis*, (referens ausum Vallam iactare, habere se spicula quibus Christum ipsum configeret.) & Eugubinus initio operis de donatione Constantini. Vnde Epitaphium mortuo appositum, cuius meminit Volaterranus *lib. 21. commentar. urbanorum*, & Alciatus *lib. 4. disputatione. cap. 7.*

Tandem Valla silet, solitus qui parcere nulli est:

Si quæris quid agat? Nunc quoque mordet humum.

Et illud apud Genebrardum *lib. 1. de Trinit. sub finem.*

Posteaquam Manes defunctus Valla petiuit,

Non audet Pluto verba Latina loqui.

Iupiter hunc supero dignatus honore fuisse;

Censorem lingua sed timet esse sua.

134.

Sumendum porrò laxiùs est Grammaticorum nomen, cum mordendi purgine laborare dicuntur, & hæc eorum esse labes propria. Nimirum ita, v^t pro vsu antiquo, de quo ex D. Gregorio, & aliis infra agemus, etiam Poëta^s comprehendat. Nam Poëtis maledicentiam, & scribendi acerbitatem esse frequentem, neminem latet. De Archilochus res est vulgatissima, nec non de Hipponacte. Vnde Tullius in *familiaribus epistolis*, agens de Tigellio, Hipponactem præconium pro mordacissima vituperatione dixit, quæ sic lacerato, acerbissima accideret. Præ amarulentia enim scriptionis, Hipponactem ad restim adegisse æmulos, iactatum est, quamuis refragante Plinio *lib. 36. cap. 5.* Bupalum, & Athenim statuarios, fuisse obiecta maledicentiæ Hipponactis, ex variis declarat Adrianus Iunius *lib. 1. animaduers. cap. 16.* Idque est quod Iulianus Imper. *epist. ad Alypium*, attingit de pugna Bupalia, & quod Leonides Epigrammatarius, vocat *odium Bupalium*. Memorantur etiam à Flacco mordaces, & denigrantes Bionis Poëtæ sales, de quibus ait,

— *Hic delectatur Iambis,*

Ille Bionis sermonibus, & sale nigro.

Id est, vt interpretatur Bernardinus Gomefius *lib. 4. de sale, num. 46.* carmine mordente, ac denigrante alienam famam. Sed hæc antiqua. Præter hos acerbos olim Poëtæ Archilochum, & Hipponactem, & Bionem, scribit Muretus *lib. 8. var. cap. 1.* nouisse se Poëtam, qui versibus suis tantum inimico dolore immiserit, vt ex eo ille sit mortuus. Quare præter cæteras causas quas ibi latè prosequitur, Poëtæ apibus confert, quod sint aculeis armati, & mella amœnæ scriptionis præferentes. Crabronibus rectius contulisset, aut vespis. Nam & Archilochi scriptoris petulantissimi tumulo, ad eius maledicentiam signandam, appositæ esse vespas, *lib. 3. Anthol.* habetur illis carminibus.

Archilochus iacet hoc in littore tectus, amara

Cuius vipereo carmina melle madent.

Sanguine fœdanit Musarum Helicon: Lycambes

Luget Natarum turpia lora trium.

Hofes

Hospes abi tacitè, moueas ne fortè crabrones,

Illius in tumulto, quos habitare vides.

Crabrones dixit interpres, cum *vespas* vertere debuisset, vocem Græcam *σφνύς*, vt rectè notauit Aldrou. *lib. 1. de insectis, cap. 6. §. emblemata.* Sed in vicinis nominibus, necessitate carminis urgente, facile condonatur vnus pro alio vsurpatio. Huiusmodi ergo siue crabrones, & vespæ, siue apes, pungunt aculeo infixio, sed in damnum suum. Nam, vt est apud S. Basilium *in cap. 7. Esaiæ*, ad illud, & *in regione Assyriorum api*, optimè per apem exprimitur, quid aculeatis hominibus contingat. [Est apis, (inquit,) exigui admodum corpusculi animalculum, imbelle, eo ipso quo se vindicat, & tuetur, sibi inferens mortem, nempe aculeo: vnâ enim cum exerto aculeo, inflictæ plagæ immoritur. Et quidem fauciato nonnihil infert noxæ; sibi autem infixio mox aculeo vitam adimit. Talis planè est natura hominum istorum, qui suoapte ingenio amarulentum sunt, qui aduersus Spiritum sanctum digladiantur, ac pugnant, suâmet enim malignitate tanto affliguntur atrocius, quàm quicumque per eorum indignationem offenduntur.]

Videntur profectò aliqui in scriptionibus suis, perpetuò litare Herculi Lindio. Huic, vt est apud Origenem *lib. 7. contra Celsum*, & apud Lactantium *lib. 1. instit. cap. 21.* Sacra fiebant, non *σφνύς*, (vt Græci appellant,) sed execrationibus, maledictisque, atque conuitiis; & habebantur Sacra illa pro violatis, si quando inter solemnes ritus, vel imprudenti alicui, excidisset verbum bonum. Causam ritus illius, non tam sacri, quàm sacrilegi, aperit fasè Lactantius. Ea ergo obire Sacra videntur, quibus non sunt nisi verba aspera scribendo. Diceres plerisque Scriptoribus accidere, quod diuino iusto iudicio in quodam fellitæ mentis homine contigit, referentè Petro Damiani *lib. 6. epist. 32.* Narrat enim, eum fel cum anima emisisse, & in feretro quoque iacentem, fel ex ore, quo etiam pauimentum longius irrigabatur, effudisse. Ita & aliqui, velut ex felle concreti, nihil nisi fellitum & amarulentum promunt. Digladiationes plusquam hostiles Scriptorum Gentilium memorat Tiraquellus *cap. 31. de nobil. num. 533.* & S. August. *18. ciuit. cap. 41.* ac Arnob. *lib. 2.* eadem de Christianis dici posse, probrosum est. Quanquam & iam olim Celsus apud Origenem *in fine libri quinti*, id illis exprobrauit, & nuper Ludouicus Viues *lib. 3. de tradendis discipl.* multo auctiorem agnoscit acerbitatem Christianorum Scriptorum, cum exostulet, meliùs inter se latronibus, quàm nunc scriptoribus conuenire. Origenes *lib. 1. contra Celsum, in ipso fine*, ait, [id esse plebeium, & indignum Philosopho vitium, ac furoris indicium.] Non id est, vt Nazianzenus *in Monodia num. 100.* de S. Basilio aiebat, calamum quasi ex spiritus pyxide mouere; nec in cordis igne, vt de Sergio Constantinopolitano aiebat Pifidas *vers. 1840.* linguam, seu calamum indere: sed spiritum virulentissimum pectore abditum, efflare per calamum, & hunc in ignem maleuolentiæ internæ velut intingere; quod nemo non videt esse indignissimum, nec contra charitatem modò, sed etiam contra iustitiam. Verum quidem est, contumeliosum scriptorem, non tam aduersarij, quem impetit, pudorem cedere, quàm suum lacerare, sibi que probrum inurere; [neque enim qui audit, (ait S. Cypr. *epist. 55. num. 79.*) sed qui facit conuitium, miser est; nec qui à fratre vapulat, sed qui fratrem cædit, in lege peccator est, & cum nocentes innocentibus

135.

innocentibus iniuriam faciunt, illi patiuntur iniuriam, qui facere se credunt.]
Tamen negari non potest, quin is quoque, quem mordax scriptio lacerat, dam-
num sustineat iniuste.

*Etiam in eos, qui prius pupugerint, tenenda
moderatio.*

136. Quod si aliquando iusta & innoxia videri posset mordacitas scriptio-
nis, tunc sanè præsertim, cum antèrius momorderit is, cui responderetur. At vide
quàm sobrij passim, etiam post malignam infectationem, sint sapientes scri-
ptores. Vnum, & alterum de innumeris profero exemplum, infigendæ lenitati
in hoc genere, planè accommodatum. Momorderat, imò lacerarat Gregorium
Nyssenum Eunomius. Ad eam maledicentiam, hæc tantùm Nyssenus *orat. 4.*
[Quæcumque ad maledicentiam, & conuitia contra nos sunt elaborata, vt
ad rem nihil pertinentia, tacitus præteribo. Fortassis enim talis orationum im-
petus, artificiosa quadam ratione decurrens, Oratoribus familiaris est ad maio-
rem accusationis tumorem inuentus. Quare contumeliosè agat sua arte hic
sophista, & probris, ac sæuis dictis nos iuueniliter lacesat, & incitet, ac inter
certamina longiores spiritus producens, appellet nos inertissimos, omnium
maximè miserabiles, turbido, & absurdo motu plenos; & quicquid vult pro suo
iure, nos omnium vilissimos, & contemptissimos subsannet, & turpi fama diffe-
rat. Nos sustinebimus; dedecus est enim viro prudenti, non sanè conuitiantem,
audire, sed ad ea, quæ dicuntur, conuitia retorquere. Vtile enim aliquid habet
fortassè, ipsum contra nos suo ingenio vsum fuisse. Nam maledicam suam in
nos linguam exercens, fortassè breues inducias pugnae contra Deum faciet.
Igitur contumeliis, & atrocibus iniuriis satiatur & impleatur pro sua licentia,
non erit, qui contradicat. Neque enim si quis tetrum, & graueolentem spiret
odorem propter corporis intemperiem, vel propter pestilentem, & malignum
morbum, & conuocaret benè valentem ad infortunij æmulationem, ita vt velit par
pari referre, & proprium morbum in suauitatem eius, qui malè olet, arcere; ta-
lium enim misereri, & non imitari, communis consulit natura. Quare præter-
missis talibus, quæ labore, & studio sermoni admiscuit cauillando, lamentando,
molestè grauitèrque ferendo, & conuitiando, solùm de doctrina sermonem
consideremus.]

137. Non dissimiliter erga Petilianum S. August. *lib. 3. cap. 1.* [Si & ego (inquit)
tibi vellem pro maledictis maledicta rependere, quid aliud quàm duo maledici
essemus, vt ij qui nos legerent, alij detestatos abiicerent sana grauitate, alij
suauiter haurirent malenola voluntate? Ego quando cuique, vel dicendo, vel
scribendo respondeo, etiam contumeliosis criminationibus lacesitus, quantum
mibi dominus donat, frænatis atque coërcitis vanæ indignationis aculeis, au-
ditori, lectoriue consulens, non ago vt efficiar homini conuiciando superior,
sed errorem conuincendo salubrior. Si enim quaecumque cor habent, qui
ea, quæ scripsisti, considerant, quid tibi profuit ad causam, quæ inter nos de
communione catholica, vel de parte Donati agitur, quod relicto negotio quo-
dammodo publico, priuata quadam similitate hominis vnus vitam, maledicis
opprobriis infectatus es, quasi homo ille sit causa quæ inquiritur? Tam malè
existimasti,

existimasti, non dicam, de Christianis, sed de ipso humano genere, ut non crederes posse tua scripta in manus aliquorum venire prudentium, qui se à personis nostris tollerent, & quæstionem potiùs, quæ inter nos vertitur, inquirerent, nec qui, vel quales essemus, sed quid pro veritate, vel contra errorem diceremus, attenderent? Et horum iudicium tibi reuerendum fuit, quorum reprehensio præcauenda, ne te arbitrarentur nihil inuenisse, quod diceres, nisi tu proponeres, cui quoquomodo malediceres. Sed videlicet quorundam leuitate, atque vanitate, qui libenter audiunt, lites nugantium disertorum: ut cum attendunt quàm eloquenter conuicieris, simul non intueantur, quàm veraciter conuincaris. Simul & illud opinor egisti, ut occupatus in ea defensione, suscepam causam etiam ipse desererem; atque ita hominibus non ad disputantium, sed ad litigantium verba conuersis, obscuraretur veritas, quam dilucescere, atque innotescere formidatis. Ego itaque contra tale consilium quid agam? nisi mea potiùs defensione neglecta, rem teneam, de qua intentionem meam nullus meus erimator excutiat; domum Dei mei, cuius decorem dilexi, præconio feruentis vocis extollam; me verò humiliabo & abiiciam.] Conuertit mox orationem ad lectores maledictorum, quæ Petilianus in ipsum D. Augustinum vomuerat, eosque verbis Apostoli commonet de vanitate humanorum iudiciorum, & quàm parui sint facienda, quæ ab humano die in nos, & famam nostram, iudiciis malè fundatis intorquentur. Vnde confirmatur, contemptio-nem contemptio-nis, & mordacitatis aduersarij, quæ non nisi ea iudiciorum alienorum despectione solidè stabilitur, captandam studiosè esse Christianis.

Habet itaque hîc locum circa descriptiones in eos, à quibus demorsus sis, quod S. Chrysostomus de verbali maledicentia tradit in *Psal.* 49. ad illud, *Os tuum abundauit malitia.* Sic enim philosophatur, postquam de correctione prudenti, & charitatis plena, fusè disseruit. [At aliquam tibi fecit iniuriam? Cur ergo teipsum quoque iniuriâ afficis? Qui enim se vindicat, seipsum ense petit. Si vis enim & teipsum beneficio afficere, & illum probè vlcisci, benedicas de eo, qui tibi fecit iniuriam. Ita facies, ut multi sint eius pro te accusatores, & ipse magnam mercedem accipies. Sin autem maledicas, re fides quidem tibi habebitur, ut qui inimicitiarum suspicione labores. Quare tuum studium tibi vertitur in contrarium. Tu enim volebas bonam eius famam euertere; contra autem accidit. Per laudem enim, non per accusationem, hoc euenit: sed contra omnino, & teipsum quidem maiori ignominia afficis, illum autem tua tela non tangent. Inimicitia enim, quæ se offerunt animis audientium, non sinunt, ut quæ dicuntur, aures eorum admittant, & idipsum accidit, quod in præscriptionibus. Quando enim quispiam in iudicio aliquid obiecerit, vniuersum interea dissoluitur. Ita hîc etiam non permittit, suspicio inimicitiarum, ut admittatur iudicium. Ne ergo maledixeris, ne teipsum polluas: nec lutum contexueris, cum luto, & lateribus, sed coronas ex rosis, & violis, & reliquis floribus contexueris; nec sterco ore tuleris, quemadmodum scarabei; id enim faciunt, qui maledicunt, ut qui ipsi fœtorem primi sentiant; sed stotes, sicut apes, fauôsque, ut illæ, composueris, sisque omnibus comis, & affabilis; omnes enim auersantur maledicum, ut illum, qui lutum redoleat; ut hirudinem, quæ sanguine, scarabeum, qui stercore, alienis malis aluntur. Os autem quod

M lubenter.

138.

lubenter laudat, & de aliis benedicit, tanquam membrum commune suscipiunt, tanquam fratrem germanum, tanquam filium, tanquam patrem.]

139. Nazianzenus quoque sapientissimè, ut solet, *orat. 14. num. 15.* [Nec me vel laudatores, vel vituperatores immutabunt; (quemadmodum qui cæno vnguentum, aut vnguento cænum admiscunt, ac per mixtionem qualitates confundunt;) ut maledicos sermones, tanquam à meipso mutatus, grauius, & iniquo animo feram. Nam alioqui multas pecunias laudatoribus numerarem, si me laudando meliorem efficerent. Verùm aliter se res habet. Quod enim sum, hoc maneo; siue maledictis afficiar, siue laudibus in cælum ferar. Homo autem temerè verbis natat, ut inquit Iob, ac quantum petram spuma, aut pinum, vel aliquam aliam densam, & proceram arborem, auræ; tantum me linguæ circumfluunt, ac simul huiusmodi quiddam mecum commentor: si falsa obiicit accusator, non me magis, quàm eum, qui loquitur, hæc oratio attingit, etiam si me nominatim conuictis petat. Si vera, me ipsum potius, quàm eum, qui loquitur, accusabo. A me enim illi sermonis materia subministratur, non autem illius sermo causa est, cur talis sim: ac vocibus præteritis, ut quæ nihil sint, mei ipsius ero; hoc vnum ex eorum improbitate commodi capiens, ut cautiùs vitam instituam.]

In eos ergo, qui scribendo, & alios sigillando, ac mordendo, Christianæ mansuetudinis immemores, recti lineas prætergrediuntur, æquam est stringi censuram, eòsque quod faciunt pati, iuxta illud: [Si quis aded procerax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ imminutionem patietur.] *l. 6. C. de postul.* Ipsi Ethnici quales fuerint in Sophistam omnium retrò scriptorum mordacissimum, Zoilum dico, cuius in Homerum, Socratem, Platonem, aliòsque, virulenta scripta memorat *Ælianus lib. 11. var. cap. 10.* discere licet ex iis, quæ habet *Vitruuius in præfat. lib. 7.* ac *Plinius item, in præfat. natur. histor.*

Ausim dicere his contingere, quod Cato picam voranti: vel narratio est, vel apologus metricus. Credo Palladij,] huc haud iniuria aptabilis, ex *lib. 4. Epigr. veter. Poëtar.*

Mordaces morsu solitus consumere mures;

Inuisum & domibus perdere dente genus.

Catus in obscuro, cepit pro sorice picam

Multiloquumque vorax sorbuit ore caput.

Pœna tamen præsens, prædonem plectit edacem,

Nam claudunt ravidam cornea labra gulam.

Faucibus obsessis vitalis semita cessit;

Et satur escali vulnere captor obit.

Non habet exemplum volucris vindicta perenne?

Hostem pica suum mortua discruciat.

Apodosis, est per se obuia. Improuidè mordens, ipso suo morsu configitur.

Causa exigentia, mordacitatem quandoque honestat.

Monebam tamen, spectandam esse causæ exigentiam; interdum enim argumentum, de quo agitur, & aduersarij malignitas, aliud postulat. Exemplo esse possunt Patres nonnulli, qui aliàs temperatissimi, & mitissimi, tamen ad comprimendum hostium Ecclesiæ furorem, vel ad respondendum stulto, secundum stultitiam suam, nullis asperis ac acerbis verbis pepercerunt. Quis nescit quàm piperatus & aculeatus soleat esse S. Hieronymus, cum aduersarios scriptis insequitur? A Ruffino, (vt ipsemet lib.1. *Apolog. sub finem, num.41.*) refert, maledicus audiuit, & detractor, ac qui in omnes genuinum infingeret. Respondet ille, negando se violasse vspiam quemquam; esse tamen apud eum aspera quædam, negare non possumus. Sed quod epistola de vitando suspecto contubernio præfatur, extorquebat id ab eo argumenti malignitas. [Hoc obsecro, (inquit,) vt si mordaciùs quippiam scripsero, non tam meæ putetis austeritatis esse, quàm morbi. Putridæ carnes ferro carantur, & cauterio venena serpentina, pelluntur antidoto. Quod satis dolet, maiori dolore expellitur.] Et *epist. ad Bonasum.* [Medici quos vocant *Chirurgicos*, crudeles putantur, & miseri sunt. An non est miseria, alienis non dolere vulneribus, & mortuas carnes inclementi secare ferro? Non horrere curantem, quod horret ipse qui patitur, & inimicum putari? Ita se natura habet, vt amara sit veritas, blanda vitia existimentur.] Et mox subiectis plerisque exemplis Sanctorum, qui iusta asperitate alios offenderunt, subdit. [Vnde non mirum est, si & nos ipsi vitiis detrahentes, offendimus plurimos. Disposui nasum secare fœtentem; timeat qui strumosus est. Volo corniculæ detrahare garrienti; rancidulam se intelligat cornix.] Congerit alia eam in rem permulta, contra eum à quo *Satyricus in prosa scriptor*, dictus fuerat. In præfatione lib.3. in *Ierem.* aduersariis clauam tanquam monstris intentat.

140.

Scribenti aduersus Hæreticos, innoxia mordacitas, exemplo Scripture.

Quia res est magni omninò momenti, illustrare eam placet, & quoad scriptiones in Sectarios, & quoad scriptiones in alios, grauitèr quidem errantes, sed absque hæresi formali. De priore puncto dicendum & in genere, & sigillatim. [Ac generatim quidem dicere possumus, Patres Scripturam ipsam imitatos, in scriptione aduersus Hæreticos, vix vllis asperis, & aculeatis, ac horrentibus verbis parcere. Nam in Scripturis ista in Hæreticos legimus, non iam verba, sed spicula. *Homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, diabolorum, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis, quàm Dei; habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes: homines corrupti, mente, reprobi circa fidem, mali homines, & seductores, errantes, & in errorem mittentes, Apostolus 2. Timoth. 3.*

141.

M 2

Sicut

Sicut Sodomitæ, & Gomorrhæi, carnem maculantes, in epistola Iudæ, num. 7. Muta animalia, num. 10. Abeuntes in via Cain, & errore Balam mercede effusi, ac in contradictione Core, destructi, num. 11.

In epulis suis macule, conuiuantes sine timore semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales infructuose, bis mortuæ, eradicata, fluctus feri maris, despumantes confusiones suas, sydera errantia, num. 12. & 13.

Contra Deum peccatores, impij murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, quorum os loquitur superbiam, mirantes personas quasi causa, num. 16.

Illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus, segregantes semetipsos, animales, spiritum non habentes, num. 19.

Magistri mendaces, introducentes sectas perditionis, & eum, qui emit ees, Dominum negantes, superducentes sibi celerem perditionem, per quos via veritatis blasphematur: 2. Petri 2. num. 1. & 2.

Post carnem in concupiscentia immundicitia ambulantes, dominationemque contemnent, audaces, sibi placentes, sectas non metuentes introducere, blasphemantes: num. 10.

Velut irrationabilia pecora, coinquinationes, & macule, deliciis affluentes, in conuiujs suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij, secuti viam Balaam, fontes sine aqua, nebula turbibus exagitata, quibus caligo tenebrarum reservatur; libertatem permittentes, cum serui sint corruptionis, canes reuersi ad vomitum, & sues lotæ in volutabro luti. num. 12. & seqq.

142.

Libauimus ista ex Scripturis, pauca de multis, quæ addensare præterea in hanc rem licuisset. Quomodo autem ista non in præscos tantum, sed in nuperos quoque hæreticos quadrent, egregiè persequuntur Adamus, & Feuardentius, explanantes epistolam Iudæ, ac Henricus Lancellottus, in Anatomia Christiani deformati. Hunc spiritum asperum in hæreticos, hausere Patres ex Scripturis. Itaque nihilo in illos sunt leniores, vt liquebit ex subiecto specimine titulorum, quibus hæretici afficiuntur à varijs Patribus.

Vaniloqui & mentis seductores, non Christiani, sed Christum mercantes, in fraudem circumferentes nomen Christi, & canpanantes verbum Euangelij, & erroris venenum blando alloquio implicantes, tanquam mulso cicutam temperantes. S. Ignatius epist. ad Trallianos.

Diaboli propagine, ibidem.

Manifestati, velut à terra fungi. S. Iren. lib. 1. cap. 33.

Organa Satane. Idem lib. 5. cap. 26.

Blasphemi, & impudentes Sophista. ibid. cap. 20.

Diaboli instrumenta. Clem. Rom. 6. const. cap. 10.

Progenies Satane, & ingrata creatura. S. Basil. epist. 141.

Diaboli. Epiph. her. 69.

Instauratores Paganismi, & Idololatria. Nyssenus orat. de S. Basilio.

Pestes, & lues fidei. Cyprian. de unit. Eccles. August. epist. 56. Vinc. Lirin. in commonitorio.

Fures & latrones. Naz. orat. 28.

Sancti

Sancti momentanei, & Theologi vnius diei. Nazianz. orat. 33.
 Mendacij exercitus, fraudis propugnatores, Demonum expeditio, immundorum
 spirituum legiones, furiarum exercitus. Idem orat. 48.
 Solo nomine Christiani. S. Leo serm. 18. de passio.
 Leprosi. S. Ephrem de virt. c. 8. Prosper 2. p. de promiss. c. 6. Beda in cap. 13.
 Leuit.
 Mali caupones. Hieron. lib. 1. in Isaiam. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 169. Atha-
 nal. serm. contra omnes hareses.
 Ligna infructuosa, & saltus absque utilitate pomorum. Hieron. in cap. 10.
 Eccles.
 Clibani impietatis. Idem Osee 7.
 Filij pestilentia, tenebrarum fontes, gurgites omnium malorum, templa omnium
 Damoniorum. Lucif. Calarit. lib. 1. pro S. Athanasio.

Frequens est Patribus, hæreticos notare bestiarum nominibus, eosque dam-
 nare bestialitatis: quod aded approbavit S. Ambrosius lib. 2. de fide cap. 1. vt
 cum hæreticos vocasset *homines*, corrigat dictum, & addat, *vel potius non ho-*
mines, sed humana adopertos specie, intus autem dementia bestialis. Quod non ne-
 mini asperè, ac durè dictum sit visum, hæreticos appellatione *bestiarum* do-
 nari, placet exempla quædam in eam rem ex Patribus signare, prout rulerit
 litera initialis, nominis cuiusque bestia, ita vt possit id esse.

143

Alphabetum bestialitatis hereticæ, ex Patrum symbolis.

A.

Acontia. Epiph. har. 61.
Amphisbena. Idem har. 31.
Anguilla, in sinus meandrosque lubricantes. Athan. orat. 1. contra Aria.
Aranei. Epiph. har. 55. Hieron. epist. ad Cypr. Ioa. David iusto opere.
Arietes. S. Greg. 35. mor. c. 6. Raban. lib. allegor.
Asini. Hieron. in c. 5. Amos, Victor Vtic. lib. 2. persec.
Aspides. Epiph. har. 30.

B.

Betones. Epiph. har. 40.
Basilisci. S. Ignat. epist. ad Antioch.
Beones. Epiph. har. 50.
Bestia calami. Hieron. in Paula epitaph. & in Psalm. 67.
Bestia perstreptentes. August. epist. 56.
Bestiarum cohors. S. Leo serm. 5. de ieiunio 10. mens. & latè Lucif. Calarit. lib. de
 non parc. in Deum, &c.
Bones. Rabanus lib. allegor.
Bruchi. Nicetas ad orat. 42. Naz.
Bipresta. S. Epiph. har. 38.

M 3

Canes.

- C.
144. *Canes*. Tertull. 2. *contra Marcio*. Cypr. *epist.* 52. S. Ephrem *Christ. interrog.* 3. Naz. *orat.* 23. Hieron. *in c.* 30. *Esaia.* Ild. Pel. *lib.* 1. *epist.* 143. Iren. *lib.* 2. *cap.* 2.
- Canes rabidi*. Ignat. *epist. ad Antioch.*
- Canthari ob dogmata stercorea*. Hieron. *in cap.* 2. *Abac.*
- Cantharides*. Epiph. *her.* 79.
- Carcharia*. Epiph. *her.* 33.
- Castores*. Tertull. *lib.* 1. *in Marcio.* c. 1.
- Cenchrutides*. Epiph. *her.* 66.
- Cerasta*. Epiph. *her.* 24.
- Chamaleontes*. Epiph. *her.* 80.
- Cimices*. August. 4. *in Iul.* c. 9.
- Ciniphes*. August. *serm.* 86. *de temp.*
- Colubri*. Cassianus 7. *de Incarn.* c. 2.
- Corui*. Cypr. *ad Nouat.* *de pace lapsorum.* Prosp. 1. p. *de prom.* *cap.* 7. Rupert. *in cap.* 1. *Ioann.*
- Culices*. Epiph. *her.* 46.
- D.
- Dracones*. S. Ignat. *ad Antioch.* Epiph. *her.* 40. Anast. *Syn.* c. 22. *ὄδνυδ.*
- Dracena*. Epiph. *her.* 30.
- Dryina*. Epiph. *her.* 65.
- E.
- Elopes*. Epiph. *her.* 62.
- Equi*. Primal. *lib.* 3. *in Apocal.*
- Eruca*. Nicetas *ad orat.* 33. Naz.
- F.
- Fera arundinis*. Aug. *lib.* *de oribus,* c. 14. & *in Psalm.* 67.
- Fera, humanam formam preferentes*. S. Ignat. *ad Smyrn.* & ex eo Theodor. *Studita Catech.* 127.
- Fera sylue*. Iren. *lib.* 1. *cap.* 35.
- Fera sauiissima*. Naz. *Orat.* 19.
- G.
- Gallinacei*. S. Iren. *lib.* 3. *cap.* 15.
- Greges brutorum, & animalium immundorum*. Philo Carp. *in c.* 1. *Cant.*
- Gryphes*. Hesych. *in cap.* 11. *Lenit.*
- H.
- Hamorrhii*. Epiph. *her.* 48.
- Hericij*. S. Hieron. *Isaia* 34.
- Herodiones*. Idem *in c.* 5. *Zachar.*
- Hirci*. Clem. Alex. 3. *strom.* c. 1.
- Hydra*. Ambros. 1. *de fide* c. 4. Epiph. *her.* 30. Cassia. *lib.* 1. *de Incarn.* *cap.* 1.
- Hydri*. Epiph. *her.* 25.
- I.
- Iuli vermes*. Epiph. *her.* 51.
- Iumenta caudis tegentia stercus suum*. Hieron. *in c.* 9. *Esaia.*

Lacerta.

L.

- Lacerta*. Epiph. her. 53.
Lamia S. Greg. 19. *Moral.* c. 15.
Leones rugientes. Lucif. *Calarit.* lib. 1. pro S. Athan. Cyril. *Cateech.* 6. Hieron. in cap. 11. Osee August. *hom.* 10. in *Apocal.*
Locusta. Rich. Victor. lib. 3. in *Apocal.* cap. 6. Nicetas ad orat. 42. Naz.
Lupi. Orig. tract. 25. in *Matth.* Autor. imperf. *homil.* 19. S. Ephrem interrog. 3. *Christ. Naz. orat.* 19. Theodor. Syrus *carm. de discessu Nazianzeni Byzantio*, & latè Stanil. Socolou. *orat.* 2. *Eccles.*

M.

- Memyces*. S. Epiph. her. 41.
Milui. Hesych. lib. 2. in *Leuit.*
Moruri. Epiph. her. 62.
Muli. Athanasius in *vita S. Antonij.*
Muranae. Epiph. her. 30.
Mures. Tertull. lib. 1. in *Marcio.* c. 1.
Musca. Aug. tract. 1. in *Ioan. Vinc. Lyr.* in *comm.*
Myagri. Epiph. her. 61.

145

N.

- Noctua*. Ambros. *serm.* 43. & 5. *Hex.* c. 24.
Nycticoraces. Nouatian. *de cibis Iudaic.* c. 3.

O.

- Onagri*. S. Greg. *ib. moral.* c. 23. Rabanus lib. *Allegor.* tom. 5.
Ostracina. S. Epiph. her. 40.

P.

- Pardi*. Cyrill. Alex. lib. 2. *Dialog.* cum Herm. Gillebert. f. 29. in *Cant.* Aug. *hom.* 10. in *Apocal.*
Pemphredones. Epiph. her. 41.
Perdices nimis contentiosa. S. August. tract. 3. in *epist. Ioan.* & lib. 13. contra Faust. cap. 12.
Phalangij Tetragnathi. Epiph. her. 35.
Phyali. Epiph. her. 50.
Porci. S. Ephrem. *interrog.* 3. *christ. Naz. orat.* 42. & *ibi* Nicetas. *Anast.* cap. 4. & 14. *ὀδὸν ὄν.*

Q.

- Quadrupedes in deserto*. Hieron. in c. 30. *Isaia.*

R.

- Rana*. Gelaf. *epist.* 5. August. *de Decal.* & 10. *plagis.* Ether. & Beat. lib. 1. contra *Elipand.*
Rubeta. Epiph. her. 64.

S.

- Scarabai*. Epiph. her. 40. Hieron. in cap. 2. *Abacuc.*
Scytala. Epiph. her. 63.
Scolopendra. Epiph. her. 51.
Scorpiones. Tertull. in *scorp.* Epiph. her. 31. & 58. Ansel. in c. 9. *Apocal.*
Sepes, *Vipera*. Epiph. her. 28.

Sepia.

Sepia. Tertull. lib. 2. in *Marc. Naz. orat.* 32.

Serpentes. Iren. lib. 4. in *praf. Ambros. lib. 2. in Luc. Hieron. lib. 1. in Iouin. Chrysoft. hom. 45. in Matth. August. in Psalm. 57. Leo Magnus serm. 5 de ieiunio decimi mensis.*

Simia. Ignat. *epist. ad Antioch.* Cypr. *epist. 73. Chrysoft. homil. 19. in Matth. Stelliones.* Epiph. *har. 49.*

Struthiones. Eucher. in *formul. spir. intell. cap. 1.*

Sues. Hieron. lib. 1. in *Iouin. Greg. 31. mor. c. 1.*

T.

Talpa. Epiph. *har. 52. Eucher. cap. 1. Formular.*

Tauri cervicofi. S. Aug. in *Psalm. 39. & 106.*

Tauri inter vaccas populorum. Greg. 35. *mor. c. 6.*

Tauri pingues. Lucif. Calar. *de non parcendo delinq.*

Testudines tardigrada. Hieron. in *cap. 12. Osee.*

Tinea. Ambros. *praf. in Luc. & lib. 1. de Spir. S. cap. 20. Greg. 18. mor. c. 9.*

Typhlopes. Epiph. *har. 61.*

V.

146. *Vacca lasciuientes.* Hieron. *Ierem. 46.*

Vermes. Lucif. Calar. *lib. de non conuen. cum haret.*

Vespa. Epiph. *har. 44.*

Vesperiliones. Nouatian. *de cibis Iudaic.*

Viperæ. Chrysoft. *hom. 45. in Matth. Epiph. har. 26. Hieron. in Paula laud. Fulg. lib. 1. de remiss. pecc. cap. 16.*

Vituli abarmentati. Lucif. Calar. *lib. de non parcendo in Deum delinq. Cyril. Alex. in exposit. fidei.*

Vpupa. Hieron. in *cap. 5. Zach.*

Vrsi. August. *homil. 10. in Apocal.*

Vulpes. Ambros. *lib. 7. in Luc. ad cap. 9. Hieron. in Orationem Ieremie. August. in Psalm. 67. & serm. 107. de temp. S. Greg. in cap. 2. Cant. S. Bern. serm. 65. in Cant. Petr. Damiani opusc. 52. cap. 7.*

Vultures. Hesych. *lib. 2. in Leuit.*

Z.

Zopyri Vespacei. Epiph. *har. 44.*

Specimen dantaxat spopondi, & exhibui. Nam si diligentiam hac in parte probare voluissem, iustum volumen conflandum fuisset. Nec plura generatim de asperitate Patrum in hæreticos.

Aliquot Patres in Hæreticos asperi, recensentur.

S. HIERONYMVS.

Nunc sigillatim referendi sunt aliqui Patres in hæreticis asperè tractandis insignes, quo in genere singularem acrimoniam, & nunquam de seueritate remittentem austeritatem prodit S. Hieronymus, vt cum Vigilantium, Heludium, Iouinianum, Pelagium, Luciferianos, Origenistas, aliumve quempiam sectarium insequitur, dissecans libris valde excellentibus hostes, vt de eo dixit Prosper *carmine aduersus ingratos.*

Nam

Nam in hos maximè opportuna est asperitas, cùm mansuetudo non profuit. Nec ea asperitas sæuitiæ est deputanda, quia, vt idem S. Hieronymus *epist. ad Riparium contra Vigilantium*, in hanc rem ait, *non est crudelis pro Deo pietas*. Commendat quidem S. Chrysostomus *serm. 10. in ad Coloss.* & latè *serm. de Anathemate*; & S. Augustinus *lib. 2. contra duas epistolas Pelagian. cap. 3.* benignitatem, ac suauitatem in iis, qui cum hæreticis agunt: sed hoc de non præfracti ingenij hæreticis intelligunt: contumaces autem contumendos esse non negant. Virumque egregiè quoque tradit Theophilus Alexandr. *epist. 1. Pasch.* & insigniter planè Photius, cuius longam de hac re disputationem in *lib. quest. & responsorum ad Amphiloichium*, descripsit Turrianus *lib. contra Boquinum in cap. 14. à pag. 200.* Breuiculum inde repræsentat, & aliis additis idem illustrat in defensione locorum *de Eccles. & Pastore cap. 6.* Itaque malè S. Hieronymus ob fortitudinem scriptionis in hæreticos, mordacitatis improbatæ damnaretur. Insaniuit verò Erasmus in *Prefatiuncula ad librum contra Vigilantium*, cùm dixit *se cogi desiderare in Hieronymo Vigilantium impugnantem modestiam.*

146.

S. Epiphanius.

Eiusdem cum S. Hieronymo genij fuit S. Epiphanius. Is in *prefatione Panarij* sic scribit in hanc rem. [Rogati sitis pro indulgentia veniæ, si alicubi reperietis, nos aliquos impetere, aut cauillis incessere, cùm aliàs hunc morem non habeamus. Itaque si alicubi propter zelum aduersus hæreses, & ad auertendos lectores, exacerbati dixerimus aliquos, *deceptores*, aut *circulatores*, aut *miseros homines*, ignoscite. Ipsa enim necessitas, aduersus huius certaminis doctrinas instans, talem nobis sudorem efficit, & vt lectores auertantur, & vt ostendamus penitus interdictas à nostra doctrina illorum operas, mysteriæque, & doctrinas. Quo etiam per orationis, ac contradictionis nostræ vehementiam, libertatem nostram ostendamus, & quo etiam aliquos ex ipsis per grauiores putatos sermones effugiamus.] Et rursus in calce Panarij, in compendiarie fidei expositione *num. 19.* [Qui hæc lecturi estis, rogo vt veniam detis meæ humilitati, ac debilitati, & mentis meæ tenuitati, quæ à multo hæreseon veneno obitupuit, & hiat, instar nauseantis, & reuomentis, propter austera verba, per quæ contra quosdam commota, inuecta est, dum aliquos *scelerates*, aut *impostores*, aut *erroneos*, aut *deceptores* appellauit. Nam propter multam veneni molestiam, ac vexationem, (quamuis hic non noster mos sit, vt aliquos libenter sugillumus,) coacti fuimus talibus ipsos impetere verbis, quo mentem quorundam auerteremus; ne fortè putent, nos ex eo, si displicentiam nostram non publicassemus, in reuelando ea, quæ ab ipsis dicuntur, aut fiunt, partem habere mentis assentientis prauæ vniuscuiusque hæresis opinioni.]

147.

*Petrus Sebastenus, SS. Basilij, ac Nysseni,
germanus.*

Habet hic locum depulsio dubitationis, quæ sollicitum aliquando tenuit

N

S. Grego

148.

S. Gregorium Nyssenum, cum pro S. Basilio aduersus Eunomium responderet. Eius verba reddo ex epistola ad Petrum fratrem, Episcopum Sebastianum: [Sæpius interpellatus à multis, qui aliquo veritatis zelo tenebantur, quòd fama iam nescio quomodo vulgauerat, me aduersus blasphemum Eunomium refutationem confecisse, è re fore iudicavi, ante omnia te super hac re consiliario vti; num scilicet opus euulgandum, an aliud consilium capiendum sit. Quod ancipitem me reddit, est istud: cum sub ipsam S. Basilij mortem, librum Eunomij accepissem, corde adhuc desiderio illius, & ob communem Ecclesiarum calamitatem admodum dolente: Eunomius autem non solum ea quæ ad sui dogmatis peruersitatem stabiliendam conducunt, attulerit, sed plus diligentia in conuitiis aduersus Patrem nostrum ei aculandis studiosè posuerit, exasperatus, contumeliis ab illo effusus, alicubi nonnihil iræ, & bilis contra scriptorem ostendi. Cum autem plerique aliam fortassis persuasionem habeant, quasi eo simus ingenio, vt eos, qui petulanter in nos insurgunt, æquo, & patiente animo sustinere, & ex disciplina S. Basilij, moderationem in moribus quoad licet, exhibere soleamus; metui ne ex his quæ contra hunc aduersarium scripsimus, lectoribus noui appareremus, tanquam qui ad calumniatorum conuitia facilè inflammaremur. An fortè ne tales habeamur, obstabit, quòd non pro nobis, sed pro probrosis in Patrem nostrum dictis irascimur? Nam in huiusmodi rebus, maiorem forsitan veniam meretur succensere, quàm moderatè agere.] Hactenus ad Petrum Sebastianum fratrem suum, S. Gregorius Nyssenus, anceps pro nonnulla scriptiois suæ asperitate, quam aduersarij infrunitus animus, & calamus extorserat.

Dubitationem sancti viri, ita dispulit germanus eius Petrus, redditis ad eum literis, vt eum impellat ad transfodiendam aduersarij iactantiam, gladiæ spiritus, & spurcitiam Eunomianam more amulæ Phinees validè transfigendam; nec vereatur asper audire in huiusmodi scriptioe. [Bilis enim, (inquit,) & acrimonia orationi insperfa, salis vicem, & gratiam sensibus animæ præbet.] Eoque accommodat illius Iobi 6. *Quomodo comedi poterit, quod non est sale conditum.*

S. HILARIUS.

149. S. Hilarius, qua seueritate egerit aduersus Constantium Arrianum, tamen Imperatorem, legere licet eo præsertim libro, cuius principium est, *Tempus est loquendi*; quem librum tamen Erasmus post Constantij mortem conscriptum asserit, & idcirco S. Hilarium ridet, quasi animosè insultauerit Leoni mortuo, tamen esse reuera conscriptum superstitè Constantio, multis coniecturis astruit Baronius *tom. 3. Annal.* Et saltem conscriptus est post mortem quidem Constantij, vt tradere videtur S. Hieronymus *lib. de script.* in Hilario, tamen ignorante S. Hilario obitum Constantij, vt existimat Bellarm. *lib. de scriptor. in Hilario.* Eo igitur lib. S. Hilarius, his præter cætera verborum iaculis imperit Imperatorem. [Pugnans contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem, contra Constantium Antichristum.] Et mox. [Cesset maledictorum opinio, & mendacij suspicio; veritatis enim ministros,

ministros, decet vera proferre: si falsa dicimus, infamis sit sermo maledicus; si verò vniuersa hæc manifesta esse ostendimus, non sumus extra Apostolicam libertatem, & modestiam, post longum hæc silentium arguentes.] Subiicit varia Sanctorum exempla, à quibus absque petulantia nota, Herodes, & Antiochus, fortiter, & seuerè appetiti erant. Confert Constantium Neroni, Decio, & Maximiano, imò plus debuisse his apertis persecutoribus Christianos, quàm Constantio clanculario hosti, contestatur. Vocat Tyrannum, non humanorum, sed diuinorum, omnium crudelium crudelissimum, damno maiore in Christianos, & minore venia desæuientem, quàm priscos illos Ethnicos, quantumuis truces, ac efferos. Appellat scelestissimum mortaliū, filiam patris Diaboli, corruptionem noctem, infidelem impium, lupum rapacem, ouem falsam, Iudæ oscula figentem. Vides quàm non molliter S. Hilarius agat aduersus hæreticum, tametsi in mundi vertice collocatum: ac proinde quàm non semper sit damnandus asperitatis, qui seueritate armatur contra inimicos veritatis, & ipsius Dei testes.

S. LUCIFER CALARITANVS.

Sed nullum huius rei exemplum inueniri luculentius possit, eo quod suppeditat S. Lucifer Calaritanus. Illam S. Hieronymus in *Catalogo*, & S. Athanasius, à constantia, & generositate Christiana valdè celebrat: specialitèrque S. Athanasius perlectis libris eius contra Constantium, ait se perspexisse in eis, [imaginem Apostolicam, fiduciam propheticam, magisterium veritatis, doctrinam veræ fidei, viam cœlestem, martyrij gloriam, triumphos aduersum hæresim, traditionem integram Patrum, regulam rectam Ecclesiastici Ordinis.] Hos libros scripserat Lucifer contra Constantium Imperatorem Arrianum, rerum tunc potientem; pro S. Athanasio, duos; de *Regibus apostaticis*, unum; de non conueniendo cum hæreticis, alterum; de eo, quòd moriendum sit pro Dei filio, item unum. In his libris omnes apices, tela, & spicula sunt. Nulla est verborum asperrimorum acerbitas, qua Imperatorem non feriat. Nulla comparatio Imperatoris cum aliis, quantumuis tererrimis, vt Herode, Iuda Iscarioth, & pessimis quibusque, qua abstineat. Prorsus vt incredibile videatur, Imperatoris longè potentissimi maiestatem, vires hominis vnus non fregisse, fatisque ei fuisse animorum, vt eo modo stylum stringeret. Cùmque Constantius, lectis prioribus Luciferi libris, de asperitate scriptionis quereretur, reposuit Lucifer aliam lucubrationem, quæ nulli cæterarum de acerbitate concedit, inscribiturque, *De non parcendo in Deum delinquentibus*, proposita enim sibi illis verbis exostulatione Constantij, [Dicis nos insolentes extitisse circa te, quem honorati decuerit.] Respondet Lucifer: [Si quisquam Dei cultorum pepercit Apostatis, sint vera quæ dicis de nobis.] Indeque orsus, monstrat consequenter per totum librum, omnes erraticos, per Dei cultores sic fuisse correptos, vt ipse eum corripuerat, id est, non molli & blanda correptione, sed acri & forti. Mihi quidem nuspam tanta scriptionis seueritas, siue scriptoris, siue eius, in quem scribebat, conditionem attendas, occurrere posse videtur. Et tamen laudatam vidisti eam acrimoniam, à S. Hieronymo, & à S. Athanasio, quod contra hæreticum præfracti ingenij scriberet,

150.

quem sic contundi oporteret. Et fuisse Luciferum sanctitate eximium, cœlitumque honoribus apud Sardos meritò honestatum, trado pleniùs in tractatione de calumnia. Itaque tanti viri exemplo liquet, fas esse in hæreticos contumaces duriùs agere, præsertim cùm ipsi hæretici sint scribendo, ac loquendo admodum acerbi in Catholicos; quod rectè monstrat Gaspar Chiccocius *lib. 1. colloquiorum cap. 12. & 13.* & ad huius Erotematis finem, exemplis restatum dabo. Par tamen est deprehendi, scriptorem acerbiùs hæreticos insectantem, non homines, sed hæresim insequi, vt de se profiretur S. Chrysostronus *oratione de S. Phoca*, & optimè Naziazenus *orat. 32. num. 49.*

*Etiam in Catholicos erroribus citra hæresim sordentes,
aut vitiiis maculosos, asperi Patres.*

HIERONYMVS in *Ruffinum.*

151. Venio ad alios ab hæresis formalis nota immunes, quos tamen ob graues errores aceto mordaci perfundi, visum est Patribus operæ pretium. Qualis enim fuit S. Hieronymus in *Grunnium*, hoc est, *Ruffini exagitatione*? Et tamen quod consideratum attentè velim, non is fuit Ruffinus, quem ob apertam hæresim, lacerare liberiùs fas esset. Non pauci namque illius, & posterioris æui graues scriptores, Ruffinum commendant tanquam Catholicum. Audi enim quid de eo Paulinus *epist. 9. ad Seuerum.* [Adnotationem direxi ad Ruffinum Presbyterum, sanctæ Melaniæ in spiritali via comitem, verè Sanctum, & piè doctum, & ob hoc intima mihi affectione coniunctum.] Cassianus quoque *lib. 7. de Incarn. cap. 27.* sic de Ruffino scribit, non ignarus, quæ eicùm S. Hieronymo intercessissent simultates, & quorum insimulasser eum S. Hieronymus, [Ruffinus, Christianæ Philosophiæ vir, haud contemnenda Ecclesiasticorum Doctorum portio.] Gelasius Papa in *Concilio 70. Episcoporum*, eo decreto, quo Ruffino maxime incommodauit, iis omnibus improbatis, in quibus S. Hieronymus Ruffinum notarat, non habet tamen Ruffinum pro hæretico, aut homine nequam; imò eum vocat *religiosum virum*. Videtis eius elogia congesta ex variis à Rosvedio *ad lib. 2. vite Patrum.*

152. Et tamen in hominem Romani Pontificis iudicio religiosum, ita stylum acuit S. Hieronymus, vt non possit lenis videri; quamuis, quia argumentum in quo versabatur, & iusta æmuli compressio seueritatem deposcebat, innoxia ei fuerit aculeata scriptio. Specimen repræsentò. Nunc eum vocat *Scorpium*, nunc *Alecto*, nunc *Grunnium*. Ab initio *lib. 1. Apologiæ*, canem vocat, & eius scholam, *tyrannicam*. Per ironiam, *Sapientia columen*, & *normam Catonianæ seueritatis*, eum appellat. *Sui temporis Aristarchum puerilia nescientem*, nominat. Ad Grammaticæ Magistros eum amandat. Hoc enim est quod illi *lib. 1. Apologiæ* obiicit *num. 27.* [Tu, qui in Latinis mussitas, & testudineo gradu moueris potius, quàm incedis, vel Græcè debes scribere, vt apud homines Græci sermonis ignaros aliena scire videaris: vel si Latina tentaueris, antè audire Grammaticum, ferulæ manum subtrahere, & inter paruulos ἐπιμαρτυροῦν, artem loquendi discere. Quamuis Crecos quis spiret, & Darios, litteræ marisupium.

marfupium non fequuntur : fudoris comites funt , & laboris focix ieiuniorum , non faturitatis , non continentix , non luxurix .]

Eandem ignorantiam Grammaticæ ei obiicit , fub illius libri finem , aiens eum ob ignorantiam Logicæ , Stoicum non effe , fed effe Epicureum , non quærentem quomodo , fed quid loquatur . Addit *ibidem* , fe Ruffinum legendo , putare legere Heraclitum , ob fcriptionis caliginem , qua ne fuis quidem , imò nec fibi ipfi effet perfpicuus : *lib.2. ferè initio* , apertiffimi mendacij eum accufat . Inferius , nugis , & acyrologiis omnem eius fcattere orationem , pronunciat . Post multa eius generis , fic concludit *cap.2.* [Tam putidè , & confusè loquitur , vt plus ego in reprehendendo laborem , quàm ille in fcribendo .] Rurfus *cap.3. num.24.* [Mira eloquentia , & Attico flore variata . *Quinimò etiam , & quæ mihi ad fufpicionem venerunt.* Exoftulat aufum illum effe , hæc Romam verborum portenta transmittere . Compeditam putes linguam eius , & inextricabilibus nodis ligatam ; vix in humanum fonum erumpere . *Initio lib.3.* [In ore ftulti , baculus contumeliæ .] Et mox . [Venuffiffimè Monachorum , bone Presbyter , imitator Chrifti .] Rurfus *infra.* [Apparet te voluntatem habere mentiendi , artem fingendi non habere .] Et *cap.3.* [Tantam habes Græci , Latinique fermonis fcientiam , vt & Græci te Latinum , & Latini te Græcum putent .] Non ita multo pòft . [Tibi quafi Religiofulus , & Sanctulus , perfonam humilitatis imponis .] *Inferius.* [Omne iter diètionis tuæ , abfque Palladis arte , falebris , & voraginibus vitiorum inciditur .] *Cap.6.* [Eadem licentia , imò impudentia mentiendi , qua putas omnes tuis fermonibus credituros , addis ,] &c. Et paulo pòft . [Et hoc vno capitulo comprobabo , ferream te frontem poffidere fallaciæ .] *Cap.11.* [De vno pectoris fterquilinio , & odorem rofarum , & fœtorem profers cadauerum .] In extremo libro , infaniam furibundi fe excantare profelfus , iaculis fententiarum de Prouerbio- rum libro contra fatuum congeftis , Ruffinum confodit .

152.

Item in difcolos Monachos , & Clericos.

Neque verò contra Ruffinum duntaxat , afperior delicatulis vilus eft S. Hieronymus , fed *omnium lacerator* audiuit : & idcirco in omnium penè incurrit odia . Quod ne cogar fignatis variis locis monftrare , ex Postumiani oculati teftis narratione , apud Seuerum Sulpitium *dial.1.* certum reddo . Cùm enim de laudibus fanèti viri aliqua præmiſſet , & de Gallo collocutore , ipfoque Seuero , an non compertum haberent faltem ex fama Hieronymum , percontatus effet . [Nobis verò , Gallus , (inquit ,) nimium , nimiumque comper- tus eft . Nam ante hoc quinquennium , quendam illius libellum legi , in quo tota noſtrorum natio Monachorum ab eo vehementiffimè vexatur , & carpi- tur . Vnde interdum Belgius noſter valdè irafci folet , quòd dixerit , nos vſque ad vomitum folere fatiari . Ego autem illi viro ignoſco , atque ita ſentio , de Orientalibus illum potiùs Monachis , quàm de Occidentalibus diſputaſſe . Nam edacitas in Græcis gula eft , in Gallis natura . Tum ego ; ſcholasticè in- quam , Galie defendis gentem tuam . Sed quæſo te , liber iſte numquid hoc ſo- lum vitium damnat in Monachis ? Immodè verò (inquit ,) nihil penitus omiſit , quod non carperet , laceraret , exponeret , præcipuè auaritiã : nec minùs vani-

153.

tatem infectatus est. Multa de superbia, non pauca de superstitione differuit. Verè fatebor, pinxisse mihi videtur vitia multorum. Cæterum de familiaritatibus Virginum & Monachorum, atque etiam Clericorum, quàm vera, quàm fortia disputavit? Vnde à quibusdam, quos nominare nolo, dicitur non amari. Nam sicut Belgicus noster irascitur, edacitatis nimie nos notatos; ita illi fremere dicuntur, cum in illo opusculo scriptum legunt: Cælibem spernit virgo germanum fratrem, quærit extraneum. Ad hæc ego: Nisi, inquam, Galle progredieris; caue ne & te aliquis, qui hæc fortassis agnoscit, exaudiat, teque vnâ cum Hieronymo incipiat non amare. Nam quia Scholasticus es, non immeritò te versu Comici illius admonebo; *obsequium amicos, veritas odium parit.*] Rursus paulo post Posthuanus hæc de Hieronymo subdit. [Ego apud Hieronymum sex mensibus fui, cui iugis aduersus malos pugna. perpetuumque certamen, concituit odia perditorum: oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non desinit; oderunt Clerici, quia vitam eorum infectatur, & crimina; sed planè eum boni omnes admirantur, & diligunt: nam qui eum hæreticum esse arbitrantur, insaniant.]

154.

Habet lector vulgarem tunc de S. Hieronymo superstite rumorem, eiusque causas. Ex quibus liquet, quàm iniuste, & flagitiosè vir sanctus, ab iis, qui per eum defricari sua vitia ægrè ferebant, laceraretur, vt lacerator. Claudius Taurinensis, referente Dungalo, contra S. Hieronymum, impotenter efferbuit, id quod etiam posteriores aliqui in D. Hieronymo carpando impudenter bacchati præstiterunt, vt Erasmus, qui immodestie insinulauit S. Hieronymum; & lutulentius Simon Lithus Misenus, approbans tetrum illud S. Hieronymi dehonestamentum, à nescio quo criminatore concinnatum. [Nemo ignotat, qui pagellam saltem legerit vnâ, quàm sit Hieronymus amatulentus, quàm immodestus, quàm denique furibundus; aded vt sapientissimè olim dictum sit, responsonem Hieronymi aliud non esse, quàm iræ impotentiam, atque conuictorum plaustra: Tolle enim conuictia, *Caupo Calaguritanus, Dormitantius, Hercules monstra.* Tolle exclamationes tragicas, ampullas, & sesquipedalia verba. Tolle iurgia, ironias, & forenses rixas, & nihil penè habebis reliqui, nihil Prophetici, nihil Apostolici.] Effrontissima hæc de sanctissimo Doctore maledicentia, non aliunde ortum habuit, quàm vnde laceratio eiusdem per priscos illos à Seuero recensitos: nimirum quòd S. Hieronymus inconciliabiliter errores, ac vitia detestaretur, & fortissimè infectaretur. Itaque hostes veritatis, fortitudinem scriptionis S. Hieronymi, immodestie, & furoris, ac impotentis iræ insinulare non erubuerunt. Et arietes omnes pusilli gregis, cum in omnes SS. Patres sint pessimè animati, contra Sanctum Hieronymum omnia pudoris repagula perfregerunt; vt apud Gretserum videre est in *Apologia tertia contra Misenum cap. 1. lib. 1.* Et nominatim Iosephum Scaligerum, ob hanc in Sanctum Hieronymum petulantiam, castigat *lib. 3. var. cap. 5.* Sed hæc est maxima S. Hieronymi gloria, quòd ab hominibus nequam, sic profcindatur ob fortitudinem, & nonnullam acrimoniam scriptionis iuste asperata. Huiusmodi genium S. Ambrosio communem fuisse cum S. Hieronymo, scribit Gerlo in *Mystica Theolog. pract. consider. 2.* quod non puto verum; nota enim est Sancti Ambrosij placiditas, & lenitas animi.

Quam

*Quàm seuerè à multis Patribus habitus Origenes, etiãsi
formaliter nequaquam Hæreticus.*

Origenis scripta grauibus erroribus fuisse deformata, nemo prudens in-
ficias iuerit, cum id tam perspicuè S. Hieronymus, Epiphanius, Theophilus
Alexandrinus, aliique euicerint. Fuisse tamen formaliter hæreticum Orige-
nem, non conuincitur. Et Vincent. Lyrin. *cap. 23. conuincit.* post amplifica-
tum Origenis casum, non abhorret à sententia, quæ errores libris eius
insperfos, adulteratoribus tribuit: his tamen verborum iaculis à supradictis
Patribus confoditur, quia sic exigebat negotij grauitas, vt minùs attentis
lectoribus, seuerius fortassis habitus, videri possit. Ad Hieronymum non
redeo, qui in mordendo Origene est perpetuus. Epiphanius his floribus
Origenem consperfit *heresi. 64.* [Verera Græcorum somnia ac nugas rete-
xit. Nugari non desinit, singulis penè dictionibus aberrat. Arrogans homo,
& opinione sui inflatus, eorumque, quæ inuestigari nequeant, scrutator, qui
cælos ipsos prætergressus est, quique ineptissima loquacitate, Orbem terra-
rum impleuit. Hominum furiosissimus, variis in libris ingentes nugas effu-
tiuit. Nugæ eius, & impia doctrina, qua humani generis vitam, ascitita Gen-
tiliam superstitione, atque improbitate corrumpit: infidelis homo, & infide-
libus deterior, mortalium infidelissimus. Infælix, & insolens loquacitas.
Babylon, vetus nobis instaurata confusio. Sodoma, & horribilium scele-
rum clamor, ad Deum vsque prouectus.] Sub finem, totam disputationem
sic obsignat *num. 73.* [Atque hæc aduersus vltro sibi sapientiam arrogantem
Origenem, qui vanè sibi ipsi *Adamantijs* nomen imposuit: itémque aduersus
ipsius absurditatem, & perniciosam doctrinam, contra veritatem in multis
fidei partibus malè ab ipso excogitatum.] Et mox. [Hei mihi! quomodo læsus
es, & quomodo alios læsisti, velut ab horrenda vipera commorsus à mundana
doctrina, etiam aliis venenum factus es.] Tandem in ipsa meta. [Tu Origenes,
à prædicta Græca doctrina, mente excæcatus, venenum his, qui tibi credide-
runt, euomisti, & factus es ipsis in edulium venenatum; ita vt per quæ ipse
iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.]

155.

Qui Theophili Alexandrini verborum iacula in Origenem, ex paucis, quæ
extant, epistolis Paschalibus velit colligere, adigendus profectò erit, ad vniuer-
sas propè epistolas exscribendas. Vnicus locus ex *epist. 2.* specimen omnium esto.
Subitò enim sic exclamat, post Ieremiam *cap. 22.* [*Terra, terra, audi verbum Do-
mini. Scribe virum istum abdicatum.* Quis enim infernus hæc mala suscipere po-
est? Qui Tartarus de rebus istiusmodi cogitare? Quæ gigantum insania tam
rebellis extitit, & Turrim impietatis extruxit? Quæ libido lasciuens, & Dæ-
monum amore deperiens, sic vniuerso dogmati transeanti deuaricauit crura-
mentis suæ? Quis in tantum de Sodomitica vinea bibit, vt inebriatus vino furo-
ris eius, toto corde conciderit? Quis Babyloniorum ita fluminum gurgibus
irrigatus, vinos Israël fontes reliquit? Quis egrediens de Hierusalem, & Hiero-
boam filij Nabath imitator existens, tot errorum altaria fabricatus est, & ararum
prophana thura succedit: Cur Dathá, & Abiron, qui minora peccarunt, non veni-
ant ante Tribunal Christi, & sui cõparatione cõdénent eum, qui extra Ecclesiã Saluato-
ris variarum doctrinarum thuribula Diabolico igne cõpleuit? Neque enim Dominus:
qui i

156.

qui loquitur per Prophetam : *Ego visiones multiplicavi , & in manibus Prophetarum adsimilatus sum* , adulterinas eum docuit proferre doctrinas. Nec qui à principio ipsi viderunt , & Ministri fuerunt verbi Dei ; nec Prophetarum chorus , qui olim vocabantur *videntes* , hæc instituit. Sed ipse suæ mentis arbitrio , furori Dæmonum seruiens , & blando cogitationum errore deceptus , gregem , & , (vt ita dicam ,) examen dogmatum peruersorum , per totum Orbem immisit mentibus indoctorum. Ille est qui Assyriis , Babylonisque fluminibus aperuit os suum ; qui nauem Ecclesiæ , bonarum mercium plenam , & doctrinæ salutis , fluctibus operire conatus est , dum Imperatorum laude sustollitur , & Scripturarum sensum , aliter , quàm se habet veritas , edisserens , gloriatur in confusione sua. Quis enim tam innumerabiles & garrulos , & verbositate atque imperitiæ plenos conscripsit libros , & infatigabili studio dies noctesque coniunxit , vt errorum monumenta dimittens , mereretur audire : Multis itineribus tuis deceptus es ? Vtus es enim duce pessimo , aura populari , & plurimis falsæ scientiæ voluminibus exaratis , ac rebelli contra Deum mente pugnans , vnguento Cœlestium doctrinarum , saniem quandam , & pædorem sui fœtoris immiscuit ; vt rursus ad suam animam diceretur : *Immunda , & famosa , & nimia iniquitatibus*. Neque enim Prophetam audire voluit commonentem , *Quare diligitis vanitatem , & queritis mendacium ?*]

S. Gregorij Nazianzeni scriptio in Maximum , tametsi necdum hæreticum , minimè lenis.

157. Nondum in Apollinaristarum hæresim præceps ruerat Maximus Alexandrinus ex Philosopho Cynico Christianus ; ea enim prolapsio , fuit extrema linea improbitatis Maximi , ad quam præ desperatione actus est , cum se , & à Theodosio Imperatore , & à Damaso Papa , & à probis omnibus reiectum ac explosum vidit. Erat igitur adhuc Catholicus cum in eum scripsit S. Gregorius Nazianenus , deprehensa ingratiissimi hominis perfidia , qui Constantinopolim pessimo in ipsum S. Gregorium animo profectus , & apud eum aliquandiu diuersatus , exornatus insuper celebri encomio quod hodiè que legitur , sed mutato *Maximi* nomine , (vt S. Hieronymus *lib. de scriptor.* admonet ,) in nomen *Heronis* , estque oratio Theologi 23. calces ipsi S. Gregorio illiserat , & in eius exaurationem incubuerat. Quàm non mollis ac lenis in Maximum fuerit S. Gregorius , apud eum videre est , cum *orat.* 28. quæ discitis Maximi conatibus regresso in Urbem S. Gregorio , est habita , tum carmine de vita sua. Ea oratione , Maximum nominat *canem per vim irrupentem in classem pastorum* , idque quod absurdum valdè est , cum ad pastoralis muneris administrationem nihil omninò contulisset aliud , quàm quod comam , cui ornandæ & alendæ turpiter studuerat , Cynicismum specie externa eiurans rasisset : qui nec in canum mansisset ordine , nec pastor factus esset , nisi vt oues lanicaret atque dispergeret , & aliorum labores infringeret. Confert eum cum Iuda proditore , Christum fœdissimo mercimonio ob tantulam pecuniam vendente : factumque eius sub humili specie , & abditam corde superbiam , perstringit acriter ; partim apertè , partim per allusiones non magna opera euoluendas. At carmine de vita sua à *num.* 51. Maximum appellat *effœminatam* ,

natum, Ægyptium, spectrum malum, rabidum canem, Cynicum, viarum seruuulum, Martem horridum, mutam labem, cetum immaniſſimum; creatione altera, & Philoſophico miraculo, è ſepho in ſcropham transformatum, & moribus perditum, Proteum alterum, improbum hypocritam, qui vapulaſſe vt Martyr videri voluerat cum eſſet nocens flagrio, fœdum canem; bene Byzantio, bene Theſſalonica & Alexandria expulſum. His & aliis huiuſmodi coloribus Maximum depingit Theologus, quæ quàm non leuis ſit tractatio hominis, permitto lectorum iudicio.

D. Bernardus, quàm aſper in Petrum Abailardum, etiamſi
à formali heresi alienum.

Petrus Abailardus, hæreticus formalis non erat, cum D. Bernardum habuit aduerſarium. Teſtantur id quæ de Abailardo ſcripta extant à Petro Cluniaceniſi. Laborabat tamen Petrus fœdis erroribus. Quàm acriter in eum inſurgat S. Bernardus, mitiſſimus cæteroqui ſuper omnes qui morabantur in terra, ex variis locis, quibus hominem exagitat, facile eſt demonſtrare. *Epift. 188. ad Episcopos, & Cardinales Romana Eccleſia*, ſic de Abailardo ſcribit. [Ad vos referimus non quæſtiones, ſed læſiones fidei, & iniurias Chriſti, Patrum probra atque contemptus; præſentium ſcandala, pericula poſteriorum. Irridetur ſimplicium fides, euilcerantur arcana Dei, quæſtiones de altiffimis rebus temerariè ventilantur, inſultatur Patribus, quòd eas magis ſopriendas, quàm ſoluendas cenſuerint. Inde fit, quòd Agnus Paſchalis contra Dei ſcitum, aut aqua coquitur, aut erudus diſcerpitur, more, & ore beſtiali: quod reſiduum eſt, non igne comburitur, ſed conculcatur: ita omnia vſurpat ſibi humanum ingenium, fidei nihil reſeruans. Tentat altiora ſe, fortiora ſcrutatur, itruit in diuina, ſancta temerat magis, quàm referat, clauſa & ſignata non aperit, ſed diripit, & quicquid ſibi non inuenit peruium, id putat nihilum; credere dedignatur. Legite, ſi placet, librum Petri Abailardi, quem dicit *Theologia*, (enumerat eius libros,) & animaduertite quantæ ibi ſylueſcant ſegetes ſacrilegiorum, atque errorum.] Mox petit, [vt qui aſcendit ad cœlos, deſcendat vſque ad inferos, & opera tenebrarum auſa prodire in lucem, arguantur à luce in lucem: vt dum qui publicè peccat, publicè arguitur, comprimant ſeſe etiam alij, ponentes tenebras in lucem, diſputantes in triuijs de diuinis, qui loquuntur mala in cordibus ſuis, & in codicibus ſuis ſcribunt: & ſic obſtruatur os loquentium iniqua.]

Epift. 189. quæ eſt ad Innocentium II. poſt multa de erroribus Abailardi, hæc de eo nominatim. [Procedit Goliath procero corpore, nobili illo ſuo bellico apparatu circum munitus, antecedente eius quoque armigero Arnaldo de Brixia: ſquamma ſquamme coniangitur, & nec ſpiraculum incedit per eas, ſiquidem ſibilauiſt apis quæ erat in Francia, api de Italia; & venerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius: intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in phaterra, vt ſagittent in obſcuro reſtos corde. In victu autem, & habitu habentes formam pietatis, ſed virtutem eius abnegantes, eo decipiunt plurimos, quo tranſfigurant ſe in Angelos lucis, cum ſint Satanæ. Stans ergo Goliath vnâ cum armigero ſuo inter vtraſque acies, clamat aduerſus
O phalangas

158.

phalanges Israël, exprobratque agminibus Sanctorum.] *Epist.* 190. ad eundem Pontificem. [Habemus in Francia nouum de veteri magistro Theologum, qui ab ineunte ætate sua in arte Dialectica lusit; & nunc in Scripturis sanctis insanit. Olim damnata, & sopita dogmata, tam sua videlicet, quàm aliena, suscitare conatur; insuper, & noua addit. Qui dum omnium quæ sunt in cælo sursum, & quæ in terra deorsum, nihil præter solum nescio quid nescire dignatur, ponit in cælum os suum, & scrutatur alta Dei, rediensque ad nos, refert verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui: & dum paratus est de omnibus reddere rationem, præsumit & contra fidem.] Et mox. [Nónne plus quàm Arrius hic? Quis hæc ferat? Quis non claudat aures ad voces sacrilegas?] Rursus *inferius*. [O lingua magniloqua! &c. Manet Angelus Domini qui secet te mediam.] Postmodum. [In primo limine Theologiæ, vel potius stultilogiæ suæ.] Rursus. [Dum multum sudat, vt Platonem faciat Christianum, se probat Ethnicum. Nænas eius non paucas prætereo.] *Infra*. [Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blasphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non iustius os loquens talia fustibus tunderetur, quàm rationibus refelleretur? Nónne omnium meritò in se prouocat manus, cuius manus contra omnes?] Post multa incomparabilis Doctor, qui etiam profunda Dei sibi aperiens, & ea quibus vult lucida, & peruia facit. Altissimum Sacramentum, & mysterium absconditum à seculis, sic nobis suo mendacio planum, & apertum reddit, vt transire leuiter possit per illud, quiuis etiam incircumcisus, & immundus; quasi Dei sapientia cauere nescierit, aut neglexerit, quod ipsa prohibuit; sed dederit, & ipsa sanctum canibus, & margaritas porcis.] Haud multo post. [Irridet quæ sunt Spiritus Dei; quoniam stultitia illi videntur. Insultat Apostolo, inuehitur in Euangelium, Dominum blasphemat, contemnit, aut conculcat sacrum reuerendùmque Mysterium.] Sub finem epistolæ sic concludit. [Tot calumnias & inuectiones suas quas in Deum tam impiè, quàm imperitè euomit.]

159.

Epist. 191. nomine Remensis Antistitis ad eundem Innocentium ab ipso B. Bernardo conscripta. [Petrus Abailardi Christianæ fidei meritum euacuare nititur, dum totum quod Deus est, humana ratione arbitratur se posse comprehendere; ascendit vsque ad cælos, & descendit vsque ad abyssos. Nihil est quod lateat eum, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Homo est magnus in oculis suis, de fide contra fidem disputans, ambulans in magnis, & in mirabilibus super se, scrutator maiestatis, & hæresum fabricator.] *Epist.* 192. [Cùm de Trinitate loquitur, sapit Arrium; cùm de gratia, sapit Pelagium; cùm de persona Christi, sapit Nestorium. Eius os maledictione plenum est, & amaritudine, & dolo.] *Epist.* 193. [Magister Petrus Abailardus, sine regula Monachus, sine sollicitudine Prælatus, nec Ordinem tenet, nec tenetur ab Ordine; homo sibi dissimilis est: intus Herodes, foris Ioannes, totus ambiguus, nihil habens de Monacho præter nomen, & habitum.] Et mox. [Iniquitatem in excelsis loquitur; integritatem fidei, castitatemque Ecclesiæ, corrumpit. Transgreditur terminos quos posuerunt Patres nostri: sed de fide, de Sacramentis, de sancta Trinitate disputans, & scribens, singula pro sua voluntate mutat, auget, & minuit. In libris, & in operibus suis

suus ostendit se fabricatorem mendacij, & cultorem peruerforum dogmatum.] Est verum, his de causis S. Bernardum, à Quercetano, præfatione ad Abailardum, fuisse de felle & acerbitate scribendi reprehensum. Sed boni omnes aliter censuerunt, & Ecclesia damnato Abailardo, astipulata S. Bernardo, hanc nouitij Censoris petulantiam prædamnauit.

*Quàm non leuis in Censorem intempestiuum Petrus
Blesensis.*

Petrus Blesensis ab insulto sciolo demorsus, ea in illum regerit, quæ videri possent asperissima; opusculo, cui titulum fecit, *Inuectiua in deprauatorem operum suorum, Canonicum regularem*; Professus, dissimulaturum quidem fuisse se iniurias suas, sed veritum ne vaga, & effrænis impunitas, excitaret præsumptionis, incentiua, prorupisse in eam scriptionem, sanè piperatam, & falitam. Ab initio libelli, vocat aduersarium, sciolum, & quem pauca litera insanum facerent: linguam eius vocat dolosam, maledicam, magniloquam, scurrilem, dissolutam, vipeream, è qua serpentis antiqui sibilus audiretur, in qua loqueretur, qui quondam in serpente locutus est. Vocat inuidum, detractorem Deo odibilem, spiritu aspidis, oculis basilisci præditum. Addit esse superbum, & nihil scientiam, languentem circa questiones, & pugnas verborum, factum odorem mortis in mortem, cui frons sit meretricis, cui molestus sit poenitentia labor, abstinentia onerosa, importabilis discipline austeritas, ideoque ex claustro in insulam, specie religionis secesserit, tantum non apostata. Annumerat eum pulicibus mordacibus, tineis demolientibus, cynomiis, & cyniphibus, ac muscis Ægypti. Ait inuoluerent sententias sermonibus imperitis, & palliata iniquitate: discolum, & peruerfum disputatorem deprauare aliena; præstigijs sophismatibus attentare titulos veritatis: ea quæ communem, & simplicem intelligentiam habent, versuto interpretationis veneno corrumpere, & calumniosè peruertere per imposturam malitiæ atque furorem. Nominat *Prophetam Antichristi*, per quem mysterium iniquitatis iam operaretur; vocat *Prophetam Baal*, socium *Prophetarum Achab*, qui ei in mendacio diuinabant; *Collegam Caipha*, proditorem, ideoque *Labelis proditricis excusatorem*. Venenoso dente inuidiæ mordicata ab eo sua opuscula expostulat. Concludit vocans aduersarium, *Proteo monstruosorem, Manichæum, Pelagianum, errorum veterum cineres iam sopitos iterum suscitantem, & dogmata damnata solemniter, quasi lignorum materiam sibi ad eternum incendium coaceruantem*. Hactenus flores ex Blesensis vnica lucubratiuncula in hostem Religiosum. Quid ea scriptione aculeatius? Et fuit tamen Blesensis, (quod omnia eius scripta docent,) homo virtutis non vulgaris; & præter cætera decora, humilitatis eximia: quod docet longa per eum sacerdotij, præ conscientia tenuitatis suæ, & frequens pinguium Episcopatum repudiatio. Sed extorquebat ab homine, pio licet, & humili, voces asperiores, aduersarij malignitas, ruitura semper in peius, ni frænaretur. Sileo de S. Thoma *opusc.* 17. & 19. & de S. Bonauentura in Apologia, quos tamen modestissimos, senserunt aculeo non carere aduersarij, non quidem formaliter hæretici, sed tamen grauibus erroribus laborantes, quos propugnabant, & sordebant, etiam non leuibus maculis moralibus, quas validè defricari oportebat.

160.

161. Ut verò præmissi initio huius puncti, non modò cum agitur contra hæreses, aut errores, sed etiam cum mores perversi oratione forti sunt perstringendi, innoxia esto severitas, & non parcens iniquitati mordacitas. Quàm enim asper, & mordax in Afros, & Gallos suos Saluianus in opere de prouidentia? Quàm salitus in libris ad Ecclesiam Timothei nomine? Nemo tamen eam asperitatem scriptionis, & quasi piam sæuitiam, reprehensione dignam duxit, quin potius summoperè celebravit Saluiani zelum, quisquis corruptissimos illius ætatis mores, validè, & absque palpatione defricandos perspexit. Gildas cognomento Sapiens, in Britannos eo tempore moribus deprauatissimos, stylum armanit. Nihil legi potest durius, asperius, amarulentius; tantum tamen abest, ut ea mordacitas, & asperitas moribus admensa, displicuerit viris probis, ut potius egregiè sit collaudata, nominatim ab Alcuino *epist.* 28. & à Willelmo Malmesburiensi *lib.* 1. *de gestis Reg. Angl. cap.* 3. & in actis ipsius Gildæ *cap.* 15. quæ tanquam viri sancti, multis cœlestibus prodigiis insignia, pridem sunt conscripta, & nuper sunt edita in Bibliotheca Floriacensi. S. Bernardus quàm non molli stylo proscutus est Cluniacensium & Clericorum sui æui defectus? Petrus Blesensis, in malos mores, passim scaber, asper, mordax, sed iure & citra labem. Aluarus Pelagius Ord. Minorum Ioannis XXII. Pœnitentiarius, in opere *de planctu Ecclesie*, quàm non palpat defectus, qui ea ætate in Ecclesiam irreperant? Imò qua strigili non defricat cuiusvis Ordinis fideles, præsertim Ecclesiasticos? Neque tamen idcirco reprehenditur. Idem de Gersone dici potest, cuius plerique tractatus, sunt admodum amarulenti, præsertim 1. parte: ut is, quem inscripsit, *Declaratio compendiosa defectuum virorum Ecclesiasticorum*, hac ad libellum ipsum apostrophe conclusum;

Non defers merces, sed veri portitor es tu,

Et si displiceas, veri quia nuntius, ex quo

Asses vix valet esse tuum, quid si lacereris?

162. Hæc durities & asperitas, exprompta ad modum propositum, non est vitio vertenda scriptori, sed referenda est in conditionem materiæ, cum Saluiano: qui cum in sui temporis deprauatissimos mores, styli strigilem strinxisset, cum in opere de Prouidentia, tum in opere ad Ecclesiam, Timothei nomine; in extremo opere ad Ecclesiam, sic excusat nonnullam scriptionis duritiam, reuera fortitudinem. [Dura hæc forsitan atque austera videantur. Quidni? *Omnis enim disciplina*, (ut ait sermo diuinus,) *non est gaudij, sed mœroris*. Dura hæc & austera sunt. Sed quid facimus? Non licet rerum mutare naturas, & enunciari aliter veritas non potest, quàm vis ipsa exigit veritatis. Dura hæc quidam putant, scio, & satis certus sum. Sed quid facimus? Nisi duris non itur ad regnum, &c. Durum est avaris, ut largiantur sua. Quid mirum? Totum durum est, quicquid imperatur inuitis. Penè omnis sermo diuinus habet æmulos suos: quot genera præceptorum sunt, tot aduersariorum. Si largitatem esse in hominibus iubet Dominus, avarus irascitur; si parsimoniam exigit, prodigus execratur; sermones factos improbi, hostes suos dicunt; horrent raptores, quicquid de iustitia scribitur; horrent superbi, quicquid de humilitate mandatur; aduersantur ebriosi

ebriosi vbi sobrietas indicitur; detestantur impudici, vbi castitas imperatur. Aut nihil ergo dicendum est, aut quicquid dictum fuerit, cuiusque supradictorum hominum displicebit. Mauult quilibet improbus execrari legem, quàm emendare mentem: mauult præcepta odisse, quàm vitia. Inter hæc quid agant, quibus loquendi à Christo officia mandantur? Deo displicent, si tacent; hominibus, si loquuntur. Sed, vt Iudæis Apostoli responderunt, *Expedit magis Deo obedire, quàm hominibus*. Do tamen consilium omnibus quibus grauis & onerosa est lex Dei, si accipere non recusant, quemadmodum placere eis possint, quæ Deus præcipit. Cuncti enim qui oderunt mandatum sacrum, causam odij in seipsis habent: omne fastidium, non in præceptis legis, sed in moribus suis. Lex quippè bona, sed mores mali; ac per hoc mutant homines propositum & affectum suum. Si enim mores suos probabiles esse fecerint, nihil eis ex eo quod lex bona præcipit, displicebit: quando enim bonus quis esse cœperit, non potest non diligere legem Dei, quia hoc intra se habet lex Dei sancta, quod sancti homines in moribus.] Quod Saluianus toties hîc regerit de lege Dei, vt quadret instituto quo amolitur à se labem duritiæ, in scribendo, accipiendum est, de scriptione urgente quod præscribit lex diuina, aut vitia reprehendente, consentaneè ad legem diuinam. Atque ita quilibet scriptor cui ob notata vitia & fortiter commendatam virtutem, impingitur asperitas, vel durities scriptionis, habet quomodo cum Saluiano duritiem referat in mores deprauatos eam meritò extorquentes, citra labem scriptoris, qui vitia, non personas insequitur, vt de seipso professus est, nonnullam vehementiam suam tegens, S. Chrysostomus *Orat. de S. Phoca.*

*Scriptor seuerus in propositis causis, habet se vt Medicus,
cuius noxia lenitas.*

Liquet, in scriptione aduersùs hæreticos vel grauium errorum absque formali hæresi reos, aut vitiis non leuibus inquinatos, fas esse adhibere acrimoniam; cum id vel virulentia negotij, vel aduersarij malignitas, flagitat. Et qui de ea seueritate expostulat, iniuria queritur. Agnoscat potius, & grato affectu prosequatur, Medici sui studium. Non enim secùs se habet scriptor iustè corripiens alium, quàm ad ægrum Medicus, iudice S. Cypriano *lib. de lapsis num. 56.* [Imperitus est, (inquit,) Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat; & in arctis recessibus viscerum, virus inclusum dum seruat, exaggerat. Aperiendum vulnus est, & secandum, & putaminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur, & clamet licèt, & conqueratur æger impatiens per dolorem; gratias aget, postmodum, cum senserit sanitatem.] Ennodius *sub finem Apologetici*, quod durius scripsisset, excusat eodem modo, secutus, (vt ait,) exemplum Pauli, qui illa qua semper vsus est, eloquij insonuit libertate; Apostolorum Principem, lenitatis incessens, quod fluxis, & profligatis mentibus, parentis adhuc seruaret affectum: nec in profundum ductis vlceribus, ferro medicante succurreret: rescindenda docens lanienis secreta morborum, & manifestæ desperationi, salutiferum esse vulnus adhibendum; nedum manus Medici per pietatem à sectione carnis corruptæ suspenditur, de abstinentia teli, inuiterur exitium; quia dum parciat ægris dextera, curandos interficit: nec grandis est differ-

163.

rentia, vtrùm lethum inferas, an admittas. Mortem languentibus, qui cùm possit, non excludit, inflixit.] Sic item excusabat suam aliquam scriptionis asperitatem, S. Hier. *epist.* 147. [Putridæ carnes ferro indigent & cauterio; nec est Medicorum culpa, sed vulneris, cùm clementi crudelitate, non parcat Medicus; sæuit, vt misereatur.] Et eodem modo de duris Thomæ Mori in Lutherum scriptionibus, philosophatur Stapletonius *in vita Mori, cap. 4.* éstque hæc, salubris mordacitas charitatis, debita maliguis, vt D. Augustinus rectè pronunciauit *epistol.* 216.

Aliqua malè appetiti seueritas approbanda.

164.

Cùm item aliquis alium malè appetiuit, dignum & iustum est, vt experiatur, fas esse læso reponere, quod ad plenam indemnitate suam necessarium duxerit. Ridiculè sanè & admodum infulsè, aliqui, cùm prodigi ipsi fuerint conuictorum & maledictorum in alios, si vel verbulo referantur, asperitatem incusant. Lenissimi iudices in causa sua, seuerissimi in aliena; qui spoliatos vellent aduersarios suos eo iure, quod vilissimis quibusque animantibus natura conseuit, vt scilicet pressa & obtrita, sentire se prodant. Quendam Poëtam, omnium in quos incurrebat laceratorem, sic affatur Flaccus *in Epodo oda 6.* Idémque fas sit, aduersus quoscumque similes vsurpare.

Caue, caue: namque in malos asperrimus

Parata tollo cornua.

Qualis Lycamba spretus infido gener,

Aut acer hostis Bupalò.

An si quis atro dente me petiuerit,

Inultus vt flebo puer?]

Seneca item *Epigr. 5.* (post librum ad Marciam.)

Carmina mortifero tua sunt suffusa veneno,

Et sunt carminibus pectora nigra magis.

Nemo tuos fugiat, non vir, non fœmina, dentes,

Haud puer, haud atas undique tuta senis.

Vtque furens totas immittit saxa per vrbes

In populum: sic tu verba maligna iacis.

Sed solet insanos populus compescere sanus:

Et repetunt motum saxa remissa caput.

In te nunc stringit nullus non carmina vates,

Inque tuam rabiem, publica Musa furit.

165.

Laudauerat, (vt in nostris potiùs sistam,) Petrum Cluniacensem, Petrus Pictaviensis. Eum à nescio quo appetitum, remordet Petrus ipse Cluniacensis, longo poëmate, cuius titulus est,

Egregius pro vate suo, dux ipse perorans,

His iaculis rabidum confodit inuidiam.

Quadrant sequentia. Totum enim poëma, salitum admodùm, & acidum est, gustum duntaxat appono.

Ah scelus & Stygio mens submergenda profundo,

Que vomit ex antro dira venena suo.

Mancos

Manes Tartarei, talem compescite linguam,
 Qua demens potuit verba nefanda loqui.
 Oris de barabro tractam, per frustra secate,
 De qua mox faciat flamma vorax cinerem.
 Infanda vocis, fauces arētate meatus,
 Et timeat guttur, ne sonet illicita.
 Audiri timeas, ô vox indigna sonare!
 Consulo deficias, teque silendo premas.
 Humanas strepitus ne talis polluat aures.
 Communes usus spiritus ipse nega.
 Sed nunquid fieri tanti queo criminis ultor,
 Cum magē districto iudice res egeat?
 Aut fragili calamo crimen tentabo piare,
 Ungula quod ferri radere vix poterit?

Mitto cætera. Cedo aliquid istis amarulentius, asperius, mordacius. Petrus Venerabilis, Cluniacensis Ordinis caput, in sua licet causa, loquitur. Sed læsus iniuste, Audiant delicatuli nostri, qui cum prius lanceam infixerint, pro reposita punctiuncula tragicè expostulant. Hoc indignum, & iniustum est, cum vñ vi repellere sub moderamine inculpatæ tutelæ, fas esse, naturæ lumen præscribat. Quin etiam cum contingit, aliquem prius læsum, sic referendo, modum tantisper prætergredi, veniale id esse oportere, docemur eo legis præscripto, quo vulneratio, aut etiam occisio altantis, per manubrium fortuitò ex-eussum, iubebatur esse vulneranti, vel occidenti innoxia. Sic enim diuinum illud iussum accipit S. Gregor. lib. 10. moral. c. 9.

In molliculos, iustam styli acrimoniam sugillantes.

Extra causas hæctenus propòsitas, quibus aliqua scriptionis acerbitas innoxia esse potest, aut debet, vitandam esse scriptionis mordacitatem, vltro concedo. Illud tamen occurrit infigendum, quod paulo antè tetigi; nempe indignissimum videri oportere, & cordato cuius meritò refugiendum, quòd aliqui aded se delicatos præbeant, & ad cuiusvis punitionis sensum molles, vt si verbulum in eos minùs læue, ac tornatum scriptori excidat, non secùs commoueantur, quàm vlcerosi equi, strigile audita. Comparatio est à Ludouico Viue adhibita lib. 5. de tradendis disciplinis, cum hanc xui sui teneritudinem corripit. Horum illud est ex lib. 2. serm. satyr. 1.

*Qui me commorit, (melius non tangere,) clamo,
 Flebit, & insignis tota cantabitur vrbe.*

Hos scitè Melchior Fabricius in responsione ad Bezam pro Balduino, pag. 67. meritò componebat cum Iacu Lucernano, & specu cellæ Abbatis, ac Dalmatico, de quo Plinius. Minimum quippe isti, omnia complent fragoribus. Hæretici in hac sensus mollitudine, & querimoniis de asperitate eorum, quorum scriptis exagitantur, sunt perpetui, vt iusto opusculo demonstrauit, validus annis superioribus hæreticorum malleus, Ludouicus Richeomus, cum his querelis pulsatus esset. Apud Theodoretum dialog. 1. sub medium, Eranistes, id est, hæreticus, maledicentiæ incusat Catholicum, duntaxat quia

166.

quia infimulatus ab eo fuerat Manichæismi. Sympronianus Nouatianus, eodem recurrit, cum S. Paciani impetum sustinere non potuit, vocat enim eum asperum, & mordacem, ut videre est apud ipsum S. Pacianum *epistola 2. initio*, rursusque *sib finem epistola*, verbis illis: [Iraſci me ais; abſit, ſtimulati, ut apem, credo; quæ interdum aculeo mella defendit. Verùm recole vtrinque litteras; iam videbis ſpiculis ne, an floribus paginam conferamus. De ſimilibus quidem Apoſtolus, quos oportet indentari: ſed attende. Nos tecum quaſi columbæ ore potiùs, quàm dente configimus. Vtinam verum eſſet quod doceri velle te dicis; iam ipſa tibi manibus meis ſancti Spiritus unguenta ſuggererem. Amas me? Non læſi, ſeio. Sed tunc demum amares, ſi non diuerſa ſentires, atque operi meo blandus accederes.] Locus Pauli, cui Pacianus ſenſum ſuum de iuſta ſeueritate inædificat, habetur *ad Titum 1.* ſed eum locum ſignificantiffimo vocabulo expreſſit Pacianus; pro eo enim quod in vulgata legimus, *quos oportet redargui*, ipſe legit, *quos oportet indentari*. Scitè, id eſt, *fixo & infixo dente tranſfigi*; cum tamen Sympronianus, qui priùs momorderat, & dentatam ſcriptionem adhibuerat, ut loquar cum Petro Cellenſi *epiſt. 167.* vellet baſis molliffimis excipi.

167.

Non eſt tamen hæc mollitudo hæreticorum propria. Catholicos item ſæpè contingit. Notiſſima, & hæreticis quoque conſentientibus, perſpectiſſima orbi vniuerſo fuit, temperatio Cardinalis Bellarmini, in cuius operibus polemicis, ne fidei quidem hoſtes, immodestiam, vel licentiam mordendi reprehenderunt, in tot tantisque mordendi occaſionibus. Quis credat? Quam calumniam homo ſapientiſſimus, in libris polemicis tam multis, tamque ſpiffis, nunquam ſuſtinuit, ea verberandum eſſe tantum virum, ab homine & Catholico, & Religioſo, occaſione libelli aſceticæ? Exiſtimo poſteris viſum iri incredibile, idcirco Cardinalem Bellarminum audiuiſſe ſcriptorem, & mordacem, & asperum, qualis audiuit à ſcriptore, qui in aliis videns feſtucam, trabes ſuas Baëzæ monſtrandas reliquit *lib. 4. de IEſu figurato, cap. 1. §. 32.* Audiuit verò Bellarminus aſper, & mordax, quia in libro de Gemitu columbæ, fontem vnum lachrymarum propoſuit, Religioſorum aliquorum Ordinum laxationem: quam homo ille ſpiritu barytono, vſpiam cerni inſiciatur, & vtinam vel in ſpeciem verè inſiciaretur. Sed tanti fuit, Bellarminum mordere quoquo modo. Nam eſſe aliquas Religiones laxatas, & quibus reformatio ſit neceſſaria, res eſt adedò nota, ut nemo niſi cæcus non videat, ait Maior *in 4. d. 38. q. 23.* Sed non eſt nouum aliquos ita cæcurire, præſertim in cauſa propria, ut notum eſt ex eo exemplo quod recitat Nider *lib. 2. de reform. Relig. cap. 9.* Epifcopi ex ordine collapſo aſſumpti, qui audiente ipſo Nidero, pertinaciſſimè inſiciatus eſt, ſuum Ordinem eſſe collapſum, & reformatione egere, quantumuis, (inquit Nider,) luce foret clarius toti mundo, contrarium eſſe verum. Sed nimirum ſenſibile, iuxtà, ac multo magis intra ſenſum poſitum, non facit ſenſationem. Opera domesticorum, de neceſſaria ſuimet Ordinis reformatione, nominatim Ioannis Nider, & Raymundi Capuani, potuiſſent vel ex ſolo operum illorum titulo, inſtanare tantam aduerſus virum de Eccleſia benemeritiſſimum indignitatem. Hæc aduerſus vel nimiam teneritudinem aliquorum, vel iniuſtas aliorum ſuprà memoratorum querelas, de aſperitate & acrimonia Scriptorum quam in capita ſua aduocarint.

Concludi

*Concluditur , scriptionem sine causa mordacem ,
meritò configendam.*

Abfit tamen vt patrociniū ſuſcipiam mordacitatis iniquæ , & vt ſuffragari 168.
velim aſperis , & ſine cauſa idonea , ac plus iuſto , aculeatis ſcriptotibus.
Qui enim eiufmodi ſunt , & calamum ſuum , ſagittam vulnerantem ac
lanceam faciunt , meritò configuntur : ideòque iam olim Archilochum , mor-
dacitate in Lycambem , Neobulum , Chidum , & Periclem meritò infama-
tum Lacedæmonij multarunt , vt ſcribit Valerius *lib. 6. cap. 3. de ſeneri-
tate* , quem exſcripſit Sarisber. *lib. 8. polycrat. cap. 2.* verbis illis [Lacedæ-
monij , libros Archilochi è ciuitate ſua exportari iuſſerunt , quod eo-
rum parum verecundam , ac pudicam lectionem arbitrabantur.

Noluerunt enim ea liberorum ſuorum animos imbui , ne plus moribus
noceret , quàm ingeniis prodeſſet. Itaque maximum Poëtam , aut certè
ſummo proximum , quia domum ſibi inuiſam , obſcœnis maledictis lace-
rauerat , carminum exitio mulctarunt.]

Hipponacti quoque cardò ſtetit mordacitas. Hunc petulantiffimum &
maledicentiſſimum ſcriptorem , (cuius idcirco ſepulchrum *lib. 3. anthel.* ver-
bo rum grandine refertum , & horrendum , diſcribitur , cuiusque ibi cineres ,
iambos intorquere dicitur ;) periſſe acerbo lethi genere , indicant illa Na-
ſonis in *Ibin.*

*Vtque parum ſtabili , qui carmine leſit Athenim ,
Inuiſus periit deſiciente cibo.*

Lego enim *Athenim* , cum Alciato *lib. 5. parerg. cap. 18.* non *Athenas* ,
vt vulgo corruptè habetur. Ex Plinio autem compertum eſt , Athenim
ſculptorem in Hipponactis ſcripta incurriſſe , & Scazontas clauda , & pa-
rum ſtabilia carmina , ab Hipponacte primùm excogitata ſuſtinuiſſe : quam
petulantiam , autor Hipponax lethali inedia luit. Recolenda quæ huius
Erotematis principio de Hipponacte ſunt præmiſſa.

Caſtigetur itaque & corripatur in ſcribendo petulantia , Deo , & homini- 169.
bus inuiſa. Deum enim ipſum violari hac mordacitate ſcriptionis , optimè
tradit Hugo Etherianus *lib. 2. de hæreſibus* , quas Græci in Latinos deuoluunt ,
cap. 19. Agens enim ibi cum aduerſario inſigniter mordaci , cuius ſpicu-
la verborum acutiſſima , immediatè antè retulerat , addit. [Huius conuitia ,
quemadmodum abyſſus , ſiue Tartarus , fundum non habent , cùm ex eius
ore , Auerni flumina effluant , quorum nomina , vt Socrati viſum eſt ,
ſunt hæc ; Acheron , Pyriphlegethon , Cocytos , ex quibus Stygia naſcitur
palus , & inamabilis vnda , quæ Acheruſia nuncupatur. Vtinam iſte obli-
uionis aquam potaſſet , omniumque perdidiffet conuitiorum memoriam.
Paratos eſſe ad ſatiſfactionem omni poſcenti nos rationem de ea quæ
in nobis eſt fide & ſpe , Apoſtolorum Princeps præcepit ; ſed cum mo-
deſtia , & timore , conſcientiam habentes bonam. Sed hic non quærit
cum modeſtia , & timore ſecundùm Apoſtolicam institutionem. Propter-
ea ſeueritas illi non manifeſtauit , vtpote non rectè quærenti. Ita quippe
veritas quærenda eſt , quaſi Deus præſens ſit. Si Deum hic præſentem ha-
P buiſſet ,

buisse, nequaquam in Dei Ecclesiam tot conuitia profundisset. Nullus enim præfente domino suo, prudens seruus impudenter agit, proprij domini honorem contemnendo.]

170. Hoc si attendisset scriptor, nec eruditione destitutus, nec zeli vacuus, Nicolaus de Clamengis, qui sub seculi decimiquinti finem florebat, & à Ioanne Trithemio amplo præconio celebratus est in opere de Scriptoris Ecclesiasticis, non deuocasset in se iustam cæterorum omnium offensionem, & Romanæ censuræ tam scabris eius scriptis admotæ, runcinam. Tamen enim etenim aliqui excusant, & fortassis ad veritatem dictum esse inficari nolim, suffarcinatas esse ab hæreticis in odium Ecclesiæ, lucubrationes huius Autoris; tamen quales nunc extant, tanto perfusa sunt mordacitatis aceto, ut ferri non possint. Quale enim est, quod libro de Præsulibus simoniacis, Ecclesiam horribili fæditate deformatam, totius negotiationis, imò latrocinij, & rapinæ officinam esse dicit, in qua venalia exponuntur Sacramenta, venales Ordines, venalis pro certa annua summa, fornicandi permissio, & cætera, quæ premere præstat, quàm reterege? Quale item, quod libro *de corrupto Ecclesiæ statu*, cap. 36. agens de Sanctimonialibus, nihil distinguit inter sui temporis virginum Monasteria, & lupanaria meretricum? Inter Sanctuaria ancillarum Dei, & prostibula victimarum Veneris, ac petulantium iuuenum libidinibus apparatus receptacula? Nihil denique inter velare puellam, & publicè ad scortandum exponere? Hæc dicebam ferri non posse, præ summo acore & mordacitate: meritoque Claudius Espencæus lib. 2. *de continentia*, cap. 12. medicinam quam Nicolaus facere voluit, malis tunc Ecclesiam grauantibus, in multis excessisse modum, expostulauit. Itaque merito tanta mordacitas censuræ patuit, quam nec ipse Espencæus suis in Romanos vsus conclamationibus, quæ nonnullas suas lucubrationes inferret, satis declinauit.

171. Non redolet ea mordacitas lenem Christi ac Sanctorum spiritum. Itaque quantum à domesticis fidei aliena est, tantum ab Allophylis, qui extra Ecclesiæ septa degunt, familiariter adhibetur. Siue enim inter se inuicem non consentiant, quod est quotidianum, siue in Catholicos, à quibus implacabiliter dissident, exerant calamos, iuges sunt in lædoriis atque spiculis verborum. Appetit Lutherus scriptis Carolostadium, Zuinglium, Oecolampadium, vicissimque isti in Lutherum egere. Iosephus Scaliger in Dauidem Pareum, & Thomam Lidyat, non absque repassione admouit arietem. Brentius in Bullingerum scripsit, nec mutus fuit Ballingerus. Beza aduersus Castalionem, Erastrum, atque Saraniam emisit scriptiones, hique vicissim aduersus Bezam. Hugo Grotius in Sibrandum scripsit; in Grotium Sibrandus, ac Bogermannus. Ianus Gruterus ex Antuerpiensi Catholico Calvinista, in Philippum Pareum, & hic vicissim in Gruterum. Et videre est omnes hos Ecclesiæ perduelles, ita contrariis pugnare scriptis, ut non tam scriptiones esse videantur, quàm grandines probrorum, & imbres conuitiorum. Iodocus Coccius in huiusmodi Scriptorum libris versatissimus, & ipse aliquando è segregibus ab Ecclesiâ vnus, *tom. primi lib. 8. artic. 7. 8. 9. 10.* petulcitate huius ac mordacitatis in scribendo exempla multa suppeditat, quibus apparet quàm se inuicem hæretici mordeant, lacerentque scribendo. In vnus Iani Gruteri, quem postremo loco referebam, scriptione aduersus Philippum Pareum eiusdem secum Calviniani

furfuris

furfuris hominem, Grotius *lib. 1. var. cap. 9.* centum triginta sex conuitia annumerauit, nec qualiacumque, sed horrida, & fellis referta. Ait quippe aduersarium *insanire, gannire, rudere, obrutescere, delirare, fanaticum, ac lymphaticum agere.* Vocat *Magisterculum, scrofipascum, cuius discipuli porcelli pro bonis literis referunt cacatissimas chartas, Arcadicum germen, Asinum cumarum, Mulam, Verrem, Veruecem, Arietem, Hircum, Noctuam, Simiolum, Porcam mugientem, Phreneticum, Braccatum, Inuertigrum, Morychorum stolidissimum, Daemonium hominis, Impudentia vernam, stercorem Grammaticalis cella inquilinum.* Piget plura his chartis dehonestamenta descriptionis illinere. Hunc hominem à Spiritu Dei in scribendo agi credam, tam auerso à Christiana scribendi ratione, stylo utentem, & hoc in eiusdem sectæ professorem, ac pro nugis; sic enim appello eorum pro Plautinis emendationibus altercationes.

Minus mirum esse debet hos alienos cum in Catholicos agunt, dentes infigere, & mordacitatem prodere. Nihil enim procliuus quam ut dissidium religionis ac fidei, abiunctionem animorum progeneret: unde amarulentia defluit in calamum, & acor chartam corrumpens. Sed cum hæc labes omnibus propè sectariis in Catholicos scribentibus communis fuerit, tum præsertim in Iosepho Scaligero, & Isaaco Casaubono Caluinianis bacchario ista se prodidit: qua enim erant arrogantia, & sui ipsorum æstimatione, in cæteros omnes, nominatimque in Catholicos scriptores, petulanter admodum sunt bacchari. Sed Scaliger effrænatissimè; literio enim fastuosissimus, principatus Veronensis iura, (scilicet,) ad se à cane transmissa, perpetuò crepans, & sui amore planè ebrius, in quoscunque incurrit, Tros Rutulûsve foret, strenuum egit conuitiatorem, præsertim cum aduersus aliquos è sacro Ordine, doctrinæ laude claros, acierauit. Gilbertum Genebrardum exitium omnino scriptorem è sacra D. Benedicti familia, & Aquensem Archiepiscopum, cui Hebræa lingua aded familiaris erat, quàm vernacula; peritia verò sacræ & humanæ literaturæ, omninò multis descriptionibus apud doctos vulgatissimis, est testata, ausus est, *pecus maledicentissimum, bestiam insolentissimam* nominare. Vix persuadeatur lector, tantam cacochymiam sano homini excidisse. Sed videat *librum 3. Can. Isagog. pag. mihi 219.* & abesse imposturam deprehendet. Benedictum Pererium *prolegom. ad opus de emend. temp.* planè *puerum in Chronologia* vocat, & eius sententiam denominat *asininam.* Nec temperatius de eo statuit *in Animadu. Euseb. pag. 85. & 87.* Christophorum Clauium in Mathesi, ætate sua nulli secundum, vocat *hominem luteum, infantem, in Mathematicis tyronem, sarmentitij libelli autorem,* aliisque sexcentis probrosis titulis dehonestat *præfat. in Canones Isagog.* Idem in Martinum Delrium, Nicolaum Serarium, ac Ioannem Maldonatum, quàm petulanter effusè ac licenter mordax fuerit, Peniculus Fortiarius Sangæ Cantabri pro Delrio, & Serarij Elenchus Trihæresij docere possunt. Idem qua strigili autores mediæ ætatis pexuerit, sigillatim monstrat Grotius *lib. 2. var. cap. 3.* Specimen id esto, mordacitatis qua sectarij ab Ecclesia Dei, & Christi spiritu extortes, siue suos, siue nostros, & alios quoscunque, prout libido tulerit, indignè ac petulanter configunt: quo turpi spectaculo hîc exhibendo, idem propositum habui quod Lacedæmonij, cum Ilotas suos ebrios proponebant liberis suis, ut fœditatem inebriationis docerentur. Id quod Plutarchus *lib. de dictis,*

172.

& factis Lacedæmon. ac Clemens Alexand. 3. pedag. cap. 8. obseruauerunt.

EROTEMA X.

An libri supposititij confixione digni.

R 73.

POssunt quidem libri supposititij, nec in se mali esse, nec nociui: quia tamen procliuè est, vt suppositio ex malitia fiat, ad inferendum damnum, vt sæpè factum est ab hæreticis, refero in hanc seriem librorum in se malorum, & nociuorum, libros supposititios.

Libros ergo esse velut liberos, magni Antistites duo, Ambrosius, & Sinesius tradiderunt. Ille *epistola* 40. quæ est ad Sabinum, iste *epistola* 1. Quod ergo circa liberos non est inauditum, vt aliis parentibus supponantur, (qua de re Alphonsus Carranza *de partu naturali ac legitimo*, cap. 5. latè disserit,) contingit quoque plerumque circa libros, & fœtus ingenij. Dubitari itaque potest, quid iuris sit de libris suppositis. In qua controuersia, quia valè latè fusa est, & ad plurima pertinens, præmittam varias suppositiones librorum totales, & partialem: quibus præmissis, subiiciam qui ex libris suppositis sint damnandi, qui secus. Suppositiones totales sunt multiplicis generis. Nam integrum opus aliquando supponitur certò alteri autori ab ipsomet autore. Aliquando autem similis suppositio fit à tertio, sed per hallucinationem & oscitantiam. Rursus aliquando similis suppositio fit à tertio, sed per nequitiam, & malignitatem. Tandem similis suppositio non fit aliquando à tertio, sed à falso autore, supponente sibi librum alienum per plagium, quod dupliciter posse contingere, vsus docuit. Nam interdum adhibetur interpolatio aliqua, ita vt plagium sit palliatum; aliàs verò absque vlllo artificio admittitur plagium manifestum. Hæ sunt suppositiones totales. Suppositio verò partialis ea est, qua opus alterius scriptoris, admissio fermento quòpiam, adulteratur; sic enim supponitur auctori operis, pars aliqua ad eum non pertinens. Nec absimile est, quòd aliqui falsas sententias quas sunt cõmenti, venditant, tanquam alienius grauis auctoris, vel S. Patris, præsertim ad inoculandam concionem. Non plures librorum suppositiones occurrunt. Nam ea quæ nomen aliquod fingitur, in nullum verè hominem cadens, non est suppositio operis alieni facta alteri. Quare de ea seorsim est agendum. Prædictas autem quæ verè suppositiones sunt, exponemus primùm, tum diiudicabimus.

S. R.

§. I.

*De suppositione libri facta alteri, per ipsummet
libri autorem.*

Supponi plerumque ab ipsis autoribus libros suos, aliis parentibus, exempla plurima docent, recentia, & vetera; permulti enim siue ut tutò compareant libri, qui ipsorum nomine editi malè exciperentur, vltò eos amicis tradunt, vt eos ipsi suo ipsorum nomine edant. Aliquando autem, vt maior sit operi autoritas, & vberius per illud habeatur effectus intentus, abdicant à se autores, libros suos, supponuntque alij eminentiori, vel potestate, vel sanctitate, aut fama. Sic opus de Consolatione, conscriptum ab aliquo, Tullij nomine, eique suppositum, videtur euincere Iustus Lipsius *dissertatione de ea lucubratione*. Tametsi alij, inter quos Mariana *lib. 3. de immortal. cap. 4.* opus illud Tullij ipsius esse contendunt. Opus Gobelini Personæ, ab autore Pio II. esse ei suppositum, multi notarunt. Nuper qui Anglicanam historiam Nicolai Harpsfeldij ediderunt, Dialogos Alani Copi nomine editos, sanè eruditos, & ad diffidia de fide perutiles, ab eodem Nicolao autore, iustis de causis Alano Copo amico concessos, prodiderunt. Nec illud omittam; Ioannis Fischeri, vel auctoris, vel adiutoris esse, opus *contra Lutherum de Sacramentis*, ab Henrico VIII. ante hæresim vulgatum, vt scribit Sanderus *lib. 1. de schism. Anglic. ad annum 1535.* Suspicio item fuit Pamelij, non vana, Erasmus supposuisse S. Cypriano opus *de duplici martyrio*, ab ipsomet Erasmo fabricatum. Inter Ethnicos, Adrianus Imperator, lucubrationes suas Phlegonti liberto suo supposuit, & eius nomine exposuit, vt disertè scribit Spartianus in Adriano.

Non desunt apud ipsos Patres, exempla. Opus S. Prosperi *ad obiectiones Vincentianas*, ab ipsomet Prospero, nomine S. Augustini editum, eo titulo, *Augustini, ad articulos sibi falso impositos, responsio*; olim inualuit opinio, quæ tametsi nunc eraso eo titulo propè exolenit, videtur tamen esse verè antiqua. Nam S. Fulgentius *lib. 1. ad Monimum, cap. vlt.* illum librum citans tanquam Prosperi, ait in eo depelli, quæ fuerant S. Augustino malè imposita: & tamen constat, Prosperum neque in præfatione illius libri, neque in responsione ad singula obiecta, meminisse depulsionis calumniarum circa ea puncta irrogatarum D. Augustino. Viderur ergo Prosper D. Augustini nomine librum conscripsisse, vt ferebat vetus inscriptio, nomine Augustini *ad articulos sibi falso impositos*. De conscripto abs se tomo dogmatico, sub nomine S. Flauiani, testis est S. Anastasius Synaita *cap. 10. c. 17. 8.*

Vigilius item *lib. 5. contra Eutychem*, non longè à principio, sic scribit. [De Conciliorum diuersis sanctionibus, & nominum religiosè additis nouitatibus, plenissimè in eis libris, quos aduersus Sabellium, Phorinum, & Arrium, sub nomine Athanasij, tanquam si præsentibus cum præsentibus agerent, vbi etiam cognitoris persona videtur inducta, conscripsimus, à nobis fuit expressum.]

Hæc est illa tractatio, quæ inter S. Athanasij opera legitur *tomo ultimo*, sub nomine *disputationis Laodiceæ habitæ*. Nam argumentum disputationis illius, perbellè consentit cum iis, quæ in ea tractari, affirmat Auctor ipse Vigilus. Perperam igitur inter D. Athanasij opera, tanquam ab eo verè conscripta, recenseretur illa disputatio. Frustrà etiam verus auctor, qui in ea præfatus est ad Maternum Episcopum, quem nominat Beatissimum Papam, ut eam disputationem S. Athanasio salua temporum consonantia asserat, adducit Chronicum Seueri Sulpitij, duos distinguens Arrios, quorum vnus posterior, potuerit cum S. Athanasio configere. Hoc vides frustra fangi, cum Vigilus consilium suum apertè prodiderit.

178. Spectant ad hunc ordinem, retractationes nomine quorundam Patrum, vel antiquorum Doctorum editæ à posterioribus. Sic enim palinodiam S. Cyrilli, à Nestorianis editam, legimus in Concilio Ephesino. S. Hieronymus *lib.2. in Rufinum, cap.7.* testatur, fuisse qui ex ipsius S. Hieronymi nomine, librum pœnitentiæ, & palinodiæ ederet, ob versam scripturam ex impulsu Iudæorum. Pari audacia, tametsi fortassis meliore animo, quidam cum S. Hilarij non possent subducere criminationi illi, qua grauabatur, ob doloris affectum, Christo, (ut videbatur,) negatum, edidit librum retractationis illius sententiæ, imò erroris, nomine S. Hilarij. Quem librum abs se visum fuisse, Gulielmus Paris. testatus est S. Bonauentura, ut scribit sanctus hic Doctor *in 3. d.16. art.1. quest.1. ad primum.* Non eguisse tamen S. Hilarij ea erroris deprecatione, monstraui suo loco, prolatis variis luculentis S. Hilarij testimoniis, veritatem Catholicam ferentibus. Affine est, quod Magister Ioannes Vitalis *tract. de conceptione Deip.* refert se vidisse librum retractationis S. Thomæ, circa sententiam de maculata conceptione Deiparæ, traditam 3. *sententiarum*; quam palinodiam eodem modo confictam, non videtur dubitandum.

179. Planè item existimo, sermones ad fratres in Eremo, qui nomine B. Augustini circumferuntur, esse in hanc classem referendos. Non enim reuera sunt Augustini, sed alterius, qui nomine S. Augustini ad suos loquentis, sermones illos conscripsit. Quamquam non me latet, perantiquam esse hanc suppositionem; nam citantur hi sermones nomine D. Augustini, in Concilio Aquilgranensi sub Ludouico Pio *anno 830. cap.113. & 112.* Mordicus item hos sermones esse verè D. Augustini, contendit Ambrosius Coriolanus *Generalis Eremitarum, in defensione sui Ordinis, veritate 3.* Basilius Poncius *lib.7. de matr. cap.1. à num.6.* Ægidius à præsentatione in Primate Augustiniano *lib.1. cap.8.* Maiolus *colloq.6.* Nicolaus Crusenius *in Monasterio Augustiniano 1. part. cap.10.* Sed contrarium euincere omnino videntur Gabriel Pennotus *lib.1. histor. Canon. Regul. cap.30. ac 31. & 32.* & Bellarminus *tract. de scriptor. in Augustino*, cum de tomo 10. ineptiæ certè tales ibi continentur, & stylus tam dissidet à stylo Augustini, ut cœci esse videatur, eam lucubrationem D. Augustino velle affingere. Studiosè eas ineptias collegit Erasmus *lib.3. de ratione concionandi, non multis à principio foliis*, mihi à pag.137. & multas quoque addensat Bernardus Vindingus Augustinianus, in opere quod inscripsit, *Criticus Augustinianus castigatus*, cum de tomo 10. à pag.237. ut certum statuens, eos sermones supponi S. Augustino.

Non

Non videtur dubium, quin multi quandoque, vel ad ostentandum ingenium in aptè exhibenda aliena persona, ex cuius nomine scriberent, vel quod postremo loco affirmabam, ut inscriptiones suas aliquo loco sub grauis viri nomine esse viderent, concinnarint aliquas lucubrationes, nomine aliorum, quibus eas supposuerint, non sine iniuria autorum quos ementiuntur, eorumque stomacho si viuerent, aut suppositionem nossent. Sic enim Martialis *lib. 10. epigr. 3.* ad Priscum stomachatur his verbis in quendam, ipsi Martiali supponentem carmina.

*Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingua probra circulatricis,
Qua sulfurato nolit empta ramento,
Vatiniorum proxeneta fractorum,
Pœta quidam clancularius spargit,
Et vult videri nostra. Credis hoc, Prisce,
Voce ut loquatur psittacus coturnicis,
Et concupiscat esse Canus Ascaules?
Procul à libellis nigra sit meis fama,
Quos rumor alba gemmeus vehit penna.
Cur ego laborem notus esse tam prauè,
Cum stare gratis cum silentio possim?*

Visum est nonnullis, sic suppositas fuisse S. Ignatio eas epistolas, quæ sunt ad B. Ioannem Euangelistam, & ad Mariam Deiparam, huiusque vicissim ad Ignatium. Quanquam non me lateat, litteras Deiparæ ad S. Ignatium, & Ignatij ad Deiparam, agnosci pro germanis à S. Bernardo *serm. 7. in Psal. 90.* Marco Michaële Carnotensi *tract. de viris illustr.* Petro Canisio *lib. 3. de B. Maria cap. 1.* Sixto *lib. 2. bibl. in Maria*, & latè à Melchiore Incoffer *lib. pro epist. Deiparæ ad Messanenses cap. 25.* Tamen adhærendum potiùs videtur Baronio, qui anno Christi 48. eas epistolas censet supposititias.

Epistolas item Senecæ ad B. Paulum, & huius vicissim ad illum, extare scimus, quas ut genuinas agnoscit Pamelius *in cap. 20. de anima Tertulliani.* Eavere videntur varij Patres, qui illarum epistolarum, vtrinque à Seneca, & Paulo scriptarum, meminerunt. Ita enim D. Hieronymus *lib. de scriptor. in Seneca*, S. August. *epist. 54. & lib. 6. de Civitate Dei, cap. 10.* Satisber. *lib. 8. Polycrat. cap. 13.* omnes post acta passionis S. Pauli à D. Lino, (ut volunt,) conscripta. Verùm eas epistolas, quæ nunc extant, supposititias prorsus esse, censent Lipsius *in præludiis ad Senecam cap. 10.* Baro. *anno Christi 66.* Onuphrius *lib. 1. de primatu Petri pag. 3. dissuasiōe 15. pag. 268.* Posselinus *in Apparatu verb. Seneca.* Lælius Bisciola *tom. 1. subsec. lib. 15. cap. 1.* & videtur ea sententia longè verior. Est quoque admodum verisimile, non modò eas quæ nunc extant, epistolas esse supposititias, sed verè nullas vnquam fuisse, vltro citroque datas ab eis literas; sed ex fabulosis Lini actis haustam esse falsam existimationem de talibus aliquibus epistolis quandoque conscriptis à Paulo, & Seneca; sicque ab aliquo otioso, suppositas fuisse epistolas quæ circumferuntur.

Impium Monachum Andream, (de quo S. Gregorius *lib. 9. epist. 69.* scribit,

talia

179.

180.

181.

alia de eo reperta esse, qualia nec de scelerato quocumque laico crederentur;) constat Græcos sermones ipsi S. Gregorio supposuisse, de quibus Sanctus Pontifex commonere adactus est Eusebium Thessaliæ Episcopum: ne fortè ex imperitia & nequitia illius Pseudomonachi, aliquid suo nomine vulgatum esset, quod fideles inficeret, & in fidei damnum redundaret. Negat verò S. Gregorius, se Græcè sciuisse, aut aliquod opus aliquando Græcè conscripsisse. Itaque flagitiosus ille Monachus suum factum tanto Pontifici nequiter supposuerat.

Nouum genus nequitia in supponendo alteri suomet opere, prodidit nebulo, mihi de nomine ac cognomine notus, erga Magistrum Iurisperitum, in Dolana Academia Professore. Consultò premo vtriusque nomina, sed Professore fingamus *Caium* dictum, discipulum verò *Titium*. Erat itaque Titius, cum in Dolana Academia Iura prælegentem audiret Caium, quod plerique ex eo genere solent, qui in Academiis nihil minus præstant, quam quod venerant præstituri. Præterea verò iuuenis erat turbido ingenio, & factiosus; tumultuosa agendi, viuendique ratione, faces inferebat quocumque se verteret, & omnia susdæque miscebat. Non ferens vltra huiusmodi Auditorem Caius, per quos intererat, ablegari curat Titium, & à publica audientia extorrem fieri. Non ferens scholasticum illud exilium Titius, genus vltionis excogitat, quo Caio cordolium, & apud exteros vbi notus neuter erat, infamiam crearet: librum scribit omnibus ineptis factum, & insulsiplimum plenum salibus, quorum autorem facit Caium. Collectio videbatur dictorum, & factorum Caij, eiusque apophthegmatum, & acroamatum, qualem de dictis & factis Socratis concinnauit Xenophon, & de dictis, & factis Alphonfi, Aeneas Syluius; alij item de aliorum dictis, & factis, similes eclogas contexuere, sed suo nomine: cum Titius nullo apposito Autoris vel euenti nomine, videri vellet nesciis strophæ lectoribus, Caium eam collectionem suorum dictorum atque factorum, euulgasse. Quid hac nequitia dolosius? Quam contemptum super Magistrum effuderit nequam Auditor, & quantis ille sannis, principio patuerit apud ignaros malignitatis Titij, mitto dicere.

182. Reducitur ad hoc supposititium caput, fraus Monachi, nisi per calumniam grauatus fuerit, vt aliquorum suspicio tulit, apud Philippum Bonæ Spei Abbatem *lib. de contin. Clericor. cap. 103*. Disputans ergo cum Clerico Monachus, de monastici, & clericalis status præcellentia, agens Notarium in ea disputatione, id est, eam excipiens, ac scribens, & pro suo arbitratu, quæ vellet dicta, Clerico affingens, se denique victum fatentem Clericum inducens, bellè delusit Clericum. Item reducitur ad hunc suppositionis modum, suppositio literatum tanquam ex alicuius nomine, cum ipse reuera nihil tale scribat. S. Bernardus de scriptis à Nicolao quodam falsis literis sub ipsius S. Bernardi nomine, grauem edit querelam *epist. 298*.

Aliud quàm ad proximè tactum suppositionum caput, pertinet, quæ & qualia Cassiodorus, Theodorici nomine vltro prænotarit. Quod enim esset ei à seceris, minus mirum debet occurrere, tam multa Regis illius nomine à Cassiodoro scripta. Blesensis quoque, egregiam ad Iconij Soldanum parænesim, nomine Alexandri Papæ, prodire voluit.

§. II.

De libri suppositione facta à tertio per hallucinationem.

Ad hunc suppositionis modum tres personas concurrere necesse est, nam neque autor ipse verus potest suorum factuum obliuisci, eosque per errorem alteri tribuere. Neque item autor falsus, qui sibi per probrosum furtum opus alterius supponit, hallucinari potest, existimando partum suum esse, qui reuera est alterius, qui sunt duo modi, quibus suppositio libri, duorum duntaxat opera perficitur. Hic ergo tres interueniunt, estque hæc suppositionis ratio creberrima, præsertim quoad opera SS. Patrum, & antiquorum Doctorum, quorum pleraque aliis autoribus perperam sunt adscripta, alia ipsis Patribus, vel antiquis Doctoribus, perperam tributa. Ortum id quandoque ex similitudine nominum, vt infra videbimus, de Hugone Victorino, & Hugone de Folieto: itémque de Thoma Angelico Doctore, & Thoma Anglico. Aliàs ex eo quòd festinans librarius, librum prænotans sola initiali litera nominis veri autoris, occasionem errato dederit. Sic enim sæpè aduertimus, varia S. Anselmi opera, nunc S. Ambrosio, nunc S. Augustino tributa, eo quòd in manuscriptis, libri initium ita haberet, *Manuale Sancti A. Episcopi*; Incidens in sic prænotatum librum improuidus librarius, cui minùs compertus erat S. Anselmus, pro *Anselmo*, legit *Augustinum*; & deinceps prænotauit librum, *Manuale S. Augustini Episcopi*. De orationibus præparatoriis ad Missam eiusdem S. Anselmi, idem esto iudicium, sunt enim tributa S. Ambrosio; quia in MS. Cod. Carthusiæ Parisiensis, è quo sunt eruta, habebatur, *Orationes Sancti A. Episcopi*, & qui eas exscripserunt, *Sanctum A.* censuerunt esse S. Ambrosium. Similia multa, infra occurrent. Plerumque prætermisus à librario anteriore libri titulus, vel autoris nomen, aliàs autoris nomen suum prementis humilitas, occasionem hallucinationi dederunt. Nauauit, quoad Patres, & sacros Scriptores, diligentem hac in parte operam Cardinalis Belarminus; quia tamen in campo propè infinito, & vberima omninò messe, nonnullæ spicæ eius diligentiam effugerunt, iuuat aliqua præterea exempla, huiusmodi circa sacros libros hallucinationum, & exortarum inde suppositionum, quæ ipsi deprehendimus, non omittere, ordine elementorum seruato. Neque verò dubito, quin aliqui ex libris in hoc syllabo annotandis, potuerint fortassis aliter, quàm per tertij hallucinationem, supponi autoribus quibus tribuuntur: tamen in re incerta, placuit dolum non præsumere. Porro non modò operum, quæ re ipsa fuerint supposita, exempla annotabo, sed etiam eorum, quæ aliqui minùs rectè censuerunt cuiuspiam fuisse supposita, subiuncta ratione cur eis non videatur subscribendum.

A.

Alberto Magno suppositum est sub nomine *Mariæ* ab eo conscripti, opus Richardi à S. Laurentio de B. Virgine, vt monui in Diptychis Marianis.

Q

Ægidius

Ægidius Romanus, Columna Ord. Eremitarum S. Augustini, postea Archiepiscopus Bituricensis, omnino multa scripsit: sed nomine eius vulgatum *Correctorium corruptorij doctrina S. Thoma*, Ioan. Picus *quæst. 1. Apolog.* & Leander *lib. 4. de viris illustr. Præd. pag. 138.* tribuunt Ioanni Parisiensi Ord. Prædic. Ægidij æquali. Sed cum addat Leander, Richardum quoque Clapoel Anglum, scripsisse eodem argumento, & titulo librum, quidni Ægidius quoque ea de re scribere, & vindex pro magistro exsurgere potuerit? Multo ampliorem plagam Ægidio Romano inflixit, qui omnia eius opera supposuit Ægidio Corboliensi, Medico Gallo, eximie laudato ab Ægidio Parisiensi *lib. 5. Carolini*, quem scripsit ad instructionem illustris pueri Ludouici, filij Philippi Augusti. Falsi enim sunt, Platus *lib. 2. cap. 32.* qui eius opera tribuit S. Ægidio, itémque Trithemius, & Gesnerus in suis Scriptorum indicibus, & ex eorum fide Tiraquellus *lib. de nobilit. cap. 31. num. 254.* ac Schenckius in *Biblioth. Medica*, cum Ægidium illum Corboliensem, Græcis, & Benedictinis accensuerunt, iure reiecti à Gabriele Naudeo in *Panegyrico schola Medica Paris. pag. 36.* Cæterum quantus quantus fuerit hic Ægidius Corboliensis, indignum tamen est, eius descriptiones esse arbitrari, quæ nomine Ægidij Romani circumferuntur. Quid enim Medico ad tot Ægidij Romani lucubrationes Theologicas?

Agobardi Lugdunensis nomine, tractatum *de comparatione vtriusque Regiminis Ecclesiastici & Politici*, emisertunt Papyrius Massonus, & Melchior Goldastus, sed per non leuem hallucinationem. Nam tractatus eo nomine inscriptus Agobardo, est aceruus trium tractationum sub vno illo titulo malè confarinararum; nimirum, *Epistola Agobardi ad Ludouicum Imperatorem; epistola Gregorij IV. increpatoria ad Episcopos Gallicanos atque Germanos; & rationum confusionis in domo Ludouici Imperatoris.* Prima tractatio incipit ab illis verbis, *Iubet vestra prudentissima;* & desinit in illis, *faciat Apostolicis meritis.* Secunda tractatio, (in qua sola agitur de prælatione Ecclesiasticæ maiestatis, & spiritualis regiminis, supra regimen Politicum, & maiestatem Imperialem;) orditur ab illis verbis, *Romano Pontifici scribentes,* & finit in illis verbis, *eadem damnatione sis?* Tertiæ initium ducitur à verbis illis: *Audite hac omnes gentes,* & protenditur ad finem vsque tractatus, ubi illa verba leguntur, *ipse dixit, & facta sunt.* Hæ duæ partes tractatus prædicti, longiores multo sunt singulæ, quàm prima, quæ sola est Agobardi, in qua comparatio vtriusque regiminis, quæ titulo totius tractatus præfertur, ne attingitur quidem. Itaque admodum indiligenter, aceruus ille tractationum, Agobardo suppositus est, præsertim sub eo titulo, qui nihil ad Agobardum. Notauit incuriam Massonij diligenter, & qua est iudicij acritudine, omnia prædicta accuratè se creuit vir doctissimus Petrus de Marca *lib. 4. de concordia sacerdotij & imperij, cap. 11.*

185. Alcuino, (vt refert Christophorus Madridius *lib. de freq. commun. cap. 3.*) multi doctissimi viri supposuerunt librum de Ecclesiasticis dogmatibus, quem Gregorius Ariminensis ex rubricis antiquis, (vt ait,) adscribit Diuo Augustino: sed liber ille neque Augustini, neque Alcuini est, at Gennadij.

Amalarius Treugrensis Antistes. Huic passim supponitur *lib. de diuinis officiis.*
Non

Non esse tamen hunc Amalarium libri illius verum parentem, sed alium Amalarium non nisi Diaconum, & Episcopo ætate supparem, qui iussu Ludouici Imperatoris opus illud contexuerit, annotat Sirmondus ad Ennodij opusculum *de cerei benedictione*.

S. Ambrosio suppositam esse posteriorem pro Dauide Apologiam, contendit Nicolaus Faber opusculo ultimo, quod est ad Frontonem Ducæum. Et idem habet Bellarminus *lib. de scriptor. in Ambrosio*: qui argumentum ducit ex styli diuersitate, & ex eo quod alia extet apud eundem Ambrosium pro Dauide Apologia. Sed maximè ex eo quod Autor posterioris Apologiæ, negat Davidis cum Bersabea adulterium, fuisse verum adulterium, illudque censeat allegoricè interpretandum, quod S. Ambrosius nunquam diceret. Hinc Nicolaus Faber colligit id opus esse alicuius Origenistarum omnia ad allegorias vertentium: & miratur in editione Romana expunctas esse ex cap. 8. aliquot lineas, quibus ea probrositas indignè Ambrosio affricabatur; quamuis non sint crasa ex cap. 11. illa idem ferentia. [In illo inuidioso David adulterio inueniri non solum quod non reprehendatur, sed etiam quod laudetur.] Hinc tamen minùs perspicuè habetur quod hi Autores intendunt de supposita S. Ambrosio ea lucubratione. Nam stylus haud abhorret à S. Ambrosio, imò plerique modi loquendi S. Ambrosio familiares, hinc passim occurrunt. Quod autem alia extet eiusdem tituli lucubratio, non vrget. Nam hæc posterior Apologia, est commentarius in titulum Psal. 50. & in ipsum Psalmum. Prior autem Apologia est eo nexu soluta. Quod autem adulterium Davidis in posteriore Apologia dicatur abdere mysteria Christiana, non pertinet ad laudationem adulterij. (Absit;) sed ad vtilem allegoriam, qualem alij quoque Patres factis quibusdam tarpibus substrauerunt. Videndi S. Augustinus 22. *contra Faustum cap. 83*. S. Gregor. 3. *moral. cap. 21*. Beda *lib. 2. in Samuelem cap. 3. & quest. 6.* ex variis Bernardus *serm. 2. de Domin. infra octauam Epiphania*, qui ait hanc esse tenebrosam aquam in nubibus æris. Rupertus *lib. 5. in Genes. cap. 9.* Blesensis *in calce Inuerti.* & ex recentioribus Sancius *in cap. 1. Osea à num. 18.* qui fatetur S. Hieronymum aliquando aliud sensisse, nimirum *in cap. 45. Esaiæ, & in cap. 12. Ezech. & in cap. 10. Osea.* Sed notat mutasse postea sententiam *epist. 131. ad Ruffinum*. Multo minus est operæ in retinendo libro altero de interpellatione David, quem æquè S. Ambrosio suppositum asserit Bellarminus. Sed quæ adducit, debilia videntur, vt attendenti liquebit. Itaque factus illos esse S. Ambrosij genuinos, nec illi fuisse suppositos, verisimilius censeo.

Eidem S. Ambrosio suppositos esse libros duos de pœnitentia, visus est censere Petrus Soto *in Institut. Sacerd. tit. de necessitate Confessionis, lect. 2.* eiusque sensum non alio firmiore argumento dispellit Bellarminus, quàm quod ipse Autor, se Ambrosium subindicet, & communiter ei tribuantur. Verum extra dubium planè esse debet, libros illos verè esse S. Ambrosij. Nam S. Augustinus *lib. 2. contra Iulian. non longè ab initio*, locum profert ex opere S. Ambrosij contra Nouatianos, qui legitur *lib. 1. de pœnit. cap. 2.* Disputat autem in hoc opere S. Ambrosius contra Nouatianos. Et ipse S. Ambrosius *in Psal. 37.* horum librorum suorum apertè meminit, [*De pœnitentia*, (inquit,) ducis iam dudum scripsi libellos.] Quare extra dubium esse debet, vt dixi, hos libros non esse Ambrosio suppositos. Quæ autem, vt Ambrosio eos eripiat,

186.

187.

opponit Soto, sunt planè leuia; ait enim, autorem illorum librorum, loca aliqua Scripturæ torquere, & peruettere sensum, vt cum minùs sobriè, de exteriori tantùm lapsis, postea reuersis ad cor, ait, quòd Diabolus poterit de eis dicere, *populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*; & cum obseruat, Christum dicere, *Omnis qui me confitebitur, confitebor & ego eum*. Nec similiter dicit, *Omnis qui me negauerit, negabo eum*; sed indefinitè tantùm pronunciat, qui negauerit, à se quoque negandum. Subiicit Soto, importunam esse eiusdem autoris verborum, & sui accusationem valdè insulsam, Ambrosiique grauitate indignam, ab eo prætexi, *lib. 2. cap. 8.* vbi agendum esse sibi leniter cum pœnitentibus, confirmat, ex eo quòd & ipse peccator fuerit. Itaque Soto, ne cogatur, hæc, (vt ait,) tam indigna ex Ambrosio suscipere, maualt illi totum opus abrogare. Ego tamen quæ sint illa tam indigna, non video. Nam tuetl causam lapsorum qui postea surrexerunt, non est minùs sobriè factum, sed omninò catholicè ac sapienter. Eo autem accommodare verba alio sensu prolata, vitiosum non est, cum tales accommodationes sint Patribus omnibus, & indubitato Ambrosio frequentissimæ. Recogitare autem infirmitates suas, & inde excitari ad compatiendum infirmis, non video quid insulsum, aut Ambrosio indignum contineat. Quare dubitare non possum, quin opus illud sit S. Ambrosij, & caput illud 8. libri secundam explicatè, ac disertè hoc tradit, vt nulli id ambiguum esse patiat.

188.

Commentarios in Paulum Ambrosio tributos, esse Hilarij Diaconi, quem S. Hieronymus ob Luciferanismo, vocauit *Orbis Deucalionem*, notauit iam pridem vir eruditus in recognitione Louan. operum D. Augustini *ad lib. 4. contra duas epistolas Pelag. cap. 4.* Non esse sanè opus illud S. Ambrosij, multis coniecturis euincit Franciscus Turrianus *lib. 5. contra Magdeburg. cap. 11.* & alij, quos adducit Cornelius à Lapide *in Prolegomenis ad Paulum*, agens de interpretibus epistolarum eius. Error quòd mulier non sit ad imaginem Dei, traditur ab hoc Autore *1. Cor. 11.* Et idem tradit Autor qq. Veteris ac Noui Testam. quem verisimillimum est, esse hunc ipsum Hilarium Diaconum. Tempora certè consentiunt. Nam Hilarius sub Damaso se scribere notauit. Autor verò quæstionum, in 44. se scripsisse prodit sub annum 374. quo tempore sedebat Damasus.

Liber de dignitate Sacerdotali, Anselmum potius redolet, quàm Ambrosium. Nihil tamen definitio.

189.

Ambrosio communiter, ac S. Augustino, tribuitur *hymnus Dominicalis*; sic enim Alcuinus *lib. de officiis*, appellat canticum vulgatum, *Te Deum laudamus*, quod olim ex vsu Romanæ Ecclesiæ in solis Pontificum natalitiis concini solitum, teste Amalario *lib. de ordine Antiphonarij cap. 2.* postea ex S. Benedicti præscripto, in quibusuis Dominicis, etiam Adventus & Quadragesimæ, decantatum est, non sine aliqua offensione Præsulum; vt scribit Radulphus Glaber *lib. 3. histor. cap. 3.* Hunc igitur hymnum passim tribuunt SS. Ambrosio & Augustino, ex autoritate S. Dacij, à D. Gregorio 3. *Dialog. cap. 4.* laudati, qui ita scripsit in suo Chronico *lib. 1. cap. 10.* referente Bellarmino *lib. de scriptor. in Dacio, & lib. de orat. cap. 12. & 14.* & Olinerio Bonarsio *lib. 1. de horis Canon. cap. 29. num. 26.* Verùm opus quod S. Dacio adscribitur, eius

reuera

reuera esse, non omnes consentiunt, præcisèque negat Hugo Menardus in *notis ad Ritum antiquum unctionis Regum Francorum*, quem subtexuit S. Gregorij libro Sacramentorum. Et sanè stylus, quo liber ille S. Dacio adscriptus, exaratus est, non redolet tempora Iustiniani, quibus S. Dacius florebat; eaque loco qui allegatus est, narrantur de gestis in SS. Ambrosij, & Augustini alloquio, quæ planè aduersentur ipsi S. Augustino, atque Possidio. Quare hymnus ille Dominicalis, alium videtur habuisse autorem, quàm SS. Ambrosium, & Augustinum; nec ante S. Benedictam, qui in *regula cap. 11.* eius usum præscripsit, uspiam de eo aliquid legitur. Memoratur tamen postea frequenter, & in effusæ lætitiæ, vel gratiarum actionis argumentum, decantatus legitur, in dicto libro *de unctione Regum Francorum*; & in coronatione Caroli Calui, & in actis Ludouici Pij, cum de recepto Rhemis Stephano Papa, & in restitutione Ebbonis Rhemensis, & in S. Germani Parisiensis translatione sub Pipino Duce Francorum.

Ambrosio Ansberto suppositi sunt libri decem in Apocalypsim ad Stephanum Papam, qui reuera sunt Authperti Abbatis S. Vincentij ad Vulturum ananem.

Ammonius Alexandrinus perantiquus & doctus Scriptor fuit. Huius Harmoniam Euangelicam, Victor Capuanus præfatione in harmoniam, quæ secundo Bibl. PP. volumine legitur, supposuit Tatiano: & è contrario, opus Tatiani de eodem argumento, cui titulus *Diateffaron*, Ammonio adscriptit; sed errorem facilè est deprehendere, ex iis quæ de Tatiani operibus habent Eusebius *lib. 4. histor. cap. 15. & 27.* & Hieronymus *lib. de scriptor. in Ammonio, & Tatiano.* Verùm ut alteri confusio obuiam eatur, aduertendum est, duos fuisse Ammonios Alexandrinos, in scriptoribus Ecclesiasticis claros. Primus is fuit, quem harmoniæ autorem diximus, Origenis æqualis, Plotini Philosophi præceptor, apostasiæ ad Gentilismum nequissimè & impudentissime infamatus à Porphyrio in *Plotini vita*, ut conuincunt Eusebius *lib. illo 6. cap. 13.* & S. Hieronymus in *Ammonio.* Posterior verò Ammonius Alexandrinus, is est, quem S. Anastasius Sinaita in præfatione ad suam *Hexaëmeri anagogen*, vocat *probatissimum interpretem*; aitque affectatum esse S. Cyrilli vestigia, & arguisse, anteriores plerosque ob illatam vim scripturæ. Ex quibus potest de huius Ammonij ætate ferri iudicium. Nam S. Cyrillus, (quo eum posteriore facit Anastasius,) floruit sub annum Christi 430. Anastasius verò sub annum 550. Intermedio igitur tempore, floruisse necesse est hunc Ammonium Cyrillo posteriorem, & Anastasio anteriorem; cuius opus paternarum Hexaëmeri sententiarum, allegat *ibidem* Anastasius.

Anselmus Canthuariensis Archiepiscopus, ex Abbate Beccensi, vir fuit doctissimus, & pleraque scripsit eo digna ingenio. Verùm quamplurima huic S. Patri supposita, annotauimus in ea editione operum illius, quam annis superioribus adornauimus. In quartam enim classem, velut quisquillas in angulum reiecimus quæcumque comperimus ei falsò esse adscripta. Et quia in Syntaxi illius quartæ partis plenè egimus, de nothis illis Anselmi scetibus, hîc duntaxat pauca, inde libabimus. Ac primùm, liber *de similitudinibus S. Anselmi*, est quidem liber de iis similitudinibus, quas S. Anselmus adhibebat: non est tamen liber S. Anselmi, sed alterius auctoris, qui in illis simi-

itudinibus colligendis laboravit, quem fuisse è familia cui aliquando S. Anselmus præfuerat Becci, inde haberi videtur, quod c. 187. & 188. alleget S. Anselmum, & vocet eum *Patrem nostrum*.

Liber *de mensuratione crucis*, manifestè est supposititius. Nam *cap. 5.* allegat S. Bernardum, qui tamen non est ad quicquam scribendum aggressus, nisi multis annis post S. Anselmi obitum, vt subductis annorum rationibus, mox in Syntaxi prædicta.

Liber *de passione Domini*, & liber *de vestimentis Dei*, & liber *de imagine mundi*, tam clarè sunt supposititij, vt non sit in ea re diutius terenda opera.

Elucidarium non esse Anselmi, conuiceram in Syntaxi. Sed cuius auctoris, nondum compereram. Postea verò agnoui, librum illum esse Gulielmi Couentriensis Carmelitani, vt fusiùs monstraui in præfatione ad editionem meditationum S. Anselmi, quæ seorsim in 12. facta est. Breuiter autem probatio ducitur ex eo quòd indices Scriptorum Anglicanorum, quos Lælandus, Gesnerus, Balæus, Pitæus, aliique repræsentant, inter varia opera Gulielmi illius Couentriensis, quæ ipse non adscripto nomine suo euulgare soleret; numerant librum vnum, cui titulum fecerit, *Elucidarium fidei*, adduntque illius libri hoc esse initium, *sapiùs rogato à condiscipulis*, &c. quod est initium operis de quo agimus. Itaque cum & titulus, & initium operis, prodat autorem, non est vterius de eo ambigendum.

Commentarium in Matthæum, annotabam in Syntaxi, supposititium esse, tamen verum eius parentem nondum compereram. Postea verò deprehendi, autorem illius commentarij, esse Petrum Babionem. Nam indices Anglicani, librum vnum commentariorum in Matthæum, Petro illi Babioni tribuunt, eiusque hoc refertunt initium, *Dominus ac Redemptor noster*. Quamuis autem hoc initium non habeatur in eo commentario, qui nomen S. Anselmi præfert, tamen ita planè inchoatur Præfatio ad eum commentarium, quam ex MS. codice commentarij prædicti, asseruato in Bibliotheca nostri Lugdunensis Collegij, repræsentauimus in calce Syntaxeos. Vbi tamen per librarij oscitantiam, quam à nobis admonitus recognouit, vox prima *Dominus*, mutata est in vocem *Christus*, modo loquendi prorsus inusitato, & absono. Quis enim aliquando dixit, *Christus, & Redemptor noster*? Christus enim, est *Christus Dei*, (vnctus quippè à Deo Patre;) non autem *Christus noster*: verè autem est, *Dominus, & Redemptor noster*; & ita planè scripsit Autor in ea præfatione. Sed librarius, ad vocem initialem cœcutiuit, quia tribus litteris maiusculis compendio vocem integram *Dominus* repræsentantibus, ob configurationem non nihil extraordinariam, variòsque ac implexos calami ductus, censuit exhiberi vocem *Christus*. qui error in nostram editionem eiusdem præfationis manauit. Quare Autor commentarij, ex præfatione prædicta, tenetur manifestè Petrus Babion; de cuius præstanti ingenio, ac dotibus, plura Pitæus in *Scriptorum Anglicanorum elencho*.

194. S. Athanasio suppositus in nupera editione cumulus opusculorum *de Incarnatione,*

carnatione, est reuera Theodoret, vt habetur ex Photio *cod. 46.* vbi libelli, qui apud Athanasium extant, inchoantur ab octauo, & desinunt in 25. inclusiue.

Eidem S. Athanasio suppositæ sunt qq. ad Antiochum. Aliqui id probant, quia in eis citantur aliqui S. Athanasio posteriores: nominatim S. Epiphanius, & Gregorius Nyssenus. Sed respondet Turrianus *in proœmio ad constitutiones S. Clementis*, s. *item Anastasius Antiochenus*, se nactum esse Messanæ, exemplar qq. Athanasij, carentium eo additamento, quod aliquis postea fecit, annotans quæ alibi conformia legerat. Addit *ibidem* Turrianus, has qq. tanquam Athanasij, citari ab Anastasio Sinaita, & Damasceno. Verum Damascenus *orat. 3. de imag.* citat quidem qq. Athanasij ad Antiochum, non tamen sub nomine magni Athanasij, & præfixo *sancti* nomine, quo mox *ibidem* donat verum Athanasium; aitque opus illud esse centum capitum, & adducit 38. quorum nihil respondet operi quod extat. Lege sis Bellarminum *in fine recognitionis librorum de Conciliis*. Illud opus qq. esse Athanasij cuiusdam, qui fuerit S. Cyrillo Alexandrino æqualis, & opus suum Antiocho præfecto sub Theodosio iuniore dicarit, censent aliqui, quibus non refragatur Gretserus *tom. 3. de Cruce lib. 1. cap. 3.* admonens illud ἀρχοντα, quod Latinus interpres vertit *principem*, reddi verè debuisse *Præfectum*. Quòd Maluenda *lib. de Paradiso cap. 51.* hunc librum, omninò contendit esse Magni Athanasij, audiendus non est.

Eidem S. Athanasio, tribus sermo *de SS. Deipara*, non videtur eius esse, cum clariùs disserat de mysterio Incarnationis, quàm soleat S. Athanasius; latèque agat in errorem Nestorij, post Athanasij tempora exortum. Baronius *notis ad Rom. Martyr. 15. Aug.* putat esse S. Cyrilli.

Librum de communi essentia Patris & Filij, ac Spiritus sancti, perperam S. Athanasio fuisse suppositum, & erroribus scaterere, confirmat Petrus Halloix *lib. 4. Origenis defensi q. 5. §. 1.*

S. Athanasij perperam censerè disputationem Laodiceæ habitam, monui §. 1. libros item vndecim de Trinitate, qui latinè tantum habentur, inserti S. Athanasij operibus, esse Vigilij Africani, Autoris Laodiceæ illius disputationis, coniectat Sirmondus ad Theodulfum *pag. 276.*

D. Augustino adscriptum opus *de Incarnatione*, supposititium est; nec re vera aliud continet, quàm deflorationem quorundam capitum libri Origenis *de Principiis*, nominatim capitis secundi libri primi, & capitis sexti libri secundi.

Eidem S. Augustino adscriptum perperam est opus *Hypognostici*, vt latè profequitur Ecclesia Lugdun. *lib. contra Ioannem Friugenam Scotum*, ad caput eius 18. nec non *in libro de tribus Epistolis*. Sed quod ad priorem locum, excidit Doctissimo Andreæ Duuallio, circa librum Hypognostici, eundem cum libro Pelagiano de Ecclesiasticis dogmatibus, damnato per Collestinum I. hoc, inquam, refutatione non eget.

Liber de vita Christiana ad Sororem viduam, id est, piam matronam orbam coniuge, est Fastidij, Episcopi Britanni.

Liber

195!

196.

Liber de *rectitudine Catholica conversationis*, insertus tom.9. est S. Eligij Episcopi Nouiomenfis, teste S. Audoeno in vita S. Eligij *lib.2. cap.16.* vocante *concionem*.

Liber de *triplici habitaculo*, qui eodem tomo habetur, à S. Bonaventura in *soli loquiis cap.4.* citatur nomine S. Fulgentij.

197. Liber de *Spiritu, & Anima*, male suppositus est S. Augustino, cum sit cuiusdam Cisterciensis, vt ait S. Thomas *opusc.72. & quest. vnica de anima art.12. ad 1.*

Liber de *fide contra Manichæos*, est Euodij Vzalensis, vt habet Codex Corbeiensis. Id quod etiam ex multis aliis codicibus confirmat Sirmondus in *historia Prædestiniana cap.1.*

Liber de *fide ad Petrum*, quem constat esse S. Fulgentij, suppositus aliquando fuit D. Augustino, & eius nomine citatur à S. Anselmo, in *fine libri de Sacramento Altaris*: quod latè quoque contendit Gregorius Arimin. *ex antiquis, (vt ait,) rubricis.* Sed hallucinatur apertissimè.

Libram de *cognitione vera vite*, S. Anselmo tribuit Argent. in *2. dist.37. quest.1. artic.2. in corpore.*

198. Librum de *prædestinatione, & gratia*, esse S. Fulgentij, demonstrauit iusto opusculo, cui titulus, *Censura inofficiosa censura.*

Librum de *V. Hæresibus*, Petro Chryologo adscribit S. Hildephonsus *lib. de perp. virginis. & partur. S. Mariae.* Beda tamen in *cap.1. ad Rom.* agnoscit esse D. Augustini.

Librum *explicationis Apocalypsis*, esse Tychonij, euicit Franciscus Ribera in *Anacrisi interpretum Apocalypsis.* Absurdè certè suppositus est Augustino, cum istius libri Autor, caput Apocalypsis 21. exponat de statu præsentis Ecclesiæ, quod nimia esse impudentiæ ait ipse Augustinus 20. *Ciuit. cap.17.*

Opus Tripertitum de *Mirabilibus S. Scriptura*, perperam suppositum S. Augustino, vt monuit S. Thomas *3. part. quest.45. artic.3. ad 2.* esse S. Marchiani Hiberni, asserit Henricus Firtzelimon, in *Catalogo SS. Hiberniæ.*

Sermo I. de *festo omnium Sanctorum*, quem Louanienses volunt potius esse Alcuini, tribuitur Odoni Cluniacensi in MS. C. Ecclesiæ S. Mariæ ad Martyres Romæ, teste Baronio in *Martyrol. 1. Nouemb. Serm.15. de temp.* est S. Fulgentij sub titulo de *laudibus Mariæ ex partu Saluatoris.*

B.

199. S. Basilio supposita videtur *epist. 80.* est enim eadem planè lucubratio cum tractatu Gregorij Nisseni de *Trinit.* ad Eustathium Medicum, addito duntaxat apud Nissenum limbo, qui apud Basilium desideratur; à verbis illis sub finem opusculi, [*sin autem aliquis statuatur hanc appellationem.*] &c. ad metam vsque libelli.

Regulas breuiiores, suppositas esse S. Basilio, esse autem re vera Eustathij Sebasteni monuit Garetius *prefatione ad opus suum de Eucharistia*, allegato Nicephoro *lib.9. histor. cap.16. & lib.13. cap.29.* fateor tamen Photionem

sum esse in contrarium, & eas regulas tanquam genuinum S. Basilij opus agnoscere.

Constitutiones monasticas, quæ passim foli S. Basilio tribuuntur, communiter ab eo, & à Gregorio Nazianzeno esse conscriptas, tradit Gregorius Presbyter in vita Theologi. Eidem Basilio aperte suppositus est liber, *de laudibus eremi*, quod est segmentum operis *de Dominis vobiscum*, à Petro Damiani conscripti, contineturque illius operis *cap. ultimo*.

Item suppositæ Basilio sunt *homiliae 10. & 11. in Hexaëm*. Nam S. Hieronymus *lib. de scriptor. in Basilio*, & Suidas, nouem duntaxat S. Basilij in Hexaëmeron homilias agnoscunt. Et disertè S. Gregorius Nyssenus *in calce libri de Hexaëmero*, quem rogante Petro fratre conscripsit, ad enodanda dubia, quæ S. Basilius auditorum captui se attemperans prætermiserat, testatur S. Basilius nihil in eo opere tradidisse de hominis opificio. Rursúmque in Epistola ad Petrum Fratrem, præfixa operi ipsius Nysseni de hominis opificio, disertè ait Nyssenus, opus Basilij in Hexaëmeron esse truncum consideratione hominis, in quam binæ illæ Basilio tributæ homiliae impenduntur. Et scribebat ista Nyssenus, fratre Basilio iam mortuo, vt satis patet ex adiunctis, disertèque tradit Nicetas *in Epigrammate ad librum Nysseni de hominis opificio*. Vt propterea euanescat quod ait Bellarminus *in Basilio*, de tandem perfecto & consummato suo illo opere à S. Basilio, quamuis initio exiisset imperfectum. Ratum igitur esto, binas illas homilias esse S. Basilio suppositas. An verò sint Gregorij Nysseni, qui præter illud veluti heterogeneum supplementum operis S. Basilij, istud quoque eadem qua Basilius methodo elucubrauerit, nec nisi imperfectum, vt constat ex calce secundæ homiliae, pronuncient alij.

Ægrè adducor vt moneam, libellum de Grammatica exercitatione absurdè adscribi S. Basilio Magno, vt habet titulus. Sed siue eum titulum apposuit Gilbertus Cognatus interpres, siue quispiam alius, vt accessu illius lucubrationis, editio operum S. Basilij videretur plenior prodire, impositum est manifestè lectoribus. Nam ipsummet initium, satis superque docere poterat hallucinationem. Siquidem in eo initio ponitur oratio ad Deum, qua rogatur, vt meritis S. Ioannis Chrysoctomi, Sancti paruulum rudem literarum, & primis Grammaticæ notionibus imbuendum, dignetur ad profectum iuuare. Hæc quis fingat à Magno Basilio, qui Chrysoctomum antecessit, esse conscripta? Itaque absurdè omnino, ea scriptio S. Basilio est attributa, quam auctiorem, nomine Manuëlis Moschopuli, qui sub annum Domini 1300. scribebat, emisere iam olim Parisienses. Notauit quoque, Moschopulum, non S. Basilius esse libri huius Grammaticalis autorem, Martinus Crusius, *in Notis ad historiam Politicam Constantinopoleos, insertam libro 1. Turco-Græcia*.

S. Bernardo suppositus est tractatus Aëlredi Cisterciensis *de Domin. infra Octau. Epiph.* Et eiusdem Aëlredi sermones *de omeribus Esaia*, qui vndecim numero, inserti sunt operibus S. Bernardi, ex prima eorum sermonum ad suos Fratres per Aëlredum propositione, postea ab eodem in homilias triginta sunt expansi, vt ipsemet autor profitens in præfixa triginta illis sermonibus *epistola ad G. Landoniensem Episcopum*, in plena eorundem sermonum emissionem per Richardum Gibbonum. Laudatur is Aëlredus effusè à Gilleberto *serm. 42. in*

R

Cant.

Cant. & à Nicolao Rieuallensi, quem adducit Ioannes Picardus in *Notis ad librum 1. Gulielmi Neubrigensis de rebus Anglicis.*

Sermo quoque in Remensi Concilio habitus, non est S. Bernardi, sed cuiusdam Episcopi, vt dixi in corona aurea super mitram, v. *Moses autoritate.*

Scala Claustralium, operibus S. Bernardi inferta, est Guiguonis Carthusiani. Eidem Bernardo supposita est longa oratio ad Deiparam, quæ incipit, *Mentem, & oculos, pag. mihi 268.* Est autem Eckberti Abbatis, sub cuius nomine, plagula ex ea oratione recitatur à Richardo de S. Laurentio *lib. 12. de Deipara, pag. 712.* Habetur autem ea oratio non nihil plenior in Homiliario Alcuini, quo aliquis recentiorum eam intrusit, absque autoris adscriptione. Eidem quoque Eckberto tribuit Trithemius Meditationes S. Bernardi nomine vulgatas, hoc initio: *Verbum absconditum mihi est.*

Liber cui titulus est, *Formula honestæ vitæ*, suppositus S. Bernardo, est Bernardi Syluestri, illiusmet, cuius est epistola *de re familiari benè administranda*, perperam item aliquando tributa S. Bernardo.

202.

Tractatus *de vita solitaria ad Fratres de Monte Dei*, non est S. Bernardi, vt male contendit allegatis plerisque Theodorus Petreus in *notis ad cap. 29. libri 6. Chronici Dorlandi Carthusiensis*, post Petrum Sutoris *lib. 1. de vita Carthusiana, tract. 3. cap. 19.* Perperam portò Petreus causatur longinquitatem temporis inter Bernardum, (cuius tempore eam lucubrationem scriptam constat,) atque Gulielmum Abbatem S. Theodorici, cui meritò adscribitur; nam tantum abest, vt sit posterior tempore Gulielmus, vt potius S. Bernardo, cui erat amicissimus, sit præmortuus. Dunis in Cisterciensi apud Flandros cœnobio, opus de quo agimus, nomine *Epistola Gulielmi Abbatis S. Theodorici* prænotatum in veteri MS. Codice reperisse se, ait Chrysofomus Henriquez in *Menologio Cisterciensi 12. Ianuarij litera C.* vbi de Gulielmi sanctitate pluscula. Quæ pro eodem tractatu adscribendo S. Bernardo, profert Dionysius Richelius *lib. de præconio Ordinis Carthusiani art. 5.* eneruia sunt. Adducit in primis ex prologo illius libri, plagulam qua Autor testatur se scripsisse in Cantica Canticorum, vsque ad illum locum, *Paulum cum pertransissem eos, quæ est meta expositionis S. Bernardi in Cantica.* Deinde addit Richelius, eodem Prologo autorem profiteri, se impeditum impugnatione Petri Abailardi, id est, Petri Leonis Antipapæ, non potuisse scriptioni librorum nauare operam, & senio ac ægritudinibus grauatum, exemptiones, à communibus laboribus admittere adactum, quod alibi S. Bernardus de se profitetur. Ad extremum vrget Richelius, præcellentiam huius lucubrationis planè dignæ Bernardo. Hæc dicebam esse eneruia. Nam plagula quæ ex Prologo adducebatur, assumentum est, quod in nullo vulgatorum codicum comparet; estque haud dubiè attextum ab aliquo cuius interfuit, scriptiōnem illam autorem præferre S. Bernardum. Æquè exulat à vulgatis omnibus codicibus mentio Petri Abailardi in eo Prologo. Quòd autem Richelius, Petrum Abailardum in eo assumento expressum, interpretatur Petrum Leonis, non eget discussione, & vix credo excidisse Richelio, viro pererudito talem cespitationem. Denique huius lucubrationis nitor, & pietas, euincit Gulielmum fuisse virum doctrina, & pietate insignem, quod est extra controuersiam.

Sermones quinque super *Saluæ regina*, non sunt S. Bernardi Claræuallensis, sed

sed Bernardi ex Benedictino Archiepiscopi Toletani, ut testatur qui sermonum illorum autographum sub huius Bernardi nomine, penes se fuisse testatur Iulianus Toletanus in *Chronico* num. 607. multa de huius Bernardi sanctitate subnectens, & præter cætera annotans, quantum is iam Archiepiscopus S. Hugoni Cluniacensi, Abbati quondam suo, deferret.

Eidem S. Bernardo Claravallensi tributus liber *de natura & dignitate amoris*, est Gulielmi Abbatis S. Theodorici, S. Bernardo coniunctissimi, ut ipse Gulielmus scribit in quadam epistola, cuius fragmentum exhibet Andreas Quercetanus in *preludiis ad Abailardum*.

Bernoni Abbati Augiensi suppositus est liber *Micrologus*, is enim est libri titulus, non autem, ut aliqui commenti sunt, cognomentum auctoris, quem fingunt vocatum *Ioannem Micrologum*. Eius ergo libri autorem, Claudius Espencæus tract. de *Missâ publicâ, & priuatâ*, qui habetur in calce operis ab eo conscripti de *adoratione Eucharistiæ*, ait fuisse Bernonem Augiensem, sub cuius nomine eum librum prodiisse ait Parisiis anno 1518. titulo libri, *De officio Missæ*, quem inter Bernonis opera numerat Trithemius. Non potest tamen verisimiliter Bernoni tribui *Micrologus*. Quandoquidem Beronem *lib. de rebus ad Missæ officium pertinentibus*, testatur, se interfuisse coronationi Henrici primi per Benedictum. octauum anno 1014. Auctor autem *Micrologi* c. 34. testatur se scribere post obitum Gregorij VII. qui excessit è viuis anno 1085. Atque ita oporteret fateri, Bernonem plusquam decrepitum, scriptioni *Micrologi* dedisse operam. Est qui scribat, Autorem *Micrologi* fuisse Guidonem Abbatem S. Crucis Auellani, propè Aretium, qui cantum figuratum, & solemnes illas notas, *ut, re, mi, fa, so, la*, excogitauit. Nam Donizo Presbyter, carmine de gestis Comitissæ Matildis, agens de Thebaldo Aretino Episcopo, sic canit:

*Micrologum librum sibi dicitur Guido peritus,
Musici, & Monachus, nec non Eremita beandus.*

Hic tamen *Micrologus* longè diuersus est ab eo opere de *Ecclesiasticis obseruationibus*, aut *Officio Missæ*: nam Card. Baronius anno 1022. recitans præfationem eius ad prædictum Thebaldum, monstrat fuisse librum de Musica, qui ibidem scriptus refertur anno ætatis Guidonis 34. sub Ioanne Romano Pontifice, nempe Ioanne XX. qui est sublatus è viuis anno 1033. Ex qua temporum collatione, in idem propè incommodum reuoluimur, in quod se coniecisse vidimus, qui id opus adscripsere Bernoni. Nam si Guido tempore Ioannis XX. agebat ætatis annum 34. (ut testatur vetus codex *Micrologi Musici*, cui id opus adscriptum esse refert Baronius;) Auctor autem *Micrologi de Ecclesiasticis obseruationibus*, scripsit post Gregorium VII. quem notauimus obiisse anno 1085. necesse erit Guidonem plusquam nonagenarium scripsisse hoc opus de *Ecclesiasticis obseruationibus*. An in Guidone præcessit, quod seculum proximum in Martino Nauarro expertum est, ut scilicet 90. eoque ampliùs annos natus, adhuc scriptioni daret operam?

Bertramo suppositum esse librum *de Eucharistiâ*, qui eius nomine circumfertur, graues auctores prodiderunt, nominatimque Sanctesius reperit. 2. c. 14. Sxtus Senensis in Bibliothecæ sanctæ præfatione, & Claudius Espencæus *lib. 2. de adorat. Eucharistiæ cap. 41.* Nec repugnat Sanderus *lib. 7. de visibili*

R. 2. Monarch.

203.

204.

Monarch. heresi 133. At Valentia *lib. 1. de praesentia Christi in Euchar. cap. 20 num. 10.* & Nicolaus Romæus in *Calvini effigie spectaculo 3. colore 21. & spectac. 8. colore 72.* librum Bertrami, adulteratum duntaxat, & admittis plerisque suppositiis deprauatum confirmant. Addit verò Nicolaus, syncerum opus Bertrami, scriptum esse aduersus hæresim, quam nuper quidam Siculi non absque barditate renouarunt de speciebus sacramentalibus, si obiectiuè spectentur, nequaquam realibus, sed meris præstigiis ac spectris. Nam hanc hæresim olim fuisse inuectam, ex Algero eam diligenter confutante *lib. 1. cap. 7.* perspicuum est. Sed hæreo in adulteratione operis illius. Potestque satis verisimile apparere, OEcolumpadium, cuius operâ Bertrami liber primùm lucem vidit, manus falsarias, & adulteratrices ei lucubrationi apposuisse; qui per idem tempus Christianum Druthmarum, & alios Catholicos scriptores perfidè contaminauit. Nec item est inuerisimile, eundem OEcolumpadium totum libellum confinxisse, & supposuisse Bertramo, bono, & pio Presbytero, vt est apud Trithemium in *Catalogo.* Suffragatur huic verisimilitudini, quòd Bertramus per totos annos septingentos, à nemine notatus est hæreseos; nec vllus tam multorum qui Berengarij tempore scripserunt, præuissè Berengario Bertramum, meminit. Imò quotquot Bertramum norunt, virum bonum, ac pium fuisse, statuerunt, & Catholicis scriptoribus annumerarunt. Alanus quidem *lib. 1. de Euchar. c. 21.* Bertramum facit autorem primùm distinctionis illius corporis Christi, in verum, mysticum, & sacramentale, quam impugnat Paschasius *sub finem expositi*: nihil tamen apud Paschasium inuenio, quod apertè Bertramum feriat. Et illa ipsa distinctio tripartita, saluo mysterio Eucharistiæ, & vera in eo Christi præsentia, retineri facile potest; nam corpus Christi *mysticum*, est Ecclesia, *verum*, est corpus Christi sub specie visibili, *sacramentale*, idem speciebus opertum. Itaque quamuis Paschasius in eam distinctionem insurrexisset tacito Bertramo, nihil inde haberetur, ad opus quod extrat Bertrami nomine, genuini partus titulo venditandum; vel etiam ad statuendum, Bertramum, Berengarij prodromum: verisimilius autem est, quæ Paschasius peruersè à quibusdam sub illud tempus iactata dicit contra Eucharistiam, intorqueri in Ioannem Scotum Benedictinum, qui primus in Ecclesia Latina, dubiè de Eucharistia scripsit, & in Concilio Vercellensi præsentè S. Leone IX. damnatus est, eiusque liber de Eucharistia confixus, teste Lantfranco qui aderat, & Paschasij, ac Ioannis Scoti contrapositionem à Berengario factam memorat, tacito prorsus Bertramo. Sit igitur non inuerisimile, opus quod Bertrami nomine circumfertur, esse illi suppositum, saltem magna ex parte.

205. Audio extare MS. Codicem Autoris Anonymi, qui tempore Caroli Calui scripsit, & Paschasij, ac Rabani, eiusdem æui scriptorum tanquam suorum æqualium meminit; in quo etiam codice mentio habetur operis Carolo Caluo inscripti de Eucharistia contra Paschasium, nomine cuiusdam Ratranni. Cuius item Ratranni scriptionem, conformem ei quæ sub Bertrami nomine vulgata est, extare manu exaratam, refert vir Eminentissimus *tract. de Euchar. lib. 2. cap. 39.* Qua ratione salua manet Bertrami fama; & verisimilitudo suppositionis ei factæ, obtruso illi libro Ratranni, insigniter confirmatur. Quam enim facile fuit, in tanta nominum affinitate atque vicinia, Bertramum

mum

num & Ratrannum confundere? Scripsisse porro fertur Ratrannus ille, contra hæresim Stercoranistarum, ab Erybaldo Antissiodorensi Episcopo profeminaram, qua Christi corpus in Eucharistia tale prorsus, quale speciebus obicitur, atque aded album, rotundum, lapidum, quale speciebus præfertur, nuda & aperta prorsus veritate exhiberi asserebatur, afficta corpori Christi in Eucharistia, passibilitate, diuisibilitate, digestibilitate, & subiectione ad omnes specierum visibilium affectiones. In hunc errorem insurgens Ratrannus, ut est mos improvidorum, vitans hoc extremum, in contrarium cucurrit, & nihil nisi mysticum, & figuratum, (contra quam Erybaldus figuram prorsus excludens censuerat,) reperiri in Eucharistia contendit. Quod ipsum, in vulgato Bertrami nomine, de Eucharistia libro, aliquoties occurrit. Ut proinde meritò liber ille, falce Ecclesiasticæ censuræ succisus sit, & libris damnatis annumeratus.

Sic pronunciarunt graues scriptores, de libro, qui Bertrami nomine circumfertur; rectè statuentes illum Bertramo suppositum fuisse, homini, ad superius vsque seculum, apud omnes retrò Autores, sine querela. Siue autem liber ille sit Ratranni, siue alicuius posterioris Autoris, non esset difficile, salua censuræ in eum vibratæ iustitia, præstare eum purum ab hæresi Berengariana: cuius solius reus agitur, etiam ante Berengarium. Nam meritò quidem liber eius proscriptus est, quia admodum implexè de veritate præsentia Christi, totòque hoc mysterio loquitur: ita ut lynceos lectoris oculos desideret, ad veritatem quæ verbis eius subiici potest, deprehendendam: ceteroqui disertissimè aliquoties agnoscit veram Christi in Eucharistia præsentiam, & panis, ac vini transubstantationem. Et quæ duriusculè profert, æquè mollienda sunt, in variis locis quæ ex D. Augustino, Facundo, & aliis Catholicissimis scriptoribus iactantur passim à sectariis. Sed in eam operam ad hoc instituto alienam nunc non excurro, libri, (qualiscunque sit,) suppositionem Bertramo factam indicasse contentus.

206.

S. Bonauenturæ suppositus est liber Collationum. Eius enim esse non potest, cum allegetur in illo libro Vbertinus de Casalis, qui anno 1305. opus in Collationibus allegatum conscripsit, anno vno & tricesimo post S. Bonauenturæ obitum, qui contigit anno 1274. Videtis Rosvedium in *vindiciis Kempensibus*, & Hæserum in *opusculis pro Thoma Kempensi*. Nec refert quòd Marianus Florentinus, Collationes Sancto Bonauenturæ tribuat. Marianus enim qui ad annum vsque 1529. vitam produxit, & malè fingitur anno 1400. floruisse, errori aliquorum inhæsit, re non satis considerata.

S. Brunoni Carthusiano supposita esse pleraque opera, quæ reuera sunt S. Brunonis Signiensis, contendit R. P. Philippus Malabayle, qui recens sub nomine cuius sui Brunonis Attenensis ea emisit. At illorum ipsorum operum partem nobilem, hoc est, Commentarium in Pentateuchum, Georgius Galonius Ord. S. Benedicti ex Bibliotheca S. Gislens in Cella vulgavit sub nomine S. Brunonis Herbipolensis Episcopi. Ego nihil desinio.

C.

Catoni Censorio supposita disticha, alium parentem habent. Allegari ab
R 3 Agellio

207.

Agellio Catonis librum inscriptum, *Carmen de moribus*, qui liber hic ipse sit de quo agimus, censent aliqui apud Ptolomæum Flauium *cap. 95. Canicetaneorum*, qui ab aliis adscribi Boëtio testatur. Ipse verò incerti autoris esse concludit: dictum autem *Carmen* ob sapientiam monitorum quæ tradit. Verè tamen hic paræneticus libellus, à Maximo Planude ob sapientiam qua scater, Græcè factus, habet autorem Catonem; non quidem Catonem Valerium, cuius est pœma *Ciris*; sed Dionysium Catonem, Poëtam Christianum, de quo Elias Vinetus *comment. in Ausonium*, & Deltio *initio præfationis in Threnos*. Videtis Iosephum Scaligerum *lib. 2. lect. Auson. cap. 32.*

208. Claudiano Mamerto adscriptum *Carmen de Christo*, quod alij absurdius Gentilissimo eiusdem nominis Poëtæ adscripserunt, est S. Damasi, ut benè vidit Deltio *Polem. 2.* Eidem Claudiano, in veteri MS. codice, (quem penes se fuisse scribit Georgius Fabricius, *Commentario in Poëtas Christianos, v. Turcius Russus*), adscriptum est opus de collatione miraculorum vtriusque Testamenti. Sed non est dubium quin supponatur Claudiano ea lucubratio, quam Beda versus aliquos ex ea proferens, tribuit Sedulio. Aldus verò, & Cuspinianus tribuant Turcio Ruffo Asterio, qui imperante Anastasio, consulatum cum Flauio Præsidio obiit, post Claudianum. Onuphrius Turcio duntaxat missum, & inscriptum ab autore, id opus agnoscit. Mihi sat nunc est, iure abiudicari Claudiano.

209. S. Cyrillo suppositas esse plerasque homilias Paschales, ex iis quæ iustum volumen nuper compleuerunt, notatum est à nonnullis scrupulorum Chronologicorum scrutatoribus, pensata temporis in illis homiliis signati, nota. Legetis *Elucidarium Deip. lib. 1. in Isagoge ad Chronolog. Deipara cap. 2. & 6.*

Eidem S. Cyrillo, suppositum esse opus quod inscribitur *Theaurus*, contendit Spureus hæreticus, autor disputationis de supposito, quam nuperimè e neuito nomine loci, suoque suppresso, homo malè teres atque rotundus, edidit Arausicæ. In ea disputatione, quæ est vna iugis hæreseon, & atrocissimarum calumniarum lepra, nebulo qui in S. Cyrillum maximè rabit, abiudicat ei opus Theauri, contenditque ei perperam fuisse suppositum. Causatur autem styli diuersitatem: quam tamen Græci, Cyparissiotæ, Scholarius, & alij non olfecerunt, allegantes opus illud tanquam S. Cyrilli genuinum. Addit allegari à S. Thoma & aliis antiquis, nonnulla quæ in Thesauro nuper Auberti operâ edito non comparent. Sed hoc nihil est dicere: nam lacunæ vnius exemplaris Græcanica arte truncati, aliterve deficientis, non possunt S. Cyrillum de illius operis possessione deiicere. Ait denique hæreticus, in Thesauro profectum Christi quoad sapientiam, (de quo Lucas *cap. 2.*) attribui humanitati, quod S. Cyrillus Paschali *homil. 17. pag. 230.* stultè dici affirmat. Item in *Thesauro assert. 11.* negatur æqualitas Patris, & Filij in Diuinis, quam S. Cyrillus in germanis scriptis suis agnoscit. Denique *ibidem assert. 20. 21. 23. 24.* diuiduntur voces secundum diuersas naturas. Quod genuinus Cyrillus, facere vetat *Anathematismo 4. & in epistola Synodica ad Nestorium, ac lib. 7. & 8. in Ioan.* Verùm hæ non sunt sobrij hominis oppositiones. Nam S. Cyrillus, ut ab hoc postremo incipiam, iis ipsis locis, quæ hæreticus allegat, tantum ait, voces non esse diuidendas, tanquam si essent in Christo duæ personæ: non
nega

negat autem esse diuidendas pro naturarum, quæ plures in Christo sunt, diuersitate; idque rectè in Thesaurò asserit. Quòd verò S. Cyrillus agnoscat, Patrem posse dici Filio maiorem quoad diuinitatem, quia Pater caret principio, & Deitatem ipsi Filio communicat, nihil oblatit Patris, & Filij æqualitatem. Tandem calumnia manifesta est, quòd S. Cyrillus negarit vsquam profectum in sapientia, cadere in solam humanitatem, si inde non inducatur personarum in Christo dualitas, vt ipse loco allegato disertè limitat. Itaque suppositio Thesauri S. Cyrillo facta, est somnium manifestum.

S. Cypriano suppositum esse librum *de duplici martyrio*, cuius esse apertè videor in opere *de martyrio*, p. 1. initio.

210.

Liber *de notis Ciceronianis*, otiosè S. Cypriano est suppositus, & iure à Pamelio, ne inter quisquilias quidem est admissus.

Eidem suppositus est liber *de singularitate Clericorum*, quem Philippus Abbas *lib. de continentia Clericorum*, cap. 67. malè adscribit Augustino, nec meliùs alij tribuunt Origeni, vt euinco in opere *de sobria sexus mollioris frequentatione per sacros homines*.

Librum *de abussonibus seculi*, S. Cypriano supponit Concilium Troscianum cap. 2. & Hincmarus in calce operis *de divorcio Lothary*. Sed est manifesta hallucinatio, vt alij monuerunt.

Eidem quoque Cypriano, manifestè suppositus est liber *de operibus Christi cardinal*. Nam *serm. de pass. Dom. & initio sermonis de Bapt. Christi*, apertè refellit errorem S. Cypriani *de Baptismo hæreticorum*. Vnde si S. Augustinus agnouisset illud opus tanquam Cypriani, non tantoperè laborasset in abstergenda labe S. Cypriani, ob illum materialem errorem, de Anabaptismo hæreticorum. Sed neque consentio Billio, *ad orationem 42. Naz. pag. 901.* vbi eum librum, alicuius saltem S. Cypriano æqualis, esse contendit, cum sit inscriptus Cornelio Papæ, & ex eo Nazianzenus apertè locum ibi à Billio expensum, mutuatus videatur. Hoc, inquam, non admitto; & potius arbitror, autorem illum, qui alteri cuiusdam Cornelio Papæ, id est, Episcopo, iuxta antiquum eius vocis usum, opus suum inscripsit, à Nazianzeno plagulam illam mutuatum esse.

211.

Hoc opus esse Auctoris subsequenti ætatem S. Cypriani, nec modico tempore, persuaseram mihi aliquando, quia Auctor initio sermonis de vnctione Chrismatis, meminit referatorum ea die carcerum: quod videtur pertinere ad usum, temporibus S. Cypriani non conuenientem; nimirum, vt sub Pascha laxarentur qui mancipati erant carceri, ita enim habetur ex Sacra Honorij Imperatoris ad Arcadium fratrem, cum expostulat de S. Chrysoptomi expulsionione Cucufum; itèmq; ex lege Theodosij, cuius meminit Flavianus Antioch. ea oratione *ad Theodosium in causa Antiochenorum*, quam retulit postea S. Chrysoptomus *hom. 20. ad pop.* & habetur nunc ea lex *in append. 7. & 8. Cod. Theodosiani*. Videnda item lex *8. de indulg. crim. in Cod. Theod.* Idem tradunt Nyss. *orat. 1. de Resurr. Ambros. epist. 3.* quæ est *de tradendis basilicis, ferè initio*, & Chrysopt. *in Psal. 2. in fine*, S. Leo *varij sermonibus de Quadragesima*, ac nominatim *serm. 2. & 7.* & alij, quos adducit Filefac *lib. de sacra Quadrag. cap. 14.* Ita mihi, (vt dixi,) aliquando persuaseram, attento vsu illo altæ paci Ecclesiæ congruente. Postea tamen aduertì, quæ initio illius sermonis de vnctione

Chrismatis,

Chriftmatis, de referatis carceribus, & laxatis captivis, ac iudicibus mansuefactis, traduntur, repeti in calce Sermonis, iisdem ferè verbis, & ad sacerdotalem pœnitentium absolutionem referri. Quare nihil inde potest colligi, pro tardiore Autoris illius ævo, quàm sit ævum S. Cypriani. Nam quòd iam tunc non haberet locum absolutio pœnitentium in Cœna Domini, vnde probari queat?

212.

Malim ergo argumentari, ex eo quòd auctor iste passim clariùs & distinctiùs agat de Mysterio Incarnationis, quàm soleant agere Patres, qui ævo S. Cypriani scripserunt. Deinde quòd sub finem prologi, auctor ita loquatur de avaritia, etiam Ecclesiasticos & religiosos occupante, vt planè insinuet, scribere se non tempore S. Cypriani, sed multo posteriore. [Hæc, (inquit,) sitis divitiarum, miseris pectoribus assidet, & ambitionis salugo bibulam animam occupat, ita vt per fas, & nefas, ad loca inferiora, etiam de latebris Eremitarum nonnulli se ingerant; & de omni gradu vbi aliquis aditus patet, anheli prodeant, discurrant ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliarios, & modis omnibus elaborent, vt sedeant cum Principibus, eo quæstu, vt maledicat Deus quod ipsi benedixerint, & benedicat quod maledixerint.] *Eremitum* pro cœnobio, & religioso statu vsurpare, Fauto, Eucherio, & cæteris illius ætatis, est frequentissimum. Itaque arguit hic auctor Religiosos, quòd ipsi quoque ad divitias, & honores Ecclesiasticos, quibus divitiæ iam essent adiunctæ, aspirarent ex suis latebris. Quod per se liquet, locum non habuisse per tempus S. Cypriani, grassantibus immanibus persecutionibus adversus Ecclesiam: quas non est quòd quis existimet, insinuat ab hoc autore in calce sermonis *de Nativ. Dom.* Certamina enim de quibus ibi agit, sunt communia certamina Christianorum, quæ etiam in Ecclesiæ pace non desunt. Quæ porro argumenta eximium hoc opus S. Cypriano abiudicant, æquè illud abrogant Lucio Papæ, cui id alibi adscriptum legi. Præterquam quòd auctor *in prologo num. 3.* apertè agnoscit superiorem. Non igitur fuit Summus Pontifex, saltem cum scripsit. Estius, & Cornelius *in cap. 12. epistola 2. ad Cor. ad vers. 7.* hoc opus tribuunt Saluiano. Sed non adscribor: nam quamvis Saluianus disertissimus est, quæ item est gloria Autoris eorum Sermonum; tamen cultior & planior videtur Saluianus. In veteri quodam Manuscripto, hoc opus tribuitur Arnolde Bonæ Vallis, & ab eo dicatum refertur Alexandro III. Idem monuit me, vir doctissimus, ac S. Petri in Vaticano Canonicus, Lucas Holstenius, allegato indice librorum Academiæ Oxoniensis in Anglia, quæ hoc Opus Manuscriptum, at textis reliquis Arnolde lucubrationibus asseruat, vt videre est *pag. dicti indicis 12.* Et disertè præfatio operis sub nomine Arnolde, dirigitur ad Alexandrum III. Idem refert Andreas Rivetus *lib. 2. critici sacri cap. 15.* ex Iapælio *in Catalogo Bibliothecæ omnium animarum, volum. 25.* nisi quòd ait, hoc opus ab Arnolde inscribi Papæ Adriano, qui fuit coævus S. Bernardo, nempe Adriano IV. qui immediate præiit Alexandro III. Sanè inscriptionis in hoc opere maiestas, ab aliis Arnolde lucubrationibus non abhorret. Et facilè est conicere, nomen *Alexandri*, vel *Adriani*, mutatum esse in nomen *Cornelii Papæ*, S. Cypriano æqualis, per eos qui primi has dissertationes, ob nonnullam in styli granditate similitudinem, S. Cypriano adscriptas voluerunt, vt essent ob vetustatem commendatiores ac vendibiliore, quòd factum circa commentarios

iii

in Matthæum Diuo Thomæ Aquinati adscriptis, infra referam ex Vielmio. Non occurrit quod validè conuellat hanc coniecturam.

D.

Dacriano Abbati Ordinis S. Benedicti, suppositus est liber cui titulus, *Speculum Monachorum*, & alius cui titulus, *Epistola duodecim documentorum*. Eum Margarinus Bignæus in Indice Chronologico, refert ad octauum à Christo seculum. Sed hoc gratis ab eo factum est; nec minùs incongruè, quàm quod *ibidem*, autorem cui nomen *Idiota*, eidem seculo transcribit, quem constat ex eunte decimoquarto seculo floruisse; vt docui ad *Oculum eius mysticum*, quem remota persona esse Raymundum Iordani Ordinis Canoniorum Regularium, demonstrari. Similiter ergo Dacryanus in seculum decimumquintum referendus fuit. Nam Dacryanus, ipse est Ludouicus Blosius, Abbas Latiensis, cuius scripta omnia eximiam spirant pietatem. Dacryanum autem, id est, *gementem ac flentem*, se nominauit, vt collapsos eorum quos informatos ritè volebat, mores, minore cum inuidia restitueret. Cæteroqui nullus fuit vnquam, siue in Ordine S. Benedicti, siue alibi, Abbas Dacryanus. Mirumque esset, Trithemium aded pro locupletando Benedictinorum scriptorum indice sollicitum, non agnouisse Abbatem Dacryanum, si verè fuisset in rerum natura alius Dacryanus, quàm Blosius, qui post editos à Trithemio Indices floruit. Modus item scriptiois, & defloratio Tauleri, ac similibus scriptorum Blosio familiaris, tantum non clamant, Blosium ipsum esse Dacryanum, & expungendum esse suppositiuum illum octauum seculi Abbatem Benedictinum horum libellorum parentem.

213.

S. Damasceno, supposita videtur *historia Barlaami, & Iosaphati*, quæ potius est Ioannis Sabaitæ, vt fusè prosequitur Raderus in *prologo ad Climacum cap. 1.* Nec refert quod Romanum Martyrologium 27. Nouembris, S. Damascenum illius historiæ autorem laudet; id enim ex-probabili, & communiter recepta sententia in tabulis est propositum. Et posse alioqui in eas tabulas irrepere menda, quoad ea quæ non sunt substantialia, monstratum est in opere *de martyrio p. 3. cap. 2. num. 4.*

214.

Quis credat suppositos S. Ioanni Damasceno, libros *de re medica Ioannis Mesue*? Fecit id Abrahamus Bzouius in *libello de Medicis sanctis*; sed per cæcultationem & inaccurationem incongruam. Quod enim legisset, S. Ioannem Damascenum, dictum fuisse *Ioannem Mansur*, existimauit Bzouius, aliqua nominum vicinia delusus, eum ipsum esse *Ioannem Mansur*, qui passim dicitur *Ioannes Mesue*, scriptor librorum de re medica. At meminisse oportuerat, & genere, ac natalibus, & instituto, & æuo, & permultis aliis adiunctis, longè alium fuisse Ioannem Mesue, à S. Ioanne Damasceno, cuius cognomen *Mansur*, quod sonat *Redemptum*, obtorquebat impius S. Ioannis persecutor, Constantinus cognomento Copronymus, qui per conuitium denominabat eum, *Manser*, vt narratur in vita S. Stephani iunioris. Vt mirum non sit, si ea sancti viri cognominatio, ob detorsionem à Copronymo factam, sit infrequentissima in Catholica Ecclesia. Qui ergo libri, nomine Ioannis Mesue de re medica sunt vulgati, non sunt supponendi S. Ioanni Damasceno, sed Ioannis

S nis

nis Mesue auctoris sunt agnoscendi, & Medici à Bzouio implanati, dedocendi sunt errorem, nominatimque Gulielmus Du Val Autor historiarum Morogrammarum SS. Medicorum.

215. Dareti Phrygio perperam suppositus est liber *de bello Troiano* Iosephi Iscarici Angli, qui sub annum Christi 1189. imperante apud Anglos Henrico II. & Ecclesiam Cantuariensem regente S. Thoma florebat, Christianus Poëta, ut ex *lib. 3.* liquet; ubi Athenienses fugillat, ob transcriptos cælo incestos Deos, gentilique acerra delusas preces. Expeditionum item Cruciarum, & Arturi Britannici meminit, quæ quid ad Ethnicum Daretem?

S. Dominico suppositus est liber *de Corpore Christi*, quem verè esse Dominici de Pantaleonibus, notat Maluenda *lib. de Paradiso cap. 60. pag. 191.* & alij quos adduco in *Diptrychis Marianis parte 2. puncto 2. n. 19.*

E.

216. Edmundo Monacho Cantuariensi, tractatum de dissidio inter S. Anselmum, & Henricum Regem, nec non commentarium de vita S. Anselmi, distinctum ab eo quem conscripsit Edineus, adscribunt Card. Baronius *ad Martyrol. Rom. 21. April.* & Ioannes Pitæus *tomo 2. relationum, ad annos 1120. & 1121. n. 185. & 186.* Sed has scriptiones perperam supponi cuiusdam Edmundo, esse autem vnius, & eiusdem Edineri, liquere potest ex eius præfatione ad conscriptam à se vitam S. Anselmi.
217. Eusebio Emisseno, per magnam hallucinationem suppositi sunt sermones *de tempore, & Sanctis*, qui primo loco habentur in opere quod Eusebio adscribitur, cum sint S. Brunorus signiensis, magni in Berengarium concertatoris, sub Gregorio VII. Ita enim habetur ex Indicibus Cassinensibus, ac Vaticanis, & ex Petro Diacono, Cassinensi Bibliothecario, qui omnes illos sermones ex nomine notatos, adscribit S. Brunoni Signiensi, cuius ætate vixit. Eidem Eusebio Emisseno, perperam suppositas esse homilias Latini scriptoris, pridem notatum est. Eusebius enim Emissenus quem S. Hieronymus in *Chronico ann. 10. Constanti. Arriane factionis signiferum* nominavit; non vixit Lugduni, ubi constat habitas aliquas homiliarum illarum; nec scripsit latinè, quod pereleganter facit, qui eam homiliarum paulò plusquam quinquagenam Eusebio adscriptam exaravit, siue Eucherius senior, siue Faustus: aut, quod verius videtur, varij ævi illius Patres. Suppositio tamen earum homiliarum facta Eusebio Emisseno, non est nupera. Nam Guitmundus *lib. 3. contra Berengarium, sub finem*, locum ex illis homiliis nomine Eusebij Emisseni allegavit. Id quod etiam factum est à Gratiano *c. quia corpus, de consecr. dist. 2.*
218. Eusebij Casariensis nomine edidit nuper Meursius expositionem in Cantica, quæ reuera est catena variorum Doctorum in eum sacrum librum; & quidem Eusebio posteriorum, ut Gregorij Nysseni, Didymi, Theophylacti, Philonis Carpathij, qui sub Arcadio floruit. Itaque quamvis aliqua fragmenta ex commentario Eusebij in Cantica, sint intexta operi nomine Eusebij edito, & ipsa præfatio eius, ex Eusebio sit decerpta, tamen opus perperam Eusebio est suppositum, & ob eandem causam, non rectè Gregorio Nysseno tribuitur à Vincentio Ricardo in *notis ad c. 4. Cantacufeni in Cant.*

Eustathio.

Eustathio quidam suppositere *regulas apud S. Basiliū fusiū disputatas*. Ita constanter asseruisse aliquos, testatur Sozomenus *lib. 3. histor. cap. 14.* & Nicephorus *lib. 9. cap. 16. ac lib. 13. cap. 29.* Fuit hic Eustathius, Episcopus Sebastenus, Arrianorum gregalis, & plenus nequitiae homo, ut intelligitur ex iis quae de eo tradit S. Basilius binis epistolis, altera ad Occidentales Episcopos, ad Patrophilum altera. Itaque minus verisimile est, tantae perfectionis lucubrationem, ad perditum Arrianum esse referendam: ac proinde S. Basilio eam adiudicant Iustinianus Imperator *tract. pro V. Synodo OEcumenica; tom. 2. Conciliorum editionis Romanae pag. 267.* & Photius *cod. 144. ac codice 191.*

219.

S. Brunoni Carthusiano, supposita esse omnia opuscula tomi tertij, quae in indicibus Cassinensibus à primo illorum opusculorum denominantur, *Liber de Luminaribus Ecclesiae*, esseque omnia S. Brunonis Signiensis; contendit Autor disquisitionis historicae ad opera S. Brunonis Signiensis, recens eundem. Qui si existimaret, S. Brunonem Carthusianum non fuisse satis à doctrina bene constitutum, ut posset dici ea opuscula conscripsisse, aberraret omnino; cum S. Bruno Carthusianus fuerit Doctor suo tempore eximius. Supposita tamen utriusque Brunonis idoneitate ad eas scriptiones conficiendas, quorum alterutri tribuenda sint ea opuscula, non desinio.

F.

Flauij Dextri Chronicon nuper vulgatum, suppositum fuisse Dextro, late contendit Gabriel Pennotus *in Canonicorum Regularium historia*. Quamuis enim, ipso S. Hieronymo teste, ratum sit, Flauium Dextrum scripsisse Chronicon quod eidem D. Hieronymo inscripserit; tamen hoc Chronicon nuper vulgatum, illud ipsum esse genuinum, cuius S. Hieronymus meminit, multa sunt quae dissuadent. Nec quae aduersus libri illius suppositionem, proferunt Biuarius commentator ac defensor, & Melchior Incofer *lib. pro epistola Deipara ad Messanenses à cap. 42. ad 46.* explent reuera legentis animum.

220.

S. Fulgentio Ruspensi Episcopo suppositi sunt tres Mythologiarum libri ad Carum Carthaginensem Presbyterum. Quanquam Sigebettus anceps haeret; nec planè audet eos libros quos ab ingenij acumine valdè commendat, S. Fulgentio adscribere. Probatio sententia videtur, eos libros esse S. Fulgentij Astigitani primùm, postea Carthaginensis in Hispania Episcopi, fratris SS. Leandri, & Isidori. Passim sanè is scriptor, quem Fabium Furium Fulgentium, Placiadem nominant, Christianum se prodit, deridens Ethnicorum nugamenta, ut *sub finem Proemij ad lib. 1.* & *in fabula Mercurij 1.* Testimonia item à sacris libris producit in *Herculis, & Omphales fabula:* & *in fabula de iudicio Paridis,* ubi Episcopos, Sacerdotes, & Monachos, addit, apud nos vitam agere contemplatiuam, qualem apud Ethnicos egeret Philosophi. Est ergo perspicuè autor Christianus. Et cum nihil sit apud eum quod S. Fulgentio Ruspensi quadret, nec alius occurrat S. Fulgentius, cui opus illud tribui possit, praeter Astigitanum, siue Carthaginensem, haud grauatè eius esse libros illos admiserim.

G.

Gabrieli Biel supposita est expositio Canonis Missae, quae reuera est Eggelin-

S 2 gi

gi Brunsvvicensis, paucis à Gabriele omissis, nonnullis additis, aut mutatis, vt ipse Gabriel ingenuè faterur ad calcem operis.

221. S. Gelasio Romano Pontifici suppositus iam olim, est liber *de duabus naturis*. Et eius nomine illum citat, ac locum ex eo describit S. Fulgentius *ad q. 2. Ferrandi*. Sed esse potiùs Gelasij Cyziceni, demonstrare plerique.

Gennadio, (olim Georgio,) Scholario Patriarchæ Constantinopolitano, supposita est *defensio quinque capitum Concilij Florentini*, quæ verè est Gregorij Protosyncelli, qui ex Cõfessario Ioannis Palæologi Imperatoris, & Vicario Patriarchæ Alexãdrini in Concilio Florentino, tandem euectus est ad Patriarchatum, Constantinopolitanum. Ipsemet alibi se defensionis prædictæ autorem prodit, scribens aduersùs Marcum Ephesium. Nam nominatim allegat suum illud opus pro capitibus controuersis in Concilio Florentino. Ac ne quis opponat, varios Græcos post Concilium Florentinum, cui affuerant, scripsisse defensionem eorundem capitum; in contrarium est, quòd ipse verbatim alibi non pauca è suo illo opere describit, quòd ex alieno opere non faceret.

222. S. Gregorio Magno suppositum esse decretum quod *lib. 2. post epist. 31. indict. 11.* habetur, continens priuilegium à S. Greg. concessum Monasterio S. Medardi; cõrendit Bernardus Vindingus Augustinianus in *Critico Augustiniano castigato*, §. 8. *Prologomenorum*; additque multa esse argumenta quibus ea suppositio conuincitur: & in primis vrget inscriptionem, quæ videtur cum S. Gregorij solemnè simplicitate non cohærere. Sic enim ibi habetur. *Prætiõssimis lapidibus in diademate Christi meritõ renitõtibus, omnibus S. Dei Ecclesia membris, quorum vniuersale caput est Christus, Gregorius, licet S. Romana Sedis Pontificio sublimetur, humillimus tamen seruorum Dei seruus*. Hanc inscriptionem esse simplicitati S. Gregorij aduersissimã, affirmat Vindingus; argumentaturque præterea ex eo quòd huic decreto apponatur nota annorum Christi, quam S. Gregorius alibi non adhibuit. Item vrget, quòd Monasterium dicatur constructum in ciuitate Suefforum, & dicatum esse B. Mariæ, & SS. Petro, ac Stephano, cum in Concilio Sueffionensi habeatur id Monasterium esse dicatum BB. Medardo ac Sebastiano. Ac denique vrget Vindingus, multiplicem in subscriptionibus Episcoporum falsitatẽ, cum subscripti habeantur duo simul Portuenses Episcopi, Gregorius, ac Felix. Item Marinianus Rauennas, qui nondum ea indictione 11. erat Episcopus, sed tantum Episcopus fuit indict. 13. & tamen subscriptus habetur, vt Episcopus; quòd item vitium cernitur in subscriptione Augustini, Episcopi Cantuariæ, & Melliti Episcopi Lundoniæ, qui multo post inaugurati sunt Episcopi. Hinc ergo concludit Vindingus, decretum illud esse supposititium, nec manasse à S. Gregorio Magno.

Reiciendus tamen est Vindingus, qui in re tanti momenti, nihil debuit notare ob adeò friuolas ratiunculas. Quid enim vetuit, quo minus S. Greg. in decreto quod ad omnes planè fideles exarabat, alium inscriptionis modum adhibuerit, quàm passim soleat in priuatis, vel familiaribus epistolis, ad personas singulares? Mendũ verò librarij scribētis *Suefforum*, pro *Sueffionũ*, ridiculè obiicitur aduersus decreti veritatem. Sanctos quibus dicatum est Monasterium, aliter referri in hoc decreto, aliter in Concilio Sueffionensi, parum refert; subinde enim mutantur huiusmodi nuncupationes Domorum sacrarum. Ad reliqua omnia à Vindingo obiecta suppetebat ei responsio ex Baronio, qui anno Christi 593. admonerat de subscriptionũ illarum interpolatione, & nota anni Christi postea apposita.

apposita ab aliquo exscriptore Decreti S. Greg. Cæterum hoc decretum verè esse S. Gregorij Magni, dubitare non licet, cum S. Gregorius VII. *lib. 8. sui registri, epist. 21. & lib. 4. epist. 2. & 23.* illud agnoscat tanquam factum S. Gregorij genuinum; id quod etiam facit Thomas Valdensis *lib. 2. doctrin. artic. 3. cap. 75.* ac Bellarminus *lib. contra Barclaium cap. 40.* Sanè Barclaius quamvis valdè grauaretur eo S. Gregorij decreto, non est tamen ausus suppositionem eius causari: sed ad ineptam interpretationem confugit, quam benè ibi repellit Bellarminus. Nec eo duntaxat decreto, (vt Baronius loco citato rectè monuit,) sed in aliis quoque priuilegiis idè munimentum apposuit S. Greg. quod in decreto de quo agimus; & nominatim in priuilegio cuiusdam Xenodochij erecti Augustoduni, vt videre est *lib. 11. indict. 6. epist. 10.* Itaque extra dabium est, decretum illud pro Monasterio Sueffionensi, non esse suppositum S. Gregorio.

223

Gregorio Nazianzeno supposita est Tragœdia *Christus patiens*, quam esse Apollinaris Laodicensi, benè monuit Baron. anno Christi 34.

Gregorio Nysseno tributus liber *de differentia essentia, & hypostaseos*, idem est cum *epist. 43.* S. Basilij eidem Nysseno adscripta. *Oratio de Resur.* quæ incipit, *Quaquam*, est Hesyhij, vt habet Groëcus *Codex Bibliothecæ Regiæ.*

Gulielmi Baldesani nomen præfert liber perutilis, cui titulus est, *Stimuli virtutum adolescentiæ Christiæ*, quem conscriptum esse à Bernardino Rossignolio, Rectore tunc Taurinensi, compertum habeo testimonio eius cui ipse Rossignolius rem aperuit, & quo consilio sub alieno nomine vulgasset, exposuit. Eiusdem Rossignolij est historia SS. Martyrum Thebæorum, eidem Baldesano supposita.

Gulielmo Parisiensi Episcopo, qui propriè cognominatur *Aruernus*, suppositus est *Dialogus de Sacramentis*, qui est Gulielmi Parisiensis, Ordinis Prædicatorum, cuius Posseninus meminit. Eum Claudius Spineus eiudem Ordinis, ante annos ducentos scripsisse referebat superiore seculo sub annum 1550. Ipse auctor in calce, ex S. Thoma, & Petro de Tarentasia Dominicaus, professisse se profiteretur. Stylus longè abhorret à Stylo Gulielmi Aruerni, multis rationibus redundante, & ampullosa.

H.

Suppositis S. Hieronymo lucubrationibus, Marianus Victorius, Tomum nonum Operum eiusdem S. Patris impleuit. Neque adhuc perfecta cribratio videtur adhibita. Siquidem supersunt in aliis voluminibus nonnulla eidem Patri abiudicanda, vt liquet ex iis, quæ à Cornelio Schultingio in præludijs ad Confessionem Hieronymianam proferuntur, in Crisi operum S. Hieronymi.

224

Commentarius in omnes Psalmos, (quidquid Victorius, & Schultingius contendunt), multa continet S. Hieronymo supposita, vt Canus, Lindanus, Hutterus, & alij pronciarunt.

Hieronymo item supposita est epistola *de scientia diuinæ legis*, quæ est scelesti Cælestij, socij Pelagij, vt notauit Ioannes Montiniensis præfatione ad Prosperum. Suppositam item S. Hieronymo esse epistolam 51. tomi noni, censuit

S. 3

Victorius.

Victorius. Sed quæ opponi possunt, quo minus ea epistola sit D. Hieronymi, debilia esse monstrat Baronius in *Notis ad Martyrol.* 23. *Septembris*, & Thomas Mallatius *lib. 4. de vita S. Pauli cap. 9.*

225.

S. Hilario suppositum esse *hymnum ad Apram*, (corruptè *Aspram*,) affirmat his verbis Georgius Fabricius *commentario ad Poetas Christianos*. [Hilarij hymnos tres, inuenimus nos. Nam qui Aspræ sorori ipsius inscriptus est, nihil planè habet aut sanctitate, aut eruditione Hilarij dignum.] Verisimile est, hunc censorem, hymnum illum ne legisset quidem; sed in Erasmi sententiam iussisse pedibus. At Erasmus in editione operum S. Hilarij, epistolam adducturus cui hymnus ille subiunctus est, hoc adscripsit elogium. [Hæc epistola, merum est nugamentum, hominis otiosè indocti. Hymnus, eiusdem est farinae. Sed benè habet, quod non plures nœnias affinxerint S. Hilario.] Ad hymni verò dram hæc illiuit. [Hymnus epistolæ respondens; hoc est dignum patella operculum.] Hæsit in hoc Erasmi iudicio Fabricius. Et quia cæcus cæcum duxit, ambo in foueam ceciderunt. Dixi autem Fabricium non videri legisset hymnum S. Hilarij, non modò quia *Aspram* vocat, quæ ibi *Apra* nominatur; sed etiam, quia sororem S. Hilarij statuit, quam exploratum est, eius ex anteriore legitimo connubio, filiam fuisse. Item, quia despuat hymnum verè piûm, verè S. Hilario dignum, quem ei adscribendum esse, habetur satis apertè ex Venantio Fortunato, *sub finem lib. 1. de vita S. Hilarij*, cum de eius allocutione ad *Apram* filiam, pro sponso, cui eam bonus Pater desponderat. Itaque valeat cum suo Erasmo Fabricius, dignum patellâ operculum; vt hæc aptius vsurpem Erasmi verba. Non est in hymno, & epistola S. Hilarij, locus suppositioni inuehendæ.

226.

Explicatio *Psal. 127.* quæ apud S. Hilarium legitur, Zenoni Veronensi ab aliis adscribitur.

Holkoto opellam *Pro insipiente*, quæ Sancti Anselmi opusculo contra insipientem annectitur, adscribit Franciscus Picus *theoremate 1. de fide*. Sed esse manifestam hallucinationem, dixi in *Syntaxi* operum S. Anselmi, cum Autor illius opellæ, vixerit tempore S. Anselmi: at Holkor, ducentis minimùm annis S. Anselmum sit subsecutus.

227.

Hugoni de S. Victore, suppositus est tractatus *de claustro anime*, Hugonis de Folieto; cuius nomine, & seorsim editus habetur, & sæpè allegatur à Ioanne Nider *in opere de reformat. Religios.*

Hugoni de Balma Carthusiano, (quem alij *de Baldea*, alij *de Palma* nominant,) adscribit Theodorus Petreus *in Bibliotheca Carthusiana*, opus de *Mystica Theologia* adscriptum Gersoni, allegans Thomam Bosium *lib. 9. de signis cap. 12. sub finem*. Quanquam Bosius non tribuit Hugoni de Balma prædictum opus, sed tantùm ait, tribui vni Carthusiano. Verius tamen est, non esse hominis Carthusiani, nec Hugonis à Balma. Nam Autor profitetur se lectionibus publicis dedisse operam, quod in Carthusianum non quadrat. Adhæc initio tractatus *de elucidatione scholastica Mystice Theologiae*, testatur, se duos tractatus de *Mystica Theologia* scripsisse, post alios eius argumenti tractatores, quos adducit, quibus non annumerat Hugonem de Balma, quamuis aliud eius opus de triplici via alleger. Si opus illud de *Mystica Theologia* esset Gersoni abiudicandum, &tribuendum alicui Carthusiano, videretur

videretur potius tribuendum vni ex illis duobus Carthusianis, quos Carolus VI. Rex Francorum, comites addidit duobus Carthusianis Italis, à Bonifacio ad pacem Ecclesiæ componendam submissis, cum Romam regrederentur. Nam Autor operis *de Mystica Theologia*, quod apud Gersonem legitur, Legatus Romam in ea causa fuit, vt ipse initio secundæ partis profiteatur, affirmans se in reditu, cum Massiliæ expectaret pactorum conuentorum expletionem, vt tempus piè impenderet, in eam scriptionem incubuisse. Quæ posset esse coniectura ad abiudicandos Gersoni omnes illos tractatus *de Mystica Theologia*, cum peregrinationis Romanæ, & legationis Gersonis ad schisma tollendum, non meminerint, qui Gersonis Acta descriperunt.

I.

S. Ildefonso supposita esse omnia opera, quæ circumferuntur illius nomine, dempto libro *de perpetua B. Mariae virginitate*, multis prolatis coniecturis, contenditur in *Elucidario Deiparæ lib. 4. tract. 4. cap. 6.*

228.

Ioanni Hierosolymitano suppositas voluit quas S. Cyrillo item Hierosolymitano abiudicauit Catecheses, sectarius nuperus Anglicanus; argumentum petens ex Bibliothecæ Augustanæ indiculo, in quo ait eas Catecheses inscribi Ioanni, ipsius Cyrilli immediato successori. Sed hoc est lubentem volentem errare. Nam antiquis omnibus extra dubium fuit, eas Catecheses opus esse S. Cyrilli. S. Damascenus *orat. 3. de imag.* locum citat ex *Catech. 12.* sub nomine S. Cyrilli. Similitérque Ioannes Cyparissioa, quædam ex *Catechesi 10.* tanquam S. Cyrilli, adducit. Item Theodoretus *dialog. 2.* agens contra Eutychianos, inficientes veram Christi in carne nostra resurrectionem, locum, ex his Catechesibus nomine Cyrilli Hierosolymitani adducit. Cùm è contrario, testimonia supperant S. Hieronymi *epistol. 61.* quæ est de Ioannis Hierosolymitani erroribus, necnon S. Epiphaniij, quem idem B. Hieronymus *epistol. 60.* adducit, quibus habetur, Ioannem Hierosolymitanum non benè de nostrorum corporum resurrectione sensisse; sed Origeni, hac nominatim in parte, adhæsisse. At autor Catecheseon, de resurrectione corporum catholicissimè loquitur, exponens Symboli de ea articulum. Idem *Catech. 6.* affirmat à Probi Imperio, & exortu Manichæorum, effluxisse septuagesimum annum, quæ perodus bellè cadit in ætatem S. Cyrilli; quem S. Hieronymus *lib. de scriptoribus, in Cyrillo*, testatur adhuc iuuenem eas Catecheses exarasse. Hæc argumenta præter S. Cyrilli pacificam ad hæc vsque tempora possessionem, omnino suadent, perperam hoc opus supponi Ioanni Hierosolymitano, pro quo vnica dumtaxat probatio militat, ducta ex Bibliotheca Augustana, vt initio memorauimus. Sed est valde friuolum argumentum. In primis, quia nihii tale re vera habetur in ea Bibliotheca, quamuis apud Gesnerum legatur, quod hallucinationi causam præbuit: nempe quod habeatur in Augustana Bibliotheca indiculus librorum, inter quos vnus referatur continere octodecim Carecheses illuminatorum, & quinque Mystagógicas, Ioanne Hierosolymitano Autore. Quid si verò amanuensis Indiculi scriptor, per oscitantiam Ioannem pro Cyrillo scripsit? Quid si reuera totidem quot sunt Cyrilli Catecheses, de iisdem argumentis à Ioanne sint exarata? Sicut totidem de iisdem argumentis homiliae, aut sermones ad Populum leguntur apud autores varios. Causatur præterea

sectarius

sectarius, stylum quem negat redolere antiquitatem. At hoc æquè probaret catecheses Cyrillo attributas, non esse Ioannis Hierosolymitani, qui immediatè successit S. Cyrillo. Nec possunt attribui alteri Ioanni item Hierosolymitano Antistiti, qui librum scripsit *de institutione Monachorum*; siquidem in huius Ioannis ætatem non quadrat numerus septuagenarius annorum à Probi Imperio, & exortu Manichæorum. Fuit enim multo posterior, & Ioannem illum quadragesimum quartum, (melius fortassis quinquagesimum secundum,) S. Hieronymi æqualem, multò post est subsequutus. Itaque S. Cyrillus catecheses quas hætenus tenuit, teneat, possessio valet.

219.

Eidem Ioanni Hierosolymitano Episcopo quadragesimo quarto, suppositus est liber *de Institutione Monachi*, ad Caprasium. Pugnat latissimè pro eo libro adscribendo huic Ioanni Autor Paradisi Carmelitarum, & Michael Munos *lib. 2. propugnac. Elie tit. 2. cap. 2. art. 5.* quo non nemo refert quod Gennadius scripsit, exscripsitque Honorius Augustod. *cap. 30. Catalogi*, scriptum scilicet ab hoc Ioanne esse librum *contra obrectatores studij sui*. Id quippe dictum putant de laude religiosi instituti, quod inter Carmelitanos professus erat, in quorum laudes eo commentario effunditur. Mihi neque hic Ioannes æqualis S. Hieronymi, neque ullus Græcorum veterum, libri illius Autor videtur; stilus enim clamat, autorem esse Latinum, nec adè antiquum, ut S. Hieronymi dici possit æqualis. Sed idem circa hunc librum de institutione Monachi, asserendum Ioanni Hierosolymitano Hieronymi æquali, apud scriptores Carmelitas obtigisse videtur, quod apud Augustinianos circa sermones in Eremo, quos vnanimè FF. Eremitæ S. Augustino adscribunt, sicut vnanimè FF. Carmelitæ tribuunt prædicto Ioanni, plaudente extra utrorumque cœtum nemine. Qui eidem Ioanni Hierosolymitano adscribunt opus imperfectum in Matthæum Chrysofomo: confertum, non probant quod dicunt.

Ioannes Germanus, Episcopus Cabilonensis, Autor verus est *Mappa sacra*; quod opus per errorem adscriptum est Primo Episcopo Cabilonensi, cum nullus vnquam fuerit illius nominis Cabilone Episcopus, ut videre est apud Robertum. Erroris occasio ducta est ex eo, quòd aliqui vnica *Litera I.* expressum reperissent, nomen huius Ioannis, quod transformarunt in *Primum*, sicut alij *A.* initiale nominis *Anselmus*, transformarunt in *Augustinum*, vel *Ambrosium*, ut suprà admonui.

Ioanni Charlierio, à patria cognomento *Gersoni*, suppositus est tractatus Bonifacij Ferrerij Carthusiani, Fratris S. Vincentij Ord. Prædicatorum, *Cur in Ordine Carthusiensi, pauci sint Sancti Canonizati*; & *Cur pauca referantur miracula Carthusianorum*; & *De Ordinis Carthusiensis approbatione*, quæ omnia ab eo, quem nominavi Ferrerio conscripta, Gersoni gratis sunt attributa; tantum, quia aliæ quædam extabant Gersonis lucubrationes, spectantes ad Carthusianos. Vero autem parenti quem dixi, ea meritò adscribunt, Trithemius *lib. de scriptor. Eccles.* & Theodorus Petreus in *Bibliotheca Carthusiana*, ut notaui in *Opere de S. Brunone Stylita mystico*.

Eidem Ioanni Charlierio, cognomento *Gersoni*, suppositus aliquando est liber *de Imitatione Christi*. Supponendi causa fuisse videtur, quòd liber sit piissimus, & aliquando absque Autoris nomine emissus, ut etiamnum cernitur in
plerisque

plerisque manu exaratis Codicibus. Hoc conspicatus quispiam; vel bona fide, argumentatus à pietate per id opus inhalata quæ piissimum Autorem deceret; vel ex oscitantia, aut etiam ex malitia, vt liber prodiret vendibilior, illum Cancellario Parisiensi adscripsit, cuius doctrina & pietas, & copiosa scriptorum multitudo, omnium sermonibus celebrabatur, & meritò quidem. Quod enim in Sanctorum Lugdunensium Indiculo monstrare meminim, Gersonis pietas atque doctrina, micant in eius scriptis insigniter; & in factis dum superstes esset, micauerunt omnino excellenter. Cæterum, vt Gerso operis *de Imitatione Christi*, Autor haberetur, nullum fuit idoneum fundamentum; & omnes ferè circumstantiæ aduersantur. Ideoque è tot operum Gersonis editionibus, alio licet aliquo extraneo opere infatis, nulla fuit quæ Gersoni parenti, hunc librum inscriberet.

Ioannes Gessen, Ord. S. Benedicti, Autor libri de quo proximè, à nonnullis habetur. Primus hanc cogitationem immisit aliquibus, Card. Bellarminus, annotata Epigraphe Codicis Aronensis apud Insubres, quæ libri autorem præferbat Ioannem Gessen Abbatem, vtiq; Ordinis S. Benedicti, cuius ea domus Aronensis fuerat, priusquam Societati I E S V transcriberetur. Mutauit postea mentem Bellarminus; auditis quæ in contrarium postea protulerunt Henricus Sommalius, & Heribertus Rosvvedius. Sed sterit in sententia ex Bellarmini suspitione vel dubio concepta, Constantinus Cætanus Benedictinus, homo adedò flagrantis zeli pro sui Ordinis honore, vt omnia ad ipsum traheret; nec scriptores tantum, sed etiam cœlites ipsos, vt SS. Franciscum, Thomam Aquinatem, Ignatium Loyolam, & alios: ira vt Scipio Cobellutius Card. S. Susannæ, genium hominis habens perspectissimum, vereri se diceret, ne propediem, arte Cætani, S. Petrus Apostolorum Princeps, inter Benedictinos numeraretur. Hic ergo Fabulinus, sapissimè vocans ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt; &, (quod Leo Allatius, ipso superstite ac Romæ præsentè Cætano, scriptis, securus veritatis, commisit atque vulgavit,) nemini de fingendi arte concedens, vndecunque amplificandæ Ordinis gloriæ, spes aliqua affulgeret; Bellarmini suspitionem primam, pro certa veritate arripiens, autorem libri *de Imitatione Christi*, esse Ioannem Gessen Benedictinum, mordicus & præfraçtè asseuerauit, non parcens labori in conquirendis suffragationibus; & quod audiente me, confirmabat Romæ Gabriel Naudæus, à Codicem quoque adulteratione, & eraso *Thoma*, substituto autem *Ioannis* nomine, petens subsidium. Eandem molem versauit post Cætanum, præter cæteros, vnus quidam adedò scabiosi ingenij homo, vt etiam Sanctos cœlites fidenter exaurorauerit; alios Gallia vniuersa proseripserit; nec ita pridem, quadragintadialem à carnibus abstinentiam, nouitium propè vsum, ab Episcopis è cœnobio assumptis in Ecclesiam inuectum, ignorante antiquitate appellans, exigere ex communi vsu fidelium ac in cœnobia retrudere, per cuniculos tentauerit. Hic ipse, pro Ioanne Gerson autore libri *de Imitatione Christi*, abacto Thoma de Kempis, cui ab aliis supponi exoptulat, omnem lapidem mouit; sed adedò infelicitè, vt non posset infeliciùs; præsertim cum ab auctoritate Nicolai de Clemengis, insignis, (vt vult,) Scriptoris, per illud ipsum tempus quo Thomas viuebat, florentis, argumentum petit; Nicolaus enim, vt iste argumentatur, suo tempore Gallicana virorum cœnobia in Ganeas, Partheno-

nes in prostibula fuisse transformata exoptulat; cum è contrario Autor operis *de imitatione Christi*, prouocet ad alacriter seruiendum Deo, & vitam religiosè componendam, exemplo Monachorum Carthusianorum, & Cisterciensium, ac sacrarum Virginum, quæ in ea ora, in qua ipse degebat & scribebat, sobriè ac iustè & piè famulabantur Domino. Subsumit inde patronus Gerseni. Igitur autor operis *de imitatione Christi*, non scribebat in Belgio, ubi Thomas degebat, sed in Italia, ubi vigeat regularis disciplina: ac proinde libri illius Autor non fuit Thomas de Kempis, sed Ioannes Gersen. Hæc ratiocinatio mouet commiserationem. Nam quæ Nicolaus de Clemengis, per auxesim non ferendam, in suis illorum scriptorum sententiis, de Gallicanis Monachis & Monialibus dixit, non fuerunt extendenda ad prouincias inferioris Germaniæ, quas Thomas incolebat, in quibus tunc non minùs vigeat Regularis disciplina omnino multis locis, quàm in Italia, aut alibi vsquam. Vt proinde Autor libri de quo agitur, potuerit prouocare ad exemplum illorum Monachorum & Monialium imitatione exprimendum. Ineptire videbor ista vel nudè referens, nedum refellens. Sed quia patronus Gerseni hoc argumentum iactat vt palmare, attingendum saltem fuit, vt non lateret æquos æstimatores, quibus argumentorum furfuribus, hic insulsus Gerseni fautor, Thomam de possessione antiqua tenter deiicere.

Has igitur gerras non persequor accuratiùs, nec in calamus quassatum conitor validiùs. Sed vno verbo dico, perperam opus *de imitatione Christi* supponi Ioanni Gersen, quisquis ille demum fuerit, de quo altercati non vacat; sed omnino opus illud autorem habere *Thomam Hemerchenum*, à patria dictum *de Kempis*, dicendum potiùs *de Campis*, vt monuit cuius eius Theodorus Petreus in *Notis ad vitam S. Brunonis*, Chronico Carthusiensi insertam §.7. Esse Thomam, operis huius verum parentem, optimè probarunt Sommalius, Rosvvedius, atque Heferus in Dioptra Kempensi, & in Prologo longiusculo ad hoc opus, & ad nuper refossum perantiquum Thomæ operum Indicem. Hi aliique non pauci, antiquam Thomæ possessionem adductis tot testimoniis eiusdem cum Thoma æui Autorum; prolata tot incorruptorum veterum codicum fide, & tam multiplici alio argumento firmarunt; cauillos verò quibus Thomæ ius impetebatur, aded validè retuderunt, vt quæ mihi pridem in hanc rem apparaueram, lubens volens abicerim, ne actum agerem, & regesta crambe recocta, fastidium lectori ingenerarem. Illud duntaxat obiter moneo, non qui à Caëtani ineptiis hac in parte abhorrent, de Ordinis S. Benedicti splendore quicquam minuere. Ordo quippè per se in omni genere illustrissimus, non postulat emendicatam lucem, & qui suis ornamentis exquisitè nitet, non eget furtiuis decoribus, quæ potiùs ad effundendam contemptionem faciunt, cum scriptio reuincitur aliena esse, & absque fundamento arrogata, vt hinc sanè reuincitur.

231.

S. Isidoro Hispalensi Episcopo, passim supponuntur commentarij in quatuor libros Regum, quos vera sententia est, conscriptos esse ab Isidoro illo seniore, item in Hispania Episcopo, siue Cordubensi, siue Pacensi, nec desunt etiam qui Cæsaraugustanum statuunt.

Iuliano Pomerio, suppositum est opus *contra Iudeos*, quod esse à Iuliano Tolentino conscriptum, constat ex eo quòd autor *in fine*, notat se scribere annis à Christo sexcentis octoginta sex; quam ætatem Iulianus Pomerius annis circiter ducentis antecessit. Videtis Baronium *in notis ad S. Martij in Rom. Martyr.*
Iuliano

Iuliano Pelagiano, librum *de bono viduitatis*, qui inter D. Augustini opera legitur, supponit Cardinalis Hosius *in confessione fidei cap. 56.* & cum librum non esse D. Augustini, contendit Erasmus, annuitque Ioannes Copetius *lib. de perpetua castitate Sacerdotum, cap. 24. pag. mihi 119.* cuius argumentum est, quod libri autor improbet nuptias votarum mulierum, quibus nuptiis indubitatus Augustinus subscribit. Verum liber ille non potest D. Augustino abjudicari, & supponi Iuliano, cum à Possidio recenseatur inter genuina D. Augustini opera, & sub eius nomine aliquoties à Beda allegetur. Nec si improbat ut illicita, earum coniugia, quæ simplici voto castitatem voverant, contrarius est iis, quæ alibi tradit circa validitatem eorundem coniugiorum, prius quam apposito per Ecclesiam impedimento dirimente irritarentur. Quod autem Fernandus Mendoga *lib. 2. pro Concil. Eliber. cap. 24.* contendit, eo libro D. Augustinum concedere viduarum continentium coniugia, quia non agit de viduis continentiam ex voto professis, ægrè defendi potest; & frustra id adduci, cum aliis locis D. Augustinus clarè agat de iis, quæ votum emisissent, monstratum est in tractatione *de Apostatis cap. 3.*

Iunilio Africano perperam suppositus est liber *in Hexaëmeron*, qui indubiè est venerabilis Bedæ, ut rectè vidit Benedictus Pererius *lib. 1. in Genes. ad cap. 1. v. 1. num. 49.* Non esse sanè Iunilij, liquet, quia in eo libro allegatur S. Gregorius, qui fuit Iunilio posterior.

232.

S. Iustini esse non possunt *qq. ad Orthodoxos*, cum autor *q. 115.* citet S. Irenæum, qui Iustino posterior fuit; eumque allegat ipse S. Irenæus *lib. 5. c. 27.* Idem autor quæstionum, in 82. citat Origenem, Irenæo quoque posteriorem. Notavit id Couar. *4. variar. cap. 19. num. 6.* Itaque liber ille S. Iustino est suppositus. Epistolam ad Zenam & Serenam, probabile est S. Iustino Philosopho esse suppositam: reuera autem spectare ad S. Iustinum Abbatem Hierosolymitanum, cuius est mentio in Actis S. Anastasij Persæ.

Quid autem Martino Polono facias, qui ad annum 1. Antonini Pij, S. Iustino Martyri supposuit abbreviationem Trogi Pompeij? Impegit ea in parte Martinus, quia non discreuit, sed in vnum confudit duos Iustinos; quos admitto eadem ætate vixisse, ut notavit Valsæus *in chron. Hispan. anno Christi 140.* Fuere tamen quo ad omnes alias circumstantias, satis distincti. Itaque perperam *Epitome Trogi*, S. Iustino Martyri adscribitur.

L.

Lactantio, suppositum est *carmen de Phœnice*, quod Iacobus Sirmondus Theodulfo Aurelianensi adscribit, ad librum 5. carminum eius. At Ethnici hominis esse notavit Thomasius ad Lactantium, & subscribit Iacobus Pamelius *ad lib. de resurrect. carnis, Tertulliani cap. 13. num. 105.* Carmè item *de resurrectione Domini*, non esse Lactantij, sed Fortunati, monuit Giselinus *ad carmen 8. Prudentij, πειρασμῶν.* Eidem Lactantio à nonnullis absurdissimè suppositus est Lucratij commentarius *in Statium*. Atqui Lactantius seculo Constantini vixit, ut notum est. In eo autem Commentario Boëtius, Seduliusque allegantur. Videtis hoc commentum explodentem, Lilius Gyraldus *dialog. 5. sua Poëtarum historia,* & Tiliobrogam *prefatione ad Statium.*

233.

T 2

S. Leoni

234. S. Leoni suppositas esse epistolas quæ nomine eius circumferuntur contra Eutychem, & esse Prosperi Aquitanici, quidam dixerunt. A Prospero certe, esse dictatas, ait Marcellinus in *Chronico*. Sed non res modò, (de quo vix dubitare licet,) sed stylum quoque & scriptionem, esse S. Leonis, certum videtur; collatione facta earum epistolarum, & aliorum indubitatorum S. Leonis operum, ut proinde nulla hinc suppositio locum habeat.

Sancto tamen Leoni, suppositos esse aliquos sermones, & vicissim aliquos eius sermones, aliis suppositos fuisse, dubitare non licet. Certè sermo de Ablatione, qui antehac in variis codicibus S. Leonis nomine legebatur, & in Manuscriptis Vaticanis, ac Mediceæ Bibliothecæ, ei adscribebatur, ab aliis attribuitur S. Augustino; cum tamen neutrius sit, sed S. Chrysostomi, apud quem extat Græcè & Latine. Sermo autem octauus S. Leonis de *Epiphania*, legitur apud Augustinum inter sermones de tempore; estque num. 33. & qui ibi est num. 63. legitur apud S. Leonem titulo serm. 5. de *Quadragesima*. Uterque autem est germanus factus S. Leonis, perpetam suppositus D. Augustino.

M.

235. Mariæ Deiparæ epistola ad S. Ignatium, supposititia iure censetur à Mestræo, præfatione ad S. Ignatij epistolas, cui præiuit Cardinalis Baronius anno Christi 48. Tametsi S. Bernardus concione 7. in *Psal.* 90. eatenus insinuare videtur eam epistolam esse genuinum Deiparæ partum, quatenus S. Ignatij ad Deiparam epistolas, ad quas respondet Deipara, verè esse S. Ignatij pronunciat. Et eam illam, quæ Deiparæ adscribitur, epistolam, quàm Ignatianas, rectè & Deiparæ, & Ignatio tribui, contendit Melchior Incofer lib. pro epistola Deiparæ ad *Messanenses* c. 25. Verùm omnes antiquiores, tantas diuitias ignorarunt, & eam Mariam Christiferam, ad quam est S. Ignatij epistola, à S. Bernardo memorata, non posse esse sanctissimam Deiparam, clamat titulus, siue inscriptio epistolæ. Vocat enim eam S. Ignatius *filiam*: quod non puto ausurum, si ad Dei matrem scripsisset. Qui tamen eam epistolam S. Ignatio vendicant, quod non carere probabilitate pronunciat Petrus d'Alloix in *Apologia pro S. Ignatij epistolis, sub finem*, eam *filie* denominationem in epistolæ titulo, non agnoscunt. Epistolam tamen ad Mariam Cassoboliten, esse S. Ignatij factum genuinum, extra controuersiam pono, quicquid contrarium, pauci quidam Sectarij effutuerint.

236. Metaphrasti multa supposita sunt, quæ aliorum, & quidem posteriorum Autorum fuere, ut notauit Card. Baronius anno 859. & Gretserus lib. de imaginibus non manufactis cap. 19. Vbi de Metaphraste pluscula aduersus spurcos sectarios, qui virum magnum, in Ludimagistrum triobolarem transformarunt, & Metaphrastem dictum voluere, quia conscripsit Sanctorum vitas; ridiculi æquè ac ignari. Vtrumque enim hoc cognomen, *Metaphrasta*, & *Magistri*, quod huic Autori adhæsit, aliunde appositum est, quàm hi parum accurati Doctores sunt arbitrati. *Metaphrastes* quidem est appellatus, non quia scripsit Sanctorum vitas, quas ipsi ignoranter vocant *Metaphrastas*, sed quia cum *Metaphrastes* propriè is dicatur, qui ex vno idiomate in aliud, aliquid vertit, aut qui seruato eodem idiomate; nouum colorem inducit orationi, exornans scilicet, expoliens, addenda attexens, vel detrahens detrahenda, iste in vitas Sanctorum, hanc

uniuersam

vniuersam contulit operam. Hoc autem præstitit hic Autor circa Sanctorum acta, quæ sua & adhibitorum ad id multorum libratorum, Scribarum, Interpretum, Notariorum opera, gradibus expensis in eam re factis, partim è peregrino idiomate traducta, partim expolita, & concinnata, publico dedit, Michael Pfello teste, qui de magni huius viri insigni hac ex parte in rem Christianam studio, copiosè disseruit, eo encomio quod illi panxit, quisquis demum fuerit Michael iste Metaphrastis laudator, de quo non liquet inter recentiores. Nomen verò, seu potius agnomen *Magistri*, retulit hic autor, ex munere Magistri officiorum, quod in aula Constantinopolitana gessit. Quod enim Pfellus in Encomio eius tradit, homo Illustri familia natus, & abundans opibus, primùm quidem Imperatori fuit à Secretis & Consiliis intimis. Tum illud quoque munus longè amplissimum obiit, cuius est referre ad Imperatorem externorum postulata, & vicissim responsa Imperatoris ac iussa: tantòque splendore refulsit, vt non Constantinopolim duntaxat, viciniamque, sed Orbem etiam vniuersum illustrauerit. Ex quo vides, quàm imperitè sectarij eximium hunc virum, in Ludimagistrum vulgarem transformarint.

Ex titulo porrò *Magistri*, erui videtur, Collectanea illa orationum de variis argumentis moralibus, ex Basilij operibus hinc inde libata, & nomine Simeonis Magistri edita, ad hunc Simeonem esse referenda. Erat Simeon, vir valde pius, & sanctus, eoque nomine non semel celebratur in Concilio Florentino, cum Græcis, tum Latinis allegantibus, vt videre est *sess. 7.* & in Gennadij disputatione pro eodem Concilio, necnon apud Bessarionem, & Iosephum Methonensem. Nostra tamen nunc non refert, eius decora stabilire, sed quæ ei supposita sunt vestigare; qualia dixi complura esse post eum addita. Nec ea ipsa quæ edidit superstes, magnam partem, sunt eius fœtus, quicquid multi sunt arbitrati, supponentes ei tanquam Autori omnia nomine eius vulgata. Maxima enim pars eum non agnoscit Autorem, sed collectorem duntaxat, vel concinnatorem, per se, aut eos quos adhibebat. Gretserus *cap. illo 19.* adscribit Metaphraستي, orationes triginta tres de moribus Christianis, atque Monasticis à Iacobo Pontano latinè factas, censetque eundem esse Metaphrastem cum Simeone cognomento *Theologo iuniore*, ad differentiam antiqui inter Græcos Theologi, nimirum Nazianzeni. Sed cum hic Simeon iunior, esset Abbas S. Mamantis, ad Xylocercum; Metaphrastis autem Monachismus non Pfellum modò, sed & omnes antiquos latuerit, verisimilius est supponi Metaphraستي eas lucubrationes absque idonea causa.

237.

N.

Nazianzeno supposita est à nonnullis *Metaphrasis in Ecclesiasten*. quæ causa fuit cur à Billio, Naziazeni operibus intexeretur, quòd Naziazeno inscriptam reperisset in Regia Bibliotheca. Vix tamen necesse est admonere, eam Metaphrasim malè supponi Naziazeno, cum sit manifestissimum esse S. Gregorij Neocæsariensis, vt benè notauit Aymo *lib. 7. de Christianarum rerum memor. cap. 8.* & disertè S. Hieronymus tractans illud Ecclesiastis 4. *Melior est puer pauper.* citat enim nominatim S. Gregorium Neocæsariensem, tanquam huius Metaphrasis germanum patrem. De hallucinatione illius, qui agens de Patribus

238.

T 3 qui

qui in Ecclesiasten scripserunt, distraxit Gregorium Neocæsariensem à Gregorio Thaumaturgo, numerans eos tanquam diuersos Ecclesiastis Interpretes, videndus Pineda in *Prolegomenis ad Ecclesiasten*.

239.

Nemesio Episcopo Emefeno, suppositum esse librum *de homine*, qui verè sit Nysseni, contendit Pamelius ad librum Tertulliani *de anima*, cap. 5. num. 60. qui ex eo argumentatur, quòd Trichemius eum librum S. Gregorio Nysseno adscribat, se quoque eum librum, titulo D. Gregorij Nysseni, multis in locis reperisse confirmat. Et à S. Thoma allegari ait, nomine eiusdem Nysseni, necnon ab Alberto Magno in libris *de mirabili scientia Dei, & de homine*. Addit, multa ad verbum ex hoc opere desumpsisse S. Basilium in *Hexaëmero*, necnon Eliam Cretensem, ac Ioannem Damascenum. Verùm hæc postrema argumentatio, est admodum imbecilla; facile enim responderi posset, non tam ex hac lucubratione profecisse S. Basilium, quàm eius Autorem profecisse ex S. Basilio. Durius est quod alij opponunt, hoc opus redolere Pelagianismum, & tradere errorem Origenis circa præexistentiam animarum ante corpora, quæ omnia à S. Gregorio Nysseno, scriptore Catholicissimo, abhorrent. Quanquam Pelagianismus Autori huius operis impactus, haud ægrè depelli potest. Non enim, si ait, in nostra libertate positam esse beatitudinem nostram, (quod item asserbat Pelagius,) censendus est eodem spiritu cum Pelagio locutus, quippè qui censeretur non exclusisse gratiam præuenientem; qua ratione varia loca S. Chrysostomi, & aliorum multorum Patrum, similiter locutorum, purgantur ab errore. Nec aliter de antiquis plerisque Patribus, Petrus Lanßelius in *difunctione calumn. Casauboni ad Iustinum*, cap. 1. Præexistentiam verò animarum, in hoc opere ab Autore traditam, si nulla alia excusatio suppetat, eodem modo purgare licebit, quo S. Germanus Constantinopolitanus *codice apud Phesium* 233. immunem hunc ipsum S. Gregorium præstitit, ab alio Origenis errore, ipsi perperam impacto, ob interpositas ab Origenistis adulterationes, atque mixturas. Itaque coniecturæ Pamelij, de suppositione libri S. Gregorij Nysseni facta Nemesio, tametsi non sunt vsquequaque inuerisimiles, mihi tamen non arrident. Et video Mosem Barcepham *parte 1. operis de Paradiso cap. 20.* hunc librum Nemesio adscribere, suffragantibus variis antiquis Codicibus, ac *Mercuriali 4. var. cap. 4.* qui Nemesium vixisse notat imperantibus Gratiano & Theodosio, & SS. Basilij ac Nysseni fuisse æqualem.

240.

Nicolao Cabasilæ adscribitur à nonnullis *Oratio in Trinitatem Theologorum*, quæ verè est Philothei Patriarchæ Constantinopolitani, eiusque nomine nuper, Græcè ac Latine vulgata est.

O.

S. Odoni suppositus perperam est sermo *de Cathedra S. Petri*, qui ferè totus legitur apud S. Leonem *serm. 3. in anniuersario sue assumptionis*, addita sub finem plagula ex *sermone 1. eiusdem S. Leonis in natali SS. Petri & Pauli*. Vix vna, & altera periodus, sub sermonis medium, assuta est ab eo, qui alienum hunc factum S. Odoni supposuit; nempe ab illis verbis, *O inestimabilis, & immensa*, vsque ad illud, *existimaret ascensum*. quem non esse purpuræ clauum mastrucæ inoculandæ, prudens Lector facile deprehendet, sed viceversa.

Origeni

Origeni suppositi sunt *commentarij in Iobum*, siue, libri illi, quos Perionius edidit, siue alij, qui antèrius prodierunt; in vtrisque enim citatur S. Lucianus, qui longè posterior fuit Origene, vt benè monuit Baronius anno 311. & notatio nominis *Luciani* à luce *ibidem* tradita, monstrat Latinum, non Græcum autorem. 241.

Homilie in Ioannem, non possunt esse Origenis, cum in eis mentio fiat Ariatorum & Manichæorum, quos constat post Origenem esse exortos.

Commentarij in Cantica, quorum initium est, *Epithalamium libellus*, non possunt esse Origenis, sed sunt Latini auctoris, qualem se autor ipse bis profiteatur, agens de Logica in Philosophiæ diuisione.

Ogerij Abbatis Cucedij Ordinis Cisterciensis sermones *de Cæna Domini* absurdè suppositi B. Bernardo, leguntur in MS. Codice, qui est in Bibliotheca Serenissimi Sabaudia Ducis, titulo ipsius Ogerij, vnâ cum eiusdem Ogerij tractatu *de laudibus Deiparæ*. Habuerat eum MS. Codicem, ex Cisterciensi oræ Saluciarum Abbatia, cui nomen *Stafarda*, Carolus Emmanuel magnanimorum Principum idea. Codicem notauit, nauus genuinorum S. Bernardi operum à spuris discretor R. P. Ioannes Bona, Ordinis Cisterciensis, strictioris instituti, cui pro cribratione illa totius furfuris, S. Bernardi farinæ oscitanter antehac inpersi, quam molitur, qui S. Bernardum amant, (& amare debent omnes,) obstrictos se ac obaratos agnoscent. 242.

P.

Paschasio Rathberto, perperam suppositus est liber *de vita S. Adelhardi Abbat*; vt perspicuè iurelligitur ex præfatione libro præfixa ab ipsomet Autore, qui Paschasium veluti Sanctum celebrat, & eius reliquias Corbeia asseruari testatur. Accedit styli à Paschasiano diuersitas, obseruata in notatione adiuncta Molano *in natalibus SS. Belgij, 2. Ianuarij*. 243.

Paschali Papæ suppositus est liber Guidonis Aretini, quem Bernoldus *tract. de sacramentis excommunicatorum*, vocat Musicum Widonem. Eo tractatu tradebatur, Simoniacorum Sacramenta nulla esse declaranda. Quod tantum abest vt Paschalis Papa tradiderit, vt potius fortissimè stererit pro contraria sententia: quam etiam à Petro Damiani eius æquali, explicatè esse confirmatam in libro cui nomen *Gratissimus*, rectè admonuit Bernoldus. Itaque perperam ea scriptio Paschali Papæ est supposita.

Paulino Aquileienti suppositi sunt septem libri contra Felicem Vrgelitanum, quos reuera esse Alcuini, probator est sententia.

Petro Blesensi, suppositus videtur liber *de Amicitia*, qui item apud Cassiodorum legitur; conferendus cum eiusdem argumenti libro, nomine Aëlredi Cisterciensis edito, *tomo 13. bibl. Colon.* 244.

Petro Damiani suppositus est sermo *de S. Martino*, qui manifestè est hominis Galli; ait enim, *providit Deus Regibus. & Regno nostro Martinum*. Ex duplici sententia, Tullij, (vt vocat,) suorum temporum, quam Autor eo sermone pag. 282. col. 2. ad finem, & pag. 283. col. 1. ad finem profert, constare poterit de æuo illius, Tullius quippe ille, est Fulbertus Carrotensis, qui floruit sub seculi

seculi vndecimi initium, & obiit anno 1028. cum Petrus Damiani sub annum 1050. florere cœperit.

Sermo *de Riuis fluminis*, in vigil. Natiu. est item manifestè Petro Damiani suppositus, verèque est D. Bernardi, & apud eum habetur inter sermones additos pag. 1270.

Ibidem consequenter, habetur sermo *de S. Stephano*, qui est apud eundem Petrum Damiani.

Sermo 2. Petri Dam. *de S. Andrea*, est apud Bernardum, tertius in eodem festo.

Sermo item Petri Damiani *de S. Nicolao*, est apud S. Bernardum.

245.

S. Petronio Episcopo Bononiensi, viro sanctissimo, cui insigne elogium panxit S. Eucherius in elegantissima ad Valerianum parænesi, suppositum est *Satyricon* spurcissimi inter scriptores *Petronij Arbitri*. Ita supposuit Vincentius Bellouacensis lib. 20. *spec. histor.* (aliàs 21.) cap. 25. qui induxit in errorem S. Antoninum in *summa histor.* Dolet id vtrique excidisse, M. Antonius Deltio ad *Medæam Senecæ act. 1. v. 14.* Reuera enim siue ætatem vtriusque scriptoris, siue vitæ institutum, & mores spectes, non magis conveniunt Petronius Satyrici Autor, & Petronius Bononiensis, quàm nox & dies. Vixit Petronius prior sub Nerone, cuius turpitudines ab hoc Petronio notatas volunt, sed profectò, monstròse turpi scriptiòne. Petronius verò Bononiensis, multis seculis fuit posterior; vixit enim temporibus S. Eucherij Lugdunensis, sub annum Christi 440. Videndus Baronius *ad Rom. Martyrol. 4. Octobris.* Nitor autem vitæ S. Petronij, satis superque monstrat, quàm à spurciloquio prioris Petronij, abfuerit. Nam vitæ speculum, (de S. Paulini sententia,) est locutio, siue prolata, siue commissa literis.

Prospero Aquitanico suppositi sunt libri *de vita contemplatiua*, quos esse Iuliani Pomcerij, habetur ex Isidoro lib. *de scriptoribus cap. 12.* Videtis Iacobum Sirmondum in *Notis ad Concilium Aquisgran. tom. 2. Concil. Gallie pag. 683.*

R.

246.

Rabano Mauro supposita est in editione nupera Colonienfi, *expositio in Regulam S. Benedicti.* An ex fide veterum codicum, me latet; nullus tamen proditur. Et è contrario, benè multi, qui operum Rabani Indices texuerunt, & referuntur in fronte tomi primi eiusdem Rabani, nullum agnoscunt Commentarium Rabani in Regulam S. Benedicti. Disertè verò Aimonnius serm. *de S. Benedicto*, expositionem, quæ recèns tribuitur Rabano, ait esse Smaragdi, verbis illis; [Smaragdus quoque, expositionem in ipsius regulam commentatus, hos præmisit versiculos,

[*Quisquis ad æternum mauult concedere regnum.*]

Quod est initium carminis præfixi huic expositioni recèns Rabano suppositæ. Interuenit & alia circa eam expositionem suppositio, de qua infra in *verb. Smaragdus.*

Raymundo Lullo seniori, apud Maioricenses Sanctimonix laude claro,
suppo

suppositi sunt quidam reprobi, alterius Raymundi Lulli sexaginta circiter annis posterioris, dicti Raymundi Lulli *de Tarraga*. Alij vocant Raymundum Lullum *Neophytum*, eo quod à Iudæo conuersus esset ad fidem Christi. Postea autem in Ordinem Prædicatorum cooptatus, errores de quibus pridem insimulatus erat, non abiecit. Itaque iussu Gregorij X I. anno Christi 1372. examinatus, & grauium errorum compertus, damnationi patuit, & libri eius igne sunt combusti. Secernit hos duos Raymundos Lullos, Franciscus Penna in *Notis ad Directorium Eymerici, parte 2. ad quest. 20. & 27.* Quare absurdè Abrahamus Bzouius ad Christi annum 1372. in Lullum apud Maioricenses sanctitatis gloria clarum, conclamat, tribuens illi errores ac libros Raymundi Lulli Neophyti. Quos inter libros, ille passim tribuitur Lullo seniori, qui inscribitur, *de Inuocatione Demonum*; cum tamen, vt Eymericus ipse tradit, sit Lulli iunioris. Et certum est, Eymericum non esse ablauditum seniori Lullo, quem grauanit varijs, (vt alij contendunt,) falsis notis. Videndus Vasquez 1. p. d. 133. cap. 4. Dermicius Thadæus in *Nitela Franciscanorum*, circa annum 1372. & Lucas Wadinghus ad annum 1315. Hæc in præsentia dimitto, contentus notasse, plerisque doctrinæ reprobæ libros, videri suppositos Lullo seniori, æquè ac constat suppositum ei esse nefarium illum librum *de Inuocatione Demonum*.

Raymundi Iordani cognomento *Idiota*, Oculus mysticus, Scriptori Franciscano suppositus in Bibliotheca Francisco, me, (vt volunt,) manus dante quamuis nihil tale cogitauerim; eidem Iordani, Canonico Regulari, plenè asseritur, in mox proditura omnium eius operum aduuatione; quam in se recepit, sacri cœtus Canonicorum Regularium Assistens sapientissimus & eo loco dignissimus P. Boulattius; meritò indignum ratus, tantum sui Ordinis lumen, diutiùs latere sub modio; & humilitatem præ qua vir doctissimus se *Idiotam* dixit, tandiu cum ingenti Reipublicæ Christianæ dispendio, fraudi esse scriptori optimo, & luce dignissimo: de quo iure dixeris, quod de S. Ephremo eiusdem genij autore, Photius, mirum esse quanta vis spiritus lateat in tanta humilitate sermonis, & quantam sapientiam, sordidum hoc pallium simplicitatis verborum, vilia omnia præferentium occulat.

S. Remigio Remensi supposuit Villalpandus *commentarios in epistolas Pauli*. qui verè sunt vel S. Remigij Lugdunensis Episcopi, vt dicere memini in indiculo auctiore, vel certè Haymonis Alberstadiensis, cuius nomine, & in antiqua Corbeiensis Bibliotheca manuscripti extant hi commentarij, & iam pridem quoque, anno scilicet 1550. prodire Parisiis: Et apud Trithemium inter Haymonis lucubrationes recensentur. Non posse certè tribui S. Remigio, inde perspicuum est, quod in *cap. 3. ad Philipp.* Autor huius commentarij, allegat Bedam, addito *Beati* prænomine. At Bedam esse S. Remigio Remensi Antistite posteriorem, nemo ignorat. Nec causari licet errorem librarij; quasi locus allegetur tanquam ex B. Beda, cum allegari oportuerit B. Benedictum, quæ est Villalpandi coniectura, eo quod locus ille, (vt ait,) apud Bedam non compareat. Sed multo minùs comparet apud B. Benedictum, è quo reuerà depromptus non est locus ille, sed ex Beda *quest. 5.* ex varijs. Æquè Bedam allegat Autor 2. *Corinth. 11.* & locus apud Bedam extat citato opere *quest. 2.* Citatur quoque ab Autore commentarij *ad Rom. 8.* ac 1. *Timoth. 2.* S. Gregorius

247-

V

Papa,

Papa, posterior S. Remigio. Fuit quoque post S. Remigium Cæsarius Arelatensis; ut ex subductione annorum S. Remigij apud Flodoardum *lib. 2. histor. Rem. cap. 1.* & annorum S. Cæsarij ex Cæsarij vitæ scriptore Cypriano, perspicuum est. Et tamen ea ipsa Acta per Cyprianum conscripta, allegantur ab Autore commentarij *1. Cor. 14.* Quare quod in Basilica S. Mariæ ad Martyres, extet Codex MS. in quo titulus præfert horum commentariorum Autorem S. Remigium, hallucinatio fuit librarij, quæ non vendicat hos commentarios S. Remigio Remensi, nec abiudicat Haymoni, cuius stylum redolent. Nam si commentarij isti in Paulum, cum indubitatis Haymonis lucubrationibus conferantur, præsertim cum commentario in Isaiam, non est gutta guttæ similior. In MS. Codice Cassinensi, Autor his commentariis præscribitur Remigius, & Raimo Episcopus, manifesto indicio deprauationis nominis *Haymonis*. Si tamen alicui Remigio tribuendi essent, abiudicati Haymoni, non Remensi Remigio, ut volebat Villalpandus, ex deprauato titulo, nec Remigio Antistiodorensi, ut censuit Senensis *lib. 4. Bibliotheca*, sed alteri Remigio, nempe Lugdunensi aptius adscriberentur, ob ea, quæ in indiculo auctiore SS. Lugdunensium diximus.

248.

Ruffino aliqui supposuere librum *de singularitate clericorum*, quem alij S. Cypriano, alij Origeni, adscripserunt; &c. Verisimilius est nullius eorum esse, nam stylus est hominis Latini: atque aded non est Origenis, cuius etiam nullo modo redolet genium allegoricum. Sancto autem Cypriano rectè abiudicatus est à Pamelio; nec ei re vera quadrat, ut neque Ruffino. Est autem epistola proluxa alicuius Episcopi dehortantis suos Clericos à contubernio fornicatarum, de quo argumento S. Chrysostomi lucubrationes habemus duas. Quod dico esse epistolam Episcopi, patet ex principio libelli, ubi sic legitur. *Licet hæc admonitio, sola literarum mearum autoritate sufficeret; & sub finem. Vos autem filij charissimi, non tantum persuasione, sed potestate conuenio.* Quæ hominis cum Clericis agentis, personam priuatam non sapiunt, sed Antistitis, siue Episcopi, cuiusmodi neque Origenes, neque Ruffinus fuit.

Ruffino item suppositus est commentarius in Psalmos quinque ac septuaginta; cum tamen, ut Lorinus præfatione in Psalmos cap. 16. rectè vidit, usurpata ab hoc Autore D. Augustini, & D. Gregorij sententiæ iisdem planè verbis, & altum veterum omnium Gennadij, Honorij, Trithemij, de hoc Ruffini factu silentium, non obscurè demonstrent, Ruffinum commentarij prædicti parentem, aliam esse ab Aquileiensi. De commentario eidem adscripto in Oseam, Ioël, & Amos, idem suspicatus est Ribera in *cap. 2. Osee num. 78.* Et potest argumentum duci ex elegantia & concinnitate quæ in his commentariis efflorescit, cum tamen Ruffinum antagonistem suum optimus censor S. Hieronymus in Apologia, impositum & penè barbarum vixque constantis Grammaticæ, Magistri adhuc ferulæ subdendum pronuntiarit. Quo argumento, (si approbetur,) abroganda item erit Ruffini Aquileiensi explicatio Symboli Apostolorum, quæ sua concinnitate & elegantia se commendat. Itaque hoc argumentum ad deiiciendum possessione commentariorum illorum Ruffinum Aquileiensem, fortassis non est aded validum. Nam eam Symboli explicationem plerique omnes tanquam Ruffini Aquileiensis agnoscunt, Gennadius in
catalogo.

catalogo Vincentius Bellouacensis, Antoninus, Trithemius atque Pamelius, qui à S. Cypriani genuinis operibus, & Marianus qui à probatis S. Hieronymi scripturibus opus illud discernentes, adscribunt Ruffino Aquileiensi. Quod autem fortius virget ad Propheticos illos commentarios, Ruffino Aquileiensi abrogandos, esse potest quod in præfatione, & postea in operis corpore S. Hieronymum carpat, quod friuolis Origenis allegoriis in Prophetarum expositione insistat. At hoc non videretur facturus Ruffinus Aquileiensis, indefessus Origenis decorum buccinator.

S.

Salomoni suppositos esse libros magicos, qui eius nomine prænotantur, dico in opere *de calunnia sect. 2. cap. 13.* dissolutis iis, quæ Pineda, & alij proferunt, vt Salomonem panurgicæ Magicæ dedisse operam, doceant. 249.

Sergio Constantinopolitano adscripta est Synodica ad Honorium Papam, quæ verè est Sophronij Hierosolymitani, vt ex variis coniecturis benè confirmat Turrianus *lib. 1. contra Sadeelem, de Ecclesia, & eius Pastore cap. 10.* addens, ab eo ipso, qui epistolam Sergio supposuit, nomen Romani Pontificis, transformatum esse in nomen Antistitis Byzantini in extrema pagina.

Smaragdo Abbati S. Michaëlis, supposuit Trithemius, commentarium in Regulam S. Benedicti, Smaragdo autore. Sed falsus est ob vocabuli communitatem. Nam Smaragdus Autor prædicti commentarij, non est Smaragdus Abbas S. Michaëlis, sed Ardo Smaragdus, Monachus Monasterij Anianensis, qui *Beati* titulo honestatur in eo Monasterio, & festo peculiari colitur; nec dicitur *Abbas*, in lectionibus Officij, sed tantum *Presbyter Monachus*. Cùm ergo vetusti Codices commentarij prædicti, eum tribuant Smaragdo Monacho, abiudicandus est Smaragdo Abbati.

Sophronio adscriptus *Sermo de Assumptione Deiparæ*, est supposititiuus. 250. Nam multa in eo verbatim habentur ex epistola S. Leonis ad Flavianum. Cùm ergo Sophronius fuerit æqualis S. Hieronymi, non potest ea opella esse Sophronij. Accedit quòd, vt notauit Baron. *in notis ad Roman. Martyrol. 15. August.* in eo sermone, multa disputantur contra Nestorij, & Eutycheris hæreses, quas constat post S. Hieronymum, & Sophonium erupisse.

Stidæ tribuitur *Lexicon*, quod ramen multis auctariis à variis posterioribus est cumulatum, felicitate Lexicographis perpetua. Nam etiam Ambrosij Calepini Dictionarium, quod ab autore editum erat valdè ieiunum, & aridum; nunc accessionibus subinde factis, & Calepino semper tributis, clarum reddit autorem, labore suo futurum inglorium, vt notauit Magius *lib. de equuleo, cap. 6.*

T.

Tertulliano afficti sunt *lib. 4. carminum contra Marcionem*. Obseruauit hoc 251.

hoc Petrus Halloix in *vita Sancti Dionysij*, in *Notis ad cap. 9. littera V.*

Theodulpho Aurelianensi Episcopo, suppositum est carmen quod in Ramis palmarum in Ecclesia concinitur. Hoc carmen Sigebertus in *Chron. anno 841.* & Hugo Floriac. *lib. 6. Chron.* (ac ex eis Iacobus Eueillon *lib. de process. cap. 9.*) voluit in carcere Andegauensi ab eodem Theodulpho, ipsa die Palmarum decantatum audiente Ludouico Pio, qui eum idcirco exoluerit vinculis. Id quod Anonymus in *Bibliotheca Floriac. cap. 3. libri de translat. reliq. S. Mamantis*, affirmat de Renaldo Episcopo Lingonensi, in Nouiomensi Vrbe concluso. Reuera tamen, neque Theodulphus, neque Renaldus, autores videntur prædicti carminis; quod apud Alcuinum utroque anteriorem, s. legitur *lib. de diu. offic. cap. 14.* Et Renaldum quidem esse Alcuino posteriorem, in confesso est. De Theodulpho inde constat, quod certum sit, Alcuinum obiisse anno 804. vt notauit Oderannus Monachus S. Petri Viui, in *Chronico.* & tamen Imperator non multauit desertores suos, & in his Theodulphum, nisi anno 818. post Pascha, vt scribunt eo anno Eginhartus atque Theganus. Ex quibus etiam habetur, Episcopos noxios, vel Monasteriis mancipatos esse, vel exilio multatos; quam secundam pœnam se perpeffum scribit ipse Theodulphus *epistola metrica ad Modoinum*, & alia ad Aigulphum, quæ leguntur apud Henricum Canisium *parte 2. tomi 5. antiq. lectio.* Quomodo ergo in carcere Andegauensi ante Pascha conclusus Theodulphus, exorasse veniam dicitur, beneficio carminis de quo agimus? Itaque suppositum Theodulpho fuisse illud carmen, vix dubito; potuitque hallucinari Lupus Ferrariensis *epist. 20.* cum hos versus Theodulpho adscribit. Vel si omninò quis obfirmetur, vt sint Theodulphi, at saltem editi ab eo non sunt cum propositis circumstantiis.

252.

Theodoro Metochitæ, supposita est à Meursio interprete, aliena lucubratio, nempe *Historia Romana*; Neque enim liber ille est Theodori partus, sed est liber tertius Annalium Glycæ, id quod benè vidit Vincentius Richardus in *notis ad suam interpretationem Cantacufeni*, in *Cant. pag. 130.* Et facile est deprehendere collatis locis Glycæ eo lib. 3. & Metochitæ in hac historia. Glycæ initium eo loco est huiusmodi. [*Res Romana à consulibus administrata sunt 364. annis vsque ad Iulium Casarem.*] Metochitæ verò id est principium ex Meursij interpretatione. [*Res Romana antea per consules administrabantur annos 364. ad tempora vsque Iulij Casaris, &c.*] Concludit Glycæ tertiam illam Annalium partem, narratione infelicis obitus Galerij Maximiani. Eadem quoque est apud Metochitam clausula historiae, iisdemque Græcis verbis utrobique exarata. Itaque idem, (vt dixi,) Glycæ opus est, quod recens est Metochitæ attributum à Meursio interprete; qui, quod magis mirum est, Glycæ frequenter allegat, in notis ad eam Metochitæ nomine editam, & abs se versam historiam; vt proinde non potuerit Meursius non deprehendere, illam ipsam lucubrationem, totidem verbis haberi apud Glycæ, nec recens vulgari, quæ pridem apud alium Autorem prostabat. Sed homini ex Caluini caula, leue est ita ludere, & illudere.

S. Thomæ.

S. Thomæ, suppositum est *Opusculum* 58. de *Eucharistia*, capitibus 32. distinctum, quod reuera est Alberti Magni, cui etiam tribuitur à Trithemio, memorante hoc eius initium, *De Sacrosancto Corporis Domini*, &c. Is Prologus habetur in Alberti sermonibus de *Eucharistia*, in quos illud opusculum sectum est, in libro antiquo Collegij Lugd. Quod S. Antoninum, opus illud S. Thomæ adscripsisse, habet Romana Opusculorum S. Thomæ editio, non reperio apud S. Antoninum.

253.

Compendium Theologie, (ex cuius lib. 5. cap. 68. sub nomine S. Thomæ aliqua produxerat Armachanus,) non esse S. Thomæ, sed credi esse Vlrici de Argentina, affirmat Henricus Kalteisen, in replica ad Vlricum Hussitam, in *Conc. Basileensi* 5. restat nunc.

Expositio in Matthæum Diuo Thomæ adscripta, supposititia est. Hieronymus Vielmus lib. 2. de *scriptis & doctrina D. Thomæ*, tribuit illud opus Petro Scaligero Ord. Prædicatorum, Episcopo Veronensi, cuius nomine prostabat Veronæ in Bibliotheca Cœnobij S. Anastasiæ, cum ibi idem Vielmus, ex Ordine Prædicatorum assumptus, tyrocinium poneret, & literarum, & Religionis; qui addit, se cum Bartholomæo Spina exostulasse, quod dictum opus nomine S. Thomæ primus vulgasset: nec lectores admonuisset, cui autori tribueretur in publica Cœnobij Bibliotheca. Sed, quod editio sub D. Thomæ nomine, esset futura vendibilior, neglexit Spina suggestionem discipuli ac tyronis sui. Admonet mox *ibidem* Vielmus, *Commentarios in Boëtium, de Consolatione Philosophiæ*, esse suppositos sancto Thomæ, seque verum Autoris nomen, legisse in verusto Codice Cœnobij Cydoniensis Ord. Prædicatorum, sed sibi excidisse.

254.

Commentarius in Epistolas Canonicas, suppositus est Sancto Thomæ, nam Autor 1. *Petri* 2. ad illud, *quasi liberi*, citat Lyranum, tanto posteriorem Sancto Thoma. Quod verò non editorum inter S. Thomæ opera, horum commentariorum, in editione facta iussu Pij V. causam retulit Bellarminus, quod is commentarius primùm prodierit Antuerpiæ, anno 1592. approbare non possum. Extat enim editio Parisiensis anni 1550. & Lugdunensis anni 1556. Fuit igitur illius commentarij Autor, Thomas Anglicus, quem lusciosus aliquis, pro *Angelico* accepit.

V.

Valeramo Episcopo Nemburgensi, ad quem extat S. Anselmi scriptio de azymo, & de Sacramentorum diuersitate, *Opus de diuinis Officiis*, cuius initium est, *Ea qua per anni circulum*, supponit Thomas Waldensis, in cuius sententiam planè concedit Gabriel Valquez 3. p. d. 180. c. 1. sed est aperta hallucinatio. Nam opus illud de *Officiis*, habere Rupertum Autorem, rectè alij statuunt, quibus subseripimus in Syntaxi operù S. Anselmi, parte prima, cum de libro de *sacr. Altaris*. Quin etiã ipse Rupert. opus illud agnoscit suum lib. 1. in *regulam S. Benedicti*, sub *finem*, & in sua ad Pontificem Romanum inscriptione, operis de *Glorificatione Trinitatis*, & *processione Spiritus sancti*.

255.

Vigilio Tridentino Episcopo, & Martyri perperam suppositi sunt libri quinque contra Eutychem, exortum tanto post S. Vigilium, qui S. Ambrosij lite-

V 3 ris

ris frequentatus reperitur. Sunt ergo libri illi Vigiliij Africani. Nam Theodulphus Aurelianensis in *Eclogis de Spiritu sancto*, locum ex libro 1. Vigiliij contra Euychem addacens, sic dicti libri Autorem allegat. [*Vigilius Africanus Episcopus, in libris quos scripsit Constantinopoli in defensionem Leonis Papa, contra Euthychianistas.*] In Codice S. Eugendi, dicitur fuisse Episcopus Thaphensis, quæ ciuitas erat Byzacenæ Prouinciæ in Africa. Et sanè inter Episcopos ad Hunericum fidei causa profectos, recensetur Vigilius Thaphitanus in Prouincia Byzacena Episcopus.

Z.

256. Zenoni Veronensi, suppositus est sermo in illud, *Attende tibi*, quem esse S. Basilij, in confesso est; & nominatim patet ex Damasceno, qui in opere Parallelorum, sermonem illum aliquoties deslorauit.

Specimen dedi suppositarum aliquibus scriptionum sacrarum. Et poteram de suppositionibus scriptionum profanarum referre non pauca. Hadrianus lunius *lib. 6. Animaduersorum cap. 1.* exempla signat, Iornandis, cui compendium historię Flori suppositum est, Cassiani Bassi, cuius opus Geoponicorum Constantino est suppositum, sicut opus Medicum L. Cælij Arriani de celeribus & tardis passionibus, Aureliano est adscriptum: & Lucani poemata ad Calpurnium Pisonem, Nasoni est suppositum. Donati, quem S. Hieronymus præceptorem agnoscit, commentarius in Virgilium, suppositus est, cum sit Asinij Pollionis, vt constat ex Seruio ad illud 2. *Aeneid. duri miles Vlyssi*, vbi refert ex Asinij Pollionis commentario locum, qui in vulgato Donati nomine, commentario legitur. Alias in eam rem coniecturas adducit Ptolomæus Flauius *cap. 95. Coniectaneorum*. Non potest negari, quin Donatus scripserit commentarium in Virgilium; id enim disertè habet S. Hieronymus *lib. 1. Apologia aduersus Ruffinum* Tantum itaque negatur, eius esse commentarium qui Donati nomen præfert, cum sit Asinij Pollionis, Flacco, & ipsi Virgilio laudati, atque adeò tanto anterioris Donato, qui Christianus fuit & Sacerdos, vt scribit Ruffinus Antiochenus in opere *De metris Comicis*, testatus nomen Donato fuisse *Euanthus*. Quanquam S. Hieronymus, qui aliquoties Donatum memorat, & Præceptorem suum fuisse agnoscit, vt loco proxime signato, & in *cap. 1. Ecclesiasticis*, ad illud, *nihil sub Sole nouum*, eius Sacerdotium reticet. Angelus Decembrius, operis *de politia literaria lib. 1. parte 10.* alia adducit suppositorum librorum, Tullio, Ouidio, Iuuenali, aliisque exempla, quæ apud eum legenda dimitto, contentus notasse; quam sortem Christianis & sacris plerisque scriptoribus obrigisse monstraui, vt scilicet eorum lucubrationes aliis per hallucinationem supponerentur, eandem profanis quoque Scriptoribus obrigisse, pro facili & nimium quantum frequenti in rebus humanis hallucinatione. Ita enim factam arbitrari placet hanc in his libris suppositionem, cum de dolo non constet, vel per coniecturam.

§. III.

*De suppositione facta per tertium, meditatio,
& cum dolo.*

Spectant ad hunc ordinem librorum suppositorum, libri plerique apocryphi; 257.
Sintelligendo hoc nomine libros nomine magnorum virorum confictos, ad stabiliendum aliquem errorem. Scio aliter quoque usurpari *libros apocryphos*, ut videre est apud Couarr. *lib. 4. var. cap. 17. num. 2.* & Serarium in *prolegom. b. bl. cap. 8. q. 12.* Sed nunc restringo notionem illius vocis, ad libros per veteratoriam hæreticorum malignitatem, viris grauibus, præsertimque primotibus alterutrius Testamenti, vel Scriptoribus Canonicis, ac ipsi etiam Deo affictos. Cuiusmodi librorum fuit olim ingens supellex. Non me latet, plerosque libros ex iis quos nunc referam, potuisse per ipsosmet autores supponi aliis, atque aded videri posse reuocandos ad §. primum. Tamen quia Synagoga quoque malignantium, eos supposuit, & ex consensione multorum in id conspirantium, facta esse videtur obrusio talium librorum, viris magnis, placuit eos huc referre. Utinam verò esset ad manum liber S. Amphilo hij, Episcopi Iconij, de falsò inscriptis ab hæreticis, libris, qui citatur in VII. Synodo *actione 6.* Exolueremur onere, multa in hanc rem colligendi, quæ hinc inde in hoc negotium suppetunt.

Scriptiones meditatio, magnis per antiquis viris suppositæ.

Sethianos memorat S. Epiph. *har. 39.* nauos artifices in hoc genere fuisse. 258.
[Libros quosdam, (inquit,) ex magnorum virorum nominibus conscribunt: ex nomine quidem *Seth*, septem libros esse dicentes, alios verò libros alienigenas, sic enim vocant. Alium autem ex nomine *Abraham*, quem & reuelationem esse dicunt, omni malitia refertum: alios item ex nomine *Mosis*, & alios aliorum.] Ante hos quoque, alij in eadem nequitia, strenui fuerant, ut memorat Clemens Rom. *6. constit. cap. 16.* verbis illis. [Priscis temporibus, quidam libros apocryphos scripserunt, *Mosis*, *Enoch*, *Adam*, *Esaïæ*, *Dauid*, *Eliæ*, & trium Patriarcharum; libros, dico, pestiferos veritatis inimicos.] De confictis per quosdam, libris, nomine Prophetarum, testis est D. August. *15. Ciuit. cap. 23. & lib. 18. cap. 38.* Apud Sanctum quoque Hieronymum *lib. contra Vigilantium, ante medium*, refertur confictas esse reuelationes omnium Patriarcharum, & Prophetarum. Ciniffones Chymistas, libros de sua Chrysoptæia iactare ab Adamo conscriptos, itémque à Mose, & Maria eius sorore, necnon à Salomone, prodit Delrio *lib. 1. mag. cap. 5. q. 1. sect. 1.* Astrologi in supponendis operibus nugamentorum refertissimis, magnis viris, & sanctis, quam sint nauis, subiectis plerisque exemplis demonstrat Franc. Picus *lib. 5. de prauisione cap. 6.* Ipsi Christum, etiamnum viatoris, nomine, librum de Magia, ad eius familiarissimos Petrum, & Paulum fuisse confictum, refert, ac ridet S. Augustinus *lib. 1. de consensu Euang. cap. 9.* Simonem Magum, ac Leobium, libros

libros sub Christi nomine euulgasse, plenos impietatis, ac errorum, autor est Clemens Rom. 6. *constit. cap. 16.*

Fictitiæ de cælo epistola.

259.

Eodem pertinent epistolæ confictæ, tanquam de cælo missæ à Christo: cuiusmodi illa est, de qua ab Adelberto conficta, mentio his verbis est in Conc. Romano sub Zacharia. [In Dei nomine, &c. Incipit epistola Domini nostri Iesu Christi, Filij Dei; quæ in Hierosolyma, cecidit, & per Michael Archangelum, ipsa epistola inuenta est ad portam Effrem, & per manus Sacerdotis, nomine *Icore*, epistola ista est relecta, ipsa exemplata; & transmisit epistolam ad Hieremiam ciuitatem alio Sacerdoti Talasio, & ipse Talasius transmisit ipsam epistolam ad Arabiam ciuitatem, alio Sacerdoti Leoban. Et ipse Leobanus transmisit epistolam istam ad Vetsaniam ciuitatem, & recepit epistolam istam Macrius Sacerdos Dei, & transmisit epistolam istam in Monte sancto Archangelo Michael: & ipsa epistola per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem, ad locum Sepulchri sancti Petri, vbi clauis regni Cælorum constituta sunt, & duodecim Papati, qui sunt in Romana ciuitate triduanas fecerunt vigilias, in ieiuniis, & orationibus, per dies, ac noctes.]

Quid sonet hæc vox *Papati*, intelligi potest ex dictis in Corona aurea super Mithram *verb. Papa*. Nunc hæreo in fictitiis epistolis, quas tanquam è cælo submissas venditarunt pluri improbissimi. An imitatione literarum illarum, quas ad Ioram Regem datas ab Elia, legitur 2. *Paral. 21. v. 12*? Eas quippè literas, Seder Olam *cap. 17.* habet septennio post translationem suam, missas esse ab Elia ad Ioram Regem. Et dimissa temporis nota, datas esse ab Elia iam in Paradisum euecto, & inde Angelorum Ministerio esse ad Ioramum perlatas, affirmat Thomas Maluenda *lib. 9. de Antichristo cap. 5.* & probabile censeo Sancius 4. *Reg. 2. num. 25.* Tales de cælo missæ epistolæ, memorantur apud Sigebertum *anno 1032.* & apud Dodechinum *anno 1096.* & in capitularibus Caroli.

Supposita Apostolis & Apostolicis viris scripta.

260.

Nomine Apostolorum, multa olim sunt conficta, & iactata. S. Petri nomine, circumferebantur olim libri quinque, referentibus Eusebio 3. *histor. cap. 3.* & S. Hieronymo *lib. de scriptor. in Petro*. Nimirum *Euangelium, Actus, Prædicationes, Apocalypsis ac Iudicium*. Prædicationum fragmentum legitur apud Clementem Alex. 6. *Strom. sub initium*, & apud Origenem *tomo 13. in Ioan.* Qui præterea aliud quoddam opus memorat *lib. 1. Periarch. inscriptum, Petri doctrina*; nisi est idemmet opus, cum Prædicationibus Petri.

Confictas item nomine S. Pauli epistolas, ipsemet significat 2. *Thessal. 2.* monens fideles, nè tetrerentur per epistolam, tanquam, (inquit) *per nos missam*. Eiusdem nomine, confictum esse *Euangelium, & Apocalypsin*, testatur S. Gelasius Papa. Caiani ei supposuerunt librum, cui titulum fecerant *Ascensus Pauli*, vt refert S. Epiph. *her. 38.* Obtrusa itidem *Acta Pauli*, scribit Origenem. 27. *in Ioan.* De confictis Pauli *reuelationibus*, (qui fortassis idem liber erat

cum

cum Pauli Apocalypsi,) testis est Sozomenus *lib.7. cap. 19.* De his aliisque D. Paulo suppositis scriptis, multa notavit Iustinianus *disp.3. proœmiali ad epistolas Pauli cap.6.*

Conscripta prætento falso nomine variorum Apostolorum, *Euangelia*, ab hæreticis obruta, à variis antiquis referuntur, vt nomine *Thoma*, & *Matthæi* apud S. Ambrosium initio expositionis proœmij in Lucam, nec non quoad *Euangelium S. Matthæi* apud Clementem 2. *strom.* & apud Eusebium 3. *hist. cap.25.* Apud Gelasium autem *cap.S. Romana*, nomine *Andree*, *Bartholomæi*, *Thadæi*, *Thoma*, *Philippi*, ac *Barnabæ*. Illud *Thoma Euangelium*, Cyrillus Hierosol. *catech.6.* docet fuisse vnus è tribus primariis discipulis Manetis. *Euangelium Aegyptiorum S. Marco* adscriptum, & S. Stephano *Apocalypsim*, memorat ubi supra Gelasius: qui librum de infantia Saluatoris, S. Matthæo tributum, æquè reiecit. Hic liber idem videtur esse cum eo, qui editus à Postello est superiore seculo, hoc titulo, *Proteuangelium*, sive *de natalibus Iesu Christi*, & *ipsius Matris Virginis Mariae*, sermo historicus *Diui Iacobi minoris*, *consobrini*, & *fratris D. Iesu*, *Apostoli primarij*, & *Episcopi Christianorum primi*, *Hierosolymis*, habetur in *Orthodoxographia*. Hic, inquam, liber, si considerentur ea quæ continet, planè is ipse videtur, quem Gelasius *cap. sancta Romana*, his verbis improbauit. [*Liber de Natiuitate Saluatoris, & de Sancta Maria, & de obstetrice Saluatoris, apocryphus*,] S. Irenæus *lib.1. cap.17.* eum à Gnosticis confictum admonet.

Nomine *Apostolorum omnium*, conscriptum olim fuisse quoddam *Euangelium*, S. Ambrosius loco allegato scribit: libri item alij, eorundem omnium nomine, referuntur apud Gelasium; nimirum *sortes Apostolorum*, & *doctrina Apostolorum*. Gnosticos, innumerabilem multitudinem Scripturarum, nominatimque Apostolicarum, confinxisse, scribit S. Iren. *lib.1. cap.17.* Idque æmulatos Manichæos, docet S. Leo *serm. 4. de Epiph.* [*confincentes*, (inquit,) sibi sub Apostolorum nominibus, & sub verbis ipsius Saluatoris, multa volumina falsitatis, quibus erroris sui commenta munirent, & decipiendorum mentibus, mortiferum virus infunderent.]

Simili arte, Apostolicis viris, & Apostolorum discipulis, supposita fuisse pleraque scripta, varij testantur. *Acta Andree*, *Thoma*, *Philippi*, succidit Gelasius, necnon *Pauli*, ac *Thecla periodes*, quarum meminit Tertullianus *lib. de Bapt.* & Hieron. *lib. de scriptor. in Luca*. Huiusmodi acta, hæreticorum partus fuisse, Apostolorum discipulis suppositos, monent Philastrius *lib. de hæres. cap.89.* & Epiph. *her.47.* Autores præcipuos talium figmentorum Innoc. I. *epist.3.* nominat Leucium, Nexocharidem, & Leonidem. Quem *Leucium* vocauit Innocentius, libellus *de natiuit. S. Mariæ*, insertus tom.9. Hieronymi, perperam vocat *Seleucum*. Alij *Leontium* vocarunt. Manichæis eum annumerat S. August. *lib. de fide contra Manich. cap.4. & 38.* ac S. Turibius epistola ad Idacium, & Ceponem, quam exhibet Ambrosius Morales *lib.11. hist. Hisp. cap.26.* & Baron. *anno 447. num.3.* Ibi S. Turibius, de simili Priscilianistarum in fictitiis libris supponendis indefesso studio, præclare differit, notauitque idipsum de eis Paulus Orosius *epist. ad Augustinum*; *Acta Pilati* de rebus in Christi causa gestis, conscripta esse, Iustinus Martyr in *Apologia* locuples testis est: sed alia postmodum fuisse ab his nugiuendis con-

X

ficta,

ficta, & variis facta mendaciis, testantur S. Epiphanius *heres. 50.* & Eusebius *9. histor. cap. 2. & lib. 1. cap. 9.* ubi Maximinum Tyrannum in eam confessionem incubuisse, & ut euulgarentur, ac pueris prælegerentur dedisse operam tradit.

Dolosè supposita variis Patribus.

264. Non stetit intra Apostolorum, & Apostolicorum virorum tempora, fraude qua agimus. Sanctorum plurimorum nomine, confictos libros, vel eis ex aliorum partibus, malè suppositos, sæpè legimus. Epistolam Ibae, impositam S. Epiphанию, expostulat Epiph. Diaconus in II. Concilio Nicæno *act. 6. tom. 5.* Theodoretus multa sunt à Nestorianis supposita, teste Leontio *de sectis act. 5.* Ruffinum, reum hac in parte statuit S. Hieron. *in cap. 18. Ezech. & in cap. 22. Hierem. & Epist. ad Ctesiph.* quod librum, Sexti Pythagoræ, hominis Gentilissimi, supposuisset S. Sixto Papæ & Martyri, infartis ad dolum celandum Christianis sententiis. Qua ratione, plerisque, & ipsi etiam S. Augustino, aliquandiu imposuit. Alteri Sixto, Romano item Pontifici, eo nomine tertio, Trias Pelagianorum voluminum *de diuinitis, castitate, & malis Doctoribus*, supposita est; ab alio tamen quàm à Ruffino. Nec S. Hieronymus id asserit; ut per memoriæ lapsum excidit accuratissimo ceteroqui scriptori, *anno Christi 410.*
265. Quosdam hæreticos, ut gloriosi nominis auctoritate defenderent vitiosa, supposuisse Gelasio Papæ commentarios Pelagianos in Paulum, testatur Cassiodorus *lib. 8. diuin. lect.* Iulio Romano Pontifici epistolam *de Incarnatione*, quæ ab Apollinari hæretico conscripta erat, fuisse suppositam ab hæreticis, prodit Leontius *lib. de sectis actio. 8.* & S. Eulogius *orat. 3.* apud Photium *cod. 230.* ac Monachi Palæstini iis literis ad Alcisonem, quas descripsit Euagrius *lib. 3. hist. cap. 31.* ubi addunt, non Iulio tantum, sed etiam Gregorio Thaumaturgo, & S. Athanasio, multa scripta hæretica fuisse à Nestorianis supposita. Eorundem trium Patrum nomine, venditata fuisse à Monothelitis, scripta Apollinariis hæretici, testatur S. Maximus *in Collatione cum Theodoro Episcopo Casarea, sub medium pag. 163.* ubi item de nonnullis Nestorij scriptis S. Chrysostomo suppositis, admonet. De hoc supponendorum SS. Pontificibus, & Patribus librorum per Monothelitas labore, mentio est *in V. I. Synodo act. 14.*
266. Nec minùs strenuos ea in parte fuisse Nestorianos, habetur ex *tom. 3. Concilij Ephesini cap. 7. & 8. & tom. 6. cap. 17.* quibus locis, adornatæ per eos S. Cyrilli palinodiæ, & scripti ad Ephesinam Synodum, Philippo Romani Pontificis Legato suppositi, est mentio. Locus ex Leontio, *lib. de suppositis pro Apollinario scriptis Patrum*, est ad rem præsentem valdè idoneus. Ita habet in ipso libri aditu. [Quidam ex hæresi Apollinarij, vel Euthychis, vel Dioscori, cum vellent suam hæresim confirmare, quasdam orationes Apollinarij, Gregorio Thaumaturgo, aut Athanasio, aut Iulio, inscripserunt, ut simpliciores fallerent; quod quidem perfecerunt; autoritate enim huiusmodi personatum fide digna, multos Ecclesiæ Catholicæ capere potuerunt. Et apud multos ex rectè credentibus, reperire poteris librum Apollinarij, cui titulus *in carta missæ, & ceteris, fides particularis*, inscriptum Gregorio, & quasdam eius

eius epistolas, inscriptas Iulio, & alias eius de Incarnatione orationes, vel expositiones, Athanasio inscriptas. Cuiusmodi est, quæ inscripta est, expositio consentiens cum expositione trecentorum decem & octo. Neque solum has, sed alias huiusmodi. Fier autem tibi hoc manifestum, & cuius veritatis studioso, ex iis quæ in medium afferemus, tum ipsius Apollinarij, tum discipulorum eius, ex quibus est cum aliis Valentinus.]

Recentiora exempla similium suppositionum.

Nuperi hæretici, quàm his auis suis hac in parte adhæserint, docet epistola ab eis supposita S. Vdalrico. Eam alij Volusiano Carthaginensi adscripserunt, eoque nomine edita est ea epistola in Orthodoxographia Lugduni cusa, sub titulo, *De calibatu Cleri*, vt Cuiacius admonuit in 4. *Decret. tit. ne Cler. vel Mon. ad cap. 2. & 3.* sed est figmentum merum, & vtrique suppositum; damnatum verò iam olim à Gregorio VII. in Synodo Romana, teste Bertholdo Constantiensi in *Append. ad Hermannum contractum*, renouatum verò à nuperis sectariis: à quibus æquè conficta est epistola nomine vniuersitatis Oxoniensis in laudem *VVicleffi*, quam refert, & exhibet Conc. Constantiense *sess. 15.* Opus *Ioannis Caluini*, Alcuino Caroli Magni præceptori suppositum, Index Romanus confixit. Liber Henrici Bullingeri contra visibilem Ecclesiam, S. Athanasio suppositus est, sub nomine libri *de vera, & pura Ecclesia*. Thomæ Iustinopolitano Catholicissimo Præfuli, suppositæ sunt *conciones Bernardini Ochini*. Sanctissimo apud Deum Martyri Ioanni Fischero, Cardinali Roffensi, suppositum est opus Bucerij *de misericordia Dei*, factum blasphemii. Opus *Carolostadij aduersus imagines*, vel, vt mauult Steph. Durantus *lib. 1. de rit. cap. 5. num. 12.* alicuius Iconomachi antiqui, Carolo Magno est suppositum. Vide Bellarminum *lib. de imag. cap. 15.* Quanquam non nego, aliud quoque fuisse opus, à Carolo Magno ad Adrianum Papam transmissum, sed hominis hæretici partum, non ipsius Caroli. Adeundus Baronius anno 794. Neque tamen dissimulo ex *lib. 1. Caroli Magni de imag. cap. 6. in Codice Vaticano cap. 6.* vetustissimis characteribus Longobardicis exarato, Evgubinum *lib. 2. de donat. Constantini pag. 272.* Catholicissimum proferre testimonium pro primatu Pontificis, hæresum planè omnium iugulatiuum. Bertramo item Presbytero antiquo, liber *OEcolumpadij contra veritatem Eucharistie*, est attributus, iuxta plerisque, quod supra discussi. Affine est, quòd editionem Hebraicam Euangelij S. Matthæi, tanquam primigeniam, supposuit Sebastianus Munsterus: & quod Paulus Fagius ex Iudæo hæreticus, Tobiam Hebraicum, figmentum re vera suum, exhibuit. Videlicet Cornelium in *prælud. epist. ad Hebr. num. 8.*

267.

Sed & apud Catholicos, quandoque auersus ab vno autore affectus, erga alium verò propensio, similibus strophis & suppositionibus locum dedit. *Commentarios Adami Sasbout in Paulum, & Esaiam*, esse Ioannis Hesselij, quem magistrum habuerat Adamus, lego apud Franciscum Laue, Hesselij quondam cum Adamo Auditorem: qui addit, non Adamum Magistri opus sibi supposuisse, sed alios de Adamo sic benè mereri voluisse. Ita ille in præfatione ad

268.

iudicium Hesselij, de facto Nectarij, eusum à Plantino anno 1564. Hoc tamen alij pernegant, vt Michaël Vosmerus in *Apologia pro Adamo Sasbout*, & Henricus Sedulius in *notis ad cap. 2. historiae martyrii sex fratrum Alemariensium*: quam suæ historiæ Seraphicæ intexuit.

Ambigua exempla similium suppositionum.

269. In exemplis, quæ nunc subiiciam, suppositorum à quibusdam Catholicis librorum, non me præsto vadem: Tantum quæ alij tradiderunt, annoto. Multi, in Ioannem Annum ob supposita Beroso, Philoni, aliisque antiquis, illa opera, quæ adulterina, & falsitatibus innumeris contra Scripturas redundantia esse, non licet ambigere, conclamarunt iam pridem, tanquam in mendaciorum & imposturarum compositorem eximium. Videsis Viuem, Genebrardum, Maldonatum, Canum, Salmeronem, Iansenium, Beroaldum, Posseuinum, Batradium, Reynerum, Pererium, Barrerium, Goropium, Vergaram, Riberam, Suarem, quos refert, & sequitur Pineda *lib. 7. de Salomo. cap. 27. num. 4.* Antonius item Augustinus *Dialog. 11. Antiq. qui totus est de falsis inscriptionibus*, Annum inculcat. Multa in hanc rem petere licet ex Appendice ad to-mum 2. Bibliothecæ Scriptorum Hispanorum, tit. *de Historicis*. Fortassis tamen ab alio quopiam impositum est ipsi Anno, quem doli expertem fuisse, malo existimare, cum Religiosum institutum Prædicatorum sit professus. Nicolai Eyermerici, an falsum diploma Gregorio X. Pontifici supposuerit, anceps causa est. Eam certè ob causam, infamia, & exilio multatum prodit Thadaeus Dermitius in Nitela Franciscan. cum de causa Lulli *pag. 122.* Alij tamen pro Eyermerico pugnant. In causa de sanguine Christi in terris residuo, (vt in eodem Dermitij opere legitur à *pag. 443.*) ferunt ab iis quorum intererat, confictam fuisse Bullam Clementis VI. & falsè suppositam in illius Pontificis Registro. Flauij Dextri Chronicon quod nuper prodiit, magna excitauit dissidia. Aliquod Chronicon verè fuisse à Dextro conscriptum, constat, cum S. Hieronymus eius sibi à Dextro inscripti meminerit; sed an id quod nuper prodiit, sit verum illud Dextri Chronicon, controuersia est. Multi hoc Chronicon esse suppositum ab aliquo, cui honor gentis suæ cordi esset, contendunt, & acriter Pennotus in *Canonicorum Regularium historia.*

Aliquæ huiusmodi suppositiones, à quæstu.

270. Quod apud hæreticos zelus Religionis præposterus, apud alios autem contentio, & insanus honoris proprii amor effecit, vt scilicet viris magnis supponerent opera quæ ad eos non atinebant, hoc cupiditate quæstus, ad emungendas eorū crumenas, qui talium librorum essent auidi, apud alios valuisse, notatū est. Sic cum Aristotelis libri magno pretio conquirentur, suppositos ei libros permultos fuisse à captantibus lucrum, prodit Laërtius. Galenus item in libro Hippocratis *de natura humana, commentario 1.* scribit, inter Alexandriae & Pergami Reges, certatum valde esse, vtri plures veteres libros conquirent magno pretio: & exinde ortos multorum librorum falsos titulos, dum dolosi venditores lucro inhiant. Antè non multos annos, Augustissimo cuidam Prin-
cipi.

epi, librorum veterum conquirendorum studioso, pari arte impositum esse, iactatum fuit. Condita enim per aliquod tempus leguminibus, ut verustatem redolerent, scripta recentia, vel iam pridem edita, vel antiquis Doctoribus, & Patribus supposita, exhibebantur ingenti pretio comparanda.

§. IV.

De suppositione per plagium.

Plagium propriè vocant, clanculariam abductionem hominis ut diuendatur. Ita enim rectè Alciatus *lib. 1. parerg. cap. 47.* Lælius *lib. 1. hor. subsec. cap. 13.* Cuiac. & alij, quos sequitur Raderus *ad lib. 1. Martialis, Epigr. 20.* circa illud, *imponens plagiaro pudorem.* Inde translata est vox, ad designandum furem libri alieni. 271

Frequentia plagij, exempla antiqua, & recentiora.

Hæc suppositio, ab omni ævo locum habuit, quod Eusebius *lib. 10. præp. c. 1. & 3. & lib. 13. cap. 7.* fusè persequitur, indicatis multis Ethnicis, qui libros aliorum sibi supposuerunt, & profecit ex Clemente Alex. *lib. 6. Strom. sub initium.* Reprehendit quidem hac in parte Clementem Henticus Stephanus sectarius *lib. 5. schediasmatum cap. 13.* Sed planè immeritò, cum Clemens oculis subiecerit quod asseruit. Posteriora pleraque exempla plagij, collegit Cresolius *lib. 5. Theatri Rhetorum cap. 9.* Quod enim Ethnici, (ut Celsus apud Origenem, & postea Iulianus apud S. Cyrillum, passimque cæteri,) scriptores librorum sacrorum plagij insimularent, & præclare dicta permulta, ab eis ex Platone, aliisque Ethnicis expilata dicerent, solliciti meritò fuerunt nostri, ut docerent, Ethnicos fuisse infames plagiaros, vicissim sibi suffurantes, & libros, & plagulas librorum: nominatimque ut nostras scripturas quæ longè antiquiores erant, lectas, & sublectas ab eis, demonstrarent. Hoc præter Eusebium, & Clementem, qui in hoc sunt copiosissimi, & frequentissimi, latè quoque tradant Iustinus *in par. ad gentes*, Tatianus *oratione contra Græcos*, Theophilus Antioch. *in opere ad Autol.* Theodoretus *lib. 2. contra Græcos*, & Eugubinus *lib. 10. de peran. Philosophia.* Malè ergo, nostros, de expilatis libris Gentilium, calumniabantur posteriores Ethnici; quibus affines calumniatores esse, Brissonium, & alios, qui plerosque Christianos ritus ab Ethnicis haustos, sunt commenti, Genebrardus affirmat *in Liturgia explicatione Gallica cap. 18.* Sed hæc in plagio librorum, cuius antiqua exempla dedimus iam satis multa.

Exempla quoque recentiora non desunt. Tetzes *chiliade 8.* in furem scriptorum suorum, fusè conclamat. Petrus ne Lombardus, an Banduinus, fuerit cuculus, & sibi *librum sententiarum* supposuerit, ignorari ait Genebr. *in Chronol. anno 1175.* Idem de opere Guidonis Fabricij per Tremelium subducto, latè agit anno 1555. Gulielmum Manderstonum Scotum, Hieronymus Angelus, editi suo ipsiusmet Gulielmi nomine operis *de virtutibus*, ab Angesto ipso conscri-

pri, reum egit in illius operis iterata editione. Nec aliud excusare potuit Manderstonus, quam amicitiam, quæ omnia facit communia. Promptuarium impudentiæ, (sic enim cum Isidoro Pelusiota agente de Zosimo loqui possum,) libro Germanico de *Eucharistia*, auulsa prima pagina, nouam appinxit, in qua se tanquam Autorem venditauit. Ioannes Galtius *milleloquium* Bartholomæi Vrbinatis, sibi supposuit, paucis interuersis, vt notat Sixtus *lib. 4. Bibl. verb. Bartholomeus*. Quid hoc nomine in furem quendam sui in Apocalypsin commentarij Franciscus Ribera, præfatione ad eam expoſtulet, apud illum legitur. Quid in Galatinum, ob editum suo nomine opus *Martini Raymundi*, Michael Beroaldus iactarit, legere apud eum licet *lib. 2. Chronol. cap. 3. Fortalitium fidei* Alphonſi Spinæ, Bartholomæus Spina suo nomine prænotatum emiſit. Nomenclatur meus Marianus, prædæ patuit: quod hætenus à me diſſimulatum, alij notauerunt. Sed retego abigeum in *ſyntaxmate de libris propriis* §. 33. Opus Antonij Santarelli de *Iubilao*, quidam (Proh audaciam!) in conſpectu Solis huius, latinè factum, ſibi interſcripſit. Quid in Petrum Toletanum, ob opus de *reſtitutione* Gabrieli Vaſquez ſublectum, editores opusculorum Gabrielis Vaſquez, vel queſti ſint, vel indirectè intorſerint, eorum præfatio docebit. Aduerſus Chriſtophorum Auendanum, pro Hieronymo à Florentia, expoſtulat Salazarius, vt apud eum videre eſt in *cap. 8. Prouerb. num. 307*. Nec obſcurum eſt quantoperè hac ex cauſa in Chaffanæum ſit inuectus Tiraquellus. Non diſſimulauit in Iuſtum Lipſium, ſimili ex cauſa dolorem ſuum Petrus Faber, vt apud Bulengerium Fabro addiſtiſſimum videre eſt *lib. 12. hiſtor. & apud ipſum Lipſium centur. 1. epiſt. ad Belgas. ſepiſt. 10*. Sauro de ſuis in Sidonium commentariis piceata manu contractis, litem mouit. Duarenus *differatione epiſtolari ad Balduinum* in plagiatos, multus eſt in hiſce querelis. Gabriel item Vaſquez, perpetuus eſt in expoſtulationibus aduerſus plagiatos; quos tantum non designat digito, ob expilatos labores ſuos; de quibus querelis, ſenſum meum infra aperiam.

Plagium palliatum, frequentius aperto.

273.

Vides ex his plagiorum exemplis, dupliciter poſſe accidere hanc ſuppoſitionem, vt ſuprà etiam monui. Nimirum primò apertè; ſecundò cum palliatione aliqua. Primum illud, cum ſit proſtriti pudoris, non eſt aded frequens. Vt autem quis opus alienum ſibi ſupponat cum mutatione aliqua & interpolatione, quotidianum propè eſt iis, qui conciones ſacras, aut in ſacra Biblia commentarios, edunt. Nam conciones, conſtat ex alieno idiomate quo primum fuerint conſcriptæ, in aliud verſas, v. g. ex Hiſpanico Gallicè factas, non recitati modò, quod ferendum eſſet, ſed & typis mandari, tantisper interpolatas, eraso veri parentis nomine, & adſcripro proprio ipſius plagiatij. Hoc factum iam olim, furtique eſſe notatum, intelligitur ex illis S. Chryſoſtomi verbis, *initio libri 5. de Sacerd.* [Si quem fortè ex concionatoribus contigerit partem aliquam eorum quæ ab aliis elaborata fuerint, ſuis ipſius concionibus intertexere, certè pluribus opprobriis obnoxium ſe reddit, quàm qui alienas opes ſuffurantur: cum alioqui etiam ſapè fiat, vt concionator ne aliunde quidem mutuatus quicquam, ſed ea

de

de re tantum suspectus, instar furis alicuius in illo furto deprehensi, habeatur.]

Inter sacros Interpretes, nihil hodie frequentius, quam ut vnus alium ex-
pillet. Inde tot recantationes, tot sub variis titulis, & non nihil varia dispo-
sitione, planè iidem libri. Quæ prior quispiam in Genesim dixerat, alius
propè verbatim carpta, ne nominato quidem autore, transfert in suos Psal-
morum, vel Epistolarum Paulinarum commentarius. Festiuè Gerſo 1. p. epi-
stola ad studentes Collegij Nauarra, tales interpolatores veterum scriptorum,
confert cum iis qui fossara vetera, non tam reparant, quàm demolium-
tur, versando, & reuersando. Tales libri non sunt plures, sed vnus, ut in
simili dixit S. Hieron. in c. ult. Eccles. quia eadem cantant & recantant.

274.

SS. Isidorus, & Ambrosius, necnon Theophilactus & OEcumenius
à plagij labe immunes.

Hac in parte, in demonstrandis S. Gregorij, & S. Isidori scriptis, ob summam
& sententiarum, & plerumque verborum consensionem extra ordinaria Spi-
ritus sancti opera concordibus, non ex S. Isidori plagio, laborat Lucas Tu-
densis lib. 2. contra Albigenses cap. 4. Sed ægrè persuadetur tantum mira-
culum, quale in LXX Interpretibus præcessisse, etiam ait. S. Ambro-
sium, notare quandoque in hoc negotio nisus est S. Hieronymus, ut
idcirco Ruffinus lib. 2. in uectina, S. Hieronymo id impingere non prætermi-
serit. Negari sanè non potest, quin S. Ambrosius, Origenis latice plerumque
in arcolas suas deriuat, vsque aded, ut S. Hieronymus in epist. ad Pamma-
chium, & Marcellum, tetteretur, Ambrosium Origenis sermonibus plenum
esse. Philonem item in veteris Testamenti libris affectatur assidue, ita ut
etiam, eam postici ostij arcæ interpretationem, quam S. Augustinus 12.
contra Faust. cap. 39. in Philone derisit, vsurpatam à S. Ambrosio videamus,
lib. de Noë, & arca, cap. 8. In Hexaëmero autem ita D. Basilium expressit,
ut etiam lapsum memoriæ, quem S. Basilus simularat hom. 8. reddiderit
S. Ambrosius lib. 5. cap. 12. cuius initium insulse è margine in textum irrepit,
ut liquebit facta loci S. Basilij contentione, cum loco S. Ambrosij. Illa
siquidem verba, & cum paululum conticuissem, iterum sermonem adorsus
aio, quæ melius anteriores editiones in tertia persona efferebant, hoc scilicet
modo. Et cum paulum conticuisset, iterum sermonem adorsus, ait, hæc inquam
verba, non Ambrosij, sed Notarij verba sunt, qui sermonem S. Ambrosij
exscribens, admonuerat ad oram scripti, ibi hæsisse S. Ambrosium, ut antea
ibidem fecerat S. Basilus: id quod etiam consequens Ambrosij oratio demon-
strat. Nam ait euolasse à se sermonem de alitibus, & fugisse à se disputationem
de aubus.

275.

Quamuis autem hæc ita sint, non est tamen plagiariis annueran-
dus S. Ambrosius, qui in aliis libris, ita Philonis, aut Origenis, aut
Hippolyti, vel Basilij sententias sequitur, ut ornamenta quoque sua confe-
rat. Estque id in eo multo magis veniabile, quodd opera illa in quibus
aliorum labores vsurpasse videri potest, non sunt nisi conciones ad
populum, ut benè monuit Sixtus Senensis lib. 4. Bibl. in Ambrosio,

276.

ex

ex vetustissimis codicibus; & expensa forma præfatiuncularum, quæ ad præparandum auditorem apertè diriguntur: nec non forma perorationum, quæ desinunt in doxologias, præter morem S. Ambrosij, iis in libris, qui verè libri sunt, non conciones. In his ergo concionibus, de quibus edendis fortassis non cogitabat, auditorum autem, & Notariorum diligentia sunt conseruata; homo grauissimis negotiis Ecclesiæ perpetuè distentus, & serò ad regimen Ecclesiæ vocatus, potuit indulgentiùs ac liberiùs aliorum vti præclare dictis, ad ædificationem facientibus, quàm licuisset si commentarium scripsisset.

277. Ex antiquis autem Commentariorum concinnatoribus, non est quòd quis Theophylactum, Euthymium, OEcumenium, annumeret plagiariis; quia duo priores ferè sequuntur S. Chrysostrum; tertius, hos, & illos deslorat, pauca quædam addens de suo. Est, inquam, horum Scriptorum, longè alia quàm plagiatorum ratio. Nam Theophylactus, Chrysostrum abbreviatorem ex professò agit. Qui autem Epitomen conficit, usurpat absque noxa, quod habetur in opere quod redigit in compendium. Neque tamen Theophylactus allegorias, & alia quædam ornamenta à Chrysostrum prætermissa, adhibere insuper omisit, vt propterea non sit eius commentarius merum Chrysostrum compendium. Id quod multo magis de Euthymio, qui ex aliis quoque multis profecit, dicere licet. OEcumenium verò, qui catenam, (vt vocant,) conficere profitebatur, manifestissimum est non posse plagiariis accenseri, cum eos semper laudet per quos profecit.

Vincentius Bellouacensis, an plagiarius.

278. Non dissimili ratione, plagiarij notam amoliri possumus à Vincentio Bellouacensi, cuius *speculum morale*, vix aliud est, quàm prima secundæ, & secunda secundæ S. Thomæ. Vnde cum in speculo naturali, *lib. 26. cap. 74.* citet S. Thomam ex nomine, proferens quædam ex eo quæ habentur *quest. 11. de verit. artic. 3. in corpore*; mirum non est, quòd *speculum morale* à Vincentio ex D. Thoma acceptum velimus, potius quàm è contrario S. Thomam ex Vincentio accepisse: quod secundum tradidit F. Franciscus Garcia, inde ducto argumento, quòd constat Vincentium Bellouacensem annis aliquot obiisse ante S. Thomam. Nam Vincentij obitus consignatur anno 1256. at S. Thomas obiit anno 1274. Ita mortem Vincentij consignat Claudius Robertus in *Catalogo Episcoporum*, & Bellarminus *lib. de Scriptor.* secutus Antonium Senensem in *Bibliotheca Dominicana*. Errant porrò qui hîc mendum in Bellarmino esse notat allegato Antonio Senensi pro Sixto Senensi: non enim Sixtus qui nihil de anno obitus Vincentij habet, sed Antonius allegatus est; ille ipse qui cum *Antonius à Conceptione immaculata* diceretur, mutato nomine, quasi ex affectu erga D. Catharinam Senensem, dici voluit Anton. Senensis, & scripsit Bibliothecam Dominicanam, non autem Sixtus. In ea ergo Bibliotheca, Vincentius D. Thomæ præmortuus notatur, eo quo præmissi anno, reiecta consignatione adhibita per Posseuinum; qui longè post D. Thomam, obiisse Vincentium statuit. Alia tamen nota obitus Vincentij est probabilior, & iuxta eam pungit difficultas proposita, quomodo Vincentius è D. Thoma potuerit

potuerit proficere. Verùm potuit Vincentius nihilominus, eam D. Thomæ lucubrationem, ante extremam D. Thomæ ætatem delineatam, etiãsi non perfectam, legisse, vt sentiunt DD. qui operibus Vincentij Duaci editis, prolegomena præfixerunt. Et tunc Vincentius liberatur plagij nota; quod non secus ac ij de quibus egimus, profiteatur se defloratorem, & abbreviatorem multorum librorum, vt videre apud eum est in *prologo speculi naturalis cap. 1. 2. 3. 4. 8. 10. 20.* & in *prologo torni secundi*, quo continetur speculum doctrinale.

Quanquam non videtur improbanda alia ratio purgandi Vincentium, crimine plagij. Nempè quòd quamuis delineasset, & scribere statuisset quatuor specula, *naturale, doctrinale, historiale, morale*, vt habetur ex *prologo tom. 1.* siue *speculi naturalis*; morte tamen præoccupatus, sola tria priora conscripserit. Quartum autem, siue *morale*, vt ex D. Antonino coniectat vir Clariss. Andreas Saussayus *lib. de mysticis Gallie scriptor. seculo 3. quest. 6.* fuerit conscriptum post eius mortem, ab aliquo, qui D. Thomam expilarit, ratus se nota plagij liberum fore, ob præmissam toties à Vincentio, cuius nomine edendum erat speculum morale, contestationem prædictæ maculæ absterisiam, quòd scilicet apem ageret, & compilatorem.

Qui potiùs plagij accensendi.

Non est ergo quòd ad proferenda plagiariorum exempla, hi proferantur, præsertim in tanta vbertate aliorum quos exploratum est fuisse huiusmodi, in 279, omni scriptionis genere. Hoc enim fecere Ethnici, fecere Christiani, fecere Theologi, Philosophi, Poëtæ, Historici, Oratores. Homeri furta, latè, signatis plerisque locis notauit Theodorus Canterus *lib. 2. var. cap. 3.* Platonem apud Athenæum *lib. 11.* plagij insimulatum lego; itémque apud Tretzem *Chiliade 12.* *Martialis* sæpè in quendam carminum suorum furem, (*Fidentinum* appellare solet,) stylum stringit. Seneca in *prefatione libri primi controuersiarum*, laborantes hoc morbo Oratores, bellè describit. Et de sui temporis Oratoribus, idem habet Aristides *tom. 3. orat. 1.* Idipsum fecere etiam literatorum gerræ, Grammatici. Propterea enim Priscianus adactum se faterur citiùs edere opus suum de re Grammatica, vt huiusmodi harpyiarum, alienis laboribus insidiantium, vngues effugeret. Eunomium, manifesti plagij ob expilatam Philonis lucubrationem, insimulat Nyssenus *orat. in eum octaua.* Ioanni Philopono æquè hæretico, vsurpationem alienorum librorum obiicit Photius *cod. 75.* agens de eius Opere contra Ioannem Scholasticum, Patriarcham Constantinopolitanum. Hierocli idem vitio vertit Eusebius, *lib. contra eum.* Macrobio Muretus ad *librum tertium Senecæ de beneficiis.* Ad extremum, Famianus Strada in *Momo*, genium horum obnoxiorum, & ingeniorum, quæ deprehendi in furto, & notari malunt, quàm mutuum reddere, (vt Plinius in *historia prefatione* rectè dixit,) perpulchrè depinxit. Vt verò prisca Sophistæ nauis omnibus sordebant ad hanc infelicem prolem edendam accomodatis, ita eos maximè representat illa pictura. Videtis de eorum furtis, ac plagij Ctesolium in *Theatro veterum sophistarum lib. 5. cap. 9.*

De suppositione partiali, siue de adulteratione.

180. **H**Æc suppositio, & in sacris literis, & in libris Patrum vsurpata sæpissimè est, imò. & in libris Ethnicorū. Nam Hierocl. *lib. 6. de prouid.* vt refert Photius. *cod. 214.* de adulteratis Platonis, & Aristotelis libris expostulat. Ex sensu, & vsu suo, cæterorumque Ethnicorum, Celsus apud Origenem *lib. 7. sub finem*, quòd Christiani Sibyllarum libris Ethnicos vrgerent, cauillatus est, multa à Christianis in Sibyllarum libros esse infarta, atque supposita.

De Scriptura diuinæ adulteratione.

Sed dimissis externis, sacrarum Scripturarum adulteratio per antiquos hæreticos, testatissima est apud antiquos Patres, non modò quoad adulterationem per truncationem, quæ Marcioni erat familiarissima, vt Tertullianus sæpè expostulat; sed etiam quoad adulterationem per suppositionem doctrinæ reprobæ. Quarum adulterationum primos autores, Armenios statuit Collius *lib. 3. de sanguine Christi, disp. 3. cap. 2.* Serius etiam earum originem, & autores primos assignat Medina *3. part. 7. 12. art. 4.* Anabaptistis id tribuens, tanquam primis autoribus. Hoc tamen hi autores minùs consideratè tradiderunt, cum toties antiqui Patres, cum antiquissimis hæreticis, hanc ob causam digladiantur. Vt enim in re protrita, frustra non sim sollicitus de multis exemplis, Marcionis præcidendas manus, quibus Scripturas pro libito truncabat, interpolabat, adulterabat, frequenter memorat Tertullianus. Sic *libro de præscript. cap. 38.* [Marcion exerte, & palàm, machæra, non stylo, vsus est; quoniam ad materiam suam, eadem Scripturarum confecit.] Addit de subtiliore nequitia in eo genere adhibita à Valentino, qui stylo vsus est, non machæra in expungendis Scripturis: & tamen omnia subdolè deprauans, plus nocuit. Idem *lib. 4. in Marcio. c. 6.* [Marcion contraria quæque sententiæ suæ erasit; conspirantia cum Creatore, quasi ab assertoribus eius intexta, competentia autem sententiæ suæ reseruauit.] Eam peruersitatem, omnibus Hæreticis, & nominatim superioris seculi, perpetuam semper fuisse, admonet ibi Pamelius *n. 54.*

281. Lutherus hoc maiorum suorum exemplum æmulatus, in his Scripturæ adulterationibus fuit infrunitissimæ audaciæ, vsque aded, vt referenti cuidam, queri Catholicos quòd locum illum Apostoli, *fides sine operibus mortua est*, abraha præpositione *sine*, & loco eius adhibita contraria, fœdissimè adulterasset, sic legendo, *fides cum operibus mortua est*, reposuerit illud, velut ex tripode, *non differunt esse catholicum, & esse asinum. Ego Martinus, Sanctus Dei Euangelista, sic legi volo.* Quid ea bestia facias? Non enim rationale animal dicam, aded petolcum, aded rationis, ac mentis impos, aded exlex. Didicerat hoc à Magistro suo, (ita enim profiteretur,) à Satana, inquam, Lutherus. Nam eum, (vt vocat.) *viri Sophistam*, in Scripturis interpolandis, truncandisque iam olim laborasse, Naz. *orat. 40.* pulchrè admonuit.

282. Librum Enoch, aliàs Canonicum, ob adulterationes huiusmodi, excidisse gradu, contendit. Philippus Abbas *lib. de silentio Clericorum, cap. 45.* [Multò ante

ante Moysen, (inquit,) sicut Iudas refert Apostolus, Enoch septimus ab Adam, prophetavit: qui prophetiam suam diligenter literis commendavit, volens ut ad posteros litterarum illa vehiculo transferretur; quæ scripta, in præsentia, vel nusquam, vel in canone non habetur. Et si enim tanti viri non contemnenda fuit auctoritas, eius tamen scriptum tam prisca fecit suspectum antiquitas, dubitantibus rectæ fidei viris, vtrum ab illo omnia essent scripta, quibus erat eius nominis titulatio superscripta. Multi quippe multa scripto, & litteris commiserunt, quibus non sua, sed aliorum nomina præmiserunt, ut vel scripta sua meliorum titulis confirmarent, vel maiorum titulos scriptos reprehensibilibus infirmarent: multi etiam cum scripta maiorum digna laudibus inuenerunt, tabescentes invidia, de suo aliquid immiserunt, iniectaque fœce turbauerunt inuentam puritatem, & superseminantes zizania, obscurarunt tritici veritatem. Quia verò scriptura Enoch, ab huiusmodi libera suspitionibus ad posteros non peruenit, profectò apud eos auctoritatem canonicam non inuenit; quia etsi ille non nisi scriptor extitit veritatis, tamen posteritas suspectas habuit tam multæ litteras vetustatis. Siue igitur hac de causa, siue qualibet alia, scriptura illius in Canone non ponatur, eum tamen scripsisse nequaquam dubitatur, quia, ut dictum est, Iudas Apostolus hoc in sua epistola protestatur, qui in diuinarum catalogo Scripturarum auctoritate canonica confirmatur.] Itaque agnoscit Philippus, librum Enoch, verè à S. Enoch ex Spiritus sancti afflatu fuisse conscriptum; in quam rem latè disserit Hieronymus à Rua *contro. 5. expositiua*, apertè astipulante D. Augustino 18. *Ciuit. cap. 33.* Postea tamen interpositis adulterationibus, liber ille gradu excidit, & apocryphis est annumeratus. Videbis de illius libri mixturis, & adulterationibus, Serarium in *epistolam Iudæ ad v. 14.* & Pamelium ad *librum Tertulliani de habitu muliebris cap. 3.*

Patrum scripta, adulterationibus frequentius obnoxia.

Multo tamen facilius, & frequentius, adulterinis admistionibus, & suppositionibus viciatos fuisse Patrum libros, quàm sacras litteras, rectè notauit S. Anastasius Sinaita *cap. 22. idm. pag. 339.* & rationem inde petiit, quòd sacræ literæ omnium gentium linguis sint vulgatæ: vnde facilius deprehensa, & explosa est suppositio, qua aliquando hæretica malignitas tentauit eas infercire. At scripta Patrum, quòd ea tutela carerent, frequenter, ex variis modis, per infartas suppositiones sunt vitiata. Sanctus quidem Hieronymus, dum totus est, ut ostendat, non benè Origenem regi ab iis, qui obtendebant corrupta esse eius opera, & hæreticis suppositionibus esse deprauata, videtur asserere fabulas esse, quæ de adulteratis antiquorum scriptis per hæreticos circumferuntur, ut videre apud eum est *lib. 2. in Rufinum.* Tanen intelligendus fortassis est de illis dumtaxat scriptis certorum Doctorum, de quibus ibi disserit; nimirum Clementis Romani, & Alexandrini. Quanquam & hos quoque, vix negare possumus, admisto fermento, & peruersè suppositis locis morbosis scatere. Nam ipsum S. Clementem Romanum, de talibus vitiosis mixturis, quibus hæretici eius scripta corruerant, expostulasse, autor est S. Epiph. *hæresi. 30.* Agnoscit etiam eas S. Clementis librorum vitiationses per impia

283.

assumenta, ac locorum suppositiones, Photius *cod.* 112. Nec dissimilia de Clementis Alexandrini librorum fœda deformatione per suppositiones hæreticas, & blasphemias, præmiserat *cod.* 109. astipulante Ruffino in *Apologia pro Origene*, quæ habetur *tom.* 1. *Origenis*, & *tom.* 9. *Hieronymi*. Origenem tamen fuisse hoc modo adulteratum, & inde manasse errores, quibus lordet, non ausim affirmare, quia tam constanter id diffitetur S. Hieronymus Gelasio Papæ probatus, vt constantius non possit. Sequitur latè Ribera *prologo in Malachiam*. Non sapit autem Iacobus Merlinus in *Apologia pro Origene*, in probatione secundæ propositionis *art.* 1. *sub finem*, cum in S. Hieronymum, & ei suffragatum Gelasium Papam, licentissimè hac ex causa bacchatur, eâsq; Origenis per æmulos adulterationes, agnosci debere contendit.

284.

De aliorum multorum Patrum scriptis, per similia assumenta suppositiõesque adulteratis, suppetunt exempla innumera; vt præter Ruffinum hac in parte copiosum, nonnulli Episcopi, Origenis quoque partiarij, apud Seuerum *dialog.* 1. annotarunt. Hanc sortem scriptis suis obtigisse, queritur Dionysius Corinthius apud *Euseb.* 4. *hist.* cap. 22. Corruptam ad hunc modum à Nestorianis fuisse S. Athanasij epistolam ad Epictetum, exoptulat S. Cyrillus *priore ad Successum epistola*. Iconoclastas S. Epiphaniij scripta erroribus infastis corrupisse, multis demonstrat alter Epiphanius in *II. Concilio Nicano, actio.* 6. *tom.* 5. Varia opera Gregorij Nysseni, nimirum dialogum cum Macrina, orationem catechetica, & librum de vita perfecta, ab Origenistis per admittas corruptelas deprauata fuisse, euicit Germanus Constantinopol. apud Photium *cod.* 233. Qualem se non interpretem, sed verè interpolatorem historiæ Eusebij præbuerit Ruffinus, multis passim additis, alijs detractis, docuit præfatione ad suam eiusdem historiæ versionem Christophorus. Nec minora de Ruffino exoptulare licet, quoad Origenem, & Clementis Romani Recognitiones.

Huic malo occursuri veterum plerique, metiebantur antiquiorum scripta, annotantes numerum linearum. Quò pertinet illud Suidæ v. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζένος. [Hic scripsit soluta oratione, multa: quippè in tres myriades linearum sua opera composuit.] & inferiùs addit, eius opera Poëtica, diffundi in tres myriades linearum. [Annotauit hoc Petrus Arcudius *lib. de Sacram.* cap. 39. accipiens in hunc sensum, locum ex epistola S. Basilij ad Gregorium Presbyterum, quem suspenderat à munere ob contubernium suspectum. Ait enim ad eum S. Basilius, myriades, (supple linearum,) quas scribebat per epistolas, nihil apud se effecturas nisi mulierculam submoueret: alludens ad modum tunc vigentem mensurandi scripta per lineas, ne esset locus interpolandi & addendi aliquid. Sinas in eundem finem, numerum quoque characterum annotasse, ex codice Vaticano tradit *ibidem* Arcudius. Non obstante tamen eo artificio, quod etiam fortassis non vsurpabatur à multis, habebant locum adulterationes, & interpolationes Scriptorum.

Similium adulterationum exempla recentiora.

285.

Recentiore memoria, cum inter duos Religiosorum Ordines ferueret contentio de residuo in terris aliquo Christi sanguine; & affirmarent Minoritæ, negarent

negarent autem Dominicani, asserentes sanguinem qui alicubi visitur, ex eo sanguine esse, qui ex imaginibus transfixis, miraculo interdum profluxit, vt videre est apud Baronium ad 9. Nouembris in Rom. Martyr. & anno Christi 446. & 560. & 765. inuenta est manus interpolatrix, quæ libro Athanasij de passione imaginis Saluatoris cap. 7. adiunxit assumentum, quo affirmabatur, nullum superesse in terris verum Christi sanguinem, sed omnem sanguinem, qui alicubi tanquam sanguis Christi seruatur, esse ex eo, qui è talibus imaginibus hauitus, & acruatus est. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum; duo enim sagacissimi Scriptores, Bellarminus lib. de scriptor. in Athanasio, & Baronius anno illo 765. rectè monuerunt, eam plagulam esse assumentum alicuius, ex prætensa suffragatione Magni Athanasij, (qui tamen libri illius verus parens non est, vt Baronius ad Rom. Martyrol. 9. Nou. rectè censuit, nequicquam reclamante F. Francisco Combes in Notis ad Orationem de Imagine in puteum deiecta,) causam suam munire quærentis. Apertè autem imposturam illam reuincit, quodd Græcus illius libri contextus, qui in Concilio I. I. Nicæno legitur, & Latina antiqua eiusdem libri versio, facta per Anastasium Bibliothecarium, destituuntur eo assumento.

De locupletatis quoque S. Catharinæ Senensis epistolis per additamenta supposita, quæ redolent reuelationem Sanctæ illi Virgini factam, de conceptione Deiparæ maculata, ex postulationem lego apud Catharinum lib. contra Caietanum. §. secundam probabilitatis, pag. 355. Videlis Martinum Delrium lib. 4. Magic. cap. 1. quest. 3. sectione 4. hoc vlcus prementem, non absque plurimæ saniei expressione. Nec abluunt quæ anno 1509. sub Iulij I. Pontificatu, Bernæ apud Helucios de suppositis confictis reuelationibus, ad probandam conceptionem Deiparæ peccato originis sordentem, prodit F. Nicolaus Basilius, qui ad Naucleri Chronicon adiunxit supplementum. In eadem causa, falsarum suppositionibus indebitis opus Holcoti, ex postularunt alij. Videlis Catharinum p. 1. operis pro immacul. concept. §. rationes aliquot, pag. 65. Talem aliquam, vel oppositam adulterationem passum S. Thomam in eadem causa, necessarium est concedere. Nam cum extent apud eum in variis editionibus, loca quædam, in quibus manifestè astruit Deiparæ conceptionem nitentem, ac puram, quæ loca signant Pineda in c. 7. Eccles. digress. ad vers. 29. & Salazarus de Concept. c. 42. seculo 13. (cum de S. Thoma.) vel fatendum est loca quibus pia sententia asseritur, fuisse à nonnullis intusa, & supposita; vel certè opposita, sed non minore corruptela fuisse erasa.

In Patrum adulteratione flagrans studium sectariorum.

Piget de Catholicis talia audire, quæ hæreticum potiùs, vel schismaticum genium sapiunt. Huiusmodi certè assumentorum in Patrum scripta ingestionem, propriam quarto modo fuisse hæreticorum, iam monstrauimus variis exemplis; addendumque est quod Anastasius Sinaita cap. 10. édité pag 199. scribit de Præfecto Augustali hæretico, qui expensis suis quatuordecim librariorum alebat, ad fermentanda blasphemias, vel erroribus scripta Patrum. Arnaldum hæreticum è Gallorum confiniis, (non illum Petri Abailardi armigerum dictum de Brixia, falsò censendum Sebastianum, vulgò de Bresse; disertè enim S. Bernardo

S. Bernardo statuitur Italus, in adulterandis, & per reprobas suppositiones deprauandis scriptis Patrum, fuisse assiduum, & indefessum, scribit Lucas Tudenis *lib. 3. contra Albigenses cap. 17.* Græcis ex quo schismate sunt contaminati, fuisse id familiarissimum, docet Nicolaus I. *epistola 8.* quæ est ad Michaëlem Imper. & multis exemplis idem attruunt Ioannes Turrecrem. agens cum Marco Ephesino *sess. 20. Concilij Florent. ac Bellarm. lib. 4. de Pontif. cap. 11.* Quàm miserè, infartis additionibus deprauatus ab hæreticis sit Matthæus Paris, (sic vocandus est à familia, non *Parisiensis*, quasi à patria, qui reuera erat Anglicanus,) docet Eudemon Ioan. *lib. contra Casaub. cap. 6. pag. 132.* De Martino Polono idem notauit Suffridus Petri, & Binius ante vitam Benedicti tertij, in excursionione de fabula Ioannæ Papissæ.

§. VI.

De suppositione sententiarum.

288. **H**Æc est illa suppositio, qua aliqui non quidem contaminant antiquorum libros, (quales sunt illæ, de quibus hætenus,) sed tamen suam infidelitatem produnt, citantes aliquam præclaram sententiam, tanquam alicuius grauis autoris, à quo tamen non manauit. Faciunt id plerumque Concionatores, qui eruditi audire gestiunt, & cum SS. Patres non legerint, aliquod insigne dictum, tanquam ab eis prolatum, intexunt sermoni. Noui quibus id erat non infrequens. Inter eos vnus quidam, quem postea infulæ clarum fecerunt, cum insignem planè, & quo illustrior optari non posset, D. Augustini locum in rem suam produxisset; rogatus à viro docto, qui stropham agnoscebat, ecquò in volumine D. Augustini extaret ea sententia; ludicro responso hominem elusit, dicens, tam pulchram, tamque concinnam fuisse eam cogitationem, vt digna fuerit, quæ nomine S. Augustini proderetur; eo quòd si apud eum non haberetur, at haberi digna esset.

289. Inter Scriptores, & Scholasticos, sunt quibus hæ suppositiones non displiceant. Quoties enim de confictis Patrum locis, hæreticos carpinus? Agens cum Berengario Lantfrancus, eum redarguit, quod ex D. Augustini opere de doctrina Christiana, confinxisset testimonium. [In qua re, (inquit Lantfrancus,) vehementer miror, siue errorem, siue stultitiam tuam. Errorem quidem, si prolata testimonia in sacris codicibus, aut aliter esse, aut penitus non esse ignoras. Stultitiam verò, si ita cæteros vecordes æstimas, vt dictis tuis contra antiquam Ecclesiæ fidem prorinus credant, eaque velut sacrosancta, indiscussa prætereant.] Quoties qui de aliqua quæstione litigant, de suppositis testimoniis pro alterutra parte litem aduersariis intentant? In negotio Conceptionis Deiparæ, est id crebrum satis, ac protritum. Nec dissimulandum videtur, vnum speciale exemplum quod occurrit. Feuardenus *ad lib. 3. S. Irenæi cap. 23.* intentus in astruendum nitorem conceptionis prædictæ, allegauit locum pro ea, ipsis Solis radiis scriptum, ex *lib. 6. S. Cyrilli in Ioannem cap. 15.* At non esse eum librum S. Cyrilli, sed Clichtouei, qui lacunam quatuor intermediorum librorum in eo Cyrilli opere supplere voluit, in confesso est. Neque id ignorasse

ignorasse Feuardentium, comperta eius eruditio dubitare non finit. Sed (vt dixi,) seruiens causæ quam tractabat, locum ex lucubratione nuperi scriptoris, operi S. Cyrilli intexta, meditatò supposuit S. Cyrillo, & tanquam tanti Patris dictum, protulit. Monuit de hoc loco per Feuardentium minùs aptè citato, & ad Clichtoneum, non ad S. Cyrillum referendo, Suarez tom. 2. 3. part. d. 3. f. 5. qui eam à Feuardentio gratiam retulit in posteriore editione commentariorum in Irenæum, vt quotquot congerere potuit menda, in numeros typographicos illapsa in Suaris operibus, ad eum similis lapsus insimulandum intorserit. Sed est profectò summa disparitas. Nam autorum allegationes quo ad numerum arithmeticum, quo à typographo exhibentur, nullus autor præstare queat indemnes à multis mendis, in tanta operarum oscitantia, & emaculatorum indiligentia. At plagulæ Clichtouei prolatio nomine S. Cyrilli, ad conciliandam maiorem fidem placito pro quo pugnes, non est erratum, vel mendum typographicum, quod in oscitantes operas, vel in dormitantem emaculatorem possit referri.

¶ Non habeo pro suppositione sententiæ, ideòque huc non retuli, adulterationem, quam malignè æquè ac vafre in S. Athanasium, nequam corruptor immisit, erasa primùm vera S. Athanasij sententia, tum eadem restituta, sed alia manu, vt videretur interuenisse falsatio, nec ea sententia haberetur S. Athanasij genuina. Hoc est, Diabolum dolis, & nequitia superare, vt alia occasione dixit S. Isidorus Pelus. lib. 1. epistol. 413.

290.

§. VII.

Iudicium de confixione recensitarum suppositionum.

Quæ de variis factuum mentalium suppositionibus præmissimus, eò vniuersa spectarunt, vt constaret, qui libri suppositi, confixionem mererentur, qui seus. Nunc ergo ob quas suppositiones stringi iustè possit censura, sigillatim videndum est, recurrendo per suppositiones prædictas.

Quatenus liber alteri ab Autore suppositus, damnari possit.

Prima suppositio, qua Autor opus suum tradit alteri, aut supponit, plerumque vitio vacat; vt docent exempla SS. Patrum, quos eo modo se gessisse, supra vidimus. Et potest id plerumque ad maiorem operis dignitatem & vberio- rem ex eo fractum conferre, cum vulgus plerumque ex autoris potiùs fama, aut conditione, quàm ex doctrina operi conferta, & modo tractandi, lucubrationes meriatur. Simili ex causa, nec illaudabiliter, Stephanus III. vt Pipinum Francorum Regem exoraret ad quanto citiùs opitulandum Romanis contra Longobardos, exaravit ad Pipinum literas nomine S. Petri, quæ leguntur apud Baronium anno 755. num. 17. Itaque dummodò scopus, & materia, cæteraque circumstantiæ vitio vacent, potest hæc suppositio esse innoxia.

291.

Posse verò etiam, per huiusmodi suppositionem admitti ingens flagitium, quod opus reddat suffixione dignum, monstrant exempla eorum, qui sua

292.

figmenta

figmenta supposuerunt SS. Patribus. Nec est sanè id crimen minus, quàm falsa monetæ, ob reprobam materiam, cui imago Principis, & publicæ autoritatis tessera inculpitur. Similiter enim in hoc negotio, vilis ingenij lensa venditantur tanquam iustæ conflaturæ opus, liceat etiam id scelus conferre cū eo, quo magnati cuiuspiam, aut etiam Regi, alienus Pater suam supponit sobolem, sæpè ex infima proletriorum face peccitam. Eodémque recidit, quod aliqui similitudine vultus & notarum confisi, se ementiti sunt esse quod non erant, vt ex Balduini Hannonij historia, & aliis quas Fulgosius *lib. 9. cap. 16.* addensat, perspicuum est. Hi etenim cogitabant in opimam hæreditatem, aut etiam principatum, se suosque intrudere, assumpto alieno nomine. At longè pretiosior possessio est liber bonus, quàm quæuis terrena hæreditas. Et proles est longè homini coniunctior, quæ foetus est animi, quàm quæ de muliere suscipitur. Igitur librum indignum alicui supponere, (& indigni habendi sunt, quorquot reprobam doctrinam continent,) scelus est sceleratis illis suppositionibus suppar: & gloria, si quam inde capit autor latens, cū opus suum magni viri nomine vanite videt, vana est, ac stuporata.

De suppositione ab alio per hallucinationem, quid statuendum quoad confixionem.

293.

Secunda suppositio, quæ erat per hallucinationem, præcisè loquendo, non infert libri suppositi suffixionem; quia si liber, cæteroque est bonus, vel non malus, nequaquam dignus est nota, ex eo quòd sciolus quispiam oscitanter eum supposuerit tertio. Interest tamen scribæ docti, non modò habere in thesauro suo noua & vetera, eaque proferre in tempore; sed etiam ita proferre, vt noua à veteribus aptè secernat, & è contrario quid cuiuslibet sit proprium, maturè, & cum iudicio statuere; maturè, inquam. Non enim ferendum est audaculorum quorundam supercilium, qui vt prima aliqua de vero operis cuiuspiam autore cogitatione præuerti fuerint, mox illud possessori abrogatum, transferunt ad aliam. Verticem temeritatis in hac parte, occupauit Erasmus, qui, vt in SS. plerosque Patres laborem impendit, ita præcipiti iudicio, ex nescio qua styli salua qua volebat præ omnibus imbutus videri, varia indubitata opera, quibusdam Patribus per anteriorem hallucinationem fuisse supposita, commentus est; magna, & lectorum fraude, & Ecclesiæ dispendio non leui. In Augustino quàm fædè, & oscitanter sæpè impegit, monstrat planè euidenter Hieronymus Torrensis in præfatione ad confessionem Augustinianam, referens varias S. Patris lucubrations, quas vel ipse in Retractionibus suas agnoscit, vel Possidius eiusdem æqualis & collega familiarissimus, aut Beda in Augustino versatissimus, ei tribuunt; ridiculè ab Erasmo ex albo operum D. Augustini fuisse expunctas, eo prætextu quòd phrasia Augustinum non redoleret, vel quòd tractatio, maiestatem, & grauitatem Augustini, palato Erasmi non saperet. Hæc quis non videat audaciæ esse non ferendæ? Quare quisquis dedocete aggressus fuerit errorem, vel hallucinationem, qua existimat opus aliquod, alteri quàm vero parenti esse suppositum, maturè, imò maturè, ac plumbeo gressu incedat; nec gustum duntaxat suum consultet, vel omnimodam semper styli cum cæteris eiusdem

authoris

Autoris lucubrationibus, conformitatem deposcat. Constat enim, eam rubricam esse admodum fallacem, & eundem Autorem non semper eodem stylo vbiuis, ac ne in eodem quidem opere vti.

Quid de eadem suppositione facta malignè.

Suppositio tertia, qua per dolum & nequitiam, opus vnius Autoris supponitur, & affingitur alteri, vt vel error securius hauriarur, vel aliqua alia fraus adornetur, suam damnationem secum infert. Eoque nomine Patres improbant libros, quos vocarunt *Apocryphos*, quod scitent eos esse suppositos grauibus viris, quorum nomina falsò præferebant, vt error tali munitus patrociniò, facilius influeret in pectora fidelium. S. Hieron. in cap. 64. *Esaie*, ait, Diabolum in his apocryphorum insidiis sedere, vt interficiat innocentes, insidiarique, vt leonem in spelunca sua. Idem *epistola ad Letam*, de filia educatione, (est ordine 7.) ita mandat. [Caueat omnia apocrypha, & si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admista vitiosa: & grandis esse prudentiæ, aurum in luto quærere.] Theophilus Alex. *epist. 2. Pasch. ferè in fine*, sic scribit de iisdem libris. [Scripturarum quæ vocantur *apocrypha*, id est, *abscondita*, discipulas prætermitte. Non enim in abscondito locutus sum, ait Dominus.]

294.

S. Ambrosius in *explanatione proœmij in Lucam, initio*, egregiè idem tradit. [Sicut multi, (inquit,) in illo populo, diuino infusi Spiritu prophetarunt; alij autem prophetare se pollicebantur, & professionem destituebant mendacio; (erant enim pseudoprophetae potiùs, quàm Prophetæ: sicut Ananias filius Azor.) erat autem populi gratia, discernere spiritus, vt cognosceret quos referre deberet in numerum Prophetarum, quosve quasi bonus nummularius improbate, in quibus materia magis corrupta sorderet, quàm veri splendor luminis resularet. Sic & nunc in nouo Testamento, multi Euangelia scribere conati sunt, quæ boni nummularij non probarunt: vnum autem tantummodò, in quatuor libros digestum ex omnibus arbitrati sunt eligendum. Et aliud quidem fertur Euangelium, quod duodecim Apostoli scripsisse dicuntur. Ausus est etiam Basilides, Euangelium scribere, quod dicitur *secundum Basilidem*. Fertur etiam aliud Euangelium, quod scribitur *secundum Thomam*. Noui aliud scriptum *secundum Matthiam*; legimus aliqua, ne legantur; legimus, ne ignoremus; legimus non vt teneamus, sed vt repudiemus, & vt sciamus, qualia sint in quibus magnificè isti exaltant cor suum.]

295.

A scribo etiam S. Augustinum 15. *Ciuit. cap. 23.* verbis illis. [Omittamus earum scripturarum fabulas, quæ *apocrypha* nuncupantur, eò quod earum occulta origo non claruit Patribus, à quibus vsque ad nos autoritas veracium Scripturarum; certissima, & notissima successione peruénit. In his autem apocryphis, etsi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa, nulla est canonica autoritas. Scripsisse quidem nonnulla diuina, Enoch illum septimum ab Adam, negare non possumus, cum hoc in epistola canonica Iudas Apostolus dicat. Sed non frustra non sunt in eo canone Scripturarum, qui seruabatur in templo Hebræi populi, succedentium diligentia Sacerdotum.]

296.

Z

Cur

Cur autem hoc, nisi quia ob antiquitatem suspectæ fidei iudicata sunt? nec utrū hæc essent, quæ ille scripsisset, poterat inueniri, non talibus proferentibus, qui ea per seriem successionis reperirentur ritè seruasse. Vnde illa quæ sub eius nomine proferuntur, & continent istas de Gigantibus fabulas, quòd non habuerint homines Patres, rectè à prudentibus iudicantur non ipsius credenda: sicut multa sub nominibus, & aliorum Prophetarum, & recentiora sub nominibus Apostolorum, ab hæreticis proferuntur, quæ omnia sub nomine *apocryphorum*, ab auctoritate canonica diligenti examinatione, remota sunt.]

297. Claudio cum S. Leone *epistola 93. cap. 15.* [Quomodo decipere simplices possent, nisi venenata pocula quodam melle prælinirent, ne vsquequaque sentirentur insuauia, quæ essent futura mortifera? Curandum ergo est, & Sacerdotali diligentia maximè prouidendum, vt falsari codices, & à sincera veritate discordes, in nullo vsu lectionis habeantur: apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habent seminarium falsitarum, non solùm interdiciendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim sint in illis quædam, quæ videantur habere speciem pieratis, nunquam tamen vacuæ sunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscumque erroris inuoluant. Vnde si quis Episcoporum, vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum: quoniam qui alium ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.]

298. Anathema quod *can. 63. Trullano*, stringitur in eos, qui sanctorum Martyrum historias apocryphas ab hæreticis confictas lætitant, apertè monstrat quantum damnum ex istiusmodi gerrarum volutatione existere agnouerit ea Synodus, Qui ni sexta; esto non sit eius autoritas summa & ineluctabilis. Quod autem inter ea apocrypha, de quibus agimus, numeretur scripturæ quædam prisca, ex quibus scriptores Canonici interdum vsurparunt testimonia, non est argumento, abstinendum esse suffixione talium librorum. Respondet enim benè Origenes, *in calce prologi ad homilias in Cantica.* [Quòd essent de scripturis his quæ appellantur *apocrypha*, pro eo quòd multa in eis corrupta, & contra fidem veram inueniuntur à maioribus tradita, non placuit eis dari locum, nec admitti ad auctoritatem, supra nos est pronunciare de talibus. Illud tamen palàm est, multa vel ab Apostolis, vel ab Euangelistis exempla esse prolata, & nouo Testamento inserta, quæ in his Scripturis quas Canonicas habemus, nunquam legimus, in apocryphis tamen inueniuntur & euidenter ex ipsis ostenduntur assumpta. Sed ne sic quidem locus apocryphis dandus est. Non enim transeundi sunt termini, quos statuerunt patres nostri; potuit enim fieri, vt Apostoli, vel Euangelistæ sancto Spiritu repleti, sciverint quid assumendum ex illis esset scripturis, quidve refutandum. Nobis autem non est absque periculo aliquid tale præsumere, quibus non est tanta spiritus abundantia.]

Neque tamen affirmat Origenes, aut ego affirmare intendo, omnes libros quorum fragmenta aliqua, aut plagula extant apud Canonicos scriptores, esse apocryphos.

apocryphos. Nam extra dubium videtur, aliquos verè Canonicos libros, quorum mentio est in libris Canonicis, qui nunc sunt ad manum, vix pauculis locis, quæ obiter allegantur, residuis, intercidisse, & inter eos numerandum esse librum Enoch, de quo S. Iudas, multis astruit Hieron. à *Rua controu. v. expositura*. Itaque tantum intendit Origenes, aliquos ex libris, qui in scripturis Canonicis allegantur, esse apocryphos, & confingendos, nec esse verè eorum, quorum præferunt nomina.

Suppositio per plagium, probrosa, & confixioni meritò patens.

Quarta suppositio quæ plagiariorum erat, indignissima, & iniustitiæ plenissima est, omniumque auerfatione prosequenda, tamen reuera latissimè patet, & in omni scriptiois genere locum habuit, & habet. Oprabat suo æuo, (medio anteriore seculo,) Ludouicus Viues *lib. 5. de tradendis disciplinis, sub finem*, aliquid de hoc crimine statutum esse lege Fannia: quod seruire admodum sit magnarumque simultatum origo, subtrahere aliena. [Cui enim, (inquit,) non sit graue, seruos sibi suos abduci, nec dum filios?] At hos mentales fœtus filiorum loco esse autoribus, suprâ notabam ex Synesio, & Ambrosio. Sed vel silentibus legibus omnibus, indignissimi criminis labes, est per se manifesta, & ab ipsis quoque Ethnicis, valdè exagitata. Plinius quidem in *præfatione natur. histor.* [Autorum, (inquit,) nomina prætexui; est enim benignum, (vt arbitror,) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris; non vt plerique ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem me autores, deprehendisse à iuratissimis, & proximis, veteres transcriptos ad verbum, neque nominatos, non illa Virgiliana virtute, vt certarent, non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitem profiteretur. In consolatione filix, Crantorem, (inquit,) sequor. Item Panætium de *officiis*, quæ volumina eius ediscenda; non modò in manibus habenda quotidie, nosti; obnoxij profectò animi, & infelicis ingenij est, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cum præsertim fors fiat ex vsura.]

299.

Vitruuius non dissimiliter in *libri 7. proæmio* post collaudatam scriptorum diligentiam, vindicandis ab interitu iis, quæ præclare gesta, aut cogitata, vel adinuenta essent, subdit. [Itaque quemadmodum his gratiæ sunt agendæ; sic contrâ, qui eorum scripta furantes pro suis prædicant, sunt vituperandi: quique non propriis cogitationibus nituntur scriptorum, sed inuidis moribus aliena violantes gloriantur; non modò sunt reprehendendi, sed etiam, quia impio more vixerunt, pœna condemnandi.] Subiicit narrationem iudicij, quo Ptolemæus Rex, deprehensos Aristophanis cuiusdam diligentia plagiarios, iussit agi furti reos, & damnatos cum ignominia dimisit.

Omne genus probri in huiusmodi factum concurrere, facile est demonstratu; est enim in plagio, aperta violatio iustitiæ, & tetrior quàm si diuitiæ sublegerentur: est conculcatio humilitatis, ac temperantiæ, quandoquidem honor per dedecus, & cum alieno damno captatur. Est ignauia, & pusillitas animi, cum fortitudinis deiectione. Nemo enim excelsi, ac nobilis animi, eq̃ vsque se deiiciat. Sed prudentia maxime hinc vulneratur. Nam quis non vider,

300.

Z 2 insignem

infignem stuporem eius, qui alienum sibi partum supponens, seriùs ocyùs eo spoliabitur, non sine auctiore dedecore? Quid iuuit meretriculam illam, quæ coram Salomone pro alieno fœtu tanquam pro suo ausa est contendere, & per Regis solertiam causa cecidit? Idem plagariis tandem accidit, non absque eorum auctiore infamia. Filia Pharaonis iuxta Philonem *lib. 1. de vita Mosi*, muliebri arte, sinxit se grauidam, vt Moses natiuus putaretur, non ascititius. Is tamen commentitiam matrem, grandis factus abiecit: nec aliter contingit, librum bonum, tanquam fictum, prodere autorem malum. Perdicem omnes stupiditatis notant, quòd fraudis suæ pretio multerur, in cassum proprios fundens labores, supposito sibi partu alieno, iuxta illud Hierem. 17. *clamauit perdix, & congregauit, quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio*, id est, ait S. Ambros. 6. *Hexaem. cap. 3.* [Oua congregauit, & clamauit quasi ouans, suæ fraudis effectu. Sed ludit operam, quia impenso labore alij educat, quos ipsa diuturno foru sedulitatis animauerit.] Subdit *ibidem* S. Ambrosius, & rursus *epist. 48.* quæ est ad Irenæum, & optimè Euch. *hom. 11. de Pasch.* ea ex causa, Satanæ scelus quo sibi filios Dei supposuit sine iudicio, exprimi in Scriptura per eum perdicis stuporem. At idem omninò est plagarij factum: quod proinde non imprudentiæ qualiscumque, sed immanis stuporis, meritò arguitur; nam postmodum relecto plagio, ab omnibus exploditur. Scitè S. Chryost. *lib. 5. de Sacerdot. serè initio*; [si quem fortè ex Concionatoribus contigerit partem aliquam eorum, quæ ab aliis elaborata fuerint, suis ipsius concionibus intertexere, certè pluribus opprobriis obnoxium se reddit, quàm qui alienas opes suffurantur: quum alioqui etiam sæpè fiat, vt Concionator ne aliunde quidem mutuatus quicquam, sed ea de re tantùm suspectus, instar furis alicuius, in ipso furto deprehensi, habeatur.] Dixi præterea aduersus hoc propudium, nonnulla in tractatione *de Virtut. lib. 3. num. 203.*

Plagium passo, lenimen, & monita:

301. Is tamen cui plagium est illatum, præsertim palliatum, admonendus est, ne suspicionibus facile agatur. Sunt enim aliqui qui se ac ingenium suum tanti æstimant, vt quidquid ab ipsis traditum fuerit, si alibi legatur apud aliquem qui posterius scripserit, sibi surreptum exostulent. Illiberale verò est, & planè putens, (ne quid addam,) existimare nihil in alieno solo, ac fundo posse crescere, nisi è nostris areolis transplantatum: & cum primum aliquid apud alium occurrerit, quod prior ipse notaueris, criminari furti, ac plagij eum, apud quem id notaueris. Est & aliis ingenium, quo easdem excogitare rationes possint. Nec aliis deest studium in peruolutandis antiquis Patribus, & Doctoribus: ac proinde quæ eorum loca ipse tibi annotaras, poruit & alius, non ex tuo opere, sed ex ipso fonte hauriens annotare. Et hinc affundi frigida potest, restinguendo, vel temperando æstui nonnullorum recentiorum, qui magnos viros, (vt suprà annotabam, plagij insimularunt, eo quòd apud eos legantur aliquæ, siue rationes, siue allegationes, quibus ipsi paulo anteriùs vsi fuerant. Quod nimium premere, putidius profectò est, & magno animo indignum. An non verò alij quoque, (vt præmissi,) auctores annotare, aut proprio Marte
- ralia.

alia excogitare potuerunt, vt benè pro Alciato dixit Ferrandus Addüensis *lib. 1. explicationum iuris, initio*; cùm retulisset Cælium Rhodiginum *lib. 15. lect. antiq. cap. 20.* vehementer queri de Alciato, tanquam ipsum Cælium illaudatum expilasset. Tollantur ergo suspiciones cassæ, & fundatæ in eis expostulationes, quas Terentij, Tullij, atque Maronis exemplo, calumniosas plerumque esse, monstrat S. Hieronymus *in prologo qq. siue traditionum Hebraicarum.*

Cùm verò plagium est manifestum, ac extra controuersiam, non desunt verba, & voces quibus se solari possit, qui expilatus est. Vulgatissimi sunt versus summi Poëtæ, cùm eius quædam carmina, Bathyllus sibi vsurpasset, & honores inde tulisset; sic enim se solatus est.

Sic vos non vobis, nidificatis anes,

Sic vos non vobis, vellera fertis oues.

Sic vos non vobis, mellificatis apes,

Sic vos non vobis, fertis aratra boues.

Multa similia excogitari possunt, quibus doceamur, laborem vnus, plerumque alteri cedere: vnde fiet vt minus grauatè ferat dispendium, qui violatus plagio fuerit, cùm perspexerit eadem se sorte fuisse, qua sunt alij tam multi. Addendum verò est, Christianum lenimen ex eo ductum, quod autor laborando ea mente, qua par fait, meruerit apud Deum; quæ illi merces scelere plagiarij non potuit intercipi. Et quod non debet leue videri, ita ei saluum est operis præmium apud Deum, vt non pericliteretur de dispendio à vanitate, per plausum eorum, ad quos liber peruenit, & cum laude exceptus est.

Operum adulteratio, digna configi.

Suppositio quinta, illa erat qua per adulterationem operum, supponuntur autoribus ea, de quibus non cogitarunt: quæ est infidelitas, & iniuria in verum autorem, dignissima, in quam censoria seueritas exeratur. Nam si falsarius moneta comburendus est, multò magis falsarius librorum, præsertim sacrorum, vt argumentantur Henricus Kalteisen *in Concilio Basileensi*, in replica contra Vlicum Hussitam §. *secundò sic arguit.* Damnanda ergo est talis suppositio, vt factum à S. Gelasio videmus, circa multos libros proborum cæteroqui, & doctorum Scriptorum; quos ob infarta additamenta reprobà, dignum visum est improbari. Nec ea suffixio cedit reuera in autoris dedecus, cùm non massa ab eo confecta, (vt sic dicam,) sed fermentatio postea addita displiceat, pateatque suffixioni. Vel si additamenta postea infarta, non sunt digna, quæ seorsim suffigantur, & nomine suorum autorum edita, essent innoxia, tunc locum suffixionis tenere debet admonitio, quæ interpolationem factam doceat, monstratque opus non esse syncerum, quale ab auctore prodiit.

Suppositio sententiarum, iure castiganda.

Postrema suppositio quæ erat sententiarum, non probro tantum, sed & castigatione digna est. Nam & mendacio sordet, quod semper, & vbique damnatur, & hominem redolet gloriæ escam aded captantem, vt ad eam vel per fraudem & commentum non refugiat irreperere. Non est hæc suppositio ab-

milis ei fraudi sacrilegæ, quæ in quibusdam antonomasticè impiis notata est à Glabro *lib. 4. histor. cap. 2.* ac etiam antèrius à S. Isidoro *lib. 2. de offic. Eccles. cap. 15.* qui ex S. Augustino *lib. de opere Monach. cap. 28.* profecit. Habetur ex his DD. fuisse qui ossa vulgaria, aliave profana, vendiderent pro sacris reliquiis, quæstum æstimantes pietatem. Quia ergo, vt huius operis principio ex Themistio obseruabam, scripta Sanctorum, sunt veluti reliquiæ intellectus, ac animæ eorum; quisquis alias cogitationes, siue suas, siue alterius extra sortem Patrum constituti, sententias, aut plagulas, profert quasi sententias SS. Patrum, rem facit quæ non multum abest ab eo, quod dixi, sacrilegio: nisi quod ab illis reliquiæ corporum proponuntur, quæ reuera non sunt corporum sanctorum reliquiæ: ab istis verò obtruduntur tanquam reliquiæ animarum sanctorum, quæ ad eas reuera non pertinent. Possumus etiam alio exemplo eam indignitatem patefacere. Sunt scripta Patrum, & Sanctorum veluti instructissima optimis cibus conuulua, in quibus siligineus panis, vt de S. Augustini scriptis aiebat S. Gregorius, & optimi quique cibi, ad animarum refectiõnem apponuntur. Qui ergo ementitur alicuius Patris sententiam, & pro esca probata maximèque eduli, substituit sensa sua, perinde facit ac perfidi Græci, qui Latinos ad bellum Saracenis inferendum proficiscentes, corrupta farina, & calcis admistione malignè vitiata, eos pascebant, vt videre est apud Baronium *anno 1101. & anno 1147.* nec non apud Gretserum *in Apologia pro expeditionibus cruciatis,* cum depellit obiectionem ex malo expeditionum exitu. Aio idem proportione facere, qui pro lecto animarum pane, fufuraceum, vel potiùs pistum è lolio, quod Plinius *lib. 8. cap. 17.* frugum morbis annumerat, exhiberet famelico.

S E R I E S I I.

Libri in se mali, sed non nociui.

305.

ERit cui videatur, non esse cur libri in hanc seriem referendi configi, ac proseribi debeant, cum omnium consensione prudentum, tota confixionis necessitas ducatur ex eo, quod auertendum sit damnum, quod improvidis, vel infirmis lectoribus, à lectione libri oriri potest. Vnde si nullum à libro nocumentum timeri cuiquam potest, frustra stringenda videri potest censura. Nihilominus meritò in particulari excutienda est, num libri in se mali, nec tamen nociui, configendi sint, attendendo aliud nocumentum, quàm iacturam temporis, ob quam vnã, non est facienda libri confixio. Hoc video de quadruplici potissimum librorum genere quari posse. Nempe primò, de libris Gentilium, præsertim quibus Deorum ortus, ac gesta & religio Ethnica continentur. Secundò de libris Turcismi, Ethnicismo continentis, nominatimque de Alcorano. Tertio de libris Rabbiorum Christo posteriorum, præsertimque de Talmudicis, & de Cabalisticis. Quarto de libris priscorum hæreticorum, quorum hæreses prorsus exoleuerint. Attingamus singulos, nec quid re ipsa seruandum, siue qui re ipsa libri confixi haberi, vel non haberi debeant, spectemus; (quod aliorum est statuere;) sed quid ferat natura rei, seu quid attendere possint quorum iuris est confixio, (si eis videatur attendendum.) Nos enim suggerimus, quod occurrit. Ipsorum est, quid facto opus, videre.

E R O T E M A

EROTEMA XI.

*Num libri Gentilium, etiam Polytheismum
spectantes, improbandi.*

Huiusmodi libros, in se malos esse, quippè mendacissima fabulositate, & nefandissimis narrationibus, ac impietatibus factos, dubitare non licet. Non esse tamen lectoribus noxios, sed omnes penè omnium Ethnicorum libros, exceptis his, qui cum Epicuro literas non didicerunt, eruditionis doctrinæque plenissimos esse, (verba sunt S. Hieronymi *epist. 84. in fine,*) patet iugitot seculorum experimento; quo impunè, & ipsis quoque Patribus autoribus, & hortatoribus, leguntur. 306.

*Patrum suffragium, de fructuosa Christianis Ethnica
literatura.*

Basiliius præclare in hanc rem disserit initio orationis de modo proficiendi ex libris Gentilium. [Poëtis, (inquit,) & Oratoribus, est omnibus hominibus utendum, unde futura sit aliqua utilitas, quæ ad animæ faciat ædificationem. Velat enim fullones, & tinctorum, qui medicamentis quibusdam remtingendam præparant, atque ita demum colorem quem cupiunt, siue purpureum, siue aliquem alium inducunt: sic & nos si gloria pulchritudinis vitæ huius, quam tantoperè laudamus, illata nobis mansura sit, nisi prius purgati, sacras & arcanas Scripturæ disciplinas, non facillè attingemus, aut percipiemus; & quasi solem in aqua videre, assuefacti, sic illi lumini oculos iniiciemus. Quamobrem si nostrorum sermonum, ac Gentilium vlla est convenientia, nobis illorum valdè conferet notitia: sin minùs, eos saltem simul conferendo, differentiam discernere licebit, cum ad melioris optionem, atque delectum non parum comparatio fiat; & inferiora sæpè collata sint potioribus ornamento: veluti plantis quibus propria virtus est fructu pulcherrimo scaterè, folia nihilominùs ramis coniuncta, quendam ferunt ornatum. Sic & animæ, cui præcellens quidem veritas fructus est, non abs re tamen, exteriorè sapientia circumdatur, sicuti foliis quibusdam umbram fructui, ac affectum non intempestium præbentibus.]

Nazianzenus grauitè omninò, in S. Basilij laudatione, commendat horum librorum peruolutationem, verbis illis, [Illud inter omnes sanæ mentis homines constare arbitror, eruditionem inter humana bona principem locum tenere. Non de hac nostra solùm, ac nobiliore loquor, quæ contempto omni sermonis lepore, atque ornatu, saluti vni, atque earum rerum quæ ratione, atque animo intelliguntur, pulchritudini arctissimè hæret: sed etiam de externa, quam plerique Christiani, prauo quodam iudicio, vt insidiosam, & periculosam, ac procul à Deo auertentem, aspernantur. Quemadmodum enim cælum, terram, aërem, quæque eorum complexu coercerentur, non ideo contem-
nere

nerere debemus, quia nonnulli ea sceleratè accipiunt; pro Deo, ea quæ Dei sunt, venerantes: quin potius quidquid tum ad vitam, tum ad animi oblectationem vsui est, decerpentes, quidquid periculosum est, fugimus; non res creatas aduersus Creatorem, vt stulti faciunt, concitantes, sed ex rebus conditis conditorem agnoscetes, atque omnem intellectum, vt Apostoli verbis vtat, Christo captiuum submittentés: quemadmodum insuper, nec ignis, nec cibus, nec ferrum, nec res vlla alia suapte natura vel maximè utilis est, vel maximè noxia; verùm vt iis qui vtuntur, placet; atque adeò ex serpentibus bestiis quasdam interdum salutaribus medicamentis admiscemus; eodem nos quoque modo, ex litteris illis, & disciplinis, quod in inquirenda rerum natura & contemplatione versatur, suscepimus: quidquid autem ad Dæmones, & errorem, & exitij voraginem ducit, respuimus. Imò etiam ab eo ad Dei cultum adiuti sumus; nimirum ex deteriori, id quod præstantius est, cognoscetes, atque illorum imbecillitate doctrinam nostram fulcietes. Quamobrem non idcirco eruditio contemnenda est, quòd ita quibusdam videatur: quin potius stulti, atque imperfecti habendi sunt, qui hoc existimant: qui omnes sui similes esse cupiant, vt priuata eorum inscitia, sub communi deliteat, nec quisquam ipsorum imperitiam prodar, & coarguat.]

Mox etiam subdit, qui liberalium disciplinarum cognitione, (quæ certè in Ethnicorum libris prostat haurienda,) non sunt imbuti; eos sibi etiam si probitate non destituantur, luscis videri. At qui probitati eruditionem nexuerint, & quibus velut ambidextris esse contigerit, eos verò esse perbeatos.

308.

Assectatus Theologum Damascenus 4. *fidei* c. 18. autor quidem est, vt efficiamur boni Trapezitæ in lectione horum librorum, prudentèrque diiudicemus aurum à scoria, approbantes quæ in illis vtilia sunt; cætera verò ita legentes, vt repudiemus: quamvis ex his quoque, non parum lucri ad sanctitatem Christianæ doctrinæ, & errorum auersionem, contentione facta vtriusque doctrinæ, erui posse confirmet. Quod monstrant impugnationes Ethnicismi per Patres, ex libris Ethnicorum. Ita enim frequentissimè Ethnicos reuincunt, Arnobius, Tertullianus, Iustinus, Origenes, Eusebius, Theodoretus, Clemens Alexandrinus.

Præterea S. Augustinus 2. *doctr. Christ.* cap. 18. 29. & 40. egregiè disputat pro vsu profanarum literarum, (atque adeò etiam librorum quibus eæ continètur,) ad Christianam doctrinam. Multus item in hac parte est S. Cyrillus 6. *in Iulianum ad textum quartum*, refellens Apostatam, Christianos criminantem, quod vellent, (vt aiebat,) participes esse doctrinæ Græcicæ, arcerent autem suos ab idolothutorum vsu, quasi corporum pabulum nocentius esset Ethnica esca animorum. Hoc S. Cyrillus multipliciter refellit, & quanto iure Christiani, Ethnicorum libros peruolutarent, quantumque inde fructus ad veritatis Christianæ confirmationem haurirent, rectè demonstrat. Sed & Blesensis *epist.* 8. multis confirmat, fas esse de libris Gentilium haurire, quæ prodesse possunt. Et rationem reddit. [Nam nec de herbis quæritur, in qua terra, vel cuius hortolani cura, vel cultura adoleuerint, dummodò vim habeant sanatiuam.] Idem *epist.* 91. [Quia ægrè audis historias, fabulosa interfero. Sed de fabularum Gentilium moralitate, quandoque forma eruditionis elicitur; quoniam fas est, & ab hoste doceri.]

Innumera

Innumera in hanc rem ex variis Patribus, prostant apud Claudium Espen-
cæum, tractatione *de profectu ex libris Gentilium*, & apud Martinum à Roa
lib. 5. *singul. à cap. 4.* necnon apud Antonium Peres *ceramine 2. expositio*, &
apud Zamoram *initio Monarchia mystica*. Quæcunque enim preferunt, qui-
bus disciplinæ ab Ethnicis traditæ commendantur, eo ipso, Ethnicorum libros
non esse confingendos, sed posse sine noxa legi, haberique confirmant. Eodem
modo huc pertinet tota disputatio de impunè citandis à Concionatore legibus
civilibus, quam conscripsit ante annos 150. Gebennæ F. Ioannes de Marche-
pallio; in calce enim libelli, declarat se per *leges civiles*, intellexisse *Paganicas
litteras*, eoque collimat vniuersa disputatio.

309.

*Quibus argumentis, lectio librorum Gentilium, improbari in
Christianis videatur.*

Videntur adduci in contrarium posse, quæ ab Apostolis decreta contra hu-
iusmodi libros, refert S. Clemens 1. *constit. c. 6. aliàs 7.* verbis illis. [Abstine
ab omnibus libris Gentilium. Quid enim tibi cum alienis sermonibus, aut le-
gibus, aut falsis Prophetiis, quæ quidem homines leues à fide recta, detor-
quent? Nam quid in lege Dei desideras, vt ad illa Gentilium scripta animum
velis appellere? siue enim historias legere cupis, habes libros de Regibus:
siue Sophistica, id est, quæ argute ad sapientiam referuntur, & poëtica, habes
Prophetas, Iob, Prouerbia, in quibus plus acuminis, quàm in omni poësi, &
sapientia Sophistarum reperies, quòd is, qui solus sapiens est, illa effatus est;
siue cantilenas expetas, habes Psalmos; siue vetustas rerum origines, habes Ge-
nesim; siue leges, & præcepta, habes legem Domini celebrem. Ab omnibus
itaque alienis, & à Diabolo excogitatis, fortiter abstine.] *Et lib. 2. c. 61.* [Quid
verò vis communicari tecum libros Gentilium, qui sunt hominum mortuo-
rum, qui Diaboli instinctu ea ediderunt; quæ ad inuestigandum, & euer-
tendum fidem valent, quæque eos qui studium in ipsis collocant, ad ponen-
dam multitudinem Deorum deferunt?]

310.

Similiter in Concilio Carthag. IV. *cap. 16.* (& refertur *dist. 37.*) interdicitur
Episcopis, (quanto magis aliis?) lectione librorum Gentilium. Quod confir-
mat obiurgatio illa acris, qua Sanctus Gregorius *lib. 9. Registræ epist. 47. indict. 4.*
S. Desiderium Viennensem Episcopum corripuit, cum accepisset; (vtrique per fal-
sos rumores, opera Brunichildis Regina; eiusque partiariorum sancto Præsuli
inensissimorum, disseminatos, vt notauit in *Sanctorum Lugdunensium Indicu-
lo*;) accepisset, inquam, sanctum virum, tradendis literis humanioribus ex li-
bris Gentilium, distineri. Quod Sanctus Gregorius negat memorari abs se
absque verecundia posse, quia in vno se ore, cum Iouis laudibus, Christi lau-
des non capiunt: & quàm graue nefandumque sit, Episcopis canere quod nec
laico religioso conueniat, considerati etiam atque etiam mandat. Sanctus Pa-
cianus quod sibi incogitanti, excidisset Maronis hemistichium, notatus est,
vt rei insolitæ & indecentissimæ, vt ipse refert *epistola ad Sympronianum 2.*

311.

Sanctus Odo, adolescens, iam tamen Clericus, cum Virgilio daret ope-
ram, conspexit per visum, vas extrinsecus pulcherrimum, re ipsa autem ple-
num serpentibus; à quibus se citra morsum vallari sensit; agnouitque vas illud

A 2

esse

esse Virgilij opus. Itaque eius lectione abstinet, ut narrat in Sancti viri vita c. 3. Ioannes eius discipulus. Quæ Sanctus Hieronymus *epist.* 22. de diuinitus castigato suo in Ciceronem studio refert, vulgatissima sunt; nec est, quod hinc cum nausea reperantur. Valent hinc etiam illa à Theophilo Antiocheno *lib.* 2. ad *Auol. ante medium*, in quascunque Ethnicorum disciplinas intorta; quanto magis in admittas polytheismo? [horum sermo, (inquit,) ne vel scintillam quidem veritatis complectitur. Ea quæ historici, Philosophi, aut Poëtæ tradidere, nonnihil probabilia videntur. At verborum lenocinium tolle, stulta, & vana eorum scripta apparebunt. Siquidem scripta eorum, quid aliud, quàm infinitas nugas continent? Nec in iis vel particulam veritatis quis cernere potest. Præterea si quando credis aliquid, quod veritate nititur ab ipsis prolatum, tamen semper errore & mendacio corruptum est. Quemadmodum pharmacum aliquod mortiferum, si melle, vino, aut alio quodam liquore amabili temperetur, totum inutile, & noxium redditur: sic & loquacitatis scriptorum prædictorum.]

312. Habent quoque hinc locum argumenta quibus Alphonsus à Castro *lib.* 1. *aduersus hæreses* c. 12. & *lib.* 3. *de iusta hæretic. punit.* c. 8. & 9. demonstrat patentissimam portam qua hæreses in Ecclesiam irruerunt, esse lectionem librorum à Gentilibus conscriptorum. Urget verò, quod in huiusmodi libris multa reperiantur, quæ cum fide Catholica pugnant è diametro: plurima, ut Franc. Picus *lib.* 1. *de studio diu. & hum. Philosophiæ* c. 8. docet, quæ à virtute reuocant, innumera quæ ad vitia pelliciant. Ibi proponi fratrum implacabiles iras, parentum in liberos exasperationes inconciliabiles, & iusto acerbiores indignationes, imò efferationes: liberorum vicissim monstrosa erga parentes odia, & offensiones; Deorum multitudinem, eorumdem obscenissimos amores.

313. Hoc argumentum Ludouico Viues *lib.* 1. *de tradendis disciplinis, in fine*, cum hanc rem ageret, ferè persuasit, libros Ethnicorum esse abiiciendos. [Non laudamus Poëtæ, (ait Basilus *orat. de leg. lib. Gentil.*) qui de Diis differunt, præsertim si plures, aut diuersos ponunt, minimè inter se concordés. Frater enim apud illos cum fratre contendit, & pater aduersus filios, & filius aduersus patrem insurgit. Bellum est sine præcone, adulteria præsertim, stupraque, & amores Deorum obscenos, & hos maximè Principis omnium, & Dominatoris Iouis, ut aiunt. Quæ sanè scelera si quis de feris dixerit, erubesceret. Nos illa scenæ relinquemus.] Idem *in* c. 3. *Isaia*, ad illud, & *inaures*, & *annulos*, ait has esse in aures reprobatas in Scriptura; cum familia Iacob abiecit in aures, & Aaron fecit conflatile, ac Gedeon struxit idolum, uterque ex inauribus.

314. Ob hæc, pestem bonorum morum, è libris Gentilium afflari, non dabitur Castro, nec contentus hinc appetiisse eos libros: urget præterea, errores Gentilium cum Christianis dogmatibus pugnantes. Ut inficiationem productionis rerum ex nihillo, exclusionem prouidentia, mortalitatem animæ, mundi æternitatem, aliæque sexcenta, ob quæ subornari hæreses à Philosophia, dixit Tertullianus *lib. de præscript.* c. 6. qui item in hac re mirè philolophatur *eodem lib. de præscript. cap.* 7. & perpulchè Etherius, ac Beatus *lib.* 1. *contra Elipandium*, verbis illis. [Achan de Iericho linguam auream concupiscens, pro quo irascente Domino, multi perierunt manu hostili ex populo. Atque postea ille, pro furto

facto, anathemate ab omni populo lapidari meruit, & à Domino æterna morte damnari, hoc significavit, qui in Ecclesia hæreticorum inferrent dogma, vel superstitiosa sæcularium literarum studia. Hæc est enim lingua aurea, in luculento sermone aptata. Hanc furati sunt Arius, Sabellius, Bonosus, Marcio, Basilides, Elipandus Toletanæ Sedis Archiepiscopus. Furati sunt enim isti regulas aureas de Hierico, id est, de schola seculari, & Philosophorum sectam non rectam, in Ecclesiam conati sunt introducere, & maculare omnem Ecclesiam Domini, ita vt disperderentur multi per eos. Ideoque abiecti, anathemate, quasi aceruo lapidum, id est, multitudine peccatorum oppressi, atque extincti sunt, sicut Achan aceruo lapidum oppressus ab Israël extinctus est. Cuius errore perempto, Rex Hai, hoc est, Diabolus, qui per illorum impietatem, fidelium quosdam abiecerat, iterum superatus deuincitur, atque à Populo Dei suspensus, ligni Crucis virtute occiditur.] Expresserunt Origenem *hom. 7. in Iosue.*

Quid quoddam Gentiles Scriptores, non modò pleraque à Christianis dogmatibus aliena tradunt, sed etiam directè impetunt Christianam fidem, (non enim semper Abimelech pacatus est Isaaco, vt in hanc rem disserit Orig. *hom. 14. in Genes.*) eam vel subfannando, vel impugando, & de omnibus demonstrationes exquirendo. Quod constat in exitium Christianæ simplicitatis verti, cùm mysteria nostra non possint luce demonstrationum perfundi, sed sub fidei nube lucida, (vt Damascenus *orat. de Transfig.* appellat,) perspici debeant.

305.

Et hac ex causa, S. Diadochus *cap. 22.* profundum fidei, vocauit *aquam obliuionis*, quia facit obliuisci secularem sapientiam, vt ibi interpretatur Turrianus. Gregorius Nyss. *lib. de vita Moysi, sub initium Tropologica expositionis, pag. 22.* hanc esse ait filiam Pharaonis, cuius Moses grandis factus, se negare filium debet, cùm sit sterilis. S. item Augustinus *epist. 131.* quæ est ad Memorium Episcopum, Iuliani postea Pelagianorum signiferi patrem, cùm inaudisset filium eius, tunc Diaconum, erudiri literis secularibus, sic conclamat in eas disciplinas, quas variarum, vt ait, serui libidinum, liberales vocant. [Quid aliud dicendum est eis, qui cùm sint iniqui, & impij, liberaliter sibi videntur erudiri, nisi quod in litteris verè liberalibus legimus, *si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Per eum namque præstatur, vt ipsæ etiam quæ liberales disciplinæ, ab eis, qui in libertatem vocati non sunt, appellantur, quid in se liberale habeant, noscatur. Neque enim habent congruum libertati, nisi quoddam habent congruum veritati. Vnde ille ipse filius, & *Veritas*, (inquit,) *liberabit vos.* Non ergo illæ innumerabiles, & impiæ fabulæ, quibus vanorum plena sunt carmina Poëtarum, vllò modo nostræ consonant libertati, non oratorum inflata, & exposita mendacia; non denique ipsorum Philosophorum garrulæ argutiæ, qui vel Deum profors non cognouerunt, vel cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est cor eorum insipiens, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & immutauerunt gloriam incorrupti Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, atque quadrupedum, & serpentium; vel qui istis simulacris non dediti, aut non nimis dediti, coluerunt tamen, & serui erunt creaturæ potius, quàm Creatori. Absit omnino, vt ipsorum vanitates, & infantiæ mendaces, ventosæ nugæ, ac superbus error,

rectè *liber-stes littoræ* nominentur; hominum scilicet infelicium, qui Dei gratiam per Iesum Christum Dominum nostrum, qua sola liberamur de corpore mortis huius, non cognouerunt, nec in eis ipsis, quæ vera sunt senserunt.]

316. Apud Origenem, extrema *homilia 2. in Genesim*, negatur bibliothecam Christianam ex libris secularibus constandam esse. Idem Origenes *hom. 4. in Exod.* huc accommodat secundam, & tertiam Ægypti plagam, S. etiam Paulinus *epist. 38.* quæ est ad Iouium, latè idem confirmat. Præmiserat ille quidem Iouium alloquens, omnium Poëtarum floribus spiras, omnium Oratorum fluminibus exundas, Philosophiæ quoque fontibus irrigaris, peregrinis etiam diues literis, Romanum os Atticis fauis implet; sed mox addit. [Esto Peripateticus Deo, Pythagoræus mundo, veræ in Christo sapientiæ prædicator, & tandem tacitus vanitati perniciosam istam inanum dulcedinem literarum, quasi illos patriæ obliteratores de baccharum suauitate Lotophagos, vt Sirenarum carmina, blandimentorum nocentium cantus euita. Et quia licet quædam plerumque de inanibus fabulis, vt de vulgaribus aliqua prouerbiis, in vsum veri, ac ferij Sermojis assumere, dicam non literas tantum, sed & omnes rerum temporalium species, nobis esse Lotophagos, vel Sirenas. Nam & voluptatum pestifera dulcedo, patriæ nobis obliuionem facit, cum homini Deum, (qui est Patria omnium communis,) obliterat, & illecebræ cupiditatum, illam Sirenarum fabulam veritate cladis imitantur. Nam quod ille Sirenæ fuisse finguntur, id verè sunt illecebræ cupiditatum, & blandimenta vitiorum. Habent enim in specie lenocinium, in gustu venenum; quorum vsus in crimine, pretium in morte numeratur. Has oportet vltra Vlyssis astutiam cauti, non auribus tantum, sed & oculis obseratis, & animo quasi nauigio præteruolante fugiamus, ne sollicitati delectatione lethifera, in criminum saxa rapiamur; & scopulo mortis affixi, naufragium salutis obeamus.]

*Argumenta proposita excinduntur; nec nisi per
accidens urgere demonstrantur?*

317. Non alia occurrunt, quibus libri Ethnicorum polytheismum spectantes, aliæ huiusmodi dogmata fidei nostræ aduersantia continentes, patere debere suffixioni, probare liceat. Verè tamen hæc omnia non aliud probant, quam quod initio insinuauimus; (pleniusque prosequitur Conradus Brunus *lib. 1. de hæreticis cap. 5.*) cum dixi, per se loquendo, libros Gentilium, etiam qui Polytheismum spectant, non esse configendos: quo ipso insinuo, per accidens arteutis temporum, ac personarum, & statuum circumstantiis, aliud interdum esse statuendum, v. gr. initio nascentis Ecclesiæ, cum adhuc Christiani teneri erant, & recens ab Ethnicismo, & doctis fabulis abducti, consultissimum fuit, illis interdiceret lectione huiusmodi librorum, vt memoria Ethnicismi sensim ex eorum mentibus obliteraretur, saltémque non infingeretur penitius, sicque declinaretur periculum, vacillationis in fide, aut regressionis ad vomitum. Et id vnum spectauit, quod sanxisse Apostolos relatum est ex Clemente Romano, vt ibi benè obseruauit Carolus Bouius; sed quia nunc omne illud periculum cessauit, euiguisse quoque decretum illud, censere licet. Mutata quippe

quippè sunt tempora, & alia nunc est legentium conditio, quàm tunc esset. Et nihilominus nunc quoque, quibusdam personis indecorum planè esset, tempus consumere in huiusmodi libris peruolutandis, neglecto studio congruentiore sacrarum literarum. Quod fuit Philoni argumentum, ad exagitandam horum studiorum curam, in iam proVectis, eodemque ex capite Petrus Blesensis *epist.* 76. Clericum senem iure redarguit.

Nec aliud spectauit Concilium Carthag. cum interdixit Episcopis lectione librorum Gentilium, nempe iugi, & assidua, quæ sine detrimento pastoralis sollicitudinis, & pabuli per sacras literas ouibus subministrandi, esse non posset, & eodem modo accipienda sunt quæ habet Theophilactus *epist.* 18. scribens ad Episcopum Mementarum, (id loco nomen,) de abiiciendis Episcopo huiusmodi studiis. Id quod etiam habetur ex D. Augustino *epist.* 56. quæ est ad Dioscorum. Sanctus autem Gregorius non tam lectionem librorum Ethnicorum in Episcopo improbat, quàm magisterium, & tradendum aliis profanarum literarum occupationem. Nimium quoque studium in has literas, ex Hymone *lib.* 1. de Christianarum rerum memoria, damnat Choppinus *lib.* 1. sacrae politiæ tit. 5. n. 4.

318.

Est in eam rem locus insignis apud Hieronymum *epist.* 146. post commendatum studium librorum ab Ethnicis conscriptorum, præuia superfluorum ablatione; subdit enim in rem præsentem, [Apostolus prohibet, ne in idolio quis recumbat, dicens: *Videte autem ne hæc licentia vestra offendiculum fiat informis, si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia eius cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolothyra, & peribit qui infirmus est in tua scientia, frater propter quem Christus mortuus est? Nonne tibi videtur sub aliis verbis dicere, ne legas Philosophos, Oratores, Poëtas, nec in eorum lectione requiescas? Nec nobis blandiamur, si in eis, quæ sunt scripta, non credimus, cum aliorum conscientia vulneretur, & putemur probare, quæ dum legimus, non reprobamus. Alioqui quale erit, ut existimemus, Apostolum, eius qui vescebatur in idolio, conscientiam comprobasse, & eum dixisse perfectum, quem sciret de idolothyris manducare? Absit, ut de ore Christiano sonet, *Iupiter omnipotens, & me Hercule, & me Castor, & cætera magis portenta, quàm numina. At nunc, etiam Sacerdotes Dei, omissis Euangelis, & Prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, tenere Virgilium, & id quod in pueris necessitas est, crimen in se facere voluptatis.*]*

Habet hæc locum prouerbiū apud Hebræos receptum quod memorat Drusius *de curia* 1. adagio 5. *Abuc Aben Zoma, foris est*; id enim prouerbiū, Moses Ægyptius in *More Nebuchim lib.* 3. c. 52. à sapientibus vsurpatum docet, de circumeuntibus domum Regis, quærentibus portam ipsius. id est, hærentibus in studiis dedecentibus ætatem, vel conditionem ipsorum: puta cum vir Ecclesiasticus, qui per ætatem Magister esse iam deberet, distinetur studiis puerilibus, & humanis. Eodem pertinet totum carmen Claudiani Viennensis Presbyteri, quod subnecti solet eius libris de statu animæ, estque ab eo exartatum contra vanos Poëtas, ad collegam annosum. Scripserat in gratiam sororis Fuscinae Alcimus Auitus iam Deo addictus, metricum opus de castitate. Contestatus autem se deinceps à iungendis pedibus & scribendis versibus, pedem

319.

A a 3

relaturum

relaturum; rationem reddit. [Decet enim dudum professionem, nunc etiam ætatem nostram, si quid scriptitandum est, grauiori potius stylo operam, ac tempus infumere, nec in eo immorari quod paucis intelligentibus mensuram syllabarum seruando canat; sed quod legentibus multis, mensurata fidei astru-
ctione deseruiat.] Quod ille de scriptione ait, æquè impetit lectionem, sine qua scriptio ægrè vigeret.

320. In Monacho eandem lectionem simili ex causa improbat Petrus Damiani *opusc. 13. c. 11.* & ex recentioribus latè Choppinus *lib. 1. Monast. tit. 3. num. 13.* Benè Isidor. *Peluf. lib. 1. epist. 63.* verbis illis. [Quis te Comicis salibus non perstringat? Quis te non commifereatur, qui cum in Philosophiæ discipulorum Domini tranquillitate sedeas, Gentilium Historicorum, & Poëtarum tumultum atque æstum tecum trahas? Quid enim, (dic quæso,) apud illos est, quod religioni nostræ sit præferendum? Quid non mendacio, ac risu scater, ex iis quæ magno studio conlectantur? An non diuinitates ex vitiosis affectionibus? An non fortia facinora pro vitiosis affectionibus? Quamobrem, ipsam quoque fœditatis & obscœnitatis lectionem fuge; (nam ea miram, ad aperienda vulnera iam cicatrice obducta, vim habet;) ne alioqui vehementiore cum impetu spiritus improbus reuertatur, ac deteriorem, & perniciosiorem tibi priore ignorantia, aut negligentia cladem inferat.] Ad hunc locum, Conradus Rittershusius, rem problematice agitans, prolato præter ceteros Iacobo Billio *lib. 1. obseruat. sacrarum, cap. 13.* idipsum agitante, eò denique reuoluitur, vt statuatur quod hic intendimus: & astipulatur Ludouicus Viues *lib. 1. de tradendis disciplinis*, nec non Laurentius Landmeter *lib. 2. de vetere Clerico & Monacho, parte 1. c. 19.*

321. Huc item spectant illa Paulini iam à seculo transfugæ, ad Ausonium *epist. 1. metrica.*

*Quid abdicatas in meam curam, pater,
Redire Musas præcipis?
Negant Camænis, nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.
Fuit ista quondam non ope, sed studio pari
Tecum mihi concordia,
Ciere surdum Delphica Phœbum specu,
Vocare Musas numina;
Fandique munus, munere Indultum Dei,
Petere Fonte, Nemoribus, Iugis.
Nunc alia mentem vis agit, maior Deus;
Aliosque mores postulat,
Sibi reposcens ab homine munus suum,
Vinamus vt vita patri.
Vacare vanis, otio, aut negotio,
Et fabulosis literis
Vetat; suis vt pareamus legibus,
Lucemque cernamus suam.
Quamuis Sophorum callida, arsque Rhetorum, &
Figmenta vatum nubilent.*

Qui

Qui corda falsis atque vanis imbuunt;

Tantumque linguas instruunt,

Sapientissimè denique Sidonius *lib. 8. epist. 4. ad Cosentium*. [Quoties mihi tui verus à meditationis incude tanquam adhuc calidi deferebantur, sic videbatur, qui etsi non benè scribo, benè iudico. Sed quod fatendum est, talibus studiis anterior ætas iustè vacabat, seu, (quod est verius,) occupabatur: modò tempus est seria legi, seria scribi, deque perpetua vita potius, quàm memoria cogitari, nimirumque meminisse, nostra post mortem non opuscula, sed opera pensanda. Quæ quidem ad præsens non ita loquor, quasi tu non vtraque laudanda conficias: aut si adhuc in sermone lætitia, non custodiatur in actione censura; sed vt qui Christo fauente clam sanctus es, iam palàm religiosa venerandus iugo salubri colla pariter, & corda subdate: inuigilè:que cælestibus linguæ præconijs, anima sententijs, dextera donarijs; præcipuè tamen dextera donarijs, quia quicquid Ecclesijs spargis, tibi colligis.]

322.

Ad idem reuocat Gerſo 4. p. *collatione de Angelis*, verbera S. Hieronymo per somnum inflictæ, de quibus in tractatione *de stigmatismo cap. 9*. Monet enim Gerſo, cam narrationem non esse referendam ad improbationem studij moderari; & personam lectoris eiusve conditionem, aut ætatem, non dedecentis: id quod non dubitat insimulare temeritatis, cum constet viros sanctissimos contrarium vsum tenuisse, & libros Ethnicorum qua par erat moderatione versasse. Quod ergo in Hieronymo reprehensum est, (vt Gerſo obseruat,) aliud non fuit, quàm nimium studium euoluendi Tullium, supra quàm ferebat conditio, & ætas, ac vitæ institutum S. Hieronymi. Qua ratione æquè in quocumque alio, nimius affectus erga libros de quibus agimus, meritò reprehenderetur, esse:que mulctâ cælitus inferendâ dignus. In eandem sententiam accipiendus est, meritò hîc videndus, Philippus Abbas *lib. de iustitia Clericorum c. 27. & tota epist. 3*. Hæc verò, (vt constat,) per accidens se habent, ad id quod generatim, & vniuersè de his libris stabilire satagimus: nempè quòd cum legentium status, aut temporum conditio aliud non fert, legi citra noxam queant.

Nec aliter occurrendum est iis, quæ ex Alphonſo de Castro sunt adducta, quantum ad hunc locum spectant. Quod addo, quia quæ habet de obscenitatibus, quibus scatent plerique Ethnicorum libri, rectè omninò probant, eiusmodi libros esse confixione dignissimos. Sed iam transgredimur limites huius puncti, quo de librorum à Gentilibus conscriptorum lectione agimus; tantum quia à Gentilibus sunt editi, aut quia res Gentilium prosequuntur. De illis verò qui fœda continent, indubitatum est, exterminandos esse, sed alio ex capite quàm Ethnicis, à quo nunc aduicta iam luce Christianitatis, nulum impendet periculum puritati fidei, vel bonorum morum; sicut impendet à libris spurcis cuiuscumque sint auctoris, siue Ethnici, siue Christiani.

323.

Eandemque ob causam, quamuis libri hæreticorum ob impendens ab eis periculum prohibeantur, non tamen libri Ethnicorum, de quibus agimus. Quò spectat pronunciatum Isidori *lib. 3. de summo bono, cap. 13. num. 12*. [meliores esse Grammaticos, quàm hæreticos; hæretici enim haustum lethiferi succi, hominibus persuadendo propinant. Grammaticorum autem doctrina, potest

324.

potest etiam proficere ad vitam, dum fuerit ad meliores usus assumpta.] Sumit *Grammaticos*, pro tractatoribus rerum Gentilium. Quo pacto etiam S. Gregorius S. Desiderium Viennensem, ob traditam *Grammaticam*, id est, litteras humaniores increpauit. Qua ratione Seneca *Epistola* 88. *Grammaticum* circa sermonem, historias, & carmina, distineri affirmat. Similique modo Nazianz. *orat.* 29. num. 40. commendans S. Basilium, ait: [Quis in *Grammatica* quæ linguam ad Græcismum format, historias colligit, metris præest, carminibus leges præscribit, cum eo comparandus?] Secernitque ibi diserrè, *Grammaticam* à *Rhetorica*, & *Philosophia*: ut & Isidor. *lib.* 3. *epist.* 65. quod alij plerunque non seruarunt. Nam Petrus Damiani *lib.* 8. *epist.* 8. *initio*, Christum esse ait suam *Grammaticam*; id est, suam facundiam. Et latè *opusc.* 13. c. 11. cum differit aduersus Monachos studentes *Grammaticæ*, hoc est, literis humanioribus. Thomas verò Cantiprat. *lib.* 1. *Apum* c. 8. *Grammaticam* usurpat pro doctrina, [Antiquam, (inquit,) nota lector *Grammaticam*.] Ad quem locum Coluenerius adducit quoque Godescalum Hollen. *serm.* 1. in 3. *Decalog. præceptum*, similiter usurpantem nomen *Grammatica*. Imperitia libratorum, pro *Grammatica* mensurationes spectante, legitur plerunque *Grammatica*, ut notauit Pithœus *lib.* 2. *aduersar.* c. 14. In epistola Pauli Papæ ad Pipinum Regem, (quæ in epistolarum Pontificiarum collectaneis à Gretsero editis est vigesimaquinta,) ait Pontifex, se inter cætera quæ rogabatur, mittere *Grammaticam* Aristotelis, quod Gretserus ibi, accipit pro *Dialectica*. Protrita notio est, qua ad infima studia id nomen aptatur. In qua notione pulchrè iocatur Blesensis *epist.* 171. & 172. lugens vita functum *Grammaticum*. Quamquam libros quoque Poëtarum, quos à Nazianzeno & Isidoro, *Grammaticis* adscriptos vidimus, idcirco dictos *Grammaticos* censet Abailardus *lib.* 2. *intrad.* c. 2. quod pueris prælegerentur, & in iis literariam veluti infantiam ponerent. Quamuis igitur libri hæreticorum prohibeantur; non tamen horum *Grammaticorum*, quia ipsi nunc nocere non possunt.

325. Denique autoritas Patrum, qua libri de quibus agimus, impetebantur, tantum spectat adiuncta illa per accidens, à quibus hæcenus vidimus posse meritò interdum improbari horum librorum usum. Nominatim verò S. Paulinus, non tam Ethnicorum libros damnat, quàm errores quos Iouius inde hauriebat, de fato, & negatione prouidentia. Vnde in *epistole fine*, sic Iouium affatur. [Patior ex copia tibi in nostris quoque studiis possidendæ Philosophorum facundia, dum aduersam veris desinas amare sapientiam. Melius enim tenere te potius quærentem diuina, quàm quærere disputantem. Mitte illos semper in tenebris ignorantia volutatos, in contemptionibus erudita loquacitatis absumptos, & altercatione vesana cum suis phantasmatum famulatos, semper quærentes sapientiam, & nunquam inuenientes, quia quem nolunt credere Deum, intelligere non merentur. Tibi satis sit ab illis linguæ copiam, & oris ornatum, quasi quædam de hostilibus armis spolia cæpisse; ut eorum nudus erroribus, & vestitus eloquiis, fucum illum facundia, quo decipit vana sapientia, plenis rebus accommodes: ne vacuum figmentorum, sed medullatum veritatis corpus exornans, non solis placitura auribus, sed & mentibus hominum, profutura mediteris.]

Quare

Quare non damnat Paulinus absolutè lectionem librorum Gentilium, siue ad humaniores literas, siue ad Philosophiam spectantium, sed abusum. Nominatim quoque Philosophicos libros, etiam Ethnicorum, non esse Theologo accersandos, fusè prosequitur Iulius Rugerius *lib. de auditore Theologia c. 5.* Non plura de libris Ethnicorum spectantium Polytheismum, vel aliqua tradentium religioni Christianæ aduersantia, nulla facta mentione ipsius Christianæ religionis, eiusque dogmatum.

Utilitas è libris quorundam Gentilium mordentium res Christianas.

Minus timendum est à libris Ethnicorum, quibus res nostræ deridentur, aut impugnantur. Quis enim cum apud Lucianum, Eunapium, Iulianum, Simplicium, Epictetum, scommata in religionem nostram intorra legit, vel alicuius Christianæ veritatis impetitionem, præ Ethnica aliqua fabulositate; labascit in ea fide, quam Christianis mysteriis adhibebat, cum ad legendum accessit? Imò inde non exigua rerum nostrarum confirmatio haberi potest, non tantum quia facta contentione nugarum & spurciciarum Ethnicarum, Christiana doctrina sanctior occurrit; quo ex capite res nostras maximè confirmare solent, qui pro fide nostra egerunt, præsertim Clemens Alexandr. atque Arnobius: sed etiam, quia eo ipso quòd ea, quæ nunc credimus, à Gentilibus ridentur, aut refelluntur, argumentum idoneum est ac certum, fidem Christianarum præcorum, idem habuisse, quod nostra nunc habet.

326.

Locus Eunapij.

Sic ex cœnosissimo apud Eunapium loco, in Edesio, quem placet veluti specimen proferre, multa colligimus ad veritatem Catholicam spectantia. Ita habet. [In sacra loca inuenerunt *Monachos*, sic dictos; homines quidem specie, sed vitam turpem porcorum more exigentes; qui in propatulo infinita atque nefanda scelera committebant; quibus tamen pietatis pars videbatur sacri loci reuerentiam conculcare. Nam ea tempestate, quiuis atram vestem indutus, quique in publico, sordido habitu spectari non abnebat, is tyrannicam obtinebat auctoritatem: in eam virtutis opinionem venerat id genus hominum. Illi ipsi, *Monachos*, *Canopi* quoque collocarunt, ut pro Diis qui animo certantur, seruos, & quidem flagitiosos, diuinis honoribus percolerent, hominum mentibus ad cultum ceremoniasque obligatis. Hi namque salita, & condita eorum capita, qui ob scelerum multitudinem à iudicibus extremo supplicio erant affecti, pro diuis ostentabant; iis genua submittebant; eos in Deorum numerum receptabant, ad eorum sepulchra sordibus, & puluere conspurcati. In his nonnulli *Martyres*, nonnulli *Diaconi*, & *Legati*, *arbitrique precum apud Deo*, nominabantur, cum fuerint seruitia infida, & flagris pessimè subacta, & quæ cicatrices scelerum, & nequitiae vestigia, corporibus circumferrent.] En quàm multa in rem Catholicam eximia, in hominis Ethnicissimi bacchatione in Christianos: quem recens tunc facta templi Serapidis sub Theodosio eversio, pessimè habebat. Habemus inde professionem Monasticam, & vestem Religiosam pullam, atque abiectam, honorem SS. Martyribus exhibitum, cul-

327

B b tum

tum reliquiarum, intercessionem Sanctorum, pro nobis. Vah! quantus thesaurus est fauilla illa, imò serobe lutulentissima hauritur; ut gaudendum propè videatur, rabiosum illum sic insaniuisse.

Ex Zozimo, Rutilio, varia.

328. Similiter ex Zozimi in Monachos furore, quem *lib. 5. historia* prodidit, illustre testimonium habemus pro veterum cœnobiorum redditibus. Ait enim. [*Monachi* qui vocantur, hi legitimis nuptiis abstinent, & tam in vrbibus, quàm in vicis, populosa collegia complent hominibus non maritatis, nec ad bellum, nec ad alium Reip. vltum necessarium idoneis; nisi quòd via *astutia* quadam progressi, ab eo tempore in hunc vsque diem, magnam agrorum partem ad se transtulerunt, & sub prætextu quasi pauperibus omnia communicent, omnes, (propè dixerim,) ad inopiam redegerunt.] Eadem est Iuliani Apostatæ calumnia *oratione 7.* Nec mitius de Monachis statuit in suo *Itinerario* Rutilius, simili fructu legendus. Sic enim habet *lib. 1.*

Processu pelagi iam se Capraria tollit.

Squalet lucifugis, insula plena viris.

Ipsi se Monachos, Graio cognomine dicunt;

Quòd soli nullo viuere teste volunt.

Munera fortuna meruunt, dum damna verentur,

Quisnam spontè miser, ne miser esse queat?

Quenam peruersi rabies tam stulta cerebri,

Dum mala formidet, nec bona posse pati?

Sine suas reperunt ex fato ergastula pœnas

Tristia, seu nigro viscera felle tument.

Sic nimia bilis morbum assignauit Homerus;

Bellerophontæis sollicitudinibus.

Nam inueni offenso, scui post tela doloris,

Dicitur humanum displicuisse genus.

Hoc inferius, de vno quodam ciue suo, in alia insula Monacho specialiter queritur, sic canens.

Assurgit ponti medio circumflua Gorgon,

Inter Pisanum Cyniacumque latus.

Aduersus scopulos damni monumenta recentis,

Perditus hinc viuo funere ciuis erat.

Noster enim nuper inuenis, maioribus amplis,

Nec censu inferior, coniugiove minor.

Impulsus furis, homines diuosque reliquit,

Et turpem latebram, credulus exul agit.

Infelix putat illuue cœlestia pasci;

Séquo premit, læsis seuior ille Deus.

Num rogo deterior Circæis seeta venenis?

Tum mutabantur corpora, nunc animi.

329.

Tolle hoc Rutilij opus quo passim mordentur Christiani; vnâque insignem sanctitatis ac professionis monasticæ. expreſsionem exinde. Quinetiam eadem opera.

opera, Confessionem luculentam victoriæ crucis ab hoste expressam vi veritatis, erades. Sic enim canit de Iudæis, hoc est, de Christianis; quia salus ex Iudæis, commiscens, & candidè profitens disseminazione Christianismi per orbem, perditum Ethnicismum.

*Atque vinam nunquam Indæa subacta fuisset,
Pompei bellis, imperioque Trii
Latius excisa pestis contagia serpunt;
Victorésque suos, natio victa premit.*

Non ausus Christianis Imperatoribus orbem regentibus, mutire in Christianos, sub Christiano nomine, *Iudæos* vocat: quod æquè, (alia licèt ex causa,) ab Epicteto factum, apud Arianum *lib.2. differt.9.* & ab aliis eiusdem ævi Ethnicis non semel.

Item ex Vlpiano, & Aurelio Victore, ac Luciano.

Domitius Vlpianus *de officio proconsulis lib.7.* rescripta Principum nefaria adversus Christianos collegit, Lactantio teste *5. instit. c.11.* nec plenè interciderunt eæ leges; sed quamvis ad declinandam Christianorum temporum invidiam, Tribonianus ex eis Christianorum nomen expunxerit, supersunt tamen plurimæ passim in Pandectis, vt *l.6. ff. ad l. Iuliam peculat. l.8. ff. ad l. Cornel. de falsis l.5. ff. de pœnis l.4. ad l. Cornel. de sicariis, l.6. ff. ad l. Iuliam de vi publ. l.1. ff. ad l. Iuliam maiest. l.7. ff. de accusatio.* Has hominis in Christianos truculentissimi operum reliquias, tolle; ynæque insigne trophæum religionis Christianæ, quod toties PP. statuunt, aboleueris; Indicem, inquam, exhaustæ in Christianos pharetræ Satanæ. Aurelius Victor, vt testatur Sanctus Hieronymus *epist. ad Paulum Concordiensem*, etiamsi Christianis infensus, tamen ad notitiam persecutionum Christianis illatarum, commodus lectus est; eaque ex causa, lectum à se testatur ea epistola S. Hieronymus.

Similiter, quia apud Lucianum legimus fannas Momi illius *in Vnum tria, & Tria vnum*, vt videre est *in Philopatriade*. Itémque legimus iuramentum quod ibi concipit, [*per Deum altè regnantem, magnum, ætherium, atque æternum, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, vnum ex tribus, & ex vno tria. Hæc tu Ionem puta, hunc existima Deum.*] Quia, inquam, hæc apud illum Christianorum subsannatorem legimus, optimè inferimus, priscos illos Christianos eadem nobiscum de augustissima Triade sensisse. Ibidem paulo pòst ex verbis illis. [*Quando me Galilæus ille convènit, recaluaster, naso iusto præditus, qui in tertium vsque cælum per aërem ingressus est, quæque optima, & pulcherrima sunt, inde didicit, per aquam nos renouavit, in beatorum vestigia insistere fecit, & ex impiorum regionibus nos redemit.*] Ex illis, inquam, verbis, vel potiùs fannis per scurram illum, in Gentium Doctorem Sanctum Paulum intortis, apertè habemus, imagines Sanctorum, in Ecclesia antiqua fuisse in vfu. Inde namque scurra ille, cum inter Christianos versaretur, effigiem Apostoli, animo expressam retulerat. Docètque præterea locus ille, sensum veteris Ecclesiæ, de renouatione hominis, & sanctificatione, per Baptismi Sacramentum, In Dialogo de morte Peregrini, locus est illustris, ad perspicendum, quanta cura Christiani operibus misericordiæ, præsertim circa Martyres designatos, insisterent. Quam summam curam, vix alibi vspiam, apud

330.

331.

nostros, habemus magis expressam, quàm apud hunc nebulonem, à quo effusè ridetur, sed hoc nobis ioci eius, & sales profuerunt, ut à ridente, praxim Ecclesiæ antiquæ, sanctissimam, & omni studio imitatione exprimentam disceremus. Tametsi admitto, ut Lucianus legatur, quoad aliquos Dialogos, auctoritatem maiorum interuenire oportere.

Probra in nos Gentilium, magno vsui in rem Christianam.

332.

Apud Tertullianum c.7. & 9. *Apolog.* & Minurium n. 11. ac Eusebium 5. *hystor.* c. 1. appositio infantis farre contacti, & cibatio ex eo Christianorum, toties ab Ethnicis obiecta Christianis; item adoratio Cereris, & Liberi per Christianos, teste Augustino *lib. 20. contra Faustum* c. 13. argumentum est veritatis mysterij Eucharistiæ, de quo per umbram aliquid perspexerant Gentiles, siue ex lectione librorum nostrorum, siue ex fide alicuius transfugæ, siue ex incomposita per aliquem fidelem, profusione sermonis. Culus virilium Sacerdotis, ab Ethnicis exprobratus nostris, ut refert Minutius, spectat haud dubiè ad Sacramentum pœnitentiæ à Christianis frequentatum, accidendo ad Sacerdotum genua. Peruicaciam, & inflexibilem obstinationem, exprobrant Christianis, Plinius *lib. 10. epist. 97.* & Epictetus apud Arianum *lib. 4. cap. 7.* ac Galenus *lib. 3. de differ. pulsuum*; quòd cum possent, externa saltem specie, fidem abnegare; perstarent tamen, nec cogi possent ad eiurandam fidem, vel in speciem. Docemur ex ea firmitate; quam hi *obstinationem* vocant, quàm sit durandum in sincera fidei confessione, Christianorum vsum de horis Canonicis publicè recitandis, exprimi imitatione à suis, voluit Iulianus Apostata, ut refert Sozomenus *lib. 5. c. 15.* Idque ex eius Epistola. In eam qui incurrit, habebit argumentum pro horis Canonicis ex vetere vsu.

333.

Ammianus Marcellinus, (& ipse Scriptor Ethnicus.) in Romanorum Pontificum maiestatem, genuinum infixit *lib. 27. num. 2. in fine*, verbis illis post descriptas S. Damasi & Ursicini schismatici de Romano Episcopatu, contentiones. [Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans vrbatarum, huius rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere: quum id adepti, futuri sint ita securi, ut dicentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes circumspectè, epulas curantes profusas, adèd ut eorum conuiuia Regales superent mensas: qui esse poterant beati reuera, si magnitudine vrbis despecta quam vitii opponunt, ad imitationem Antistitum quorundam Prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi potandique parcissimè, vilitas etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia perpetuò, numini, verisque eius cultoribus, ut puros commendant, & verecundos.] Iungendus est locus ex *lib. 15. num. 6.* vbi de summa æternæ vrbis Episcoporum auctoritate. Inde discimus, quis iam olim sensus fuerit Christianorum de suprema Romani Pontificis auctoritate in Ecclesia Dei, nec dedecere Ecclesiasticum Principem, opes, & externum apparatus, dignitati illi commensum habere. Sicut etiam ex eo quod varij Ethnici, sed maximè Zozimus, Constantinum ob rem Christianam ab eo amplificatam, ditata templa, passim mordent, docemur quo loco

loco apud Christianos tunc fuerit locupletatio Ecclesiarum, in quam nunc adeò fremunt sectarij. Quanti porò facienda sint, hæc pro veritate testimonia ex fidei hostibus petita, quàmque gloriosum sit, eo telorum genere hostes confodere, tradit pulcherrimè Eucherius *hom. 2. de Pasch.*

*Mendacium ea ratione proficit
veritati.*

Liquet igitur, tantum abesse, ut Gentilium libri, de quibus egimus, cum damno legantur, ut potiùs prodesse non parum possint. Et quod fecisse è libris nostris Porphyrium iure detestatur Pisidas, quum dixit, eum prata nactum, asperos messuisse rubos; nos è contratio cum Theodoro *lib. 3. contra Grecos*, è libris huiusmodi fidei hostium, cum laude faciamus, carpentes de tribulis ficus, & cibum de comedente, ac de caduere Leonis prostrati fauos, & mella. Neque verò qui ad hunc modum nostra confirmaret, in eam reprehensionem incurreret, quam aliquos subiisse scimus, testimonia pro Christo, & rebus Christianis, petendo è Gentibus: cuiusmodi ille fuit, quem Phorius eam ob causam arguit *cod. 179*. Qua etiam ratione, Marcellum Ancyranum, (iure, an iniurià nunc non quæro,) valdè reprehendit Eusebius *lib. 6. aduersus eam cap. 2. in fine*, & rursus *cap. 3.* quòd res Christianas petitis è profana literatura observationibus, illustraret. Sanctus item Augustinus *13. contra Faustum c. 15.* infirmam esse rerum nostrarum probationem quæ ex Gentilium autoritate petitur, disertè prodit. In Martino Kemnitio inter Lutheri combibones strenuissimo, id ipsum capit Stapletonus *lib. 12. de princ. fidei cap. 14.* Et in Eugubino Pererius *lib. 1. in Genes. cap. 1. versu 1. num. 23.* Videndi item quos præterea profert Sandæus in *Theologia varia lib. 2. commentat. 10. exercitatione 11.* Non est, inquam, similis, ea pro Christianis rebus ex Ethnicorum scriptis argumentatio, illi alteri, quam à Phorio & cæteris improbatam diximus. Quin potiùs hanc, quam commendamus, usurpantes, monstramus, (quod S. Hieronymus *epist. ad Magnum*, de Iuliano Christianam religionem impugnante, scitè dixit,) eos iuxta fabulas Poëtarum, suo se ense lacerare. Quare non esse libros Gentilium, de quibus egimus, configendos, ratum esto. Imò ad hunc modum ex infœcundis lignis succis, machinas in aduersarios ipsos struimus, ut benè philosophatur Giselbertus in *Altercat. Synag. & Eccles. cap. 12. pag. 67.*

Si tamen aliquem Ethnicum librum refodi contingeret, à quo nulla rebus nostris utilitas sperari posset, sed iure timeri deberet merum damnum, tunc locus esset iustæ suffixioni: nec tam nouaculam radendis eius superfluis, quàm securim ad cædendum eius caudicem adhiberi oporteret. Sed profectò, si in quem Ethnici Christiana sugillantris librum censura rectè caderet, in scriptiones Symmachi & Themistij de Religionis cuiusvis indifferentia aptius caderet, quàm in alias plerasque in speciem nocentiores. Nunc enim error quem illi adulta iam Christianitatis luce Ethnicismo indormientes stabiliebant, perniciosissimè serpit. In cæteris, sufficit nouacula, radens superflua.

Patrum allegoria in rem propositam.

335. Quod enim ex S. Hieronymo *epistola* 84. ad Magnum, post Origenem *homil.* 7. in *Leuit.* vulgatissimum est, libri Ethnicorum, eraso quicquid in eis emortuum est, idololatriæ, voluptatis, erroris; id est, firmato aduersus ea omnia mentis assensu, vtiliter contrectantur. Quo Patres prædicti, necnon Blesensis *epist.* 8. & Petrus Damiani *opusc.* 13. c. 11. accommodant quod *Deuter.* 21. præcipitur, de capite, ac superciliis captivæ mulieris radendis, omnibusque toto corpore pilis, & vnguibus amputandis, priusquam in coniugem assumatur. Similiter enim, resecto ab Ethnica literatura, ad modum prædictum quouis emortuo, fas est Christiano, copulari eidem captivæ doctrinæ, (quam in iniustitia detinent eduersarij;) & vernaculos ex ea Domino Sabaoth procreare. Huius sapientiæ typus, ait alio loco Hieronymus, (nempe *epistola* 146. quæ est ad Damasum, agens de siliquis porcorum, quas signare ait libros, & doctrinas Ethnicorum,) & in Deuteronomio sub mulieris captivæ figura describitur; de qua vox diuina præcipit, vt si Israëlites eam habere voluerit vxorem, caluitium ei faciat, vngues præsecet, & pilos auferat; & cum munda fuerit effecta, tunc transeat in victoris amplexus. Hæc si secundum literam intelligimus, nonne ridicula sunt? Itaque & nos facere solemus, quando Philosophos legimus, quando in manus nostras libri veniunt sapientiæ secularis. Si quid in eis vtile reperimus, ad nostrum dogma conuertimus: si quid verò superfluum, de idolis, de amore, de cura secularium rerum; hæc radimus, his caluitium inducimus, hæc in vnguium morem, ferro acutissimo defecamus.]

336. Exitum filiorum Israël expilatis Ægyptiis, in hanc rem interpretatur S. Aug. 2. *doct. Christ. cap.* 18. & 40. ac Blesensis *epist.* 91. & optimè S. Cytillus *lib.* 1. de *ador. ferè in fine*, cum de structo, & ornato è spoliis Ægyptiorum, tabernaculo Hebræo. Qui item in hanc ipsam rem præclare disserit *lib.* 7. de *Adorat. ad finem libri*. Ad hoc item negotium, Gregorius Nilisus *lib. de vita Moysi*, accommodat allegoricè circumcisionem filij Sephoræ, docens id pertinuisse ad monstrandum, faciendam esse Christiano circumcisionem Ethnicæ literaturæ. Orig. *hom.* 5. in *Leuit.* hanc esse, ait, oblationem super fermentato.

337. Nec caremus vsu & praxi Sanctorum, hac in parte. Ipsum Apostolum, librorum Ethnicorum plagulas protulisse constat: vsurpasse, inquam, Epimenidis, Callimachi, Menandri, ac Arati loca; & vsurpando, ea sanctificasse, vt dixit Orig. *hom.* 39. in *Lucam*. [Secularem versum assumens, (ait S. Hieronymus *epistola* 8. de versu allegato 1. *Cor.* 15.) fecit Ecclesiasticum. Sanctos item Patres & Doctores in Ecclesia Christiana celeberrimos, prodere se in eorundem Ethnicorum libris versatissimos, monstrat diligenter ac sigillatim S. Hieronymus *dicta epist.* 84. cum ei Calpurnius cognomento Lanarius, id est, æmulus Ruffinus, per Magnum obiecisset, cur Ethnicorum sordibus candorem Ecclesiæ pollueret, & de Poëtarum ac Oratorum & Philosophorum Ethnicorum scriptis, diceret. Nominatim verò Origenem, suis autorem fuisse, vt demptis Atheorum libris, omnes omnium, & Poëtarum & Philosophorum libros peruolaret, Greg. Thaumaturgus autor est, in *Charisteria*: qui id ab eo sapienter esse factum agnoscit. Ad in veteri lege seruasse Danielem, & ante legem, Mosem, notat S. Basil. *orat. de legendis*

legendis fructuosè libris Gentilium, & Beda in allegoricis expositionibus Samuëlis. De Mose rursus, ac Isaia, & Paulo, S. Gregorius lib. 5. in 1. Reg. cap. 3. in fine. De Isaia, Hieremia, & Paulo, idem habet S. Ambrosius lib. 3. de fide c. 1. In hanc rem luculenta extat disputatio apud Rupertum, bona parte libri 7. de operibus Spir. sancti à cap. 10. & apud Socratem lib. 3. histor. c. 14. occasione edicti Iuliani, quo veritus Ethnicam fabulositatem deprehensum, & conuictum facile iri à Christianis, si libros Ethnicorum euoluerent, interdixit illis lectione librorum Gentilium: quod edictum extincto mox Iuliano euanuisse, meritoque non vulgarium modò maiorum, sed etiam ipsius Apostoli exemplo & vsu, Christianos resumpsisse libros Gentilium demonstrat *ibidem* Socrates.

Sic nimirum insitio fit Ethnicarum literarum cum Christianis, quod Clemens 6. *strom.* omninò egregiè, faciendum monstrat verbis illis post disciplinarum humanarum collationem cum oleastro, Christianarum verò cum olea fatiua. [Plus, (inquit,) nutrimenti accipit inserta olea, propterea quòd sit plantata in agresti. Assuefit autem veluti concoquere nutrimentum, dum assimilatur pinguedini fatiua. Sic etiam Philosophus, qui agresti olea assimilatur, cum multa habeat non cocta, propterea quòd & lubenter inquirat, & facile assequatur, & pinguedinem appetat veritatis; si per fidem, diuinam acceperit virtutem, in bonam & mitem infertur cognitionem, tanquam oleaster insirus in sermonem verè pulchrum, & misericordem, & quod traditur nutrimentum concoquit, & fit bona, & fatiua olea. Insitio enim eas quæ erant steriles, cogit esse fertiles, arte agriculturæ; & scientia quæ est ex cognitione.]

Pulchrè denique Petrus Blef. *epistola* 1. [Si causa publicæ eruditionis, aliqua de libris Gentilium fuerint interferta, vobis in fastidium non verratur. Nam & Dauid de diademate Melchom, idoli Ammonitarum, sibi diadema composuit. Et Paulus Apostolus ad improprium Galatarum, quandoque versus Homericos eleganter apt auir] Plenius etiam *epist.* 8.

 EROTEMA XII.

*Saracenorum libri an ferendi, præcipuèque
Alcoranus.*

Gentilium libris subnecto libros Saracenorum atque Turcarum. Quod Genim Petrus Cluniac. in *summa contra sectam Ismaëliitarum* rectè aduertit, annuuntque Vgolinus de *casibus Papa referu.* 2. p. c. i. §. 1. num. 3. Simancas in *Instit. tit.* 39. n. 4. & Sanchez in *Decalogum* lib. 2. c. 10. num. 22. quamuis Saraceni, seu Turcz, interdum vocentur hæretici, quia aliqua nobiscum credunt; alia respuunt, rectius tamen Ethnici censentur, quia neque Baptisum quem Christus Ecclesiæ suæ ianuam constituit, neque vllum prorsus Christianum Sacramentum vsurpant; quod nullus vnquam fecit hæreticus.

Note!

Non interdicitur libris, idcirco tantum quod à Saracenis sint conscripti.

Saracenorum ergo libros, de quibus hoc loco quærimus, cum in se esse malos oporteat, non eos intelligimus qui ab Saracenis Mahumetem sectantibus de argumento quocunque sint editi, sed qui Saracenicæ dogmata ritusque complectuntur; nam Auicennæ, Auerrois, multorumque aliorum Arabum Mahumeti addictorum Philosophicos, & Medicos, vel Astrologicos libros, nemo damnat, idcirco tantum, quod ab hominibus Saracenicæ superstitionis sint conscripti. Imò quamuis interdum in horum Scriptorum libris, aduersus Christianos, obiter aliquid intorqueatur, (quale est quod Auerroes Christianis obiicit, quod comedant Deum suum,) non est quod interdictum librorum illorum lectione quis credat, cum nullum periculum sit ab istiusmodi iaculis in fidem nostram intortis; sed potius quod circa libros Gentiliam supra notauimus, confirmet ea insectatio, veritatem Catholicam, præbeaque manifestum argumentum sensus Catholicorum, quem sic allatrarint hæc à vero auersa pectora.

340.

Raymundum Lullum, scribit in eius vita Carolus Bouillus, à Summo Pontifice Clemente V. tentata etiam interpositione Philippi Pulchri Francorum Regis expetiisse, vt Auerrois in Aristotelem commentarios prosciberet, ignique addiceret; eo quod commentarij illi aduersentur Catholicæ veritati, & scateant erroribus, qui iuuenum mentes facile peruertunt, & à sinceritate ac puritate fidei abductos, sensim ad impietatem disponunt. Hoc cum precibus, & potrectis supplicibus libellis, ac etiam conscripto ea de re libro expetiisset Raymundus, negat Bouillus fuisse auditum, siue à Pontifice, siue à Rege. Congruentior & ex auditu facilior fuisset petitio, pro qua nunc, (quæ Dei benignitas est,) non est fatagendum. Nimirum ne Auerroes oraculi loco esset in scholis: quod cum superiore seculo, & paucis anterioribus, inualuisset, præsertim in Italia, vt Canus *lib. 10. de locis c. 5.* notauit; occasio fuit magnorum in oris illis errorum, & inutilis diligentia, qua aliqui non minus in peruolutando Auerroë collocabant operæ, quam in sacris literis ponant, qui iis maximè delectantur: nec fidei minus Auerroei tribuerunt, quam optimi quique fideles Canonicis scriptoribus: quod indignissimum fuisse, nemo non videt. Nunc Auerroes in scholis depontanus euasit.

Quid de Saracenorum libris dogmaticis statuendum.

341.

Sed si de libris Saracenorum, (vt ita dicam,) dogmaticis, eorumque ritus, ac fabulositatem prodentibus, præsertimque de Alcorano sit sermo, videri potest configendos esse, quia cum Mahumerismus in magna Orbis parte altissimas radices egerit, ac etiamnum vigeat plurimum, & illices habeat quibus facile capiantur improuidi, & carnei homines; nempe effusam libidinandi, & quidlibet impiè agendi licentiam: meritò timeri potest, ne lectio huiusmodi librorum, fraudi sit simplicibus, aut iis qui in se flammam intelligentiæ peruersitate morum extinguunt, (vt D. Augustinus *tractat. 8. in Epistolam Ioannis*, de iis scitè dixit,

dixit,) qui in se malè viuendo fidei lumen effoderunt. Quò ex genere quam pluriuos, à tempore defectionis Lutheri, ad Turcas deserto Christo abiisse, Lindanus in *Dubitantio dialog. 2.* Gulielmus Reginaldus in *Caluito Turcismo* describentes Nouatorum, & Turcarum affinitatem, aliique meminerunt. Ex altera verò parte, videri possunt hi libri confixioni non patere, quia eadem illorum videtur esse ratio, quæ librorum ritus Ethnicos, & impia sacra complementium, quæ constat impunè proflare.

Tractans hoc punctum Antonius Sanctarellus *tract. de hæresi c. 14. dub. unico,* *propositione 7.* ait, Alcoranum per se non prohiberi, sed ratione scholiorum impiorum, notarumque ac præfationum Lutheri ac Melanchtonis, quibus Basilienfis editio Alchorani, per Theodorum Bibliandrum damnatæ memoriæ scriptorum adornata, contaminatur. Hoc verè & rectè autor ille. Et addere æquè poterat, ipsius Bibliandri Apologiam, qua Alcorano patrociniatus est, dignissimam fuisse quæ configeretur. Omnium quippè librorum prohibitorum indemnitati, studet meribibulus ille, vsque adeò, vt non erubuerit contra Theodosij, & Valentiniani Imperatorum legem de comburendis Nestorij libris, grunire. Hæc igitur concedo Sanctarello. Sed addit quo euerri videantur quæ sic sunt constituta; addit enim rationem, cur Alcoranus prohibeatur esse, quia in eo agitur de Religione nationis, hoc tempore maximè potentis, & ad corporum voluptates patentissimum ostium aperientis; quæ sunt valida corruptelæ illectamenta. Hæc, inquam, ratio monstrare videtur, Alcoranum non vetari tantum ratione impiarum Bibliandri annotationum, vel ratione præfationum Lutheri ac Melanchtonis, sed per se ac ratione contextus ipsiusmet Alcorani, quo Apostasiæ hami, quos diximus, apponuntur.

*Per se loquendo, libri prædicti à confixione
immunes.*

Quare dicendum videtur, sepositis Lutheranismi facibus per summam nequitiam illi is, quas constat iure damnari; item nisi obstarent spurcitæ perpetuæ, queis Ricoldus *c. 8.* Alcoranum factum monstrat; his, inquam, sepositis, & spectato solo periculo inducendi ad Turcismum, Alcoranum, vniuersè loquendo, non videri configendum, seclusis peculiaribus personarum circumstantiis, cuiusmodi frequentiores, & periculosiores esse possunt degentibus inter Saracenos, vel Mahumetanos, aut non procul ab eis, vbi commercium, & frequentia Saracenorum alloquia peruersionem simplicium, aut in fide minùs firmorum, faciliùs promoueret. Quod spectasse crediderim Nicolaum I. cum de libris à Saracenis per Bulgaros ereptis, (vtique Saracenicis,) ita Bulgari respondet *c. 103.* [De libris profanis, quos à Saracenis vos abstulisse, & apud vos habere perhibetis, quid faciendum sit inquiritis, qui nimirum non sunt reseruandi; corrumpunt enim, sicut scriptum est, mores bonos, colloquia mala; sed vt potè noxij, & blasphemij, igni tradendi.] Nimirum Bulgari erant Saracenis ferè propinqui, ideòque illis timebat Pontifex. Qua ratione videmus, ex quo in his regionibus cuilibet quilibet credendi potestas publicè facta est, Catholicos ex vsu assiduo, atque conuictu cum hæreticis, dedidicisse horrorem hæresos; & cum amore personarum hæresim profitentium, quem variæ necessitudi-

Cc nes

nes conciliant, ad combibendum errorem sensim sine sensu disponi ac concedi. Non enim ægrè contingit, ut illius ex parte aliqua religionem probes, qui in conuictu politico, & humanis negotiis arrideat; & boni viri, non perfidi, non ceruicosi, non rapacis, non crapulæ aut Veneri dediti, opinionem collegerit. Ex quo autem nefarij dogmatis particula quæpiam contra Ecclesiæ scita arriperit; vniuersum nequitæ corpus extrusa vera fide animum subit; quia, ut rectè dixit Phœbadius *lib. contra Arrianos*. [Si quid receptum fuerit contra fidem veniens, totius fidei damnum est.] Idem perpulchrè tradit Arnobius iunior, ferè initio libri primi conflictus cum Serapione. Idemmet ergo periculum, Catholicis inter Saracenos ac Turcas, vel non procul ab eorum sede degentibus impendet, ratione cuius, configendus meritò est Alcoranus.

344. His verò circumstantiis sepositis, (sicut reuera in his regionibus non habent locum,) & resectis, (quod iam præmissi,) impiis accessionibus per Mahumeti affines, Lutheranos & Calvinistas factis, nullum videtur periculum, à Latina cuiuscunque Saraceni libri, ac nominatim Alcorani, lectione imminere. Itaque secluta superiorum prohibitione, legi posset latine. Imò interessè videtur, non ignorari, quantus sit Christianæ religionis splendor, præ Mahumetana superstitione: quod præsertim deprehenditur ex nitore & sanctitate codicum nostrorum, præ illuæie & sordibus; quibus, cum alijs Mahumetanorum libri perpetuò conspurcantur, tum maximè Alcoranus. Nam, & obscœnitatibus scæter, & iugibus contradictionibus refertus est; totque & tam portentosis mendacijs, & fabulosis incredibilibus refertus, ut ne fingere quidem aliquid monstrosius liceat libro illo: quod præsertim versat Ricoldus in *confutatione c. 9*. Ideoque Christianam legem apud lectores Alchorani stabiliri ait Armach. *lib. 18. qq. Arm. c. 9*. Præterea adeò insulse & confuse conscriptum esse illud opus, rectè aduertit Hieron. Sauonarola *lib. 4. de veritate fidei, cap. 7*. ut à nemine ordinem vllum in eo notari posse, rectè confirmet; quod præcipuum est ignorantæ, ac seordia signum.

345. Et inde est, quòd Saraceni, vulgari Alcoranum, vel in alias linguas verti, nulla ratione adducantur, ut sinant. Audi Ricoldum *c. 9*. [Ego firmiter scelsi, quòd Saracenorum maximè sapientes, & qui literarum peritiam habent, verbis Alcorani nullam addibent fidem, sed fictionem doctrinæ eius aduertunt. Signum autem huius, quod cum alijs sapientibus hi publicè disputare recusant, sicut ego per experientiam ipsam cognoui; & ipsam Alcoranum in medium afferri nolunt; vehementissimè enim tristantur, cum ab alijs legitur, & nequaquam volunt in alias linguas ipsum transferri, Scimus autem, quòd purum aurum, neque aquam timer, neque ignem, neque indicem. Propter hoc Christiani veritati veri Dei confidentes, quæ forosissima est, & manet in æternum, libenter de Evangelio cum alijs nationibus disputant; & gaudent cum ab alijs nationibus legitur, desiderantque ipsum omnibus publicari, & in alias linguas transferri. Et non literis solùm, sed etiam scripturis publicis Christianam veritatem ostendant, quod alijs gentibus ludibrium, & ignominia videretur] Vide *ibidem cap. 16. initio*.

346. Eum librum primus latine fecit Ioannes Hispanus in Concilio Constantiensi sub Martino V. confutauitque diligenter. Quod præstitum item est ab alijs.

aliis compluribus, nominatim à Ricardo, quem Demetrius Cydonius referente Volaterrano, in Græcum conuertit. Eum Nicolaus Cusanus vocat *Ricoldum*, & plus cæteris sibi placuisse ait, in *prologo sue*, (vt inscribit,) *cribrationis Alcorani*: quo etiam proficitur, autorem se fuisse Dionysio Richelio Carthusiano, vt opus quod de eo argumento edidit, elucubraret. Memorat præterea Cusanus, visum abs se opusculum Sancti Thomæ de rationibus fidei, ad Cantorem Antiochenum, & alium Cardinalis Sancti Sixti, Ioannis de Turrecremata. Ex recentioribus, Ludouicus Viues splendè & diligenter vniuersum hoc argumentum versauit *toto lib. 4. de verit. fidei*; vbi c. 15. bene examinat turpitudinem, & infamiam paradisi, in Alcorano propositi, de quo puncto disseruit etiam prolixè, & egregiè Gulielmus Parisiensis *lib. de legibus c. 19.* multa de autoris nequitia, & turpitudinibus prælocutus *toto c. 18.* Plurima item, & de autore, & de secta, Cantacuzenus *in orationibus & apologiis*, necnon Eurhimius *tit. 24. panoplia.* item Ioannes Galensis & Albertus Vidmestadius contra Mahumetem.

EROTEMA XIII.

*An Rabbini, Thalmudici, Cabalistici libri, sint
censura percussendi*

Rabbini libros in hoc ordine collocandos esse, persuadeor ex eo, quòd tametsi libri mali sunt, tamen vix noxij esse possunt, si lectori mens sit non læua, & ex præiudicata de eorum inanitate, & fabulositatibus crebris sententia, aduertat, vbi pedem, (vt sic dixerim,) figat. 347.

Nani in scriptis Rabbiorum, Christo posteriorum.

Quod Rabbiorum libros in se malos pronuncio, non de illis Rabbini, qui Christum antecesserunt, accipio; sed de iis, quorum extant libri. Omnes enim huiusmodi Rabbini, quorum extant opera, fuisse Christo posteriores, cum sæpè illatè populo Hebræo per Romanos cladis meminerint, censuit Bellarmin. *in opere de Scriptoribus, in calce tractationis de Scriptoribus veteris Testamenti.* Quanta verò peccent hi Rabbini, siue Scripturam interpretentur, siue somnia procudant narrationum, aut quicquid tandem scriptis committant, neminem latere existimo. Scripturas certè adèd crasse interpolant, verius, quàm interpretentur; adèd in sensus à plano alienos detorquent, vt nihil possit proferri indignius. Nec mirum. Habentes enim cor obcæcatum, & velamen super oculos oppassum, vt Apostolus monuit; studiosè quoque cauentes ne in Christum quem Scriptura vniuersa inclusum continet, quoquomodo incurrant; auertunt quanta possunt malignitate mentis oculos à sensu eius genuino, & vel in occidente litera sistunt, vel ad inconditas allegorias eam transferunt.

348. Quod si ante horrendum illud scelus, quo Iudæi dimitti à Deo, & in sensum reprobum tradi meruerunt, Philo vir ingenij perspicacissimi, & amoenissimi, vsque eo tamen incondita interdum proposuit in Scripturæ interpretatione, vt iure D. Augustinus 12. *contra Faustum cap. 39.* prodiderit, inde apparere quantum intersit, vtrum ad Christum referas omnia, an præter illum, quaslibet coniecturas quolibet mentis acumine persequaris; quanto minùs videri debet mirum, fædè obrorisse Scripturam, & circa eam ineptuisse, nepotes generationis pessimæ, abiectæ à Deo, nec relictos, nisi vt sint capsarij nostri, ac librarij, quod idem S. P. sæpè annotat? *Capsarios* dico, non interpretes; & *librarios*, non Doctores. Taceo mendacia atque figmenta perpetua; est enim Rabbinis proprium quarto modo, fabulari, & quæ nunquam fuerunt, eiuñtve vnquam, tanquam vera proponere, adeò crassè ac stolidè, vt ne ingenij quidem mica prodatur in comminiscendo dextrè, & appositè, fingendoque probabiliter, & aptè ad persuadendum.

Quatenus ferenda, aut non ferenda.

349. Sunt igitur Rabbinorum libri in se mali, non tamen noxij, quia nemo est adeò bardus Christianorum, vt in tanta ab urdissimarum insulsiatum luce impingat, & stupiditati Rabbinicæ astipulari velit, cum Rabbinum à Christianis scitis despectere deprehendit. Quod si qui interdum Rabbinum, in Christianum nomen calamos strinxerunt, qua sunt in filios desertæ malè animata voluntate, *sagittæ paruulorum facta sunt plaga eorum, & infirmata sunt contra eos, linguæ eorum.* Frigent, inquam, eorum calumniæ, & tam retulis telis, vulnus altè adigi non potest: vel si alicubi impotentia mentis, fines veniabilis concitationis, in homine obcecato est prætergressa, tunc spongiam adhibendam esse, quæ, saluis cæteris, eam partem abstergat, nemo inficias iuerit. Quod item dicendum est de execrationibus, aut blasphemis in Christum, quibus nebulones perditissimi, impiè proscindunt quem parentes eorum confixerunt. Et hoc tantum probant, quæ pro extirpandis libris Iudæorum tradit Alphonsus de Castro *lib. 2. de iusta hæreticorum punitione c. 15. in fine.*
350. Quoad cætera quantumuis insulsa, & inania, eatenus commodare Christianis possunt Rabbinorum scripta, ideòque videntur non configenda, quatenus cum sint perspersa variis antiquis moribus per manus à Iudæis antiquioribus ad istos deriuatis, & explicationem contineant rituum multorum, aut prouerbiorum ac formularum iam olim vigentium in ea gente, lux inde non exigua affundi potest variis Scripturæ locis, in quibus ritus illi, aut mores insinuantur, vel paræmiæ, aut formulæ vsurpantur. Qua ex causa Sanctus Hieronymus *Apol. 1. aduersus Rufinum*, ait Origenem, Clementem, & Eusebium, Rabbinos lectitasse, & eorum interpretationes non semper esse aspernatos. Quod de seipso quoque prodir *in cap. 2. Nabum*, Idem à posteris factitatum. Sic enim Caninius, ex Iudæorum vsu, pleraque noui Testamenti loca, est cum laude interpretatus. Lyranus ex iisdem profecit persæpè, necnon Burgenis, Eugubinus, Oleaster, & alij Hebraizantes, itémque Galatinus in opere de arcanis Catholicæ veritatis.

Et:

Et ut omnis alia abesset utilitas, illa tamen semper suppetet non exigua, quod cum Rabbiorum ineptiis temporis partem aliquam iuuat concedere, summa stupiditate eorum perspecta, & causa tantæ rudiratis quæ neminem latere potest, annotata, afficiuntur multo magis ad nostra, & in Christum lucem, & sapientiam nostram, ac debemus animamur.

Tandem quod aiebam, Rabbios esse captarios, & librarios nostros, usum non modicum, vel ab inuitis in rem nostram, extare ex eorum libris, demonstrat. Attestantur enim veritati Euangelicæ, iis libris vtrunque interpretandis, in quibus res Christianæ tanto antè sunt prænunciatæ. Ita sapè S. Aug. ac nominatim *lib. 1. de consensu Euang. cap. 14. & serm. 32. de temp. & 67. de diuers. & in Psalm. 40. & rursus in 56. ad. vers. 4. & epistola 59. ad q. 2. ac. 18. ciu. c. 46.* Essequè in hunc finem per totum orbem dispersos Iudæos, sic scribit *serm. 1. ex 40. nouis.* [Iussit Imperator Romanus, iam Christianus, ut ad ipsam Ierusalem non accederent Iudæi. Et sparsi per orbem terrarum, facti sunt quasi custodes librorum nostrorum; quomodo serui, quando eunt in Auditorium domini ipsorum, portant post illos codices, & foris sedent; sic seruus factus est filius maior, filio minori. Nam aliquando mouent nos aliqua in Scripturis, & de Iudæorum codicibus, certi aliquid cognoscitur. Ideò ergo sparsi sunt, ut nobis libros seruent. Maior ergo minori seruit.] Iussu Imperatoris Romani iam Christiani, est edictum Constantini Magni, memoratum à Chrysolomo *homil. 3. contra Iudæos*, quo miseri Iudæi urbem Hierusalem contra interdictam instaurare aggressi, amputatis auribus multati, & in varias oras sparsi ad cæterorum terrorem, nobis insuper in librarios atque captarios sunt facti.

Nec dissimiliter de Iudæis statuunt, S. Iustinus *in paranesi, circa medium*, S. Chrysol. *in Psalm. 44. initio, & in Psalm. 8. & hom. de Cruce, media Quadragesima, sub finem.* Non sunt ergo omnes Iudæorum, & Rabbiorum libri per omnia explodendi. In quam rem legendus Mariana *opusc. pro edit. vulg. cap. 27.*

Quid de Thalmudicis libris statuendum.

Thalmudicorum librorum eadem esse ratio posset quoad Christianos, si per maiores liceret. Sunt enim Thalmudici libri, quasi Pandectæ iuris Iudæici, cum Ciuilibus, tum Pontificij, & sacri. Itaque Iudæorum instituta, ritus, & leges, his libris continentur; possuntque proinde non modicè ad Scripturæ intelligentiam commodare. Dissertunt de horum librorum varietate, & partitione, initiisque, ac progressionem, (non enim omnes vno tempore sunt conscripti,) de autoribus insuper, & argumentis, quæ quisque eorum profecutus est; varij Recentiores, nominatim Genebr. *lib. 3. Chronol.* Serarius *lib. 1. de Rabbiis, cap. 14.* Sixtus *lib. 2. Bibl. v. Traditiones seniorum.* Petrus Gregorius *lib. 12. de Rep. cap. 5.* Galatinus *lib. 1. de arcanis cap. 5.* Hos libros, sanè in se malos, ob multam mendacitatem, & fabulositatem, multa legi naturæ, & morum honestati contraria, quorum indiculum confecit Sixtus Senensis *lib. 2. Bibl. v. Traditiones seniorum*, Petrus Alphonsus *in Dialogis*, (hunc lectione Thalmudis, tot in eo notatis absurdissimis impietatibus, factum Christianum,

Cc 3; notat

notat Turrrianus *lib. de permittenda Iudæis sola lectione legis & Prophetarum*,) ac Hieronymus à S. Fide *toto lib. 2. contra Iudæos*, & Finus *lib. 9. flagelli à cap. 5. ad 21*. Ob eas tamen quos dixi commoditates, & quia vix Christianis nocere possunt, referendos dixi in hunc ordinem; dummodò quod circa Rabbinos notabam, resercentur quæ æstus inuidiæ ac furoris, pecoribus maledicentissimis in Christum, ac Deiparam, noménque Christianum blasphema, & execranda extorsit. Ea verò maximam partem non primis librorum Thalmudicorum autoribus exeidisse, sed à progenie vitiosiore per malignitatem in dies auctiorem infarta esse, argumento est, quod nouæ horum librorum editiones, locupletatæ huiuscemodi accessionibus, semper prodierint. Sic ergo emaculatos, & ad primam statum reuocatos libros Thalmudicos, spectata solùm rei natura, censuerim posse subduci damnationi.

Seuera de Thalmudicis scriptis iudicia.

353. Aduersari non paucis Pontificum decretis videbimur, nisi attentum lectorem, & eorum, quæ præmissimus, memorem, nanciscamur. Gregorius namque IX. referente Bernardo de Luxemburgo, libros Thalmudicos igni addixit anno 1230. S. Ludouicus Rex Galliæ, idem fieri iussit anno 1239. vt scribit Thomas Cantiprat. *lib. 1. de Apibus cap. 7.* addita narratione insignis diuinæ vindictæ in Archiepiscopum, qui pecuniis corruptus, vt libri Thalmudici Regio edicto ignibus adiudicati, subducerentur exitio, & Iudæis redderentur, autor fuerat. Sed flagellato pestilente, esse innouatum edictum, & magno numero combustos fuisse libros Thalmudicos, addit Cantipratanus: qui libros Thalmudicos Iudæis Orientalibus abominationi fuisse prodit, vsque aded, vt hæreticos & excommunicatos reputarent Iudæos Occidentales, qui contra legem Mosis ac Prophetas, Thalmudicos libros recipiunt & exscribunt. Hæc Cantipratanus, occasione Gallicanæ censuræ in hos libros. Innocentius item IV. anno 1244. *constitut. 41.* libros Thalmudicos in Galliis conquirendos, & comburendos edixit. Id quod antea sub Gregorio IX. Cancellarius Parisiensis de sententia Magistrorum curauerat. Gregorij, & Innocentij edictum renouauit Iulius III. *constit. 46. anno 1553.* intentatis in retinentes hos libros, grauibus pœnis, & iis ipsis, quæ à fide deficientibus sunt constitutæ. Reuclinum, quòd apud Maximilianum Cæsarem egisset, vt libri Thalmudici ab igne eximerentur, pessimè audisse, & ægrè nomen indemne seruasse, testatur Conradus Brunus *lib. 6. de hereticis, cap. item 6.* Insistens anteriorum Pontificum vestigiis Paulus V. anno 1559. ad exustionem librorum Thalmudicorum, vt & vetitæ lectionis essent, primus adiunxit.

354. Eo anno è Cremonensi Iudæorum Bibliotheca, duodecim millia Thalmudicorum voluminum ignibus consumpta esse, restatur, qui se affuisse insinuat, & indicem eorum repræsentat; Sixtus Senensis *lib. 2. Bibl. v. Traditiones semiorum.* vbi etiam exhibet breuiculum blasphemiarum in Deum, ac Christum, impietatum quoque in Sanctos veteris Testamenti, & in legem Mosis, ac legem naturæ; tandèmq; præcipuarum quarundam superstitionum, ac fatuitatum, quibus libri Thalmudici perspersi sunt. Inde stirpitus eradicandos esse huiusmodi libros, conténdit Sixtus, grauiter incusans Galatinum, qui Thalmudicos libros

libros commendat, Christianis *lib. 1. de arc. c. 7.* Verùm adhibuerat restrictionem Galatinus *in fine capituli*, quæ premenda non fuerat; nempe vt in iis tantùm probarentur Thalmudici libri, quæ in eis sunt bona, & innoxia. Itaque non commendat impietates, quas in libris illis damnat Sixtus.

Aptantur ad resolutionem propositam.

Hæc non me dimouent de sententia, qua libros Thalmudicos, quoad Christianos, negauit hoc tempore videri configendos. Sed tantùm deterfa quibusdam locis blasphemiarum in Christum, & Christianum nomen terra admittione, purgandos esse; in reliquis arbitrio lectorum, qui esse vix possunt, nisi periti, quibus proinde damni ab hac lectione periculum non impendat, permittendos videri. At Pontifices, qui hos libros ignibus addixerunt, Iudæos ipsos spectarunt, quorum erat tunc temporis numerosior cœtus: & non pauci Christianismum facilius cogitassent, nisi ea lectione, & præsertim falsis in Christum, ac Christianos criminibus, quæ ibi leguntur, obfirmati fuissent in errore. Idque verissimum esse, fusè confirmat Turrianus *lib. de sola legis lectione Iudæis permittenda.* Accedit quòd eorundem librorum lectione, Iudæi ad fœda pleraque, immò immania, contra ius naturæ, & humanæ societatis leges, impelluntur: à quibus malis eos auertere, interfuit Christianæ potestatis, præsertim eius, quæ suprema est in Ecclesia, non modò, quia obnoxij sunt ei temporaliter plerique Iudæi, sed etiam, quia vbiuis in Christiano orbe, peccata per se, vel per alios intercludere, pars est illius sollicitudinis omnium Ecclesiarum, quam ei summam, & plenam credidit Deus. Tandem opprobria in Christum, & blasphemias in Deum voces, ab iis, qui inter Christianos degunt, impunè fundi, iniustissimum foret. Itaque meritò in libros Thalmudicos animaduersum est, quoties per audaciam gentis attrita, sed non reuersa ad cor, semina odij, quo in Christum & Christianos flagrant, iis conuitiis & probris augendis, & ad lucem iteratò vocandis repullularunt. Vt autem Christianis horum librorum vsu interdiceretur, non tulit mens Pontificum. Et, vt aliàs fortassis tulisset, nunc tamen mutatis circumstantiis, mollitus est rigor ille, quod ex Romano Indice expurgatorio Clementis VII. autoritate edito, anno 1595. liquet, in quo vsus horum librorum per Paulum IV. simpliciter damnatorum, ac ferè etiam per ipsum Clementem VIII. in constitutione anni 1593. seruatis iis, quas adhibuimus, temperationibus, indulgetur.

Libri Cabalistici antiqui, puri, & probandi.

Restant Cabalistici libri, quo nomine intelliguntur propriè libri illi quibus continetur doctrina diuina, non scripto primùm, sed voce duntaxat tradita, & aliquamdiu voce transmissa ad posteros. Vt enim Simon Iudæus exponit apud Reuclinum *lib. 1. de arte Cabalistica*, Cabala Hebraicè dicitur *receptio*, & subdit. [Est enim cabala, diuinæ reuelationis ad salutiferam Dei, & formarum separatarum contemplationem tradita, symbolica receptio; quam qui cælesti]

lesti fortiuntur afflatu, recto nomine *Cabalici* dicuntur; eorum verò discipulos, cognomento *Cabaleos*, appellabimus; & qui alioquin eos imitari conantur, *Cabalistæ* nominandi sunt, perinde atque circa editos illorum sermones quotidiano labore defudantes.] Habes *Cabalistarum* à *Cabaleis*, & *Cabalicis*, distinctionem, & *Cabala* notionem. Longam seriem & successionem Cabalitorum primum, dein Cabalæorum, tandem Cabalistarum, texit Reuclinus sub medium eiusdem libri primi; vbi etiam ait, nomen *Cabalistarum* qui *Mekablim* Hebraicè dicti, primò esse donatum latio, à Ioanne Pico Mirandula.

357. Est ergo Cabala doctrina per manus recepta, cuiusmodi apud nos est *doctrina sacrarum traditionum* à Christo, & Apostolis verbo tenus Ecclesiæ commissa. Apud Hebræos autem non est dubium, quin Moses Legislatores, de plurimis edoctus diuinitus sit, quæ sacris scriptis non sunt consignata. Et tamen ad posterum per vocem sunt transmissa, vt agnoscunt Origenes hom. 5. in Numeros, ad illud Rom. 3. credita sunt illis eloquia Dei; (vbi eloquia fecerunt à Scripturis.) Itemque Anatolius Christianus Doctor perantiquus, apud Euseb. 7. histor. cap. 28. ac S. Hilari in Psalm. 2. verbis illis, [Ex tot iam à Mose ante quàm is veteris Testamenti verba in literis condidisset: tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria septuaginta senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimaerat. Cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangeliiis meminit: *super Cathedram Moysi*, (inquit) *sederunt scribae & Pharisei; omnia ergo quaecumque dixerint vobis, seruate, & facite: secundum verò facta eorum, nolite facere.* Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc seniorum, & numero, & officio conseruata est.]

358. Hæc igitur est quàm dicunt *Cabalam*, & libri quibus ea à Mose non scripta continentur, *Cabalistici*, vt plenius exponit Ioannes Picus q. 5. *Apologia*, & Serarius in cap. 10. *Iosue quæst. 2.* Sic accepti libri *Cabalistici*, non sunt confusione digni, vt est per se perspicuum. Nihil enim continent aliud, quàm legis scriptæ interpretationes puras, & nitentes, itémque maiorum consuetudines, ritusque, & vsus in populo Israëlítico receptos anterioribus ætatibus. Videnturque huc spectare quæ dicuntur 4. *Esdræ* cap. 14. initio, & versu 45. & 46. *Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt, quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant. Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti sunt autem per 40. dies, libri ducenti quatuor, & factum est cum compleuissent 40. dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora, quæ scripsisti, in palam pone, & legant digni, & indigni. Nouissimos autem Septuaginta, conseruabis, vt tradas eos sapientibus de populo tuo. In his enim est vena intellectus, & sapientia fons, & scientia flumen.*

Infarta in Cabalam à Rabbiniis, succidi digna.

359. At hoc merum, Rabbini variis affusionibus diluerunt; caupones profectò non boni, vt rectè pronunciauit de hac Cabala Sixtus lib. 2. *Biblioth. v. Esdras.* Eiusmodi est, quod de lege in igneo globo scripta, eiusque literis variè postea permutatis comminiscuntur. Item quod de 72. Angelis, fingunt. Præterea quod

quod de mirabilibus, per certos characteres, ac voces edendis] fabulatur apud Reuclinum *lib. 3.* quem Genebrardus *lib. 2. chronologia*, his nugis, & commentis prodendis, sine confutatione, earum se constituisse patronum; eique astipulatos esse Paulum Riccium, & Ioannem Picum, demiratur: addens hanc verè esse vanam artem circa literarum apices, numeros, transpositiones, anagrammatismos, allusiones, amphibologias, vocum inuersiones languentem; à Marco, & Colarbaso, Valentini discipulis, vt est apud S. Irenæum *lib. 1. cap. 9. & 10.* & ab aliis Gnosticis, referente sapè S. Epiphano, vsurpatam ad suorum commentorum confirmationem, per Græci Alphabeti literas. Recensent libros huius furfuris, Petrus Gregor. *lib. 17. de Rep. cap. 5. num. 2.* Reuclinus *lib. 1.* & Andreas Mafius *in calce commentariorum in librum Iosue*. Quid quoddam his nugamentis abusi sunt aliqui, ad diuinationes, & Prophetiæ famam, cum scelere aucupandam? Refert id Scaliger *exercit. 355. in Cardanum*. Quædam præterea occulta Dei nomina apud se extare mentiuntur, quorum ad præstigias, & ad ligandos Dæmones, aliæque, de quibus Delrio *lib. 1. Magicor. cap. 4. q. 3.* vsum esse illustrem, celebrant; iisque compertis, Christum patrasse miracula quæ edidit, stultè affirmant, vt ex eis refert Sixtus *lib. 2. verb. Esdras*. Produntque etiam alij, quos refero *in Natur. Theol. dist. 5. num. 199.* Hinc ars notoria, interdum legitur vsurpata pro magia. Est quidem *notoria*, præcisè spectata primigenia impositione nominis, scientia notatum, siue compendiaræ per notas scriptio- nis: vnde *notarios* dictos, obseruat S. Aug. *2. doct. Christ. cap. 26.* Tamen abusus notoriæ. (quæ, vt mox dicam, pars est Cabalisticæ inertia, ad res Magicas, quales paulo antè proposui ex Iudæis,) effecit, vt duo illa nomina, confusa interdum fuerint, & promiscuè vsurpata.

Triplex Cabalistica negotiatio, extra noxam.

Sic igitur in hac re statuendum videretur. Libri *Cabalistici* propriè dicti, quos priore loco proposui, à confixione immunes esse debent, & haberi in pretio. Alij multa expurgatione egent, vt adiunctæ superstitiones, & magicæ mixturæ amoueanur. Quibus tamen recisis, cætera ad ingenij exercitacionem valere possunt, & iam olim sine noxa sunt vsurpata. Hoc vt patefiat, distinguenda est cum Genebrardo loco allegato, triplex huius *Cabala* negotiatio. Primam Cabalisticam, per ignorantiam vocant *Geometriam*, cum dicenda fuisset *Arithmetica*; expendit enim literæ numeros. Secunda dicitur *Noteriacon*, à *notis*, siue, (vt loquitur Imperator *tit. de verbor. sign.*) captionibus signorum, & compendiosis ænigmatibus, quæ librarij consecrabantur compendij gratia, vt apud Ausonium *Epigr. 137.* & apud Martialem *lib. 14. Epigr. 206.* Sed & sydus Virginis considerans Manilius, & natum sub eo notarium describens, sic ait *lib. 4. Astronom.*

*Hic & scriptor erit felix, cui litera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursumque loquentis,
Excipiens longas noua per compendia voces,*

Tenera ætas docebatur hæc scribendi compendia, vt constat ex Prudentio describente S. Cassiani martyrium *hymno 9. peristeph.* Ait enim de S. Cassiano.

Præfuerat studiis puerilibus, & grege multo

D d

Sopium,

360.

Seplus, magister literarum sederat.

Verba notis breuibus comprehendere cuncta peritus,

Raptimque punctis dicta prapetibus sequi.

Et mox praefecto pœnas noxiis decernenti, quod genus artis factitaret Caesarianus, interroganti,

Respondent, agmen tenerum ac puerile gubernat

Fictis notare verba signis imbuens.

361. Inuentas à Tullio huiusmodi notas, sunt qui prodant: eoque nomine liber de notis Ciceronianis, perperam S. Cypriano adscriptus, habetur. Seneca epistola 90. hæc signa verborum, (vt vocat Symmachus lib. 3. epist. 17. & S. Hieronym. epist. de suspecto contub.) quæ epist. 44. ad Principiam, signorum compendia, vocat, vilissimis mancipiis inuentoribus attribuit. Tyronem verò Tullij libertum notas excogitasse, quibus non iam vnum verbum, sed integræ sententiæ exhiberentur, scribit Eusebius in Chronico. De variis circa has notas, antiquis artificijs, deque multiplici alia significatione Notorie, vel Notarie, (vtrumque enim dici potest, vt notat Iuretus infra,) videndi qui ad id plurima congerunt, Lælius Bisciola tom. 2. subsec. lib. 2. cap. 12. ac Iuretus ad lib. 10. Symma. epist. 38. nec non Lipsius centur. 1. ad Belgas epist. 27. & ex variis præsertim Iurisperitis, Caluinus in lexico. Sed supra omnes Blasius Vigenere, eruditissimo opere de Notis, præsertim à pag. 145. Tertia Cabalæ negotiatio est, qua literæ permutantur, & vna pro alia substituitur. Proferamus triplicis huius negotiationis exempla quædam, planè innoxia, & prorsus vacua suspitione admisionis nefarij pacti.

Prima expendentis elementarios numeros, exempla quadam.

362. Primæ negotiationis exemplum, habemus Apocal. 13. verbis illis, *Qui habet intellectum, computet numerum bestie. Numerus enim hominis est, & numerus eius 660.* Videtis ibi interpretes, & Bellarminum lib. 3. de Pontif. cap. 10. ac Feuard. ad lib. 5. S. Irenæi, cap. 30. Sed plenissimè Florimondana lib. de Antichr. cap. 20. & seqq. Leguntur item pleraque similia apud Epiphanium heresi 34. Sed & Sibylla quædam, vt habetur lib. 1. Oracul. prænucciavit, numerum nominis Christi venturi, esse 888. qui numerus literis Græcis nominis *I E S V*, habetur expressus. Et eorundem Oraculorum lib. 2. dicitur nomen *Adami* tetragrammaton, quatuor initialibus literis, totidem mundi cardines designare: quod refert quoque S. Cypr. lib. de Sina, & Sion; nec improbat S. August. tract. 9. in Ioann. Rursus tract. 10. sub finem, suppedirans alterum exemplum in rem nostram. Nempe numeri annorum ædificationis Templi, qui expressus habetur in numero dierum, quibus Christi corpus in vtero Virginis absolutum est, vt exhiberi ait numeris quos signant literæ nominis *Adam*.
363. Epitaphium Ioannis Episcopi Nepesini, cuius nota aui per literarum partim Latinarum, partim Græcarum, elementa consignatur, huius artificij systema continet, quod iuuat adscribere. Extat Romæ in Monasterio S. Sabæi incisum marmori.

*Hoc humata iacent Ioannis membra sepulchro,
 Qui Nepe fuerat Praesul in urbe quidem.
 Ne Nepe sana sibi noceat, succurre Redemptor.
 Et qua contraxit crimina, parce Deus.
 Nempe loco sancto voluit sepelirier isto,
 Quo per hos sanctos inueniat requiem.
 Extensum per Θ. Ρ. Q. E. Δ que nexa.
 Christi annum monstrant, quo transit iste Sacerdos.*

Θ 9. Ρ 7. Q 500. E 250. Δ 4. fiunt anni 770.

Ad hoc genus numeri quod in defuerudinem abiit, dignoscendum cum in antiquis scriptis occurrit, ponitur haec tabella.

500. A	300. B	110. C	500 D	
250. E	40. F	400. G	200. H	100. I
150. K	50. L	1000. M	900. N	11 O
7. P	500. Q	80. R	7. S	160. T
5. V	10. X.	159. Y	2000. Z.	

Eadem sequentes versus expriment, iuxta Valerium Pobum, Petrum Diac- 364.
 num, & alios, qui de antiquis Notis scripsere.

*Possidet A numeros quingentos ordine recto.
 Et B tercentum per se retinere videtur.
 Non plus quam centum C litera fertur habere.
 Litera D velut A quingentos significabit.
 E quoque, ducentos & quinquaginta tenebit.
 Sexta quaterdenos gerit F qua distat ab alpha.
 G quadringentos demonstratiua tenebit:
 H quoque ducentos per se designat habendos.*

D d 2

I C

I C compar erit, & centum significabit.
 K quoque centenos, & quinquaginta tenebit.
 Quinquies L denos numero designat habendos.
 M caput est numeri, quem scimus mille tenere.
 N quoque nongentos numero demonstrat habendos.
 Vndenos facit O cognosceas sic numerando.
 P similem cum S numerum monstratur habere.
 Q velut A cum D quingentos vult retinere.
 Octoginta dabit R si quis eam numerabit.
 S verò septenos numeratos significabit.
 T quoque centenos & sexaginta tenebit.
 V verò quinque dabit tibi, si rectè numerabis.
 X duplex denos, numero tibi dat retinendos.
 Y dat centenos, & quinquaginta nouenos.
 Ultima Z canens finem, bis mille tenebit.

Huc item spectant versus *יבן יבן*, quorum omnes literæ pro numeris acceptæ, eundem numerum reddunt. Qua item ratione lusum quandoque est in nominibus; sic enim *lib. 2. anthologia*, habetur salitum Epigramma in quendam Damagoram, cuius nomen cum Græco *pestis* nomine *λοιμὸς ἰσθμίου*, vt Muretus *lib. 14. var. cap. 13.* vtriusque nominis literis, & signatis per literas numeris, expressis demonstravit. Æquè *יבן יבן* esse apud Hebræos, nomina *Esber*, & *Susanna*, notavit Hermannus Hugo *lib. de prima scribendi origine cap. 28.*

Exempla secunda negotiationis Cabalisticæ, Noteriacæ.

365. Secundæ negotiationis Cabalisticæ exemplum profert S. Hieronymus. *in traditionibus Hebraicis ad lib. 3. Reg. ferè initio*, vbi docet, maledictionem qua Semei appetiit Davidem, fuisse dictam *pestimam*, Hebræa voce *Nimretseh*, quinque literis compacta; quarum quælibet vsurpatur pro integra dictione, ab ea litera initium ducente, & probrosissimæ significationis conuitium ferente. Pertinet huc quoque quod de Marco, & Colarbaso his verbis scribit Tertull. *lib. de prescript. cap. 50.* [Non defuerunt, (inquit,) post hos, Marcus quidam, & Colarbasus, nouam hæresim ex Græcorum alphabeto componentes; negant enim veritatem, sine istis posse litteris inueniri: immò totam plenitudinem, & perfectionem veritatis, in istis litteris esse dispositam. Propter hanc enim causam Christum dixisse, *Ego sum, &c.* Denique Christum descendisse, id est, columbam in Iesum venisse, quæ Græco nomine quum *ἄεσις* pronuncietur, habere secundum numerum, o c c c r, percurrunt isti $\omega, \varpi, \chi, \phi, \sigma, \tau$, totum vsque ad alphabeta; & computant, ogdoadas, & decadas, ita vt afferre illorum omnes vanitates ineptum sit, & otiosum; quod tamen non tantum iam vanum, sed etiam periculolum sit.]
366. Referunt eodem militarem Iudæ tesseram, ex qua *Machabæus* dictus est, Sixtus Senensis *lib. 1. biblioth. sect. 2. tit. de libris Machabæorum*, & Baron *in Notis ad Martyrol. Rom. die 1. Augusti.* Aiunt igitur, Iudam prælio congressurum

cura

eum Antiocho, dedisse militibus suis, cen belli tesseram, eam Mosis sententiam Exodi 17. *Quis similis tui in fortibus Domine?* Quæ Hebraice effertur quatuor nominibus, quorum initiales literæ respondent nostris latinis M. C. B. I. Hoc certum victoriæ omen, cum vexillis omnibus ordinum per eas quatuor literas inscribi iussisset Iudas, & vulgus militum breuitatis gratia, ipsas initiales quatuor literas in vnam dictionem constatas pro tota tessera pronunciare cœpisset, inualuit pederentim vsus, vt huius tesserae autor Iudas, eiusque posteris, *Machabei* cognomine donarentur.

Huc item pertinet Siropha Photij, vt iteratò in thronum Constantinopolitanum inuolaret. Rem narrat hoc modo Constantinus Manasses *in annal. num. 205.* Mortuo S. Ignatio, inhians denuò Bizantinæ cathedræ Photius, solas priores literas nominum Imperatoris, liberorum eius, & Augustæ sumit; atque inde *Beclas*, componit. Ex his, inquam, nominibus *Basilium ἐλέην, Constantinum, Leo, Alexander, Stephanus.* Eo nomine per Photium exposito, viris illius ætatis eruditione præstantibus frustra conatis exponere, visus est Imperatori Photius, magnæ doctrinæ, & eruditionis reconditæ vir: proindeque eum denuò in thronum Patriarchicū restituit. Sic benè Euirato illi cessit negotiatio hæc literaria, & paucarum vocum, abscissis primis clementis quasi capitibus, detruncatio. Non dissimili sagacitate Thessalonicensis Episcopus, ter audita voce & *Μάρτυρ*, sic eam est interpretatus, *Μιχαὴλ ἀπὸ τῶν Ρωμῶν Παλαιολόγῳ ὀξείως ὑμνήσεται.* *Michael Emperor Romanorum, Palaeologus, cito celebrabitur*, & ità contigit.

367.

Quidni verò formatas quoque, id est, obsignatas siue sigillo munitas, & vt S. Bernardus *epist. 230.* loquitur, *bullatas litteras*, ex antiquo, & receptissimo olim vsu Nicænæ Synodi, hac arte confectas dicemus? Assumebantur prima Græca elementa, *Parris, Filiij, & Spiritus sancti*, ω, υ, & α. Petri quoque Apostoli prima litera ω, vt esset nota Catholicissimi. Illius qui scribebat Episcopi, prima litera. Alterius ad quem scribebat, secunda; accipientis tertia; vrbs è qua scribebatur, quarta; & numerus Indictionis. In fine apponebatur *εἰμυ*. Videtis diligentius vniuersum hoc artificium formatarum explicantem Sirmundum *ad lib. 6. Sidonij, epistola 8.* Baronium *anno Christi 142. & 325.* Pamelium *in librum Tertulliani aduersus Praxeam num. 10.* Hermannum Hugonem *lib. de literis*, & Franciscum Bernardinum Ferrarium *tractatione de epistolis Ecclesiasticis*, quas tribus libris complexus est.

Nonnulli literas illas S. P. Q. R. queis Senatus populûsque Romanus, iam olim expressus putatur, ad aliud primò relatas, per hanc artificiosam abbreviationem ferunt. nempe ad factum Sibyllæ, quæ in ærea lamina inscripserat eas literas, vt significaret, *Salua populum quem redemisti*, quod Senatus Populûsque Romanus ad se malè detorserit, vt scribit Corrasius *5. miscell. cap. 15. num. 5.* Benè varios huius artificij modos seiunxit Sancius *in cap. 5. Danielis.* Non egi hoc loco de notis hieroglyphicis, (sic enim loquitur Ammianus *lib. 17.*) neque enim sunt notæ per literarum compendia, sed per effigies & figuras: siue animantium, vt videre est apud eundem Ammianum *lib. 22.* Tacitum *lib. 11. Annal.* Apuleium *11. Metam.* Cassiodorum *3. var. epist. 51.* siue aliarum rerum, cuiusmodi figurarum Ægyptiacarum mentio est apud Socratem *lib. 5. cap. 17.* & Suidam *v. σωπον.* Similes fuisse literas Athiopibus,

368.

Dd 3 quos

quos *Regias* vocabant, habetur ex Heliodori *lib. 4.* Græcos quoque in templis sacros characteres habuisse, Theodoretus *quæst. 50. in Genes.* obseruauit.

Tertia negotiationis Cabalistica exemplum.

369. Postremi Cabalistici artificij exemplum innoxium, suppeditat S. Hieron. in cap. 25. Hierem. Perillustre adhibet Picus in Heptapto, glossans verba illa, *in principio.* Eximium item est permutationis huius exemplum, quod exhibuit libri Constantinopolitani inscriptio, facta characteribus maiusculis, vt abesset adscribendorum accentuum necessitas. *ⲱⲓⲛⲟⲩⲙⲁⲓⲁ, ⲙⲓⲛⲟⲩⲙⲁⲓⲁ.* Eam inscriptionem vndecumque legas, & siue recto, siue retrogrado ordine decurras, idem semper occinitur, in hunc sensum, *lauate iniquitates vestras, & non vultum duntaxat.* Prorsus admirabile est eiusdem formæ encomium, Bohemis hæreticis ante aliquot lustra depactum, longiusculum quidem, sed tamen quod hîc iuuat adscribere, quia rarum est. Sic igitur habet.

Encomia Bohemorum, Hæreticorum.

370. Bohemi semper fideles in factis, & re suis Regibus fuerunt; obedientiam vsque præstant, neque ius violant, reseruant iustitiam omnibus suis administrationibus impugnantes falsa, non vera; Romanum Imperatorem sequuntur per multas tribulationes, dant aliis, iuramentum ipsi præstant, nec oderunt Reges suos. Omnia agunt amore Patriæ, non perfidiæ; propterea ratas fixas transactiones Regum amant, nec crimine læsæ Maiestatis laborant, fideles in officiis, constantes in promissis, amabiles in sermone, temperantes in lingua, firmi in directoratu, docti in Religione, puri in doctrina Euangelica, ordinati in ceremoniis, Orthodoxi in moribus, confessione fidei inuariabiles, constantes in fide, consulti in iure, finiti in ultione, tolerabiles in vindicta, satiabiles in cupiditate, explebiles in iracundia, moderati in violentia, potentiores in Imperio Romano, ideoque digni potius magistratu, quàm ministratu. Externorum amatores, non exploratores, bello gerendo sufficientes: in omnibus Patriæ sunt Protectores, non Tyranni. Tuentur fides per officia habentur, non tantum videntur probi, satis armati ex potentiis propriis, hauserunt ex bello bona lata ab hostibus, partiam labore, non noctam fraude spartam ornant, hinc prouidentia diuina, non domestica defenduntur. Id.oque minus quàm plus potentes obtinent palmam: hic utraque non tantum vna illis cura est. Fideles dicas, caue perduelles Bohemos. Hostis sequebatur per castra illorum quando submittebant sese Casari, non aduersabantur Bohemi Bouquoy, & Dampirus ceperunt in Bohemos iniustum bellum; sed florentissimum eorum regnum voluerunt vastare. Casaris Consiliarij nunquam pacem cogitantes, sæpius incurrere Bohemos in Bucquoy, & excurrere Turnum in Dampirum pradas agentes ferunt. Turnus videns in Regibus felicitatem versis ad Ferdinandum oculis, Regem intuetur; negat ablatum Archiducibus Austriacis Regnum Bohemia, statim sequitur in Morania fortunatum. Vienna visus in obsidione, cessit in hoorem Regis, sequebatur per anlam regiam, quietus in pace, honoratus ex Austria, domum se recepit Dux Turnus. Ponere in Vngaris voluit, spes confederationis, Diffembacchus. Austriaci ibunt per varias Angustias,

Angustias, optant Regis hereditatem, observant, nec detrectant obedientiam Archiducibus suis. Supremus Dux exercitus Bohemorum utilis in Imperio Romano, circumspectus in profligandis hostibus, Mansfeld Comes legitimus nunquam spurius, maluit stare in bello, quam turpiter fugam dare. Holloer Bohemos caput deterrere, simulans haud volens noctu cedere Rudolffstat: hinc praelio inuicti Bohemi non priuatam rem curant; praestant repromissa, nec gerunt pectore aliud; corde sunt sinceri nunquam mens illis alia; fidere securum his, non defraudabant patriam, probum, nihilque iniquum est quod agunt, & aiunt: student aequalitatem in omnibus seruare Bohemi, Venietur vos directores, non spe vestra frustrabimini: defensuum, non offensuum geritis bellum, ideoque durabit perpetuo factorum vestrorum memoria; neque premium fama vobis denegabitur. Felices; directoratus vester semper stabit, neque Regis amore priuabimini: consequemini totius Europa gratiam, atque nominis immortalitatem, nec incurretis crimen perduellionis, atque rebellionis. Quare causa vestri colendi, non minima vobis est data, perspecta mundo vniuerso vestra probitas, non error: integritas, non fucus; hinc aestimatis pluris bonam conscientiam, quam Machiuellisticam scientiam. Imperio Romano, & Imperatori, & Electoribus bene, haud male prospicientes. Bilingues, Bircordes, Biuolentes alij, non vos Bohemi. Altaria Dea erigitis, non eruitis. Idcirco mercedem simplam non duplam capitis. Omnia iure, non iniuria decernitis. Charius vobis aliena reddere, quam perdere: dare, quam fraudare; satius est iniuriam vobis ferre, quam inferre; melius vindictam ipsi tuleritis, quam aliis intuleritis. Ferdinando primo Rege, Bohemi steterunt, non corruerunt. Ferdinando secundo Rege stabunt, non corruent. Diu vos saluent, non perdant: recte fecistis, non errauistis, Bohemi.

Mutatis dumtaxat commatis ac punctis, permutatio vocum sursum versus facta, recurrendo à fine totius enclitici ad Principiū, sensum omnino contrarium efficit hac ratione. Bohemi errauistis, non fecistis recte: perdant, non saluent vos Diu, &c. Apud Petrarcham est eiusdem formae epistola 39. & vltima in libro variarum, cuius initium est, *Iucunda ipsa*, quae à summo lecta, laudationem continet, ab imo resumpta, & cancri in morem retrograda, infert vituperationem.

Huc spectant versus *ἠναρτοι*, siue retrogradi, aut recurrentes, quorum duplex genus facit Sidonius lib. 9. epist. 14. pro recurso scilicet, vel literarum, vel vocum. Horum qui literis reoccurrunt, exempla perplura proponuntur in Anthologia lib. 6. Ibidemque Brodæus profert illud protitutum,

Signa te signa, temerè me tangis & angis:
Roma tibi subito motibus ibit amor.

Eiusdem farinae est retrogradum carmen de Caluis, praefixum poematio de laude caluorum, cuius omnium vocum initialis litera, est C.

Caluitio tua si videntur tempora nudo,
Carminè do galeam nunc tibi compositam.
Hac capiti imposta, mordaces despicè linguas.
Spicula contorquens non nisi conuittij.
Hanc timet Archilocus: (miraris,) sidera cedant
Aquora, serpentes, cum styge carminibus.

Retrò

371.

372.

Retrò,

*Compositam tibi nunc galeam do carmine nudo.
Tempora ridentur si tua caluitio.*

& ita consequenter.

Leonem V I. Imperatorem Orientis, his (vt Diomedes *lib. 3. vocauit,*) curiosis otii dedisse operam, scribit Sirmondus ad dictam epistolam 14.

Eorum verò versuum, qui vocibus recurrunt, & à Diomede, Seruio, ac Victorino *reciproci* vocantur, à Græcis autem dicuntur *ἀντιπερὶστροφές*, id est, *conuersibiles*, disticha octo, in exemplum proponuntur in Anthologia *lib. 6. ex Nicodemo Heracleæta*. Pluraque de iis habent Scaliger *lib. 2. Poëtices cap. 30.* Sirmondus *suprà; & ad lib. 8. epist. 11.* Recurrentes, & retrogrados pro iisdem habet Ludouicus Viues *ad librum 17. Ciuit. cap. 15.* vbi etiam causam aperit, cur id genus carminis *στροφικόν* sit dictum, & à Martiale *Cinædum*. Reperiuntur insuper aliqui versus utroque proposito modo retrogradi, qualis ille,

Ecce seges suberis, tot si rebus, seges ecce.

Confecit operosum hoc carmen, Andreas Mestralus, cuius de omni generis Græcis, & Latinis retrogradis carminibus, accuratam, sed *pessimam*, (vt cum Sapiente dicam,) hoc est, *operosissimam occupationem*, exhibet eius opus cum Auenione anno 1623. Accipe præterea artificij huius exemplum eo versu comprehensum.

Omnia reddo meo, qui præbuit omnia Remo.

Qui bis supra trigesies multiplicatur, incipiendo à litera O maiori, quæ primi versus est initium, & prorsum, retrorsum, sinistrorum vsque legendo. Autor Albertus Monaris. Habetur in Amphitheatro Dornauij *tom. 1. serioiocofo*.

373.

Aliud pium eoque magis adamandum, quod ad Deiparæ decus est confectum, adscribo, suppeditatum ab optimo Patre Alexandro Degletein. Inædificatarum verò his vocibus,

MATER

MATER DIVINÆ GRATIÆ.

Ad omnem charta differentiam, ducto initio à caractere centrali M.

æ	i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	i	æ	
i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	n	æ	n	æ	g	r	a	t	i	
t	a	r	g	æ	n	i	u	i	d	r	d	i	u	i	n	æ	g	r	a
a	r	g	æ	n	i	u	i	d	r	e	r	d	i	u	i	n	æ	g	r
r	g	æ	n	i	u	i	d	r	e	t	e	r	d	i	u	i	n	æ	g
g	æ	n	i	u	i	d	r	e	t	a	t	e	r	d	i	u	i	n	æ
æ	n	i	u	i	d	r	e	t	a	M	a	t	e	r	d	i	u	i	n
n	i	u	i	d	r	e	t	a	t	e	r	d	i	u	i	n	æ		
æ	n	i	u	i	d	r	e	t	a	t	e	r	d	i	u	i	n	æ	
g	æ	n	i	u	i	d	r	e	t	e	r	d	i	u	i	n	æ	g	
r	g	æ	n	i	u	i	d	r	e	r	d	i	u	i	n	æ	g	r	
a	r	g	æ	n	i	u	i	d	r	d	i	u	i	n	æ	g	r	a	
t	a	r	g	æ	n	i	u	i	d	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	
i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	i	
æ	i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	i	æ	

Similia studia in literis versuum exquisitè collocandis, ut existant carmina ex ea collocatione, legere licet inter carmina Opatiani Porphyrij, Latini Poëtae ad Constantinum Imperatorem, quæ habentur in opere veterum Poëtarum, quibus etiam reuocationem ab exilio exoravit: & video S. Abbonem Floriacensem Abbatem, & Martyrem, hoc studij genus non esse auersatum, sic enim habent eius acta ab Aymoïno Floriacensi conscripta c. 13. [Ottoni Imperatori epistolam versibus conscripsit Hexametris, nullis sapientum istius temporis, comparanda carminibus. Ex Porphyriano utique sibi codice exemplar sumens, hunc versum, materiam, & quasi fundamentum totius constituit operis.

374

Otto valens Casar, nostro tu cede Corburno.

Is nempe versus, in eadem desinit litera, qua etiam incipit: sicque fit, ut ipse principia versuum omnium finemque tenens, per medium quoque epistolæ erectus, itémque in transversum in modum Crucis incedat: ipse nihilominus

Et clausula

clausula carminis fieret. Atque hoc modo contigit, ut & ipse sexies diuersis modis legatur, & quatuor quadrangulos in epistola faciat; in quibus quadrangulis, quatuor nomina erectim posita leguntur; in duobus quidem *Otto*, & *Cesar*; in aliis verò *Abbo*, & *Abba*, quæ minio scripta, licet separatim hoc sonent, tamen cum aliis versuum literis in ordine rediguntur.] Subiicitur deinde in actis ipsum carmen stylo Porphyriano operosè concinnatum, sed magna ex parte mutilum. Hæc cum ita sint, non video quomodo Lilius Gyraldus *lib. de sui temporis Poëtis*, autorem versuum anguineorum primum, statuat Rabanum, & post eum Lancium, Curtium. Nam utroque anterior, fuit Porphyrius.

Hæc sunt varia artificiorum Cabalisticorum paradigmata. Manifestè igitur monstratum est, negotiationes aliquas Cabalisticas, posse vitio vacare: nec libros quosuis Cabalisticos posse suffixioni patere. Quamuis nisi mixturas, de quibus præmonuimus euitent, iure improbentur. Monstrat nitorem illum aliquarum Cabalisticarum negotiationum, *Marsilius Columna sect. 2. hydragiol. c. 3. à n. 49.*

EROTEMA XIV.

Libræne aliqui Scriptorum materialiter, aut formaliter hæreticorum, in hoc ordine?

375. **L**ibros quoscumque hæresibus inquinatos, malos esse habendos, liquet. At sunt tamen aliqui libri hæresibus sordentes, vel etiam scatentes, &, (quod non est infrequens,) ad hæresim stabiliendam conscripti, quos non esse noxios, atque adeò non esse configendos; proindeque ad ordinem in quo versamur, pertinere, quilibet facillè dederit. Possum in hunc ordinem referre libros quorundam non nisi materialiter hæreticorum; hoc est, quorundam Patrum, in quibus ante definitam ab Ecclesia veritatem aliquam, contigit eos contraria veritati Catholicæ affirmare. de quibus à Hieronymo *ad Furiam* dicitur. [Post Scripturas, doctorum hominum tractatus lege, eorum duntaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes, aurum in luto quærere.]

Libri quidam Patrum sordentes materialibus erroribus, retinendi.

376. Hos ergo libros, nemo est qui dubitet retinendos, quamuis cautio ne quis impingat, adhibita iam olim sit à Gelasio Pontifice, *cap. sancta Romana, dist. 15.* non ut libri ipsi penitus premerentur ac perderentur, sed ut imprudens lector fucum sibi fieri ab autoritate viri sancti non sineret. Sic Sancti Irenæi, doctissimi planè scriptoris operibus, millenarij assertio inspersa legitur; neque tamen Irenæum idcirco quis improbatæ lectionis esse velit. Sic splendidissimum Ecclesiæ iubar S. Cyprianus, impegit materialiter, quoad hæreticorum anabaptismum, quem variis locis adeò apertè docet, ut non sit tergiuersationi locus. Nemo tamen eius operibus incendium idcirco decernat, ob frequentes illas
cum

cum purissimo tritico, lolij admistiones. [Nemo sapiens, (ait Facundus *lib. 10. pag. 428*) Ecclesiam credit hæreticam, quia doctrinam B. Cypriani Carthaginensis Episcopi & Martyris laudat, cum ille non solum priuatim, ut ei visum est, verum etiam congregato Concilio, definierit, ut omnis hæreticus ad Ecclesiam rediens, baptizetur: & propter hoc culpatus ab Stephano Antistite Romano, restiterit; suamque sententiam scribens ad Pompeium, quanta potuit humana argumentatione defenderit; iniuriosè tractans eundem B. Stephanum, à quo fuerat iure culpatus] Et mox. [Ecclesia non approbans B. Cypriani, eiusque prædecessoris Agrippini, qui hoc antè statuerat, de baptizandis omnibus hæreticis definitionem, non solum ipsos, sed & omnes, qui cum illis hoc definierunt, Episcopos, Patribus adscribit, eorumque fidem, atque doctrinam, & maximè Cypriani toto orbe radiantem, iudicat esse laudabilem.]

Cassianus, & Faustus Rhegiensis, viri sancti, & cœlitum honoribus, ille 377.
Masilæ, hic Rhegij, ubi vixerunt, miraculisque fullerunt, hodièque clari, morbosa opera, (quod frustra à aliqui inficiantur,) reliquere. Horum tamen usum tolerat Ecclesia, nec nisi cum ingenti damno illum negaret, præsertim quoad Cassianum; cuius opera, fuisse spiritus, & Christianæ perfectionis defœcatissimæ apothecam, merito dixeris. Appositissimè in hanc rem cadit illud Facundi *lib. 6. c. 5*. [Quilibet merito nos offendunt in Patribus, quos tanquam luminaria Deus in Ecclesia sua constituit, ut eorum desuper illuminemur excellenti scientia, atque doctrina; sic habenda mihi videntur, sicut ipsorum quoque luminarium cœli defectus: quæ licet nonnunquam splendoris sui detrimenta sustinent, non tamen amittunt luminaria esse quod sunt.]

*Etiam quedam Hæreticorum innoxia scripta
retinenda.*

Sunt alij libri, ab autoribus non materialiter tantum, sed etiam formaliter 378.
hæreticis conscripti, qui tamen tolerantur. Eiusmodi sunt libri priscorum hæreticorum, quorum hæreses prorsus exoluerunt; suntque eiusmodi, ut non impendat à libris illis periculum ullum: fructus autem merito sperari potest non tenuis, eo quod inter docendum, quæ cum Ecclesiæ scitis non consentiunt, alia tradant, quibus veritates catholicæ ex prisco Ecclesiæ usu firmari, ac stabili possunt. Tertullianus iis ipsis libris, quos aduersus Ecclesiam scripsit, ut libro *de pudicitia, de ieiunio, de fuga in persecutione, de monogamia, & exhortatione castitatis*, quam multa ad Christianos usus, & dogmata, contra sectarios peropportuna suppeditat? Eusebium Cæsariensem, *Arrianorum signiferum* appellat Sanctus Hieronymus, euincitque Epiphanius *in Synodo II. Nicena actione 6.* ut planè *Æthiopem lauet Trapezuntius epistola præfixa libris de præparatione* Eusebium statuens purum. Et multo absurdius in cuiusdam Religiosi Ordinis Martyrologium titulo *Sancti*, sit illatus, ibique per tempus longissimum hæserit. Magno tamen Ecclesiæ damno, scripta eius eriperentur. Et quamuis Billius *lib. 1. obseru. sacr. c. 27. & 29.* in illis ipsis libris, qui puri putantur, latens fermentum nequitiae, & malitiæ subolfecerit; tamen Ecclesia quod ab iis libris nihil impendere videat incommodi, fructum verò in dies lu-

culentum experiatur. dimittit eos absque nota. Tichonius Donatista hæreticus fuit, & libro suo de Scripturæ regulis, fermentum Donatistarum immiscuit, ut monet Diuus Augustinus 3. *de doctr. Christ. cap. 30.* qui tamen ad eius libri lectionem inuitat lectorem; nec vult aboleri, sed legi cautè. De Origenis, & Nouatiani libris, nihil attinet dicere; versantur enim omnium manibus cum fructu, etiamsi autorum in eis nazui, ac maculæ non vno loco supersint, constatque Nouatianum fuisse apertè hæreticum: & eodem titulo insigniatur Origenes in *Conc. Lateranens. sub Sancto Martino consultat. 5. Anathematismo 18.* & eodem modo notetur à multis Patribus, ut obseruauit Cassiodorus *lib. diu. instit. cap. 1.* vbi Origenem denuò à Vigilio Papa damnatum memorat. Nilominus tamen Sanctus Hieronymus *epistola ad Paulum Concordiensem*, Nouatiani librum ad se transmitti postulabat, ut cognitis eius venenis libentiùs Sancti Cypriani antidotum biberet. In Origenis verò lectione quàm frequens esset, ex Ruffini in Hieronymum scriptis, non semel discimus.

379.

Itaque sapiens Theodoretus monitum *lib. 3. Polymorphi*, hic iure locum habet, post allegatum librum hæretici scriptoris Eusebii Emisleni. [Imitare ergo apes, (inquit,) ô vir bonè, & sacræ Scripturæ prata, & Sanctorum Patrum pulchros flores mente circumuolans, fidei fauos in te contexe. Quod sicubi herbam inueneris, nec dulcem, nec esculentam, cuiusmodi est hic Apollinaris & Eusebius, habet tamen aliquid inutile ad mel conficiendum; non est alienum, quod bonum quidem est sumere; quod verò noxium relinquere. Etenim apes sæpè in venenosis fructibus insidentes, quod est quidem perniciosum relinquunt; quod verò est sibi accommodatum, accipiunt. Hæc tibi quidem, ô amice, iure fraternæ amicitiaë confulo. Tu autem rectè quidem feceris, si monitioni parueris: sin autem non parueris, nos cum Apostolo dicemus, *nos mundi.* Diuisimus enim secundùm Prophetam, ut iussi sumus.] Plurima in hanc rem congeffit Claudius Espencæus, *lucubratione de lectione librorum suspectorum*, quam attexuit editioni vltimæ suorum Commentariorum *in epistolam ad Titum.*

EROTEMA XV.

Librisne quibusdam interdendum, ob solam lectoris fragilitatem.

380. **L**ibri quicumque nociui meritò sunt configendi, etiamsi mali in se non essent, aut etiam licèt essent optimi.

Etiam libri Canonici quibusdam subduci, ob eorum infirmitatem.

Habemus huius rei exemplū, quod nulla tergiversatio eludat, nulla vis aperta deiiciat. Quid sāctius sacris Codicibus, ac diuinis Scripturis? An nō hæc Dei ipsius ad

ad mortales literæ, à S. Augustino iure sunt appellatæ? Ita ille in *Psalnum* 131. *ad versum* 14. & in *Psalnum* 149. *ad versum secundum*. Nonne item iure PP. omnes in cumulatiflima factorum voluminum elogia effunduntur? Videtis Delirium in *proloquiis in Genesim*, & Mendocam in *preludiis ad libros Regum*. Et tamen Hebræos olim, arcuisse iuvenes ante annum ætatis trigessimum à lectione Canticorum Salomonis, & quarundam aliarum Scripturæ partium, quod posset ea lectio damnosior illis esse, quàm fructuosior, si cortici nimium inhærentes, ad medullam non peruaderent, refert, & approbat Naz. *Apol.* 1. & S. Hieron. *epist. ad Eustochium Virginem*, de commentarij in Ezechielem dedicatione. Ad Lætam item *de institutione filia*, (haud dubiè vestigijs Hebræorum insistent.) autor est, vt illa Christi tyruncula, [ad vltimum sine periculo discat Canticum Canticorum: ne si in exordio legerit, sub carnalibus verbis, spirituum nuptiarum Epithalamium, non intelligens, vulneretur.] At hæc est quædam talium librorum confixio, nempe respectu quarundam personarum, quibus ea lectio posset officere, non libri vitio, sed legentis imbecillitate.

Eadem ex causa, oprandum esset, idque iam pridem annisa est Ecclesia, vt vulgus promiscuum à lectione librorum sacrorum abstineret: quod experientia doceat, eam lectionem simplicibus plerisque esse in ruinam, dum multa ibi obscura, & intellectu difficilia iuxta S. Petri monitum deprehendunt, quæ dum extricare, & quo par est sensu accipere nequeunt, abducuntur in errorem. De hoc S. Hieronymus *epist. ad Paulinum*, grauius exoptulauit. Estque id seminarium pruriginis illius tractandi de dogmatibus, quam ex Scripturæ peruolutione assidua, pusillo gregi ingenerare, satagunt lupi, pastorum nomina eminentes, veri ouium Christi ministri; hoc est, lanij, ex Virgiliana phrasi, de qua plenè Genebrardus in *expositione liturgia cap. 8. sub finem*. Iam olim Nicephorus Gregoras stomachatus meritissimè est in eam absurdissimam, & periculi plenissimam insulstatem, ex Scripturæ per quoscumque temeraria lectione profectam, qua res sacræ profanantur, & mysteriorum tractatio ad vilissima quæque in Republica capita deuoluitur. Locus est *lib. 10. Rom. historiae, ad libri finem*; ex cuius oratione conficitur, Scripturam non nisi adhibito delectu esse permittendam, nec esse quorumcumque eam versare, ne in libro vitæ, mortem inueniant, vt plerisque improvidis accidisse compertum habemus. Nota mihi scæmina primaria Calviniana, quæ cum inter legendum locum illum Sapientis, *Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens*, non posset se eius loci ambagibus expedire, exclamauit *hoc non esse verbum Dei, sed Diaboli*; & locum defixo cultro transfixit. Consultius illi fuisset, tali lectione abstinere, vt sanctè ac prouidè edixit Ecclesia, quoad vulgus profanum. Simili ex causa olim apud Romanos, soli Pontifices legebant libros Sibyllinos, quod timerent Romani ne libri illi fatidici, tametsi boni, attentæ lectorum conditione, noxij euaderent. Videtis Lanselium *disputet. ad Iustinum contra Casaubon. cap. 6.*

381.

Proportionali ex causa, alij libri, etiamsi optimi, subducendi.

382.

Non dissimiliter ergo ad auertenda mala quæ ex quibusdam libris in se non malis, aut etiam bonis, sed respectiuè malis, atque damnosis, oriri possent, eo quòd legentium imbecillitas inde lædenda, vel scandalum passiuum ingenerandum esset, iustum est, cum temporum, locorum, aut personarum circumstantiæ id deposcunt, configi libros eiusmodi. Ita enim ferunt leges prudentiæ. Nec obtendenda est libri in se bonitas, & quòd solo legentium vitio futurus sit damnosus. Libri namque cum ad docendum dirigantur, eo ipso quòd lectorum bono incommodant, mali sunt habendi, & meritò patent confixioni, etiamsi doctrina quam continent, vitio careat; Scriptor enim ille lacum fodit, nec imposuit operculum. Vnde lapsi asini damnum sustinebit, ait S. Cyrillus *lib. 7. de ador. pag. 183.* Hoc si cautum fuisset in nonnullis libris ante annos aliquot inopportune vulgandis, parcitum esset operæ ac labori plurimorum. Nec tragædiis ea occasione excitatis, locus fuisset. Iraque meritiò configuntur ac premendi decernuntur eiusmodi libri, quia sicut mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo, iuxta Sapientem *Proverb. 25.* ita nihil incongruentius, ac plerumque nihil deterius & periculosius, verbo vero, sed extra rem prolato, ac non in tempore: vt propterea *seq. cap. 26.* addat Sapiens parabolam, (dictum, inquam, sapiens, & auream sententiam,) in stulti ore qui eam efferre nescit in loco, ac tempore, non secus nocere, ac si spina nascatur in manu temulenti; qui præ rationis interclusione, ac impotentia sui, improuida spinæ contrectatione, manum sibi fœdè perfodit atque cruciat.

*Commurmuratio de Bellarminiana
panoplia.*

383.

Dubitatum quandoque à nonnullis scio, an opera de rebus controuersis à Cardinale Bellarmino conscripta, referenda essent in hanc classem. Constat siquidem, hæreticos posse his libris abuti, quæ pro ipsis ibi referuntur legentes, dimissis cæteris. Nec dubium, plerumque catholicos, ex lectione obiectorum per hæreticos, dum non satis capiunt subiectas responsiones, agi posse in errorem. Verùm hinc trepidatur timore, vbi non est timor. Hæretici enim si pertinaciter volunt perire, habent satis librorum per quos pereant, non consulto Bellarmino: si autem virus quod Bellarminus ex sectariis refert, eligunt malitiosè, antidoto neglecto, culpa ipsorum, & nequitia est, cuius reus fieri non debet Bellarminus. Catholicis autem nihil inde timendum, quippè qui ex opposita redargutione, facile cauebunt errorem. Possit sanè Bellarminus illud S. Cyrilli Hierosol. *catech. 6.* post relatas impurissimas hæreses Manichæorum, vsurpare, alloquendo Catholicam lectorem. [Polluimur ista dicentes: Ne autem aliquis eorum, qui adsunt, ex ignorantia in sordes eiusmodi hæreticorum incidat, etiamsi, & os meum, & Auditorum aures polluam, tamen id confert. Multo enim melius est, accusandis, & reprehendendis aliis audire absurda,

absurda, quàm ex inscitia, in eadem incidere. Longè melius est, vt sordes cognoscas, & oderis, quàm ignorans, in easdem incidas.]

Et verò eadem securi qua Panoplia Bellarminiana feriretur, excindere simul oporteret libros S. Augustini contra Faustum, & libros contra Iulianum Pelagianum, & alios contra varios Donatistas, necnon alios in operibus Polemicis, vbi hæreticorum verba fusè refert, subiectis confutationibus. Item perditos oporteret libros complures SS. Gregorij Nysseni, & Basilj contra Eunomium, quibus huius hæretici longa fragmenta intexuntur. Torus S. Epiphanius, (quipè factus hæreticorum sermonibus, & argumens,) dedendus Vulcanò esset. S. Cyrilli opus contra Iulianum, Apostatæ illius longa fragmenta, impia, & igne dignissima, subiectis confutationibus ad nos vsque propagavit: neque tamen illud Cyrilli opus, sanus quisquam perditum velit. In summa, ingens strages inferenda esset operibus, non modò innumerorum Recentiorum, quorum laus est in Euangelij defensione; sed etiam grauissimorum Patrum, quod nemo pius, aut prudens tentatum velit. Doctissimus Card. Perronius cum hoc sibi calumniosum de Bellarmini Controuersis iudicium affingi inaudisset, copiosè & validè illud detersit, vt refertur in ipsius Bellarmini vita lib. 2. cap. 7. Quare subdolè ringatur, quantum volet, inuidia: Opus de rebus controuersis à Bellarmino conscriptum, immortalitate dignissimum est, nec iis libris est annumerandum, quos ob lectorum solam fragilitatem par sit configi ac premi. In sua causa, latè idem monstrat Alfonso de Castro lib. 1. de iusta hæretic. puni. cap. 20.

384

*Cautio circa scandalum pusillorum, hac
in parte.*

Igitur ij duntaxat libri referendi sunt in hanc classẽ, qui verè & propriè continent scandalosam doctrinam, quæ scilicet verè occasionem ruinæ præbeat lectoribus. Quamquam obseruatum diligenter oportet, monium Abulensis 1. p. defensorij, in fine, vbi impetitus quòd scandalosè scripsisset, sic elicit eam labem. [Postremò obiiciebatur, quòd licèt prædicta essent vera, & benè dicta, tamen non habebat conclusio poni in talibus terminis, quia erat scandalosa. Dicendum, quòd istud scandalum, aut erat literatorum, aut ignorantium: si literatorum, non stat; quia conclusio est vera, & in terminis propriissimis; ideo nullus vir literatus debet scandalizari, sed potius gaudere de veritate posita in terminis propriis. Si autem ignorantes scandalizantur, ego non præstari causam, quia ego non iui ad prædicandum populo rudi in lingua Italica, vel Hispanica; sed iui ad disputandum cum viris doctissimis, qui de talibus non scandalizarentur. Si autem viri rudes, velint legere conclusiones meas, vel audire dicta in disputatione, & ex hoc propter ignorantiam suam scandalizentur, ex hoc ipsi sunt in culpa, quia se miscent illi rei, quæ ad eos non pertinet. Ita etiam scandalizarentur, si legerent ea, quæ ponit B. Paulus ad Rom. 9. de prædestinatione, & præscientia; & quæ habentur in aliis locis Scripturæ. Similiter, si audierint mysteria, quæ loquuntur Doctores de Trinitate, & Incarnatione, & Eucharistia, & in aliis materiis altissimis, turbabuntur: & tamen propter hoc

385

hoc non debent Doctores cessare à doctrina, & à Scriptura, sed potius simplices accendi sunt, ne ista audiant, quia non oportet eos sapere, plus quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem, secundum conditionem suam.]

EROTEMA XVI.

An Chymici libri configendi?

386. **I**N hoc ordine librorum in se non malorum, sed noxiorum, recensendos non iniuria quis dixerit libros Chymicos, quatenus metallorum transmutationem tradunt. An Chymicos dictum oportuerit, quod Lælius Bisciola tom. 1. subsec. lib. 18. cap. 1. contendit, mitto quærere.

Alchymicum studium optimum; libros de eo, à confixione immunes esse oportere, quæ suadere videantur.

Esse autem doctrinam Chymicam ex se non malam, etiam qua ex parte spectat Chrysoptæiam, verior sententia fert, cum nihil videatur incommodi, admittere in naturæ ordine, vires idoneas ad transmutationem metalli unius in alterum. Videtis S. Thomam 3. meteor. lect. 7. Ferneliurum 2. de abditis rerum causis c. 18. Guilandinum lib. de papyro. Delrium lib. 1. Mag. cap. 5. q. 8. sect. 2. & 3. Monétque Corduba lib. 1. quest. 17. §. 1. dicto 2. nihil possibili per Chymicos effectiõni veri auri, officere, decretum Ioannis XXII. quod negat posse facere rem de fide, defectu reuelationis diuinæ de ea re. Nec id re vera intendebat Pontifex; sed tantum volebat amouere fideles à vano studio, quod plerasque familias iam olim subuertit; siue re ipsa longo vsu, pertinaci eius exercitatio- ne possit effici aurum, siue non possit; quod permittitur disceptationi peritorum.

387. Posse autem re vera effici aurum interuentu Alchymix, atque adeò libros de Alchymia non debere confixioni patere, probat fusissimè Robertus Vallensis cap. 1. operis de veritate, & antiquitate Artis chymica. Argumentatur autem partim ab authoritate sacra, partim ab humana omnis generis. Inter sacra testimonia profert primo loco Esdræ lib. 4. cap. 8. verbis illis. *Dicam autem coram te similitudinem Esdræ. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam, magis unde fit fœtile; paruum autem puluerem unde aurum fit.* Quam ille censet esse explicatissimam assertionem Alchymix. Addit Salomonem c. 38. (Iesum Sirach voluit dicere,) Ecclesiastici verbis illis. *Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam.* Item illa Dauidis Psalmo 12. *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum ter, repurgatum septuplum.* quem locum duplici alia lectione illustrat. Prior est, *Eloquia Domini, eloquia munda, argentum igne examinatum in vase terreo purgatum septies.* Posterior verò est, huiusmodi.

modi. Verba Dei, verba pura, argentum in Aludele exustum, in terram, seu pulverem refusum septies. Est *Aludel* vox Arabica, latinè sonans *Sublimatorium*, aut vas, in quo fit sublimatio Chymica, de qua Geber. *lib. 2. cap. 43.* Quòd ergo sublimatione per ignem lentum facta, septiesque iterata, argentum quouis auro perfectius reddatur, inde David puritatem, & nitorem diuinæ legis supra quoduis vulgare aurum, expressit ea comparatione argenti, in Aludele per fusionem Chymicam repurgati, quo ipso, artificium Chymicum approbavit. Accedit suffragium sancti Ioannis Euangelistæ, quem Auicenna *lib. de Anima, dictione 1. cap. 7. ad finem*, & Vincent. Bellouac. *in speculo naturali*, numerant inter Alchymistas, & subscribit Adam de sancto Victore in Prosa de sancto hoc Euangelista, dicens de eo, *Cum gemmarum partes fractas solidasset, has distractas tribuit pauperibus: in exbaustrum fert thesaurum, qui de virgis fecit aurum, gemmas de lapidibus.* Vincentius Bellouac. *lib. 5. speculi natur.* Noëmo adscribit Chymicæ peritiam. In summa Autor de quo agimus, Robertus Vallensis, pro Alchymicæ veritate omnis generis Doctores, excerptis eorum locis, sed non semper signatis libris, præsertim Theologorum, adducit. E Theologis S. Augustinum, Albertum Magnum, S. Thomam, Scotum, Gulielmum Parisiensem, Adamum Victorinum, Vincentium Bellouacensem, Gasparem Contrarium, Chrysogonum Polydorum. Ex Iurisperitis Ioannem Andream *in addit. ad Specul. rubr. de crimin. falsi. Oldrad. conf. 74. Panormitanum ad 5. Decretal. tit. de sacrileg. cap. 2.* Ex medicis Hippocratem *lib. 1. prognost. cap. 1.* Galenum *lib. 9. de simpl. c. de Conja*, Auicennam *lib. de mineralibus, & lib. de Anima dict. 1. cap. 12. & lib. 2. tractat. 1. cap. 4.* Abuhali *epist. de re tecta.* Razim. *lib. lumen luminum*, Haly *in lib. Elixiris. Dioscoridem lib. 3. cap. 115.* Arnaldum à Villanoua *in suo Testamento & cap. 3.* Rosarij. Valecium de Tharanta *lib. 5. præf. cap. de strangul. Petrum Aponensem differentia 59. littera P.* Ex Philosophis laudatores Alchymicæ adducit Hermetem Trismegistum, à quo Chymia dicta *Hermetica*, Aristotelem *lib. de secretis secretorum cap. 65.* Alexandrum Macedonem *in quadam epistola*, Plinium, Geberem *lib. 3. cap. 79.* Suidam, v. *χημεία*, Raymundum Lullum *libro Codicilli cap. 53.* Marsilium Ficinum *de vita calit. comp. cap. 3.* Ioannem Dastinum Anglum *lib. 1.* Bernardum Comitum Treuerum *lib. respons. ad Thom. de Bonon.* Ioannem Picum Mirandulanum *lib. de hom. dignit.* Ex Poëtis allegat Virgilium *ecloga 6.* memorantem mala Hesperidum, quem locum VVillicchius *ibi, in posterioribus scholiis*, de Alchymia accipit. Et adiungendus est locus sexti *Aeneidos* de ramo aureo. Magnam item partem figmentorum Poëticorum, Chymiam spectasse docet. Annectit denique idem Vallensis, longum syllabum Scriptorum, qui de Alchymia Arabicè, Græcè, & Latinè scripserunt. Hinc ille Autor satis superque firmatam putat Alchymicæ veritatem, ex quo apertè sequitur, libros de ea conscriptos, nequaquam patere confixioni.

Resolutio; Chymica quoad Chryſopæiam,
mera inertia.

388. Nihilominus Chymica, prout Chryſopæiam ſpectans, qualem hætenus tradiderunt, qui in eam incubuere ſpagyrici innumeri, & veteres, & recentiores, mera inertia eſt, vt dixit Gregorius *quaſt. 5. prologi artic. 2.* ad quamdam Aureoli confirmationem; id eſt, non habet rationem veræ artis, certis principiis nixæ, ſed aut eſt mera deceptio, aut ſi quid reuera aliquando efficit, fortuitò tantùm, & caſu efficit. Quod ſenſiſſe puto, qui Chymicam, & Chymicos libros, ſimpliciter improbant: cuiuſmodi eſt S. Thomas *in 2. d. 7. quaſt. 3. artic. 1. ad 3. & quaſt. 6. de potentia artic. 1. ad 18.* vt latè eum expendit Tabiena v. *Alchymia 2.* (refragante tamen Sylueſtro v. *Alchymia 3.*) Adhæſerunt ei S. Doctoris iudicio, Ægidius *quodlibeto 3. quaſt. 8.* Palac. *in 2. diſt. 7.* Agricola *lib. 5. de foſſil.* Buccaffer. *4. meteor. comment. 43.* Scalig. *exerc. 106. & 327.* Comitulus *3. reſponſ. quaſt. 33.* Pineda *4. de Salom. cap. 21.* Val. *2. 2. d. 6. quaſt. 13.* Pererius *8. Phyſic. cap. 1. quaſt. 7.* Quin etiam Cantiprat. *lib. 2. apum. cap. 21. num. 2.* relata narratione de reperto Romæ vaſe marmoreo aqua quadam repleto, quàm ex ſanguine, & carnibus Baſilici in modum aquæ roſacæ æſtuante cucumella expreſſam; caſu cùm effunderetur æri affuſam, pulcherrima auri ſpecie metallum illud imbuiffe dicebant; ſubiungit, aurum Chymicum, inde exiſtens, ſpecie tenus aurum eſſe, nec niſi adulterinum; ideòque Deum paſſum non eſſe, vt vir bonus marmorei illius vaſis inuentor, aquæ illius uſu inſiceretur; cùm primùm enim apparuit, effuſa eſt tanquam aqua communis, & inutilis. Sic ille Chymicam ſophiſticam cenſens, & indignam factu. Eſtque communis prudentium ſenſus, vt proinde meritò Genebrardus *in Pſalmum 11.* exhibilet Melanchtonem, qui huic vaniſſimæ vanitati præſidium conciliare tentauit ab illis verbis Pſaltis, *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum;* quaſi argentum igne excoquere, & ſcoriis, ac fæcibus abiectis expurgare, idem ſit, quod Alchymiam facere.

Nec ſapientius Roberus Vallenſis *ſuprà* adductus, huic trahit medicinam de terra creatam, iuxta Siracidem, & puluerem vnde fit aurum, qui paruus præ terra vulgari, è qua ſinguntur vaſa; ac virgas auto commutatas à Sancto Ioanne Euangelifta, vt eſt in *gertiſ Abdia lib. 5.* Priora illa ineptiſſimè trahuntur ad Alchymiam. Hoc verò poſtremum, ſi re ipſa contigiſſet, miraculo, non Alchymia eſſet adſcribendum. Itaque Alchymia caret diuino, & Sanctorum ſuffragio. Nec ſuffragium humanum quod præterea conglobabatur, re verè eam confirmat, prout eſt in uſu recepto, ſed ab omnibus verè ſapientibus exploditur, quorum longum ſyllabum iam dedi.

389. Tot ergo, & aliorum, quos prædicti referunt, ſapientiffimorum hominum iudicio, Chymica diſciplina, qualem à tanto tempore, à tam multis, multo ſtudio tradi videmus, eſt mera inanitas; nec hætenus niſi ad marſupiorum euacuationem profeciſſe deprehenditur, vt eleganter proſequitur Petrarca *lib. de remed. cap. 111.* & exemplis comprobatur apud Cardanum 10

de varietat. cap. 51. & apud Maiolum tom. 2. colloq. 5. Et vt aliquid quandoque casu potius, quàm arte efficeret in auri confectione, tamen vsus eius metalli, illicitus est, cum in medicina, tum in contractibus, tum in monetæ fabricatione, vt Petrus à Navarra lib. 3. de restit. cap. 2. à num. 66. rectè statuit, & Alchymista aurum suum, vt verum venditans, est infamis, ac indignus, qui testis munere fungatur, vt probat Petrus de Monchada in additionibus ad Crozum parte 4. de restit. num. 197.

Libri Chymici de Chrysopeia, quatenus configendi.

Hæc cum ita se habeant, omninò videtur affirmandum, libros Chymicos quatenus ad eam quam dixi metallorum confectionem porriguntur, configendos iure esse, vt inhibeantur graua damna, & fortunarum, & salutis animæ, quibus obnoxij passim sunt, qui libros huiusmodi peruolunt, semper discunt, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes, vt ludit S. Antoninus 3. p. tit. 8. cap. 4. initio. Multipliciter eisdem inuisit, & confixit, Raymundus Lullus locis signatis à Vadingho annali 3. anno 1315. num. 13. & 14. Suffragantur planè, qui curiosos illos libros, quos tanto numero, & pretio incensos proditur Actor. 19. interpretantur libros Chymicos, vt Mariana ibi, adducens, quod à Diocletiano in Ægypto factum prodit Suidas v. Diocletianus, & Oros. lib. 5. cap. 16. ac Paulus Diaconus in Diocletiani vita. Quamquam Diocletianus librorum Chymicorum vim ingentem flammis immisit, non tam quòd nocere lectoribus posse crederet, quàm ne prodesset; veritus Ægyptios ea lectione peruenturos ad auri veri confectionem, quæ genti ad seditiones pronissimæ, ac factiosissimæ, fieret rebellandi illecebra, quum toties exhausta ægrè quiesceret.

Cæterum fuerunt sanè Ægyptij Chymicæ addicti, & eius primi inuentores, quod scribit Langius lib. 1. epistol. medic. in 53. At fabulosum est, quod addit, Pythagoram, ac Platonem ad eos adisse, vt hanc artem addiscerent. Fabulosius item, quod subdit, Hebræos Ægypto egressuros, aurea, & argentea vasa subripuisse dictos, quòd magnas opes arte Chymica comparassent, degentes in Ægypto. Pauci denique admittent, quod ait, figmentum pictorum de aureo vellere, ad libros Chymicos, exportatos ab Iasone, esse referendum: & δέρας quod Iason sustulit, non fuisse vellus qualecumque, sed librum, vt olim vsu receptum erat δέρας, idest, pellibus compactum, quo ars conficiendi auri conscripta habebatur. Ex nonnullis tamen aliis, eam velleris aurei interpretationem confirmat Hadrianus Iunius lib. 5. animaduersorum cap. 12. & Bisciola tom. 1. subsec. lib. 18. cap. 1. qui addit, Ioannem quoque Picum, & Liliū Giraldu, mala aurea Hesperidum ad Chymicam disciplinam rerulisse. Non annuet certè Fallopius in opere de re metallica, qui Chymicam artem non ante Mahumetanam sectam, docet exortam, sed à quodam Mahometis ex filia nepote primùm excogitatam, venerandis profectò natalibus miseræ disciplinæ.

391. Hæc dixerim de librorum Chymicorum confixione, iure, (vt sic dicam,) factibili. Nam hætenus quidem, nullos libros Chymicos iure positio communi, esse veritæ lectionis, etiam post Extrauag. *Spondem*, Ioannis XXII. contra Alchymistas, rectè censuit Deltio *suprà quest. 4. conclus. 1.* quamuis iure naturæ aliter fortè statuendum esset, ne lectio huiusmodi librorum, (vti affolet,) lectores adedò capiat, vt exhauriat, coniciatque in morale fortunarum periculum, vnde innumera postea peccata progerminant. Quo ex capite, Chymicum studium, atque adedò libros, quoad priuatos, damnant Sanchez 2. *in Decalog. cap. 40. num. 51.* Penna 3. *part. directorij Inquisit. scholio 32.* & latè à Grafis p. 1. *decis. lib. 1. cap. 28. num. 27.* negans Chymicum pertinacem, esse sacramentaliter absoluendum. Ex quo sequitur, homini sic affecto, lectione Chymicorum librorum, quibus voluntas eius operis gliscat, obfirmereturque, iure naturæ interdici. Suppeteretque aliud caput ad simile interdictum, si contingeret, librum Chymicum desinere in Astrologiam illicitam, aut Necromantiam, quod frequens esse Chymistis, affirmat Cardinalis Vigerius *in decachordo, chorda 10. cap. 5.* Vide etiam Scaligerum *Exerc. 127.*

EROTEMA XVII.

Libri de argumentis inanibus, an damnandi.

192. **R**Efero in hanc seriem, libros de inutilibus argumentis conscriptos, quales sunt præter ceteros, quibus laudantur quædam illaudabilia, de quibus nos alibi cum de studiofitate, præter alia, de quibus Seneca *de breuitate vite, cap. 13.* & non pauca, quæ in eam rem addensæt Isocrates *in Helena encomio, initio.* Huiusmodi argumenta, Agellius *lib. 17. cap. 12. infames materias* vocat, & *inopinabiles.* Sic Phauorinus quartanam laudauit, & Therfitem Homericum. Podagram, & surditatem, adolescens apud Philostratum. Psainas vrticam, vt est apud Plinium *lib. 22. cap. 17.* Chrysippus brassicam, apud eundem *lib. 16. cap. 19.* Lucianus muscam, Psellus, & Calcagninus, pulicem; Isocrates Busiridem, Synesius caluitium, Erasmus Moriam, siue stultitiam, Picus Mirandula barbariem, Dusa, vmbra, Agrippa, Alinum, Turnerus ebrietatem; stercus aliqui apud Diuum Augustinum *lib. de vera Relig. cap. 42.* Hæc & alia huiusmodi *ματαιότητις* argumenta, (sic enim appellat Fabius *lib. 2. cap. 21.*) addensantur à Lælio Bisciola *tom. 2. horarum subsec. lib. 16. cap. 7.* nam etiam lectas à se opellas memorat de laudibus pestis, scabiei, pediculi, cimicis, & (quod æquè fatuum, ac impium est,) excommunicationis. Multa talia opera addensantem Leonem Allatum *lib. de Psellis pag. 75.* his pridem annotatis deprehendi. Gaspar item Dornauus, Theatrum suum iocosarium, aggestis huiusmodi lucubrationibus confecit.

Hos

Hes libros, si aliud non allegetur quàm argumenti inanitas, hinc ablego, quod, ut supra aduertit, alia hic dispendia attendamus, quàm temporis: & possit in huiusmodi lucubrationibus plurimum quandoque prodi ingenij. Quid enim ingeniosus Synesiana celebratione caluitij? Notauit hunc talium scriptio- num fructum, Gellius *notato loco*, ex Phauorini sententia. [Infames, (inquit,) materias, siue quis matuit dicere inopinabiles, quas Græci ἀδύζως καὶ τρώως ὑπεθέσκεις appellant, & veteres docti sunt: non sophistæ solum, sed Philosophi quoque, & noster Phauorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis vsu difficultatibus, sicuti cum Therstræ laudes quæsuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida sanè multa, & non facilia inuentu in utramque causam dixit.]

393.

Absolutè tamen loquendo, inane est huiusmodi laborem subire, & in homine aliis distento curis, ratione muneris, aut gradus, labor ille posset non vacare labe. Quò pertinet disputatio, quam instituit Hernæus *quodlib. 2. q. 16.* an viro Theologo, mortale sit hære in quæstionibus curiosis. Admissa enim honestate ventilationis quæstionum curiosarum, ad laxandum, vel iucundè exercendum animum, sicut potest honestum esse, & labe vacans ludere, dimissis ad tempus negotiis seriis; subiungit, posse tamen esse mortale peccatum in studio talium quæstionum; utique nimio, si inde dispendium animarum exoritur; quatenus qui nugis illis insistit, posset utiliter nauare operam depulsi errorum alicubi fortè vigenium, in euentu, in quo charitas, aut studium fidei, iniiciat necessitatem depellendi errores illos. Non ista frustrà iactari ab Heruæo, sed experimento firmatum esse tricas inutiles Scholasticorum, inutilibus curiositatibus, imò meris nugacitatibus plus iusto insistentium, & languentium circa pugnas verborum, nocuisse supra modum Ecclesiæ Dei, seculo superiore, eum Lutherana caligo operuit populos, quæstus iam pridem est Melchior Canus *lib. 9. de locis cap. 1.* agens de Theologis arundines longas argumentorum, & gerrarum Sophisticarum proferentibus, cum deberent tela non imbellia vibrare.

394.

S E R I E S I V.

Libri nec in se mali, nec nocui.

Actum hætenus de libris & in se malis, & noxiis, ideòque confingendis. Item de libris in se malis, sed non noxiis, ideòque sine cuiusquam periculo, immunibus à confixione. Nunc agendum sequitur de libris in se malis, imò bonis; itémquè non noxiis, sintne eorum aliqui confingendi. Hoc proponens, videbor ad rem superuacaneam aggredi; confixio enim, damnum à libro imminens spectat, eiusque vitium supponit. Vbi ergo vitium non interuenit, & damni periculum abest, frustrà, imò cum iniuria, videtur præbendus confixioni locus. Meritò tamen id à nobis agitari, sequentia monstrabunt.

395.

EROTEMA XVIII.

*An libri quidam idcirco configendi, quod eorum
argumentum deinceps premi, nec ulterius
agitari placeat.*

DE hac re egeram plenè hoc loco, discussis latè & accuratè rationibus, quibus constaret, eam praxim premendi quasdam materias, prætextu duntaxat pacis conseruandæ, non videri admodum commodam Ecclesiæ, neque esse consentaneam vsui maiorum. Nonnullæ quidem sunt quæstiones, quarum agitatio inducere posset dissidia, atque tumultus in populis, ac proinde quas premere præster; (quidam namque errores nequaquam tam latè se potuissent effundere, nisi contentione creuissent, vt dixit Seuerus Sulpitius *dial. 1.* agens de Origenis dogmatibus, & libris.) Ex altera tamen parte, periculum imminere videtur, ne inhibita plurimarum materiarum discussione ac vulgatione, oclusas breui videamus Theologiæ scholasticæ concludium fores; quandoquidem à paucis annis tam multarum quæstionum Theologicarum, & propè omnium, in quas incurrere concertationem aliquam contingit, discussione, saltem, quæ libris editis euulgetur, est interdictum. Inferbuit de summo nitore, ac tersissima puritate Conceptionis Beatæ Mariæ, de eluctabilitate efficacium gratiæ auxiliorum, de indirecta summi Pontificis potestate in temporalia, de hierarchiæ finibus, de necessitate & materia proxima Confirmationis, aliisque hypermisticæ Theologiæ capitibus contentio, quam non more maiorum, Pontificia, aut conciliaris definitio diremit; sed indictum iustitium, obstructo ore, & confractis calamis, verita eius agitatione suppressit, ac silentij sipatio obduxit. Standum esse iussis maiorum, nemo in dubium reuocat sanus. Suggestere tamen debita cum humilitate maioribus, quid incommodi prohibitiones illæ inferre queant, nemo iure reprehendat, cum Moyses spiritu Dei plenus, Ethnici hominis suggestionem non sit auersatus. Hoc itaque est, quod hoc loco præstiteram. Postea tamen, cum ante quinquennium mihi Româ in Gallias regredienti, summus Pontifex imperasset, vt rationes quas ad laxandam prohibitionem à me conquisitas & discussas dixeram, Romam examinandas transmitterem, auulsam ab hoc opere rationum illarum tractationem, retuli in peculiarem dissertationem, cui hunc præfixi titulum, *Theologia supplex, instructa libello, pro libera quæstionum scholasticarum inter Doctores discussione, cum charitate atque modestia.* Hæc causa est, cur disputatio de re proposita, hier hoc loco, nec ad Erotema præfixum, detur responsio.

EROTEMA XIX.

An libri, nullo, vel gratis conficto Autoris nomine editi, sint configendi.

VIdeti potest perinde esse, suppresso prorsus parentis nomine librum edere; ac adhibito quidem nomine aliquo, sed e mentito. Et sunt sanè duo illa valdè affinia. Nihilominus hoc secundum, præter nominis suppressionem, facum continet, qui nisi interpolatio sit modica, & quam omnes non lusciosi facile deprehendant, vt cum *Theodorus* pro *Dorotheo*, *Philothens* pro *Theophilo*, *Alcunus* pro *Caluino* ponitur; quibusdam, ac nominatim Maldero, opusculo *de restrictionibus*, non videtur abesse à mendacio, quod liquet prorsus exulare, cum nomen omninò reticetur. Itaque est aliquod inter duo illa discrimen; sed quod in re præsentis, nullum esse videri iure potest. Nam qui nomen e mentitur, verè premit nomen suum. Meritò igitur duo hæc coniungimus.

396.

Librorum anepigraphorum, vel pseudepigraphorum, iusta damnatio.

Synodus Tridentina *sess. 4. in decreto de usu, & editione sacrorum librorum*, vetat quosvis libros de rebus sacris, sine nomine Autoris imprimere, vel imprimi facere, illòsve in futurum vendere, aut apud se retinere, nisi primùm examinati, probatque fuerint ab Ordinario, accesseritque etiam Superiorum facultas, si autores fuerint Regulares. In euulgatores item, codicum illorum manu duntaxat exaratorum, eandem stringit securim censuræ, si librorum discussionem, & approbationem prædictam non adhibuerint priùs quam euulgentur. Multa transgressoribus constituitur, cum anathematis, tum pecuniaria: quam priùs Concil. Lateran. sub Leone X. *sess. 50.* iis constituerat Typographis, qui librum idonea approbatione non communitum fecissent publici iuris. Et quamquam amissio librorum sic editorum, & publica eorum combustio, quam Concilium Lateranense inflixerat, librum non approbatum edentibus, non intorqueatur à Tridentino, in eos, qui absque nomine autoris excudunt libros de rebus sacris: tamen sufficienter libros configit, & autores damnat, cum libros eiusmodi distrahi, aut retineri vetat. Cæterùm hoc Concilij interdictum, quod ad libros de rebus sacris arctabatur, instructio sub Pio IV. edita *tit. de impressione librorum*, §. 1. ad omnes planè libros extendit. [Nullus liber, (inquit,) in posterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, & patriam præferat autoris.] Subesse tamen aliquando posse iustam causam reticendi nominis, iudicio Præsidentum probandam, ibidem subditur. Sed hoc rarum admodum, & infrequens est. Vt plurimùm autem, ac ferè semper exprimendum est autoris nomen, vel quod perinde forè statuit Io. Azorius *p. 1. lib. 18. c. 17. q. 3.* nomen certi Collegij, aut Cœnobij, vel Vniuersitatis.

Rationes

397.

Rationes huius edicti, & cur meritò configantur libri incerto parente prodeuntes, non sunt obscuræ: sed illa primaria est, quod facilius ea ratione propinetur incautis, venenum, à quo cauissent, si adhibito legitimo titulo, facus factus non fuisset. Eaque ex causa, iam olim in Ecclesia, libri absque autoris nomine fuere suspecti, vt docent illa Tertulliani *lib. 4. contra Marcio. c. 2.* [Et possem iam hîc gradum figere, non agnoscendum contendens opus, quod non erigat frontem, quod nullam constantiam præferat, nullam fidem repromittat de plenitudine tituli, & professione debita autoris.] Nimirum iam ea ætate locum habebat corruptela libros absque autoris nomine, vel appictò falso autore euulgandi, quod fuisse Caluino, & posteris solemniissimum, exemplis omninò multis, demonstrat Feuardentius ad inscriptionem Epistolæ Catholicæ S. Iacobi. Idque cordatioribus plerisque sectariis improbarum docet.

Addenda est ratio, ex debito auctoribus laborum præmio, & honore seruando. Sanè *titulos* librorum idcirco dictos, quòd ob appositum autoris nomen, famam eius tuerentur, scripsit Alciatus *ad tit. ff. de rebus creditis. si certum petatur.* Et quamquam à comptis potiùs librorum capitibus ad modum ornamentorum capitibus Flaminicarum, nomen *tituli* mauult deriuari Magius *lib. 1. miscell. c. 14.* Tamen Alciato suffragatus videtur Varro *lib. 6. de ling. lat.* Accedit non contemnenda ratio ex impedienda permistione librorum. Cautum enim præterea ea ratione est, ne spuria soboles in alienam quandoque familiam, magna cum confusione, & lectorum dispendio irrepant. Quid enim optandum magis, quàm vt grauium Scriptorum panes siliginei, (vt sic dicam cum Sancto Gregorio, humillimè de suis, præ Sancti Augustini scriptis loquente,) admisto surfure minorum operum non contaminentur? Dolemus id non rarò, cum SS. Augustini, Hieronymi, Bernardi, aliorumque lucubrationibus infartas, alias vix legi dignas, certè tantorum virorum legitimis scriptionibus longè impares, deprehendimus. At cur irreperint in alienum nomen spurij partus, non postrema ratio fuit, quod sine autorum nomine prodissent. Succurrit animo, quod de Gulielmo Couentriensi in tabulis Britannicorum Scriptorum tradit Pitsæus, in more illi fuisse, libros fundere sine patre, sine matre, sine genealogia. Vnde manauit error, quo nonnullæ eius scriptiones aliis fortassè quibusdam, vna Sancto Anselmo est adscripta, nempe *Elucidarium*; quam fœdam hallucinationem nuper deteximus. Tantum sanè à legitimis Anselmi fœtibus distat ea lucubratio, quantum propè ab homine simia.

398.

Quare vt rationes cæteræ deessent, ingenti rei literariæ bono consultum est, ea propriij autorum nominis adhibendi indictione, quæ ne supponantur viris magnis geræ scriptionum, confert permultum. Idque spectasse præter cætera, qui operibus quæ edebant, nomina sua inscribebant, docet in hunc modum Autor libri *de oper. Christi Card. in prologo ferè initio.* [Sic & Philosophi, & Doctores antiqui, tractatibus suis nomina prætexuere, breui titulo grandis materiæ latitudinem prælibantes, & propriæ gloriæ, præposito nomine suo prouidentes, vt integritatem operis, & laboris auctoris, tam styli, quàm personæ in posterum auctoritas conseruaret, & facile scripturæ subtilitas indicaret, si aliqua manus inuida elegantia tractatum eliminatorum, pannum rudem insueret: vel nugis suis, quasi sua essent, quæ alius laudabiliter dictasset, furtiua translatione infereret.]

Audi etiam Claudianum Mamertum *lib. 1. de statu Animæ cap. 2.* [Primum quærere cordi est, quidnam rationis extiterit, vt tantas initurus causas de tamque sublimibus loquuturus sciri vitauerit. Si benè conscius disputas, cur nomen occultas? Si agnosci metuis, cur opus prodis? nec dicam, cur ita conscribis? An maiorum super hoc forsitan exempla sectaris? Sed video Prophetas, Euangelistas, Apostolos, post etiam authenticorum plurimos tractatores, sua propriis voluminibus nomina prænotasse: alios etiam operum suorum in propriis vocabulis inchoasse principia, vt est illud, *Petrus Apostolus Christi*; & Paulus, nec non alij, atque alij fundatores Ecclesiæ, atque eruditores. Videlicet præcauenda fore nonerant Apocryphorum vana, vel noxia. Sed nec sic quidem fallacium temerarium vitari figmenta potuerunt. Hinc est, quòd pleraque Pauli, multorumque Sanctorum vocabulis prænotata, sanitas fidei nostræ Catholicæ non recipit, quia non lenocinio nominis, operis meritum pensat, sed autorem sibi, styli veritate conciliat. Enimuerò illud, quod ista pagina propalatur, eiusdemque autor occultatur, euidens facit iudicium, eundem scilicet, à quo sit composita, fuisse damnatum. Nemo enim studet occultari, nisi qui formidat agnosci. Ego tamen satis mirari nequeo, cur in eodem vitandæ noxæ non fuerit stadium, in quo supprimendi nominis potuit esse iudicium.]

Non omitto Petrum Pictauiensem, qui epistola ad Petrum Cluniacensem, excusans, quòd nomen suum breui lucubrationi præfixisset, ait in primis se id fecisse iussam ab ipso Petro Cluniacensi, Superiore suo. Deinde [quòd sciret, multos probatæ Religionis, & humilitatis viros, hoc idem de quibuslibet scriptis suis olim studiosè fecisse. [Quos certè magis, (inquit,) in hoc quantulo-
cunque opusculo nostro imitari affecto, quàm quosdam nostri temporis scriptores, qui nescio qua vel cautela, vel imperitia, vbique nomina sua supprimunt, incurrentes apocryphorum scriptorum vecordiam, qui siue de falsitate, siue de hæresi, quibus, (vt fertur,) sua omnia fermentabant, redargui fugientes, nusquam propria vocabula prætulerunt. Non ergo me hîc aliquis ante tempus iudicare festinet, sed Deo, & conscientiæ meæ, me dimittat, & ipse, si voluerit, Ouidium sine titulo scribat.]

*Quid in contrarium ex usu Scriptorum Canonicorum,
& SS. Patrum, opponi possit.*

Video opponi in contrarium posse, vsum cui ægrè inuratur nota. Bona quippè pars librorum veteris Testamenti, non præfixo auctoris nomine, incertum est à quo sit conscripta. Nominatimque plerique Psalmi, anonymis parentibus sunt editi. In nouo item Testamento, Apostolus ad Hebræos scribens, nomen suum non præfixit ei scriptioni; improbant enim graues Auctores meritissimò, quòd aliqui præfixum ibi quoque Pauli nomen, vt semper alibi, existimarunt: ab Interprete autem dimissum esse, siue quòd manco exemplari vteretur, siue per humanam incogitantiam. Quæ interpretem vulgatum criminandi audacia, eo securiùs est repellenda, quòd ea taciti auctoris causa, nulli veterum in mentem venit; cum tamen tam multi causam pressi in ea epistola auctoris, scrutati sint quàm diligenter. Sanctus certè Chrysostomus in fronte

epistola ad Romanos disertè supponit, quod dixi, & à SS. Matthæo, Marco, Ioanne, Luca, pressum nomen suum affirmat: tamen cogitandum relinquit, cur Propheta, & Salomon nomina sua præposuerint scriptioibus suis.

401.

Ad hæc Autor antiquus, cuius insignis liber de operibus Christi cardinalibus inter S. Cypriani opera adscriptus legitur, non modò nomen suum reticuit, prudens ac volens, sed etiam pro eo vsu pugnauit. Adscribo partem verantissimæ orationis. [Sic in capite libri sui quisque auctorem se posuit, vt & stylus auctori, & stylo auctor famularetur, & auctoritate altrinseca, communis gloria muniretur. Hoc virorum illustrium præclara meruerunt ingenia, & per hæc viuax eorum fama, & gloria indelebilis perseuerat. Nos verò, qui vix intelligimus quæ ab eis dicta sunt, sensu, & eloquentia omninò eis impares, si quid aliquando scribimus, indignum titulo iudicamus, ne forè nobilis materia, cuius explanationi studium adhibemus, decoloratam se potius, quàm ornatam nostra præsumptione queratur.]

Non est quidem hic autor, Cyprianus; id enim D. Augustinum non lauisset, adeò sollicitum pro liberando S. Cypriano ab errore de callo hæreticorum Baptismo; qua labe aliquando sorduerat: & abstergi nullo negotio potuisset ex hoc opere, *initio sermonis de Baptismo Christi, & serm. de Pass. Dom. sub finem*; quibus locis, error ille Sancti Cypriani, disertè, & citra ambages, fortiterque conuellitur. Quamuis igitur non sit hic auctor S. Cyprianus, est tamen auctor grauissimus, & lectu dignissimus, cum facundiam, qua valet plurimum, Christianæ pietatis sapore exquisitè condiuerit; nomen autem suum, & suppressit, & supptimi debuisse, conatus est demonstrare.

402.

In eadem naui est Saluianus, qui tamen egregio operi, quod ad Ecclesiam Catholicam inscribebat, appinxit nomen *Timothei* appellatiuè acceptum, quod magno diuini honoris æstu flagrate se profiteatur in eo opere; tamen agnosci de nomine noluit. At non secus facere, qui extraneam appellationem præfigit operi, quam si nullam adhiberet, præmissimus. Porò non modò consultò nomen suum pressit in ea scriptioe Saluianus, sed pro eo quoque silentio postea pugnauit, scribens ad Salonium Episcopum, suam aliquando discipulum; sic enim habet ferè initio epistolæ eidem operi præfigi solitæ. [Sed requirit forsitan aliquis, quis ille auctor sit, si Apostolus non est, & utrùm suum libellis ipsis, an alienum nomen inscripserit. Verum est, potest hoc quidem quæri, & rectè quæritur, si inquisitio valet ad aliquem fructum peruenire: ceterum si infructuosa est, quid necesse est vt labore curiositas, cum profectum curiositatis non sit habitura cognitio? In omni enim volumine, profectus magis quæritur lectionis, quàm nomen auctoris; & ideo si profectus est in lectione, & habet quisquis ille est, quod potest instruere lecturos quid ei cum vocabulo, quod iuuare non potest curiosos? Ita vt dignissimè huic inquisitori Angelicum illud respondeatur. Patriam quæris, an mercenarium? Cum enim nullus profectus sit in nomine, qui profectum scriptis inuenit, superfluè nomen scriptoris inquirat.]

Rursus vberius sub epistolæ finem, in pleniore tractatione secundi quæsitur, cur scilicet suppressam esset autoris nomen, sic disserit. [Nunc illud dicimus, quod secundum est; scilicet cur in titulo libellorum non sit nomen autoris. Cuius rei licet vna sit causa maxima, multæ tamen, (vt reor,) esse potuerunt;

æ primùm illa veniens à mandato Dei, quo præcipimur vitare omnibus modis terrestris gloriæ vanitatem; ne dum humanæ laudis aurulam quarimus, præmium cæleste perdamus. Ex quo etiam illud est, quod & orari Deus, & donari occultè iubens, vult nos fructum boni operis commendare secreto, quia nulla sit maior fidei deuotio, quàm quæ conscientiam vitat hominum, Deo teste contenta; *nesciat enim* (inquit Saluator,) *manus sinistra quid faciat dextra tua,* & *Pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi;* & idè scriptori illi ad subtrahendum ei titulo nomen suum, atque celandum, sufficere hæc tantummodò causa potuit, vt quod in honorem Domini sui fecerat, diuinæ tantùm scientiæ relèruaret, & res commendabilior Deo fieret, quæ famam publicam deuitasset. Sed tamen quod confitendum fuit, præcipuum illud fuit, quia scriptor ille, vt legimus, humilis est in oculis suis, ac vilis sibi exiguum se penitus, atque vltimum putans, & hoc, quod maius est, mira fide, non officio humilitatis assumptæ, sed iudicij simplicis veritate; vnde est, quod iure se etiam ab aliis habendum putans, qualis à semetipso, rectè libellis suis alienum nomen inferuit; scilicet ne authoritatem salubribus scriptis personæ suæ paruitas derogaret. Omnia enim admodum dicta tanti existimantur, quantus est ille, qui dixit: siquidem tam imbecilla sunt iudicia huius temporis, ac penè tam nulla, vt hi qui legunt, non tam considerent quid legant, quàm cuius legant; nec tam dictionis vim, atque virtutem, quàm dictatoris cogitent dignitatem: idcirco igitur scriptor ille, abscondi, & latitare omnibus modis voluit, ne scripta, quæ in se habent plurimum salubritatis, minora forsitan fierent per nomen Autoris. Habet itaque quisquis ille est, qui requirit cur alienum nomen assumptum sit.]

Quod factum à Saluiano videmus, æquè ab aliis Patribus vsurpatum est. 403.
Nam Vincentius Lyrinensis, aureum commonitorium edidit nomine *Peregrini*, vt Autor est Gennadius in *Vincentio*, & ex fronte quoque Commonitorij discimus. Sulpitius *epistola ad Desiderium*, præfixa libro de vita Sancti Martini, rogat vt is liber suppresso autoris nomine edatur. [Quòd, (inquit,) & fidei valeat, titulum frontis rade, vt muta sit pagina; & quod sufficit loquatur materia, non loquatur Autorem.] Raymundus Iordani, sub *Idiota* obscurissimo nomine hætenus latuit. Richardus à Sancto Laurentio, *prologo secundo* in opus suum de Beata Maria, profitetur, se consultò nomem suum reticuisse. Et inde factum est, vt illud opus nomine *Marialis*, *Alberti Magni*, diu sit vulgatum. Gulielmus Conuentriensis Carmelita, referente *Pisæo*, benè multos libros edidit suppresso suo nomine. Idem factum à Thoma Moro, liquet ex Stapletono in *Mori vita cap. 6.* Homerum à presso vbique suo nomine celebrat Dio Chrysoft. *orat. 36.*

Quid quòd nonnulli Patres, opera sua vulgarunt nomine anteriorum Patrum grauißimorum, quod multo plus est, quàm vel nomen reticere, vel nomen nulli proprium apponere? Sic vt nonnulla exempla superiùs diffusè expensa, hïc compendio representem, Sanctus Anastasius Sinaita, *cap. 10. ιδρυξ pag. 193.* Tomum dogmaticum de Incarnatione à se conscriptum sub nomine S. Flauiani, vltiò fatetur. Item S. Vigilus *lib. 5. contra Eutychem, non longè à principio*, ait, se librum nomine Sancti Athanasij edidisse contra Arrium, Sabellium,

236 *Quid de libris Autoris anonymi, vel eментiti.*

Sabellium, & Photinum, qui inter D. Athanasij opera sub nomine *disputationis Laodiceae habitae*, perseverat. Inter D. Augustini opera circumferuntur sermones *ad fratres in Eremo*, quos eментito tanti Patris nomine ab alio editos esse, videtur debere esse extra dubium: non tamen damnantur illi sermones; imò in Concilio Aquisgranensi sub Ludouico Pio, allegantur cum laude. Non pauci nomen Flauij Dextri, appictum gratis ei Chronico, quod nuper eius nomine prodiit, censuerunt. Liber tamen ille liberè teritur omnium manibus. Primus liber, qui à Societate I E S V prodiit, (nempè Canisij Catechismus,) primùm prodiit absque Authoris nomine, vt scribit Raderus in *Canisio lib. 5. cap. 6.* Similium exemplorum nullibi est parcitas, & in tractatione de multiplici suppositione librorum, concessimus pleraque. Videbimur ergo seuerius agere, si libros anepigraphos, vel pseudepigraphos, eo nomine configendos putemus, quod autoris nomine careant, vel confictum præferant.

Elisa, quæ ex scripturis anepigraphis præferebantur.

405. His argumentis planè euincitur, causas subesse posse, cur interdum autoris suppressio, libro sit innoxia: id quod etiam in regulis Pij IV. iussu editis, statui vidimus, & habemus exemplum librorum sacrorum plurimorum, quibus ex iusta causa non est adscriptum nomen Authoris. v. g. Moses Genesi nomen suum non præfixit, vt constaret opus illud Dei esse, tanquam Autoris; Mosem verò scribam duntaxat fuisse, vt ratiocinatur Anastasius *lib. 2. in Hexaëm. sub finem.* Et idem est de aliis libris absque Authoris nomine editis, in sacrum Canonem relatis. Eadem ratio habere locum potest circa authores Psalmorum, qui carent authoris nomine; significare enim voluit eo de autoribus silentio, Spiritus sanctus, se esse autorem sacrarum scriptionum. Id quod etiam aliquando in actu signato exprimit; siue dicendo librum sacrum esse non Matthæi, vel Lucae, sed secundum Matthæum, & Lucam; siue dicendo librum esse conscriptum inspirante Deo: vt cum in plerisque Psalmis habetur, *Psalmus ipsi David*; id est, diuinitus inspiratus, atque concreditus, vt obseruat Genebr. Quam etiam ob causam, vt notat S. Gregor. *hom. 2. in Ezech.* ad illud, *Et vidi, & ecce ventus*, voluit Spiritus sanctus, vt scriptor Sacer interdum de se ipso, vt de tertia persona, & extranea loqueretur; ad indicandum germanum libri sacri autorem, esse Spiritum ipsum sanctum, non autem Canonicum Scriptorem. Et quamquam neque Scriptor sacer semper loquatur in tertia persona, neque semper reticeat nomen suum, tamen benè prouisum est aliquando ita accidere, vt is quem proposui, effectus bonus obtineretur: quamquam, quod attinet ad Psalmos, quorum autor est anonymus, S. Hilarius in *Prologo Psalmorum*, arbitratur eos esse autoris, cuius nomen proximè præcessit in antecedente quopiam Psalmo: sed quia reclamant non pauci, nec vacat id excutere, retineamus sanè rationem propositam.

406. Apostolus aliam ob causam, nimirum, quòd se Iudæis exosum sciret, & tanquam Mosaicae legis infestum hostem haberi, acturus cum eis, prudenter subtrahit nomen suum, ne odio scriptoris, à scriptione abhorrerent, & doctrinae subsidium

subsidium quod illis porrigebat, nauseantibus & fastidientibus non prodesset. Quod est Clementis Alexandrini apud Eusebium 6. *histor. cap. 18.* S. Hieronymi *lib. de Scripturis, in Paulo*, Sancti Augustini *in expositione inchoata epistola ad Rom.* aliorumque de suppresso in ea epistola Pauli nomine iudicium, sanè verisimile. Ego illud exprimo verbis Chrylostomi *tom. 5. Græc. homil. 61.* [Cum ad alios quidem omnes scribit, nomen suum epistolarum exordio præfigit: ad Hebræos autem mittens literas, nihil tale fecit, sed simpliciter non exprimens quis esset, vel ad quos scriberet, ut mos illius erat, ita demùm incepit, *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus nostris.* Et verò Pauli sapientiæ hoc fuit. Ne enim in consortium odij venirent, tanquam larua quadam, nominis suppressione se ipsum occultans, ita clam cohortationis ipsis adhibet medicinam. Cum enim odio prosequimur quempiam, quamvis aliquid rectum dicat, non propenso animo, neque cum voluptate, quæ ab eo dicuntur, excipimus. Quod ipsum ne tum quoque accideret, suum nomen ex epistola sustulit, ut nullum epistolæ obiiceretur impedimentum, quominus posset audiri. Neque enim Iudæi tantum qui erant increduli, sed & illi ipsi, qui crediderant, oderant illum & auersabantur.]

Nec malè addunt aliqui recentiores, cum se Saulus iam Paulus, Saulum dicere noller, ne resumpto Iudaico, & abiecto Romano nomine, apud Christianos ex Ethnicismo conuersos quasi Iudaizans, & ad vomirum canis more reuersus malè audiret: nec expedire etiam censeret, ut se Paulum apud Hebræos diceret, quòd ea nominis mutatio ingesta, calcata, (ut tulerat calumnia,) legis Mosaicæ memoriam videretur renouatura, & in aliquorum fortassis exacerbationem cessura, maluisse Paulum abstinere sui nominis præfixione. Proferturque etiam alia ratio ex Clemente Alexandrino apud Eusebium 6. *histor. cap. 11.* & ex S. Hieronymo *in cap. primum ad Galat. ferè initio*, circa titulum, nec non etiam ex Theodoretò, qui Paulum, solemnem epistolam suarum Epigraphem in hac prætermisisse censuerunt, quod scribens ad Hebræos, quorum Apostolum, (ut hîc vocat,) vel, (ut alibi loquitur,) ministrum Circumcisionis agnoscebat Christum ipsum, refugerit præ humilitate, dicere se, ut alibi semper in epistolarum titulo, *Paulum Apostolum.*

*Cur aliqui Patres nomina sua presserint, aut aliena
adhibuerint.*

Similiter Author operis *de operibus Christi cardinalibus*, ne nominis sui tenuitate, (ut præ humilitate sentiebat,) vilesceret tractatio argumenti dignitate nobilis; maluit autoris nomine vacuum prodire. Nec dissimiliter pro eminentia operis sui inscriptione differuit Saluianus, addita aculeatæ lubricationis apud permultos subsequutura offensione, quam æquum erat in authorem non retorqueri; ut proinde satius fuerit nomen eius subticere. Iisdem rationibus, ac præsertim spe fructus maioris ex scriptione hauriendi, permotos esse reliquos Patres, qui nomen suum dissimularunt, vel alieno nomine prænotarunt libros suos, exploratum esse debet. Quòd si de Pseudo-

gustino ad Eremitas fermocinante idem statuendum censeat æquus lector, eum scilicet, vt plus prodesset, ex Augustini persona declamitare scripto voluisse, non abnuam. Idiota verò mentem humillimam, appellatio ipsa monstrat; vt non sit pro aliis suppressi per eum nominis causis conquirendis laborandum. Chronici Flauij Dextri anceps est causa, de qua in præsentia pronunciate non placet. Sed si victoria esset penes eos, qui huiusmodi Chronicon nouitium esse contendunt, & falsò adscriptum Flauio Dextro, non esset laborandum in causis speciosi nominis ei Chronico præfixi, cum id ex vanissima vanitate flagitiosè susceptum esse, non esset futurum dubiam.

408.

Quare maneat, libros nullo, vel e mentito autoris nomine editos, nisi sub sit idonea suppressionis illius causa maioribus probata, confixioni iure patere, etiam si boni, & innocui essent. Et sanè suppetit ipsius Autoris præiudicium aduersus librum suum, cui nomen veri autoris præfigere non est ausus. Expendatur probrum libri quod non erigit frontem. Eo ipso enim innuitur esse reprobum, quia veritas, vt alibi plenè trado, non amat latere, sed gestit erumpere, ac manifestari. Duntaxat falsitas & malitia, auct celari, vt rectè assumit Tertullianus, *cap. 1. Apolog.* Iis ipsis, qui enormia patrarunt vt factis, premi ac occultari commertis, respondeat pœna, repensã sæpè est publico decreto suppressio nominis, vt illi templi Ephesij magnificentissimi incendiario; cum factus esset se tantum facinus aggressum, vt inde nominis immortalitatem assequeretur. Decreto enim publico cautum est, ne eius nomen vsquam consignaretur. Quanquam nescio vnde innotuit, nomen ei fuisse *Herostrato*. Tyberij item decreto, artifex, vitri non fragilis inuentor, æterna nominis suppressione multatus est, vt scribit Dio *lib. 57.* quia eius inuentum iudicatum est perniciosum; quippè pretia auro & argento, ac quibusuis metalis detracturum, vt Plinius notauit *lib. 36. cap. 26.* Quæ ergo improuidentia est, vltro libro suo accersere, quod pro maxima pœna valdè noxiis decreto publico irrogatur, nempe vt nomen autoris oblitteretur, nec permānet ad posteros eius memoria? Qui itaque sic statuit de suo opere, non potest ægrè ferre quod ei publica sententia suffragetur, & tenebris damnet librum quem autor sub sipario latens, sibi censet probrosum; & eo ipso, indignum luce publica pronunciat.

EROTEMA XX.

*An eo tantum nomine, quòd liber quispiam
nouam doctrinam contineat,
sit configendus.*

409.

Colloco in hac serie, libros ex sola nouitate suspectos, quia ex se possunt & innoxij, & boni esse. Considerandum ergo est, an ob solam nouitatem,

nouitatem, periclitari debeant. Videtur autem adhibenda distinctio. Nam vel nouitas spectat fidei dogmata, vel modum dumtaxat ea confirmandi, aut illustrandi; aut certè cadit in aliquam materiam, cui nihil est cum fide diuina commune.

In causa fidei, reprobatur nouitas.

Nouitas in rebus fidei, vt notauit Naz. *orat. 33. initio*, apud Apostolum 1. *Timoth. 6.* idem est, quod error, vel doctrina improbanda. Et hac ratione, Faustus Episcopus Apolloniadis, *ep. ad Petrum Fullonē*, ait. [Scis Apostolos non fuisse præceptores in nouitate.] id est, nouitatum magistros non fuisse, qui tantum docebarit quæ à Christo acceperant. Similiter apud Lyrinensem in commonitorio nunquam satis laudato, fusissimè monstratur, *nouitates* idipsum esse quod *hæreses*. Nominatimque *cap. 26.* prolato eo Apostoli loco quem Nazian. quoque allegauit tanquam spiritali quodam gladio, quo sæpè truncatæ, semperque truncandæ sunt hæreses, subdit. [Et posthæc inueniuntur aliquitanta inueteratæ frontis duritia, tanta impudentiæ incude, tanto adamante pertinaciæ, qui tantis eloquiorum cælestium molibus non succumbant, tantis ponderibus non fatiscant, tantis malleis non conquassentur, tantis postremò fulminibus non conterantur? *Deuota*, (inquit,) *prophanas* vocum nouitates, non dixit *antiquitates*, non dixit *vetustates*, imò planè quid è contrario sequeretur ostendit. Nam si vitanda est nouitas, tenenda est antiquitas, & si prophana est nouitas, sacrata est vetustas.] S. Basilius *lib. de Spiritu sancto cap. 29.* ad eundem lydium lapidem, exigi vult res fidei. [Veneranda sunt enim vetusta dogmata, quod ob antiquitatem, seu caniciem quandam, habeant quiddam reuerendum.] Idem *epist. 62. in laudibus Eusebij Neocesariensis*, illud fusè recenser, quod vetera veterum proferret, & nouitates auerfaretur.

Augustinus *lib. de vilit. credendi cap. 1.* per studium nouitatis desinit hæreticum. Eamque hæreseon, & Catholicorum dogmatum, veluti caracteristicam assignat Orig. *tractat. 21. in Matth.* Pulchrè vera Theophil. *Alex. hom. 1. Pasch.* hac ex causa confert hæreticos veritatis antiquæ fastidia sustinentes, præstantibus cibos, vulgares fastidientibus, & novos, ac insolitos affectantibus. Hæc illi vniuersè.

Sigillarim verò, quibusuis planè hæresibus, idipsum à Patribus obiectum est. Petrus Chrysologus impugnans Nestorianos *serm. 145. in fine*. [Humanæ leges intra triginta annos litigiosas omnes interimunt quæstiones; & Christus circa quingentos annos natiuitatis suæ causas præstat? ortus sui lites patitur, status sui sustinet quæstiones?]

Hieronymus pulchrè *epist. 65. num. 24.* de Origenis erroribus cum Pamachio, & Oceano differens. [Quisquis es, (inquit,) assertor nouorum dogmatum, quæso te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostoli voce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antè nesciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? Vsq̄ ad hunc diem, sine ista doctrina mundus Christianus

410.

stianus fuit. Illam senex tenebo fidem, in qua puer natus sum.] Magistrum videret expressisse, cuius illa sunt sanè illustria *orat. 52. num. 14.* nouitatem Apollinaristarum redarguentis. [O ingentem absurditatem! absconditam post Christum sapientiam nobis annunciant, id quod sanè lachrymis dignum est. Nam si triginta dumtaxat abhinc annis fides initium sumpsit, cùm quadringenti iam anni ferè fluxerint, ex quo Christus manifestatus est; inane utique tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiam fides nostra; frustra que Martyres martyrio perfuncti sunt, & tales tantique Antistites plebi præfuerunt.] Similia Tertullianus *lib. de præscript. cap. 29.* S. Athanasius *de Synodis Arimini, & Seleucia initio*, Lyrin. *in commonitorio, cap. 33.* aliàs 34. Pacianus *epistol. 3. initio.*

411.

Apud S. Epiphanium, cùm Aëtius Anomæorum parens, Catholicos nominasset antiquarios, & qui iamdiu opinionis suæ adhæserunt, (ita enim habet initio sui libelli, quem S. Epiphanius *her. 76.* descripsit, & initio Syllogisticorum capitum, quæ S. quoque Epiphanius ex eo subiicit;) ad hunc modum ei reponit S. Epiphanius, redarguens quòd stultè Catholicos sic nominasset. [Etenim sancta Dei fides ab initio existens, & semper antiqua, & non inueterascens, semper est; & firmatum est huius fundamentum, & existit habens suum Dominum sine tempore. Idèd neque ipsa temporalis existit, sed cum Angelis conuersatur, & Sanctos per generationem, ac generationem ornat. Tu verò potiùs temporalis es, passus, ac deceptus ab errore, & elatus mente, etiam gregem tuum fusim in pabulum spinosum implicuisti; nemo enim ex veteribus tecum sensit o Aëti, qui contra Antiquarios scribens, ipse temporalis es, & minimè antiquarius.]

De Manichæis in hunc modum scribit S. Augustinus *lib. 15. contra Faust. c. 3.* Quid agunt isti euangelizantes nobis præter quod accepimus, nisi ut nos à castitate corrumpant, quam Christo seruamus, quando legem Dei culpant nomine verustatis, & errorem suum laudant nomine nouitatis; quasi omnis verustas fugienda sit, aut omnis nouitas appetenda; cùm & mandatum vetus in laude ponat Apost. Ioan. & prophanas verborum nouitates euitari iubeat Apost. Paulus.]

Ex variis Patribus, multa in eandem sententiam, & nouitatis hæc in parte improbationem, collegit Radulphus de Riio *lib. de Canonum obseruantia, propositione 6.* Et plura etiam Thomas Bozius *lib. 3. de signis cap. 9.* Denique ex nouitate septimam hæreseos notam, in hæreticis huius temporis, egregiè monstratam legere licet in *Codice Fabriano lib. 1. tit. de summa Trinitat. & fide Catholica, §. septima nota.*

Ethnici quoque, & Iudæi in negotio Religionis, antiquitatē probarunt.

412.

Non dissimile studium erga verustatem in causa Religionis viguisse in Ethnicis, discimus ex Tertulliano *cap. 6. Apolog.* necnon ex Arnobio *lib. 2. num. 60.* & ex Isidoro Pelusiota *lib. 2. epist. 46.* Itèmq; ex Hilario Diacono *Ephes. 5.* ad illud, *Nemo vos seducat inanibus verbis*, Lactantio *lib. 2. Instir. c. 6.* Zacharia Mytilenæo *sub finem disputationis de mundo contra Philosophos.* Ut propterea S. Chrys. *hom. 7. in 1. ad Cor.* in illa verba, *Quis cognouit sensum Dei*, mundi per Apostolos conuersionē ex eo capite admirabilissimā esse statuatur, quòd tātuli homines, abiecta veteri superstitione ad nouā doctrinā fidei amplectendā, Ethnicos induxerint.

Apud

Apud Theophilum Antiochenum lib. 3. initio, Autolycus Christianam Religionem repudiat, quia recens tunc, & nupera erat: obfirmatur autem in Ethnicismo ob eius antiquitatem, quam etiam valdè contra Christianos extollit Asclepiades Præses apud Prudentium hymno 10. Peristeph. agens cum S. Romano, verbis illis:

*O fas priorum, moris ò prisci status!
Inuenta Regum pro salute publica,
Pompiliorum nostra carpunt secula:
Quis hos sophistas error inuexit nouus,
Qui non colendos esse Diuos disputent?
Nunc dogma nobis Christianum nascitur.
Post euolutus mille demùm Consules
Ab vrbe Roma, ne retexam Nestores.
Quidquid nouellum surgit, olim non fuit.
Vis summa rerum nosse? Pyrrham consule.
Vbi ista vester tunc erat summus Deus,
Diuam fauore cum puer Mauortius,
Fundaret Arcem septicollem Romulus?
Quod Roma pollet auspiciato condita,
Ioui Statori debet, & Diis cæteris.*

Hoc sanctum ab auo est, hoc ab atavis traditum.

Quod autem Ethnici, præsidio se verustatis securos maximè arbitrarentur, idcirco aliqui Patres grauissimè demonstrarunt, esse id planè intutum munimentum in causa Religionis, si aliud nihil proferatur. Optimè præter cæteros id prosequitur S. Ambrosius initio illius epistolæ, qua Symmachi relationem pro Ara victoriæ, confutauit. Et rursus egregiè sub finem epistolæ. [Sed maiorum, (inquit,) seruandus est ritus. Quid quòd omnia postea in melius profecerunt? Mundus ipse, qui vel primùm coactis elementorum per inane seminibus tenero orbe concreuerat, vel confuso adhuc indigesti operis caligabat horrore, nonne postea distincto cæli, maris, terrarumque discrimine, rerum formas, quibus speciosus videtur, accepit? Exuræ humentibus tenebris; nouum terræ stupuere solem. Dies in exordio non refulget, sed in processu temporis, incremento luminis micat, & caloris exæstuat. Luna ipsa, qua propheticis oraculis species Ecclesiæ figuratur, cum primùm resurgens in menstruas reparatur ætates, tenebris nobis absconditur, paulatimque cornua sua complens, vel è regione Solis absoluens, cari splendore fulgoris irrutilat. Exerceri in fructus, terræ antè nesciebant: post vbi imperare aruis sollicitus cæpit agricola, & informe solum vestire vineis, syluestres animos domesticis mollitæ cultibus exuerunt. Anni ipsius, ætas prima, quæ nos vsu parili colorauit, nuda gignentium, sed in processu lapsuris floribus vernat, postremis adolescit fructibus. Nos quoque æui rudes, sensus habemus infantæ, sed mutati in annos, ingenij rudimenta deponimus. Dicant igitur in suis, omnia manere debuisse principiis, mundum tenebris obductum, quia splendore Solis illuxit, displicere: Et quanto gratius est animi tenebras depulisse, quàm corporis, fideique iubar emicuisse quàm Solis? Ergo, & mundi, sicut omnium rerum primæ uæ, uiam mutarunt, ut venerabilis canæ fidei sequeretur senectus. Quos hoc mouet, re-

413.

H h prehendant

prehendant messem, quia sera fecunditas est; reprehendant vindemiam, quia in occasu anni est: reprehendant oliuam, quia postremus est fructus. Ergo & messis nostra, fides animarum in Ecclesia; gratia meritorum vindemia est, quæ ab ortu Mundi virebat in Sanctis; sed postrema ætate se diffudit in populos, ut aduerterent omnes, non rudibus animis irrupisse fidem Christi; nulla enim sine aduersario corona est victoriæ: sed explosa ea opinione, quæ antè conualuit, id quod erat verum, iure prælatum.]

Concinnè item Philippus Abbas *lib. 1. in Cant. c. 6.* [Ad hanc non accessit Porphyrius, Aristoteles, Socrates, siue Plato, non primus non secundus, non de cælo cadens ille tertius Cato, non denique quisquis abhorruit cæcatus malitia, gratiæ nouitatem, tenens, & retinens suæ, vel scientiæ, vel sapientiæ vetustatem: quorum scientia non sanare, sed inflare veraci iudicio, prædicatur. Sapientia verò apud Deum, grauis esse stultitia iudicatur in qua tamen fixi manent sensu nescio veritatis, semetiplos seducendo quodam priuilegio vetustatis. E quibus vnus,

*Qui properant, (inquit,) noua musta bibant, mihi fundat anitum,
Testa merum.*

Non mustum nouæ gratiæ de sponsi pectore luculento, sed fundi sibi optans vinum erroris vetus, de vase lutulento; cuius eum acceptior, eo sibi perfectior videtur suauitas, quod etiam eum vsus confirmauit, & auita sanxit antiquitas. At verò mustum nouum, quod à vasis veteribus non potest sustineri, illi bibant, qui properant, qui procedentem è thalamo sponsum diligunt intueri.] Est auaritia, iudice Apostolo, idololatria, atque ad eò auari, Ethnicis accensendi. Quòd autem hi quoque mystici idololatræ, & Ethnici, antiquitate suam idololatriam tuerentur, eos refellit Sanctus Ambrosius *lib. de Tobia cap. 22.* Ad hæc Iudæos pariter, constat, non alia magis ex causa obfirmari in errore, quàm quod antiquitatem superstitionis suæ nolunt abiicere. Sic Herbanus Iudæus disputans secunda die cum Gregentio, pressus argumentis, ait Gregentio: [Sapienter quidem respondes. Verum enim verò, nos auitam illam, & patriam fidem deserere, & ad nouam accedere semper dolemus, & vehementer angimur. Vinum enim vetus, nouo melius est.] En quantoperè tenaces sint antiquitatis, miseri Apellæ. Iraque apud Christianos, multo magis, nouitas in causa Religionis, & fidei, exosa meritò est.

In Scripturæ interpretatione, improbatu nouitas.

416. Quia verò Scripturæ diuinæ, vnum sunt è reconditoriis, quibus fides continetur; (verbum enim Dei, quo fides Christiana nititur, aut est scriptum, aut traditum,) propterea inter Catholicos, suspecta semper fuit nouitas interpretationum Scripturæ sacre, eaque hæreticum constitui, paulo latius nomen hæretici vsurpando, tradit S. Hieron. *in cap. 5. ad Galatas*, adductus *cap. hæresis 34. quest. 3.* Sed & in Synodo Trullana *actione vltima can. 19.* iubetur, [ne quis Scripturam aliter interpretetur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria, & Doctores suis scriptis exposuerunt.] Quod ratum habetur in Tridentino *sess. 4. decreto de editione, & vsu sacrorum librorum*, vbi quilibet vetatur contorquere Scripturam ad sensus suos, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Ecclesia; aut etiam contra vnanimem consensum Patrum. Grauius contra Caie-
ranum

canum id infigit Canus 3. de locis cap. 3. concl. 5. Eadèmq̃ valent contra Eras-
mum, qui lib. 3. de ratione concionandi, sub finem, multus est in tuenda liberta-
te nouandi circa expositionem Scripturarum. Et siue malitiosè, siue imperitè,
ita statuit quæstionem, vt longè absit à vero, quod ait hac in parte improbari
à Catholicis DD. Videsis ibi à pag. 181.

Iam olim Patrum plerique, eam Scripturæ contorsionem ad sensus extraneos
cum communi Patrum anteriorum mente pugnantes reprehenderunt, vt vide-
re est apud Chrysostomum hom. 34. in 1. ad Cor. in expensione illorum Aggæi
verborum, *meum est aurum*. Isidorum Pelusiotam lib. 3. epist. 292. Origenem
hom. 7. in Ezech. ferè initio, qui vtinam quam aliis fixit interpretandæ, non con-
tra antiquorum mentem Scripturæ regulam, seruasset ipse. Audi enim quid te-
stis omni exceptione maior S. Vincentius Lyrin. c. 23. *commonit.* de eo pronun-
ciet [Origenes, tantus ac talis, dum gratia Dei insolentiùs abutitur, dum in-
genio suo nimium indulget, sibi que satis credit, dum paruipendit antiquam
Christianæ Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit,
dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam
Scripturarum capitula nouo more interpretatur, meruit, vt de se quoque, Ec-
clesiæ Dei diceretur, *Si surrexit in medio tui Propheta*. Et paulo post. *Non audies,*
(inquit,) *verba Propheta illius*. Et iterum. *Quia,* (inquit,) *tentat vos Dominus*
Deus vester, virum diligatis eum, an non. Verè non solum tentatio, sed etiam
magna tentatio deditam sibi, atque à se pendentem Ecclesiam admiratione
ingenij, scientiæ, eloquentiæ, conuersationis, & gratiæ, nihil de se suspi-
cantem, nihil verentem, subito à veteri Religione in nouam profanitatem sen-
sim, paulatimque traducere.]

Ratum igitur esto, nouitatem in rebus fidem spectantibus, deuitandam esse,
& libros, qui eam inuehunt, meritò parere censuræ, tanquam audaciæ impro-
bandæ fœtus. Inde enim Origenistarum nouitates esse deriuatas, Theophilus
Alex. lib. 1. Pasch. sub finem, egregiè aperit; non tacens quo abrupta hæc dementia tandem deducat. [Quamuis, (inquit de libris Origenis,) iuxta vaticina-
tionem Prophetæ, Babylonis Calix, aureus esse dicatur, & compositione, ac
lepore, verborum veritatis pulchritudinem præferat, & transfiguret se in An-
gelum lucis; tamen sciendum, quòd quicumque bibunt de vino illius, mouen-
tur, & corruunt, & contriti, lamentatione sunt digni. Nos autem mortiferis
perturbationibus resistentes, muro continentiæ vallemus animam, & libertatem
illius, quotidiana virtutum exercitatione tueamur. Sicut enim venditi serui
eorum, qui pro eis dedere pretium, & famuli & verberones vocantur, ira
qui animas suas variis vendidere desideriis, horum quibus se tradiderunt, fa-
muli nuncupantur; quasi crudelibus obediunt dominis. Eùmque, & emen-
dadores erroris sui rigida fronte contemnunt, temeritate stultitiam defenden-
tes; ignorant, quòd audacia nihil sit aliud, (vt mihi quidem videtur,) nisi
absque sensu, & cogitatione, sententia; procul à se fugans gubernatorem
perturbationum, animum. Cùmque tali fuerit spoliata præsidio, præceps
in profundum fertur impietatis, & quasi quodam amarissimo rheumate, lu-
men mentis obscurat, oculumque eius secundum eloquium Scripturarum,
intractabili tenebrarum nocte circumdat. Vnde qui Origenis terroribus dele-
ctantur, Festiuitatis Dominicæ non sperent præconia, nec vagentur, aurum,
& margaritas quærant in luto.]

Noua fidei illustratio, non improbat.

419. Cæterum non habetur pro nouitate, illustratio noua rerum fidei, proindeque non est damnandus scriptor eam inferens, ita ut cum dicat nouè, non dicat noua, ut loquitur Vincentius Lyrin. *in commonit. cap. 27.* Illustrans locum Apostoli 1. *Timoth. 6.* quo profanæ vocum nouitates exterminandæ decernuntur; affatus in hunc modum, tractatorem sacrum. [O Timothee, ô Sacerdos, ô tractator, ô Doctor, si te idoneum munus fecerit diuinum, ingenio, exercitatione, doctrina, esto spiritalis Tabernaculi Beseleël, pretiosas diuini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur; per te posteritas intellectum gratuletur, quod antè vetustas non intellectum venerabatur. Eadem tamen, quæ didicisti doce, ut cum dicas nouè, non dicas noua.]

Huncque in sequentibus, præeunte Sancto Basilio *epist. 79. ad Eustathium,* docet esse profectum Religionis, ac fidei, salua vetustate, & exclusa nouitate. Eruuntur enim pleraque, & euoluuntur prius latentia, nec nisi velut in semine habita; quæ sic euoluta, non habentur noua. Illustratio verò ipsa, seu modus confirmandi, aut declarandi dogma fidei, quamuis planè nouus esset, dummodò dogmatis vetustatem non remoueret, labæ careret. Vnde meritò explodendi sunt, qui modum nouum, (ut ipsi quidem putant,) quamuis sit reuera perantiquus; modum, inquam, libertatem cum diuina naturali, & supernaturali prouidentia conciliandi per scientiam mediam, eo tantum nomine criminari voluerunt, quòd nouus esset.

Neque noua illustratio Scripturæ.

420. Similitèrque quoad Scripturarum interpretationem, in qua vidimus veteri nouitatem, non est æstimandum præcipi, ut tantum liceat repetere quæ anteriores tradiderint; sed ut non liceat proferre nouas interpretationes, consensui vnanimi sanctorum Patrum, aduersantes; & quæ stare nequeant cum eorum doctrina. Ita Turrianus *in præfatione ad librum primum de Eucharistia,* Bannes 1. *part. quæst. 1. art. 10. dub. 6.* Azorius *tom. 1. lib. 8. cap. 2. quæst. 3.* Canus 8. *de locis cap. 5.* Alcazar *notat. 19. proem.* Caietanus *prologo in Pentateuchum,* Mendoza *quæst. 2. posit. num. 2.* Basilius Poncius *quæst. 4. posit. cap. 4.* Cætera verò, quæ industria posteriorum excogitare potest, non pertinent ad nouitatem damnatam; alioqui ieiunè nimium, imò eo indignè pronunciamus, de Scripturæ maiestate, quàm exhaustam ab anterioribus fateremur. De posteriorum verò ingeniis iusto demissiùs sentiremus, qui abæreat vacui ex campo, ac vinea, in quibus semper licet spicilegium, & racemationem facere, ut de Scriptura dixit S Ephrem *serm. de Transfiguratione.* Præterè Orig. *homil. unica in libris Reg.* cum protritam explicationem quorundam pūctorum retulisset, subdit. [Sed quantum innouari semper iubetur, qui secundum Euangelicam viuere, & nouum Testamentum semper debet nouis sensibus illustrare, & cantare Domino, iubemur.]

uit Quiros. *ad cap. 3. Malachie*, num. item 3. Meritò denique amorem antiquæ doctrinæ commendat Gerſo *lect. 4. de vita ſpirit. coroll. 8.* Ad mores idem paſſim extendi, ferè fruſtrà monerem, cùm *veteres mores* paſſim pro bonis, & probatis dici videamus, quod multis illuſtrat Iuretus *ad lib. 4. Symm. epiſt. 11.* Sic *vir veterum morum* apud Eutropium *lib. 10.* & apud Vopilcum *in Bonoso.* Auſonius quoque *in Parental. Epigr. 30. veterum foemina morum* dixit, pro muliere ſancta, & pudorata. Qui item ſaluam ſibi manere *veterum morum*, id eſt, probatorum regulam oprabat, *moribus antiquis* ornatos dixit, cùm frugi, & honeſtos vellet dicere, Caſſiod. *lib. 3. epiſt. 5.* Homo *antiqua virtute, ac fide* appellatur, qui à probitate commendatur apud Comicum *in Adelphis act. 3. ſcena 4.* Alius,

Moribus antiquis res ſtat Romana viriſque.

Phaſtorinus denique apud Gellium *lib. 1. c. 10.* & Macrobius *1. Saturn. cap. 5.* ſtatuebat loquendum nouis vocibus, ſed viuendum antiquis moribus; eo quòd antiquitas honeſta, ſobria, modesta ſit; poſteritas autem veteres mores decoloraret, vt loquitur Seruius ad illud 8. *Æneid.*

Deterior, donec paulatim, ac decolor etas.

*Non omnis nouitas reproba, vel
illaudata.*

423. Hæc quamuis ita ſint, nego tamen deſpiciendos eſſe nouos, quaſi nihil addiderint, vel nulla ex parte veteres æquarint, quod ſanè falſum eſt, & multipliciter præter cæteros id reſellit, qui nunc nunc prodiit Sherlogus *antelog. 4. in Cant. ſect. 13.* Et vt inuidioſam veterum, ac nouorum contentionem dimittam, non debet tamen nouis ſua laus negari. [Eſt enim in ſcriptis vetuſtatis, eſt authoritas maior, & illud Flacci verum ſit, quòd

Meliora dies, vt vina, poëmata reddit.

Habet tamen, & nouitas gratiam ſuam.] Iudicium eſt Franciſci Petrarchæ *lib. 2. de vita ſolitaria ſect. 10. cap. 1.* Nec diſſimilia Franc. Picus *lib. 1. de ſtudio diuina, & humana Philoſ. cap. 7.* & meritò. Nam & ſcriba doctus, profert de Theſauro ſuo noua & vetera. Audi etiam Hiſpanum Poëtam *lib. 5. Epigram. 10.*

Esse quid hoc dicam, visus quod fama negatur.

Et sua, quod rarus tempora lector amat?

Hi sunt inuidia nimirum Regule mores,

Præferat antiquos semper vt illa nouis.

Sic veterem ingrati Pompei querimus umbram,

Et laudant Catuli vitia templa senes.

Ennius est lectus, saluo tibi Roma Marone:

Et sua riserunt secula Maonidem.

Rara coronato plausere Theatra Menandro

Norat Nasonem, sola Corinna suum. }

424. Facit ad hanc mentem, quod, vt poſt Iuſtini anum ait gloſſa celebris ad l. *Gallus. ff. de liber. & poſth. verſ. ſi filius*, tanto perſpicaciores, intelligendo per *iuniores* recentiores, qui tamen ſcripta antiquorum euoluerint:

vt Iason limitat ad dictam I. Gallus, initio, num. 51. & Nauarrus miscellan. 47. de orat. Euoluisse potè intelliguntur, non vt ea nudè transcriberent, sed vt iis suas commentationes, & perserutationes, ac inuenta inædificarent. Alioqui, vt S. Bonauentura optimè differit in Prologo sententiarum quest. 4. Ille scriptor non esset *author*, sed *compilator*: & vetustas, qua niteretur, fastidiosa esset, & fructus expers. Ille quippè solus meretur *autor* audire; iuxta S. Bonauenturam, [qui scribit & sua, & aliena: sua tanquam principalia, aliena tanquam annexa ad confirmationem.] Quod profectò non præstat, qui tantùm priùs proposita recantat, & regerit.

Itaque nouitas, vt S. Isidorus Pelus. lib. 2. epist. 46. ait, non debet carere laude sua. [Ne inspicias cantharum, (aiebat Rabbi Iose in capitulis Parrum Hebr. pag. 81.) sed potiùs, quod in eo est. Aliquando enim cantharus nouus, refertus est vino veteri: interdum verò cantharus vetus est, in quo nec nouum vinum est. Sic novos Sanctos, pari cum veteribus veneratione prosequendos esse, si tantum temporis capedo allegetur in contrarium, latè prosequitur Gregorius Nissenus orat. in S. Basilium, initio: attingitque etiam Sanctus Chrylostomus in fronte orationis in SS. Iuuentinum, & Maximum, & benè Gauffridus Abbas Altæ Cumbæ in Prologo vite sancti Petri Tarentasiensis. Non omnem nouitatem in imaginibus, etiam sacris, esse improbandam, latè prosequitur Cardinalis Palæotus lib. 2. de sacris, & prophanis imaginibus, cap. 32.]

Nouiloquij sacri non improbatij,
exempla.

Nouæ in Ecclesia voces, cùm vsus, & necessitas tulit, receptæ sunt cum laude, & antiquis minùs commodantibus antepositæ: de quo optimè in hunc modum S. August. tractat. 97. in Ioan. sub finem. [Sunt & doctrinæ Religionis congruentes verborum nouitates, sicut ipsum nomen *Christianorum* quando dici cœperit scriptum est; in Antiochia enim primùm post Ascensionem Domini appellati sunt Discipuli, Christiani, sicut legitur in Actibus Apostolorum; & *Xenodochia*, & *Monasteria* postea sunt appellata nouis nominibus; res tamen ipsæ, & antè nomina sua erant; & Religionis veritate firman- tur, qua etiam contra improbos defenduntur. Aduersus impietatem quoque Arrianorum hæreticorum, nouum nomen Patres *Homoousson* condiderunt, sed non rem nouam tali nomine signauerunt; hoc enim vocatur *Homoousson*, quod est, *Ego, & Pater unum sumus*, vnus videlicet, eiusdemque substantiæ, nam si omnis nouitas, prophana esset, nec à Domino diceretur, *mandatum nouum do vobis*; nec *Testamentum* appellaretur *nouum*, nec cantaretur in vniuersa terra canticum nouum.]

De voce *Homoousson*, quam Arriani, vt nouam auersabantur, sic differit Sanctus Hilarius lib. contra Constantium. [Dic priùs si rectè dici putas: Nolo aduersùm noua venena nouas medicamentorum comparationes; & nolo aduersùm novos hostes, noua bella: nolo aduersùm nouas insidias, consilia recentia. Si enim Arriani hæretici, idcirco *homoousson* hodie euitant, quia priùs negauerunt, nonne tu hodie idcirco refugis, vt hi nunc quoque denegent? Nouitates vocum, sed prophanas deuitari iubet Apostolus. Tu cur pias excludis?]

cludis? Cùm præsertim ab eo dictum sit, *Omnia Scriptura diuinitus inspirata utilis est*; innascibilem, scriptum nusquam legis, nunquid & hoc negandum erit, quia nouum est?] Existimauit Iacobus Billius *lib. 5. obseruat. sacra. cap. 7.* eam vocem tempore Niceni Concilij planè nouam fuisse, primùmque ab Eusebio Nicomediensi, Arrianorum primicerio ingestam tanquam abominandam: quod cùm Patres Niceni cognouissent, eamque vocem aptissimè veritatem Catholicam aduersus Arrianos exprimere animaduertissent, hoc verbum in tractatu posuerunt, ait S. Ambrosius *lib. de fide, cap. ultimo.* Ex horrore autem illius vocis à Catholicis meritò adamatæ, tamen tunc nouatæ, factum est, vt Arriani Catholicos per probrum vocarent *Homoousiastas*, vt scribit S. Basil. *epist. 73.* & S. Augustinus *contra sermonem Arrianorum cap. 36.* & in 2. respons. *contra Iulianum lib. 5. n. 73. pag. 116.* Fateor aded infrequenter vocem *Homoousion* tempore Niceni Concilij fuisse vsurpam in mysterio Catholico exponendo, vt potuerit noua videri. Ex quo rectè confirmatur, nouiloquium aliquod cum antiqua veritate consentiens, posse in Ecclesia ferri. Tamen, simpliciter loquendo, ea vox longè ante Nicenum Concilium ad explicandam eandem filij cum Deo Patre essentiam, vsurpata est à Dionysio Alexandrino in *epist. ad Paulum Sarnosatenum*, & à S. Gregorio Thaumaturgo in *Anathematismis*, vt ibi obseruauit Vossius. In alio negotio eandem vocem vsurparat Origenes *comment. in Iobum ad cap. 37.* vbi Genebrardus margini apposuit correctionem textui aduersantem. Censet enim textum esse corruptum, & legendum esse *homoiusion*. Sed hallucinatur. Rectè enim negat Origenes quicquam esse Deo *ὁμοούσιον*, id est, *unius essentie*, vel *ὁμοούσιον*, id est, *essentie eiusdem*, quia intendit pungere Marcionem qui humanas animas eiusdem cum Deo essentia statuebat, vt Theodoretus est Autor tractans eius hæresim. Sed ad rem. De noua voce *homousios* non respuenda, insigniter planè S. Vigilus, (is enim est autor,) in disputatione Laodicensi, Athanasij nomine cum Ario, *aliquot ab initio paginis.* Nec id patrociniatur nouiloquio, verè inaniloquio, quod exagitauimus in opere *de libertate p. 1. c. 12.* quodque fuisse Sophistis adamatum, signatis exemplis monstrat Cresolius *lib. 3. theatri sophist. c. 23. §. 5.* Pugnat latè pro hoc vsu nouorum nominum, cùm ita fert necessitas, aut utilitas, Sidonius *prefatione ad carmen suum 14.* allegato Tullio, quem etiam in hanc rem laudat S. Hieronymus in *c. 1. ad Galat. ad illud, notum vobis facio Euangelium*; & latè Nicolaus Sufius *lima Ciceroniana c. 8.* Plenè item in hanc rem Espencæus in *Paralipomenis ad epist. 2. ad Timoth. digress. 5.* & Carbo *lib. 4. introd. ad Theolog. c. 14.*

Sententiarum Theologicarum nouitas aliqua, approbanda.

428.

Nouas sententias Theologicas, ex diligenti Scripturarum, & Patrum expositione fabricatas, nec vlla in re conuellentem doctrinam fidei, quis idcirco improbet tantùm, quia ab anterioribus non sunt traditæ? Quinimò posteriores anteriorum laboribus adiuti, possunt pertingere, quod anteriores non pertigerunt: idque in ipsorum antiquorum decus cedit, iuxta illud Ægydij in 2. *dist. 37. q. 1. art. 3.* [Posteriores existentes super humeros priorum, longiùs vident, quàm priores. Nam si nanus esset super humerum [gigantis, longiùs videret,

videret, quam gigas.] Habet profectò in hac re locum, quod Claudius Imperator apud Tacitum *lib. 11. cap. 8.* in non absimili causa pronunciauit. [Quæ nunc vetustissima credunt, noua fuere; Plebeij magistratus post Patricios; latini post Plebeios; cæterarum Italiæ Gentium post latinos. Inueterascent hæc quoque, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.]

De se, ac descriptionibus suis, & Poëmatiis scitè Iberus Poëta. *lib. 1. Epigr. 55.*

Nou me, quòd tibi sim nouus, recuses.

Omnes hoc veteres sibi fuerunt.

Ita profectò sententiis quoque vsu venit. Quæ olim velut in pueritia videri poterant, procedente tempore quasi canescunt.

At nefas est, contra quàm maiores, (præsertim Patres,) senserunt, opinari. Audio ignauorum garritum, & prætextum hebetum ingeniorum. Contra Patres vniuersos sentire in re theologica, & ad fidem aliquatenus reducibili, nefas profectò sit. In aliis verò materiis, ab eis plerumque sine noxa disceditur, vt Canus *lib. 7. de locis cap. 3.* rectè statuit. Imò in illis ipsis, quas dixi aliquid à Patribus intactum proferre, vel quæ ipsi non nisi in radice, aut in semine attigerint, explicare distinctiùs, aut educere, est laude dignissimum. Nec nisi per crassam admodum intelligentiam decretorum Ecclesiæ, quibus antiquæ doctrinæ non aduersari, & Patribus inharere iubemur, laceratur à nonnullis ea agendi ratio. Quibus meritò opponamus, quod olim Richardus Victorinus *Prologo in expositionem visionis Ezechielis*, aliquibus id ipsum eo tempore effutientibus opposuit. [Quidam, (inquit,) quasi ob reuerentiam Patrum, nolunt ab illis omiſsa attentare, ne videantur aliquid ultra maiores præsumere. Sed inertix suæ eiusmodi velamen habentes, ocio torpent, & aliorum industriam in veritatis inuestigatione, & inuentione derident, subsannant, & exsufflant. Sed qui habitat in calis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos. Nos autem à Patribus pertractata cum omni alacritate perquiramus; & sagaciter inuenta cum omni liberalitate in commune proferamus, vt impleatur, quod scriptum est, *pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia.*]

Inquirere in ista paulo accuratiùs placuit, cum vt veritas per necessaria innotesceret; tum vt occurreretur difficultati, quæ opus quoddam nostrum aliquando grauauit, ob approbatum in eo opere illud *Martyrium*, quod Eusebius *miseriordia* appellauit. Concitatus est in id opus quispiam, causatus nouitatem sententiæ. At neque ea verè est noua sententia, neque omnis sententia noua, improbanda, tantùm, quia noua; vt benè statuit Carthus. *in præmio ad 2. sent. Simancas in Cathol. Institut. cap. 50.* & Corduba *lib. 2. q. 3.* Optimè verò, & subiectis exemplis id palpabiliter demonstrantibus, id tradidit Ioannes Sanchez *disp. 29. selecta.*

Pruriginosa, & leuis nouatio, in omni genere improbanda.

Liquet ex dictis, quatenus nouitas, in libris de fide, aut rebus sacris, toleranda, quatenus improbanda sit. Quod verò ad libros attinet de aliis argumentis ad seueriores disciplinas pertinentibus conscriptos, certum est coercendam

Ii

omniò

429.

430.

omnino esse ingeniorum quorundam pruriginem nouandi, à quibus nulla ex causa, antiqua doctrina per meram petulantiam conuellitur. Sic merito superiore seculo, & litteratorum iudiciis, & potestatis quoque regiae decreto, quod extat apud Carpentarium in *Alcinoum*, explosa est insana temeritas Petri Rami sectarij, qui in Physicis nouos sibi calles terere, & abiecta Aristotelica doctrinae soliditate, nouis nugis scholas implere machinabatur. Medicis *Theffalus*, & postea *Paracelsus* ob nouitates quas adamarunt, in tanto pretio non sunt. Inter Theologos Scholastico minutiloquio dantes operam, Gerso in *epistola ad studentes Collegij Nauarra*, inserta tomo primo, hanc librorum nouam doctrinam ostentantium editionem, valde improbat, sisti volens in antiqua doctrina. Ex hac classe, insignia ingenia duo, Durandus, & Aureolus minus bene audiunt, quod ingeniis, quibus valebant plurimum, indulerint in plerisque; & nouas eudere, ac comminisci opiniones, communem tramitem sine causa deserendo non dubitarint. Estque haud dubie argumentum iudicij minus exquisiti, nec satis maturi, vel emuncti, ferri facile, & absque vrgenti ratione, extra viam: ita vt quamuis res de qua agitur, ad scholae tricas mere pertineat, nec inde dispendium vllum doctrinae fidei, vel sanis, ac puris moribus sit timendum, tamen consultissimum sit, quando manifesta ratio non vrget, ab anteriorum placitis non discedere. Qui autem praecipites circumferuntur omni vento doctrinae, & quidquid in cerebrum venit, temere effutiunt, merito displicent, tanquam temerarij; possetque ea temeritas, (quippe primus gradus malignitatis doctrinae,) satis esse ad libri confixionem, si non exigua, & rara esset, nec in leuis momenti doctrinam, quam sanam retineri, & vitij expertem interesset. Etiam modus nouus docendi, siue res diuinas, siue naturales, cum aduersatur receptissimae apud omnes retrò antiquos consuetudini, iure improbat, vt fecisse Academiam Parisiensem quoad Raimundum Lullum, testatur Gerso *tomo primo tract. de examinatione doctrinarum, parte 2. consid. 1.*

Neque tamen inducenda seruitus ingeniorum.

431. Hæc tamen eo non pertinent, vt scriptores etiam de argumentis, in quibus versamur, velimus esse serua percora, aut Ixiones eandem semper molam versantes; cuiusmodi sunt plerique vmbra ipsi suam extimescentes, qui nisi totidem verbis, ac syllabis apud aliquem, qui dux gregis habeatur, sententiam aliquam conceptam, & expressam repererint, ab ea velut ab aspide declinant, causantes nouitatem. Rubiginem hanc, imò pestem bonorum ingeniorum, nemo prudens approbet. Eam Seneca iam olim castigauit *epist. 33.* [Quousque, (inquit,) sub alio moueris & impera, & dic, quod memoriae tradatur, aliquid de tuo profer. Omnes itaque istos nunquam authores semper ininterpretes, sub aliena vmbra latentes, nihil puto habere generosi; nunquam ausos aliquando facere, quod diu didicerunt, memoriam in alienis exercuerunt. Aliud est, meminisse, aliud scire. Meminisse est rem commissam memoriae, custodire: at contrà scire est, & sua facere quæque, nec ab exemplari pendere, & rotas ad magistrum respicere. Hoc dicit Zeno, hoc Cleanthes. Aliquid intersit inter

inter te, & librum. Quousque disces? Iam, & præcipe? Quid est quare audiam, quod legere possum? Multum, (inquit,) viua vox facit. Non quidem hæc, quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur. Adice nunc, quod isti, qui nunquam tutelæ suæ sunt; primum in ea re sequuntur priores, in qua nemo non à priore descivit, deinde in ea re sequuntur, quæ adhuc quæritur; nunquam autem inuenietur, si contenti fuerimus inuentis. Præterea qui alium sequitur, nihil inuenit, imò nec quærit. Quid ergo? Non ibo per priorum vestigia? Ego verò utar via veteri, sed si propiorem, planioremque inuenero, hanc muniam. Qui ante nos ista mouerunt, non domini nostri, sed duces sunt.]

Rectè Durandus in *Prologo*, ait hanc esse *insipientiam bestialem*, præcludentem viam inquisitioni veritatis, præstantem sciendi impedimentum, & violenter opprimentem lumen rationis. Alphonsus de Castro *lib. 1. aduersus hæreses cap. 7.* appellat *miserrimam seruitutem*. Asperius quoque in has, (ut Ioann. Picus Apologiæ initio pronunciat) ingeniorum angustias, agit passim Catharinus in opere *de immaculata Conceptione Deipara*. Nimia hæc est depreciatio ingeniorum aui posterioris. Quod enim de Mose puero notauit Philo *lib. 1. vita eius*, ingenia præclara in rebus difficilibus aliquid semper de suo comminiscuntur, & addit. [Nam præclara ingenia, multa nouant circa scientias.]

*Multa in humanis disciplinis recens excogitata,
cum laude.*

Itaque fas omninò esse debet, & verbo, & scriptis editis, suffragante ratione valida, & seclusa omni incommodatione, doctrinæ sacræ inde inferenda, inire aliquando non signatam anterioribus vestigiis viam, & nouam doctrinam proferre de ingenij penu. Sic quamuis antiquis maiori ex parte placuisse videatur cælorum soliditas, meritò tamen recentiores, adacti iis phænominis, quæ ex parte veteres notarant, ut Varro, teste D. Augustino *lib. 21. ciuit. c. 8.* & ipsi recentiores diligentius obseruarunt, ad fluxam, & liquidam cæli planetarum constitutionem inuicendam, sunt adducti; & qui eos à nouitate sunt criminati, (quales plerique auditi ante annos aliquot,) senili vitio, cui noua nunquam placent, laborare sunt visi.

In moralibus quoque, videmus quàm multa, mutationem cum laude suscipiant in dies. Pleræque sententiæ, quibus aliquis contractus habebatur illicitus, explosæ sunt, inualescentibus contrariis. Et quamuis Gerlo *1. p. epist. ad studentes Collegij Nauarra*, laudet Buridanum in proæmio Ethicorum, profitentem se pluries deceptum esse, adhærendo nouis rationibus, ideòque eas non sequuturum; tamen id de quauis rationum in moralibus nouitate non rectè dici, experientia docet. Itaque quod de morum sapientia, & libris de ea editis scriptum est à Seneca *epist. 64.* æquè de omni genere disciplinarum, & librorum valer. [Veneror inuenta sapientiæ, inuentoresque adire, tanquam multorum hæreditatē iuuat. Mihi ista acquisita, mihi laborata sunt; sed agamus bonum patre familiaria. Faciamus ampliora, quæ accepimus. Maior ista hæreditas à me ad posteros trāseat. Multum adhuc restat tēporis, multumque restabit, nec vlli nato post mille

secula præcludetur occasio aliquid adhuc adiiciendi.] Et paulo pòst. [Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt.] Eadem Themistius orat. 15. latè pro hac nouitate pugnans. Lactantius item pulchrè lib. 2. *Instit. cap. 8.* [Dedit omnibus Deus pro vitili portione sapientiam, vt & inaudita inuestigare possent, & audita perpendere. Nec quia nos illi temporibus antecesserunt, sapientia quoque antecesserunt; quæ si omnibus æqualiter datur, occupari ab antecedentibus non potest. Illibabilis est tanquam lux, & claritas Solis; quia vt Sol oculorum, sic sapientia lumen est cordis humani. Quare cum sapere, id est, veritatem quærere, omnibus sit innatum, sapientiam sibi adimunt, qui sine vlllo iudicio, inuenta maiorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur.]

Huiusmodi ergo nouitas, in materiis de quibus agimus, cum ratio valida non deest, nec inde quicquam rebus theologice incommodandum timetur; & auctori, & libris innoxia esto; æquè, ac nouitas vocum, pro qua in his materiis admittenda, cum res fert, pugnat optime Sidonius præfatione ad carmen suum 14.

Cauenda oblesio Doctrinae sacrae, ex nouatione humana.

434. Volo ex nouitate in re Philosophica, alteriusve disciplinae naturalis propria, non incommodari doctrinae sacrae, siue directè, siue indirectè; quia tunc locus meritò esset confixioni. Sic Copernicus, & alij, qui frigidis quibusdam ratiunculis ducti, caelorum immobilitatem, & terrae stabilitatem recens inuenerunt, quia apertè aduersantur Scripturis, caeli, ac Solis gyrationem; terrae verò in æternum stantis firmitatem tradentibus, iure sunt explosi, eorumque tractationes confixæ. Nec procul à periculo, proindeque etiam à confixionis debito, visa mihi semper est abesse, noua sententia Philosophica de structura continui ex meris punctis extensis, & virtualiter diuisibilibus, tametsi corporeis, & materialibus; inde enim via sternitur, Angelorum tametsi impartibilium materialitati, & corporeitati, quam sana Doctrina reprobat. Similiter nouam sententiam Philosophicam Petri de Lorca, qui simul, & semel, (tametsi non nisi transeunter,) formam, & priuationem eius, duasque oppositas formas inesse per momentum eidem subiecto existimauit; inde periculofam semper sum arbitratus, quòd, vt idem auctor falsus consequenter est, dici posse videatur, quòd, grãtia sanctificans, & mortale peccatum, coexistant in eadem anima per momentum; panisque, & corpus Christi, sub iisdem accidentibus transeunter inueniantur. Præterea noua sententia Gulielmi Gibieufi, qui libertatem moralitatis fundatricem, negauit esse potestatem vtriuslibet flexilem: censuit autem esse amplitudinem ex adhesionem cum Deo; ex falso philosophico fundamento, multas in rem theologice scribiligines inuehit, plenè suo loco discussas; ob quas ea sententia probari nullo modo potest. Dammodò igitur declinentur scopuli, & occasione Philosophiæ non patiatür dispendium vllum sacra doctrina, non est tantoperè circa res philosophicas vitanda nouitas, quàm circa res sacras, & Religionem; faciliusque ferendum est, vt in Philosophicis sentiat quisque quod libet, vt Sanctus Augustinus rectè monuit 5. *confess.* quem adducit S. Thomas *op. 10.*

Videndum

Videndum tamen est, ne incommodatio doctrinæ theologicæ à noua sententia Philosophica, inconsideratè, & sine fundamento prætendatur. Quæ ratione nuper aliquis, integro libello, tanquam non ferendam in Theologia, exagitaui sententiam ab Ægidio Coninck, & Aresio recens adiuuentam, de aquæ in vinum intransmutabilitate. Censuit enim inde sequi, totum, quod est in Calice post consecrationem, non esse adorandum, quod illi videtur magnum inconueniens. An rectè, nunc non discutio: facile autem quis dixerit, quod existimo verissimum, idcirco totum quod est in calice adorari, quia siue aqua modico illo tempore, quod ab ea immixta intercedit arte consecrationem, vertatur in vinum; siue, quod verius videtur, non vertatur; (non quod sit naturaliter intransmutabilis in vinum, sed quod desit mora sufficiens;) tamen idcirco vertitur in Christi sanguinem, atque aded est adorabilis suprema adoratione, quia materia consecrationis calicis, est vinum vsuale, quod non excludit aliquam aquæ admisionem. Itaque sententia Philosophica, cui Ægidius Coninck, & Aresius adhæserunt, inconsideratè, & licenter nimis, explosa est tanquam periculosa. Quam præcipitem, & inconsideratam de aliorum placitis pronunciandi rationem, aio esse declinandam, bono & æquo censori, cui non est timendum vbi non est timor.

435.

Circa mitiora studia, laxior nouandi facultas.

Adhuc multò plus concedi velim, nouitati, in amœnioribus litteris; nec immeritò Flaccus lib. 2. epist. 1. de ea iudicij obtorsione exoptulat, qua tantum quæ terris, & temporibus suis semota quis videt, plausu digna reputat. Ille contrà.

436.

*Si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus.
Scripior abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos, veteresque referri debet? an inter
Viles, atque nouos? Excludat iurgia finis.
Est vetus, atque probus centum qui perficit annos:
Quid? qui deperit minor vno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? Veteresne poetas.
An quos & presens, & postera respuet etas?
Iste quidem veteres inter ponetur honestè,
Qui vel mense breui, vel toto est iunior anno.
Vtior permissio; caudaque pilos, & equina
Paulatim vello, & demo vnum, demo etiam vnum.
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, & virtutem aestimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacrauit.*

Plinius item lib. 1. epist. 16. & lib. 6. epistol. 21. authores novos, non minus quàm antiquos, probandos docet. Adi & Iurerum ad lib. 1. Symmachi, epist. 3.

I i 3 Sed

Sed hæc scriptionis, non rerum nouitas est. Quoad ipsam quoque rerum nouitatem, egregiè Fabius *lib. 10. Instit. c. 2. & 5.* in hanc rem differit; & pigri esse ingenij tradit, putare nihil superesse.

Quæ aliquando malè improbata ob nouitatem.

437. In summa, non est prætermittenda obseruatio, & in disciplinis, & in præxi pietatis, digna notatu; pleraque nimirum inculari nouitatis, quæ reuera sunt perantiqua, nec nisi iniuria temporum, vel hominum incuria, in desuetudinem abierant. In sententiis & Philosophicis, & Theologicis, hoc in dies experimur, refodi nimirum in dies placita, quæ initio videntur noua, postea autem deprehenduntur antiqua. Exemplo sit in Philosophicis opinio, quæ raritatem negat esse qualitatem ab extensione, & certa tantæ materiæ connotatione distinctam; quam cum præter receptum vsum ante annos aliquot inuexissemus, vix censuram erroris effugimus. Et quamquam rationibus nostris occurrere non possent, qui damnationem urgebant; tamen nouitatis præiudicio grauabamur, donec fuisse eam sententiam innumerorum veterum Scholasticorum, ac Philosophorum, apertè demonstrauius. In Theologicis eandem aleam subiit sententia nostra de absolutione pœnitentis, qui externum doloris signum præbuisset quidem, non tamen Confessarium petiisset. Itémque alia sententia de peccati commissionis ratione purè positua. Hæc placita nouitatis in nobis damnata, anteriorum fuisse Doctorem clarè monstrauius aduersus præcepta nonnullorum iudicium.

438. In negotio pietatis tot encomiis postea à viris grauissimis exornata secessio Carthusianorum, malè initio audiuit, tanquam noua; quam tamen fuisse perantiquam, his verbis monstraui illius æui scriptor Gulielm. Abbas S. Theodorici, ad fratres de Monte Dei, *ferè initio.* [Implete gaudium meum, non meum tantummodò, sed omnium diligentium nomen Dei, vt in vacietate vestitus deaurati de auro sapientiæ Dei. Regina assistentis à dextris sponsi, vestro studio, vestra instantia, ad Dei gloriam, & magnam coronam vestram, & gaudium omnium bonorum, hoc sanctæ nouitatis instauretur ornamentum. Nouitatem verò dico, propter linguas nequam; ; (à quarum contradictione abscondat vos Deus in abscondito faciei suæ,) hominum impiorum, qui cum manifestum lumen veritatis obnubilare non queunt, de solo nouitatis nomine cauillantur: veteres ipsi, & in veteri mente nescientes noua meditari: vt res veteres non capientes vinum nouum; quod si eis infunderetur, rumperentur. Sed hæc nouitas non est nouella vanitas. Res enim est antiquæ Religionis, perfectè fundatæ in Christo pietatis; antiqua hæreditas Ecclesiæ à tempore Prophetarum præmonstrata, iamque nouæ gratiæ sole exorto, in Ioanne Baptista instaurata, & innouata; ab ipso Domino familiarissimè celebrata.]

439. Reformatio Ordinis Religiosi collapsi, insimulata aliquando est nouitatis, vt refert, & refellit Ioannes Nider *lib. 1. de reform. Relig. cap. 7.* vbi monstrat non omnem nouitatem esse improbandam, immò in Scriptura, septem nouitates commendari, *cordis, oris, conuersationes, bonæ fame, seu nominis, ac vitæ.*

Quid

Quid creber vsus Sacramentorum, cum per S. Ignatium instauratus, & in Ecclesiam reuocatus postliminio est, quantam à nouitate infamiam apud tepidos, imò frigidos, & à corde mortuos sustinuit? Et tamen nihil fuisse in Christiana Ecclesia antiquius, constat; & monstrauit eo ipso tempore, quo feruebant tam sancti vsus allatratores, Christophorus Madridius, iusta lucubratione de eo argumento. In Societatis I E S V instituto, quàm multa initio veluti noua damnarunt, plerique antiquarij? Monstrauit tamen postea non pauci, & in iis accuratè Basilius Pontius Augustinianus, & Petrus Ribadeneira, nihil inter nos nouum esse, quod non fuerit in seculis, quæ fuerant ante nos. Non constitutionem aliquorum in statu Religioso per vota simplicia, non dominij per Religiosos retentionem, non eruditionem iuuentutis, etiam in mitioribus studiis; non Chori defectam, non vllum denique ex iis, quæ liuentes oculi, & animi in Societatis instituto vellicarunt. Vt potuerimus profectò nos quoque vsurpare illud, Carthusianis de Monte Dei à Gulielmo Abbate dictum. [Sileant ergo, qui in tenebris de luce iudicantes, vos arguunt nouitatis, ex abundantia malæ voluntatis ipsi potiùs arguendi vetultatis, & vanitatis.]

PARTITIO II.

De actus confixionis librorum.

B obiecto progredimur ad actum, cuius dotes, ac nauos 440.
hic non persequar, quia locus illis erit inter tractandum de potestate configentium, eiusque expromendæ modo. Nunc itaque considerabimus circa confixionem, illud duntaxat, debeat ne semper totalis esse, an partialis aliquando esse possit, aut etiam debeat, cum respectu habito ad lectores, quorum varia conditio varium configendi modum deposcat; tum etiam simpliciter, ratione habita librorum, qui sint eiusmodi, vt quæcumque sit lectorum conditio, verari eos ex parte tantùm, & velut castrati, aut etiam prorsus aboleri par sit.